

ՊՕՂ ԵՒ ՎԻՐԳԻՆԷ

PAUL ET VIRGINIE

ՊՕՂ ԵՒ ՎԻՐԳԻՆԵ

ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՌՆԱՐՏԷՆԻ ՏԷ ՄԷՆ-ՓԻԷՐ

ԹԱՐԳՐԱՆԵԱՅ

ԱՄԲՐՈՍԻՈՍ ՎԱՐԳԱՊԵՏ ԳԱԼՏԱՅԵԱՆ

Տպագրեալ

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ

ԱՍՏՈՒԱԾԸՆՏԻՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ

ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ԿՈՍՏԱՆԳՆՈՒՊՕԼՍՈՅ

ՏԵԱՌՆ ՅԱԿՈՎԼԱՅ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՓԱՆԻԶ

Ի ԳՐԱՆՈՅԻ Ճ. ԱՐԱՐԵԱՆ

1856

ԱՌ ՊԵՐՃԱՊԱՏԻՒ

ՅՈՒՂՀԱՆՆԵՒՄ ՊԷՅ Պ. ՅԱՏԵՆԱՆՅ

ԵՒ ԱՌ ՆՈՐԻՆ ԶՈՒԳԱԿԻՑ

ՍՈՒԼԿԱՆ ՏՐԿԻՆ ԵՐԱՄԵԱՆ

ՈՒՂԵՐՉ

Զոր միանգամ փափկախօսն ի մատննագիրս Գաղղիացւոց գեղեցիկս վիպասանեաց զՊօղայ եւ ըզՎիրգինեայ՝ Ամուքդ սիրակցորդք յանտիական հասակաց յանձինս

ձեր ճշգրտեցիք եւ եթէ ըստ կենցաղոյ տարագուն խտիրք կայցեն ի միջի, որպէս եւ կան իսկ, ընդ ճոխացեալսդ մարմնական գոյիւ եւ ընդ կարօտեալսն ամենայնիւ, սակայն երանիկք դուք եւ յաւետ քան զնոսա երջանիկք, զի որում նոքայն ջհասին սրբասեր ամուսնութեանն պայմանի՝ դուք եւ այնու պսակաւորեալ պանծացայք, եւ քաղաքամայրս Գաղղիացւոց կանխեաց քան զձերդ եւ գմեր նայրենիս զձերոյ սիրոյն զգուել գորովանօք զնախընծայ խայրիս՝ զՄարիամիկդ նագելի

Հնապա եւ որ ընտրեցիքդ ի բիւրազգի թանգարական վաճառուց փարիզացի ճոխութեանց զսա տանել ինամով պարգև մանկուոյ հայաստան ժողովրդոց ի դարձիդ ձերում այդրեն յափունս Վոսփորի, ընկալարուք ընդ սմին գնուեր իմոյս առ ձեզ մեծարանաց եւ մտերմութեան, եւ յառաջ իսկ քան զազգակցացն մերոց զիմ զմաղթանս սըրտառուչս, զի պարգևք բնութեան, եւ մանաւանդ աստուածայնոցն անկապուտ շնորհաց, յաւելցին զեղուլ յաւերժաբար ի գլուխս ձեր եւ Ազգատոհմիդ համօրեն

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆ

Ի Փարիզ, ի 6 Սեպտեմբերի 1836 :

Ն Ա Խ Ե Ր Գ Ա Ն

Յերկասիրութեանս յայսմիկ փոքու խորհուրդս մեծամեծս երկնեցի, և ջան ի գործ արկի նկարագրել ի սմին երկիր և բուսակս այլազանս յերոպականացն: Շատ իսկ հանգուցին քերթողքն մեր զտարփաւորս իւրեանց ի դարափունս առուակաց, ի մարգս և ի մարմանդս և ընդ հովանեաւ ոփնի ծառոց. իսկ ինձ կամ եղև նստուցանել զնոսին ի ծովափունս և իստորոտս ապառաժից, ընդ հովանեաւ քոքենեաց, աղամաքգենեաց և ծաղկավարս կիտրոնեաց: Եւ եթէ էին մեզ Քեոկրիտք և Վիրգիլք որ զայնմ աշխարհէ տային տեղեկութիւն, ոչ ինչ ընդհատ ի մերոցս ունեաք արդեօք նկարագիրս գեղանիս և զայնմանէ: Գիտեմ զի ուղեւորք քաջահանճարք պատմեալ իսկ են բանիւք սխրալեօք զվէպս յոգունց ի կղզեաց Հարաւայնոյ ծովուն. այլ բազում այն է զի բնակացն կենցաղ, և մանաւանդ

AVANT-PROPOS

Je me suis proposé de grands desseins dans ce petit ouvrage. J'ai tâché d'y peindre un sol et des végétaux différents de ceux de l'Europe. Nos poètes ont assez reposé leurs amants sur le bord des ruisseaux, dans les prairies et sous le feuillage des hêtres : j'en ai voulu asseoir sur le rivage de la mer, au pied des rochers, à l'ombre des cocotiers, des bananiers et des citronniers en fleurs. Il ne manque à l'autre partie du monde que des Théocrite et des Virgile pour que nous en ayons des tableaux au moins aussi intéressants que ceux de notre pays. Je sais que des voyageurs pleins de goût nous ont donné des descriptions enchantées de plusieurs îles de la mer du Sud ; mais les mœurs de leurs habitants, et encore plus celles des Européens qui y abordent, en gâtent souvent

Եւրոպացւոցն ի նոսա գաղլիոց սովորութիւնք խանգարեն եւ եղծանեն գաշխարհին գեղեցկութիւն : Եւ ես իդճ եղէ կցորդէլ ընդ բնութեանն գեղոյ որ ընդ մէջ արեւադարձիցն երկոցուն՝ զբարոյականն գեղ ժողովրդեան փոքու : Միանգամայն գուն գործեցի յերեսան ածել ոչ սակաւ ճշմարտութիւնս մեծամեծս . ընդ որս եւ գայս , զի բարեբաստիկ է մարդ յորժամ ըստ բնութեան օրինաց եւ ըստ առաքինութեան վարիցէ կենցաղ : Սակայն ոչ կարօտացայ զվիպասանութիւն յանճարել եւ կեղծել առ ի նկարու հանելոյ գերդաստանս բարեբաստիկս : Ստուգութեամբ ասեմ , զի զորս յօժարեցիս ի գրի հարկանել՝ ոչ անեակր ինչ են , եւ վեպք նոցա յերիցագոյն դեպս իրացն ճշմարիտք , որպէս հաստատարիմ արարին ինճ յոյովք ի բնակչաց Կղզոյն Գաղղիոյ : Հանգամանս ինչ եւեթ դուզնաքեայս յաւելի ի նոսա , որ զի անճնականք իմն էին ինճ՝ ոչ ինչ ընդհատ են եւ նոքին ի ճշմարտութենէ : Ոչ բագում ինչ ամբ են զի ստուերագիր ինչ յօրինեալ այսպիսոյ հովութեութեան , աղաջեցի զպարկեշտագեղ որ տիկին որ ի ժողովս մեծամեծաց յաճախեր , եւ արս զգօնամիտս որ ի բացեայ ի նոցունց վարէին կեանս , ունկնդիր լինել իմում վիպասանութեանս ընթերցուածոյ , զի գիտացից եթէ զոր ազդումն ազդիցէ սա լընթերցանելիսն այլազանս . եւ խրախ եղէ յորժամ առ հասարակ յարտասուսս ցնդեալ տեսի գնոսին Ջայս եւեթ դատաստան մարքացայ ի միտ առնուլ գերկասիրութենես , եւ սմին միայնում ըղճակերտ էի :

Այլ բագում այն է զի փանաքի հանճարոյ զուզընթաց գտանի թերութիւն ոչ փոքր . սմին իրի եւ այս յաշողուած արկ ի սիրտ իմ գունայնամիտն տենչ մակագրելոյ զիմս երկ Նկարագիր

le paysage. J'ai désiré réunir à la beauté de la nature entre les tropiques la beauté morale d'une petite société. Je me suis proposé aussi d'y mettre en évidence plusieurs grandes vérités, entre autres celle-ci : que notre bonheur consiste à vivre suivant la nature et la vertu. Cependant il ne m'a point fallu imaginer de roman pour peindre des familles heureuses. Je puis assurer que celles dont je vais parler ont vraiment existé et que leur histoire est vraie dans ses principaux événements. Ils m'ont été certifiés par plusieurs habitants que j'ai connus à l'île de France. Je n'y ai ajouté que quelques circonstances indifférentes, mais qui, m'étant personnelles, ont en cela même de la réalité. Lorsque j'eus formé, il y a quelques années, une esquisse fort imparfaite de cette espèce de pastorale, je priai une belle dame, qui fréquentait le grand monde, et des hommes graves, qui en vivaient loin, d'en entendre la lecture, afin de pressentir l'effet qu'elle produirait sur des lecteurs de caractères si différents ; j'eus la satisfaction de leur voir verser à tous des larmes. Ce fut le seul jugement que j'en pus tirer, et c'était aussi tout ce que j'en voulais savoir.

Mais, comme souvent un grand vice marche à la suite d'un petit talent, ce succès m'inspira la vanité de donner à mon ouvrage le titre de *Tableau de la Nature*. Heureuse-

բնութեան : Ի դեպ իսկ յուշ եղէ ինն էքէ քանի՜ անձանօք է առ յինէն բնութիւն աշխարհին յորում ծնեալն էմ , եւ թէ յաշխարհսն գորոց հանգոյն ուղեւորի եւեթ տեսի զարդիւնս՝ քանի՜ արգասաբեր է բնութիւն , քանի՜ զանազանեալ եւ սիրուն , հոյակապ եւ խորհրդաւոր , եւ ես սրբան թափուր էմ ի հանձարոյ , յախորժից եւ ի ձոխաբանութենէ որ կարեւորքն են ի ճանաչել եւ ի նկարագրել զայն բնութիւն եւ անդէն յանձն իմ գումարեալ զգաստացայ Յաղագս այսորիկ եւ զխունս զայս գրուած ի վերջ իմոցն յարեցի *Հետազօտութեանց բնութեան* , զոր այնքանեաւ բարեսէր մտօք ընկալան վերժանողք . որպէս զի այս յորջորջումն յուշ արարեալ նոցս զիմս ապիկարութիւն , յորդրեսցէ զնոսին եւ ի սոյն սակս ներողամիտ առ իս յինել

Պ. Տ. Ս. - Փ.

ment je me rappelai combien la nature même du climat où je suis né m'était étrangère ; combien, dans des pays où je n'ai vu ses productions qu'en voyageur, elle est riche, variée, aimable, magnifique, mystérieuse, et combien je suis dénué de sagacité, de goût et d'expressions pour la connaître et la peindre. Je rentrai alors en moi-même. J'ai donc compris ce faible essai sous le nom et à la suite de mes *Études de la Nature*, que le public a accueillies avec tant de bonté, afin que ce titre, lui rappelant mon incapacité, le fît toujours souvenir de son indulgence.

B. D. S.-P.

ՊՕՂ ԵՒ ՎԻՐԳԻՆԷ

Գ Լ ՈՒՒ ԱՌԱՋԻՆ

Ջարեւելեան կողիւք լերինն որ ամբառնայ ի թիկանց Փոր-
լուի քաղաքի ի Կղզւոջ Գաղղիոյ, և տեսանել ի խոպանացեայ
տեղւոջ ուրեք աներակս խղից երկուց ի մեջ կոյս հովտին՝ որ
շուրջանակի ապառաժիւք մեծամեծօք պարփակեալ, ի հիւսիսոյ
կողմանէն եւեթ գմուտսն ունի ընդ ահեակն կոյս ամբարտա-
կեայ կայ լեառն որ կոչի Սար Գիւտի, ուստի նշմարին նաւք որ
ի նաւահանգիստ անդր կայցեն. եւ առ ստորոտով լերինն այ-
նորիկ և նիստ Փոր-լուի քաղաքին. իսկ ընդ աջակողմն ճանա-
պարհ և, որ հանէ ի քաղաքէ անտի ի թաղն Կիտրոնեաց, յետ
այնորիկ եկեղեցին համանուն կայ արձանացեայ ի լայնա-
տարր դաշտի հանդերձ ճեմելեօք՝ գորով պատեն դայարագեղ
շամբուտք հնդիկ եղեգանց. եւ հուսկ ի վերջէ անտառ և ձգեայ
տարածեայ ցապառուածս կղզւոյն :

Ի ծովեգերին նշմարի ի հանդիպոյ ծովածոցն Շիրմի, խուս մի
յաջակողմն կոյս՝ հրուանդանն Տարաբախտիկ, անտի եւ անդր

PAUL ET VIRGINIE

CHAPITRE PREMIER.

Sur le côté oriental de la montagne qui s'élève derrière le Port-Louis de l'île de France, on voit, dans un terrain jadis cultivé, les ruines de deux petites cabanes. Elles sont situées presque au milieu d'un bassin formé par de grands rochers, qui n'a qu'une seule ouverture tournée au nord. On aperçoit à gauche la montagne appelée le Morne de la Découverte, d'où l'on signale les vaisseaux qui abordent dans l'île, et, au bas de cette montagne, la ville nommée le Port-Louis; à droite, le chemin qui mène du Port-Louis au quartier des Pamplémousse. ensuite l'église de ce nom, qui s'élève avec ses avenues de bambous au milieu d'une grande plaine; et, plus loin, une forêt qui s'étend jusqu'aux extrémités de l'île.

On distingue devant soi, sur les bords de la mer, la baie du Tombeau; un peu sur la droite, le Cap Malheureux; et au delà la plaine

ծովն; լայնասփիւն , յորում գերեսօք ջուրցն կղզեակք կան ցածունք անբնակք . Էս մի ի նոցանէ է նայնեայն Անկիւն Գիտակի, որ զծովածուփ դղէկի բերէ զնմանութիւն :

Ի մուտս հովտին այնորիկ, յորում բանան զառաջեաւ տեսարանքն բազմադիմիք , արձագանգք յերինն անդրէն կրկնեայ հնչեցուցանեն անդադար զհողմոց մռնչիւն՝ յորոց սօսափին անտառն մերձակայք, Էս զայեացնճողփիւն՝ որ ընդ խութս բախեայ Էս անդրէն յինքեանս խորտակին ի բացէ : Բայց առ դուրս խղիցըն այնոցիկ շշուռջ իսկ ոչ Էս յինի լսելի , Էս ջիք այլ ինչ շուրջանակի տեսանել՝ Բայց քարածայռս պարսպանէ սեպացեայ , յորոց ի ստորոտսն Էս ի խոխոմս Էս ի կատարսն իսկ որ յամպս ծրարին՝ բուփք բուսանին անտառախիտք : Թօնուտք անճրեւաց ի գագաթանց նոցին յուգեայք՝ Բազում այն է զի երգունեն զկողսն յերանգս ծիածանի կանաչագեղ Էս թխստիպ , Էս աղբերակունըս առ ոտամբն բխեցուցանեն՝ յորոց գետահետի առուակն Լատանէնեաց : Անդ խոր յութիւն պատէ զամենայն , Էս ամենայն ինչ յանդորբու կայ , Էս օդք Էս ջուրք Էս յոյս : Հագիւ կրկնին անդանօր արձագանգք հնչեցեայք ի շրշիւն արմաւենեաց , որք ուղղաբերմս անեն ի բարձրադիտակ սարահարթսն , Էս հողմավար տառանին յարածուփք : Լոյս տուրնջեան քաղցրածաւայ պայծառանայ ի խորս անդ հովտին ուր զնասարակ առուրք Էս երձառագայքէ արեգակն . այլ զպսակաւ հովտին անդէն ընդ արեւածայրս հարկանին նշոյք , Էս զագաթունք յերանցն ի վեր քան զնսեմաստուեր կողս նոցին բարձրացեայ՝ ոսկեգոյնք բուին Էս ծիրանեփայլք ընդ կապուտակն երկնից :

Սիրելի էր ինձ ցանկորդել ի տեղիսն , քանզի լայնածաւայ ընծայեր ինձ անդ տեսարան , միանգամայն Էս միայնութիւն ամայի : Ի միում առուրց մինչդէռ նստեայ առ ոտիւք խղիցն , Էս զաւերակս նոցին նկատեայ մտախոհ յինէի , Էս ա՛նա այր ոմն անցանք ընդ այն , Էս զգեցեայ էր ըստ վաղնջոնց բնակչացն տարագոռ բաճկոնակ փոքր Էս տաբատ պճղնաւոր Բոկոտն ընթանայր

mer, où paraissent à fleur d'eau quelques îlots inhabités, entre autres le Coin de Mire, qui ressemble à un bastion au milieu des flots.

A l'entrée de ce bassin, d'où l'on découvre tant d'objets, les échos de la montagne répètent sans cesse le bruit des vents qui agitent les forêts voisines, et le fracas des vagues qui se brisent au loin sur les récifs ; mais, au pied même des cabanes, on n'entend plus aucun bruit, et on ne voit autour de soi que de grands rochers escarpés comme des murailles. Des bouquets d'arbres croissent à leurs bases, dans leurs fentes et jusque sur leurs cimes, où s'arrêtent les nuages. Les pluies que leurs pitons attirent peignent souvent les couleurs de l'arc-en-ciel sur leurs flancs verts et bruns, et entretiennent à leurs pieds les sources dont se forme la petite rivière des Lataniers. Un grand silence règne dans son enceinte, où tout est paisible, l'air, les eaux et la lumière. A peine l'écho y répète le murmure des palmistes qui croissent sur leurs plateaux élevés, et dont on voit les longues flèches toujours balancées par les vents. Un jour doux éclaire le fond de ce bassin, où le soleil ne luit qu'à midi ; mais, dès l'aurore, ses rayons en frappent le couronnement, dont les pics, s'élevant au-dessus des ombres de la montagne, paraissent d'or et de pourpre sur l'azur des cieux.

J'aimais à me rendre dans ce lieu, où l'on jouit à la fois d'une vue immense et d'une solitude profonde. Un jour que j'étais assis au pied de ces cabanes, et que j'en considérais les ruines, un homme déjà sur l'âge vint à passer aux environs. Il était, suivant la coutume des anciens habitants, en petite veste et en long caleçon ; il marchait nu-pieds et s'appuyait sur un long bâton de bois d'ébène :

նա՛ յեց ի ցուպ եբենեայ : Հերբ նորա համակ սպիտակացեայք էին , եւ տեսիլ զիմացն ազնուական եւ անկեղծիկ Ողջոյն ետու . նմա մեծարանօք . ողջունեաց զիս եւ նա , եւ վայրիկ մի յառեայ յիս , ապա մատուցեայ նստաւ հանգչել զբլրակաւ .՝ ուր եսն բազմեայ կայի Քաջայերեայ յընդէյական գնացից առնն , խօսելկալայ ընդ նմա եւ ասեմ . « Հայրիկ , գիտիցես ասել զիս ո՞ր արդէօք էին խուղորդ այդոքիկ երկու » Նա ետ պատասխանի եւ ասե . Որդեակ իմ , ի դերբուկսոյ յայդոսիկ եւ ի խոպան երկրիդ բնակէին յառաջ քան զամս քսան ազգատո՞մք երկու ի դոսին երանաւետեայք : Վէպք իրաց նոցա աղիողորմք են . այլ ի կոզուօս յայսմիկ զՀնդկաց ճանապարհաւ՝ ո՞ր այն Եւրոպացի է որ գորովիցի ընդ բաղդ աննշանից ոմանց Ո՞ այն որ իցէ որ յաննն առնուցու անդէն վարել կեանս քեպէտ եւ երջանկաւետս , բայց աղքատ յընչից եւ մոռացեայ ի մարդկանն : Զարանց աւագաց եւ զթագաւորաց եւեք յօժարին մարդիկ ուսանել զպատմութիւն , որ ոչ ումեք է պիտանացու » Կրկնեայ անդրէն ասեմ . « Հայրիկ , տեսիլ զիմաց բոց եւ բանք բերանոյդ յայտ իմն այնպէս առնեն եք այր ես դու քաջահմուտ իրաց կենցաղոյս Ադէ պատմեա ինձ , եք իցէ քո պարապ , զի՛նչ զնախնի բնակչաց անապատիս գիտիցես . քանզի եւ որ կարի իսկ զառածեայ որ իցէ ի մտահաճութիւնս աշխարհի , սիրե ապարէն յսել զբարօրութենէ զոր պատրաստենն բնութիւն եւ առարինութիւն » : Յայնժամ ծերունին վայրիկ մի զձեռնն ի ձաւատ կայեայ , որպէս որ զի խնդրիցէ յուշ ածել ճշգրտիւ զամենայն , պտոմեաց ինձ եւ ասե .

Յամին 1726 ոմն երիտասարդ նորմանտացի՝ Տը-Լա-Քուր առնու , բազում անգամ նայեայ պաշտօն ինչ արքունի սպասահարկութեան ի Փաղղիա եւ նպաստս յազգատոհմեն՝ իբրեւ ջեհաս իւրումն ցանկութեան , եղ ի մտի գալ ի կողի այսր ի խնդիր բաղդի , առեայ ի միասին եւ զամուսին իւր զմանկամարդ՝ զոր յոյժ սիրէր եւ սիրիւր ի նմանն : Եւ եր նա դուստր միոյ ի վաղեմի

ses cheveux étaient tout blancs et sa physionomie noble et simple. Je le saluai avec respect; il me rendit mon salut, et, m'ayant considéré un moment, il s'approcha de moi, et vint se reposer sur le tertre où j'étais assis. Excité par cette marque de confiance, je lui adressai la parole. « Mon père, lui dis-je, pourriez-vous m'apprendre à qui ont appartenu ces deux cabanes? Il me répondit : Mon fils, ces mesures et ce terrain inculte étaient habités, il y a environ vingt ans, par deux familles qui y avaient trouvé le bonheur. Leur histoire est touchante; mais, dans cette île, située sur la route des Indes, quel Européen peut s'intéresser au sort de quelques particuliers obscurs? Qui voudrait même y vivre heureux, « mais pauvre et ignoré? Les hommes ne veulent connaître que l'histoire des grands et des rois, qui ne sert à personne. — Mon « père, repris-je, il est aisé de juger à votre discours que vous « avez acquis une grande expérience. Si vous en avez le temps, racontez-moi, je vous prie, ce que vous savez des anciens habitants de ce désert, et croyez que l'homme même le plus dépravé par les préjugés du monde aime à entendre parler du bonheur « que donnent la nature et la vertu. » Alors, comme quelqu'un qui cherche à se rappeler diverses circonstances, après avoir appuyé quelque temps ses mains sur son front, voici ce que ce vieillard me raconta :

En 1726, un jeune homme de Normandie, appelé M. de La Tour, après avoir sollicité en vain du service en France et des secours dans sa famille, se détermina à venir dans cette île pour y chercher fortune. Il avait avec lui une jeune femme qu'il aimait beaucoup, et dont il était également aimé. Elle était d'une ancienne et riche maison de la province; mais il l'avait épousée en secret et

Եւ յընգաւեւ տոհմից իւրոյ գաւառին . բայց ի գաղտնիս Եւ անօժիտ յեայ էր Լաթուրի կնութեան . բանգի ծնողք նորին հակառակեալ էին սոյնմ նարսանեաց, իբր զի ոչ քաջատոհմիկ որ էր պատանին Երող Լաթուր զկինն իւր ի Փոր-Լուսի քաղաքի կղզեոյս, Եւ ինքն նաւեաց ի Մատակասարս' զնէլ անդ գերիս բխամորթս Եւ դառնալ փութանակի կազմէլ իւր սատեն տեղի բնակութեան : Եջ նա ի Մատակասարս ի սկիզբն վնասակար օղոցն շիջէոյլ, այս ինքն Ե ի մեջ կոյս ամսեանն ձկտեմբերի, Եւ յետ սակաւ միոյ մեռաւ անդին՝ ըմբունեալ ի ժանտ ջերմանէ որ գամիսս վեց անարակի ի կղզեոջն որոյ վասն Եւ ցանգ անհնարին լիցի ազգաց Եւրոպայ նաստատել անդ զբնակութիւն : Զոր ինչ միանգամ ընդ իւր տարեալ էր սպաս հանդերձից՝ ցիր Եւ ցան էղէն ի մա՛րու նորա, որպէս յաճախ պատահէ այս որոց յերկիր օտար վճարիցին ի կենաց Կին նորս մնաց այրիացեալ Եւ յոյի ի կղզեոջ աստ Գաղղիոյ, ուր ոչ որ էր նմա ձեռնկալու Եւ ապաւեն, Եւ ջէր ինչ նորս յաշխարհի՛ բայցաղախին մի հնդիկ : Յետ առն իւրոյ վախճանելոյ զոր միայն սիրէր, ոչ կամելով գտանել շնորհս առ ումբ' յաւել թշուառութեամբն ի գորութիւն . Եղ ի մտի մշակել ընդ գերեւոյ խրոսմ ածու ինչ փոքրիկ առ ի պաճարանս կենաց :

Ի կղզեոջ աստ որ անմարդի էր գոգցես Եւ անտերունջ, ոչ ընտրեաց նա վայրս արգաւանդս Եւ դիպողս ի շահավաճառ, այլ ի խնդիր կաճանի իրիւր յերանց Եւ գաղտնաճածուկ ինչ ապաստանի՛ ուր կարող իցլ միայնիկ բնականալ Եւ անձանօթ ի մարդկանէ, Ել ի քաղաքէն Եւ դիմեաց ի բարաժայռս յայտոսիկ իբրէս ի բոյն ինչ թռչնոյ Եւ ընդաբոյս իմն Եւ այս բնաւից վշտամբեր էից, դիմել անկանել յամայի Եւ յանմարդաբնակ վայրս, իբրու այն թէ վեմբ Եւ բարանճաւք պատուարք իցեն ընդդմ աղէտից կանգնեալք, կամ թէ՛ նամագոյիցն անդորրութիւն զջարաղէտ յոյզս խռովութեանց՝ տգեոյ նոցա գօրիցէ խաղաղէլ : Բայց վերնախնամն Տեսչութիւն որ ի թիկունս մեզ հասանէ

sans dot, parce que les parents de sa femme s'étaient opposés à son mariage, attendu qu'il n'était pas gentilhomme. Il la laissa au Port-Louis de cette île, et il s'embarqua pour Madagascar, dans l'espérance d'y acheter quelques noirs, et de revenir promptement ici former une habitation. Il débarqua à Madagascar vers la mauvaise saison, qui commence à la mi-octobre; et, peu de temps après son arrivée, il y mourut des fièvres pestilentielles qui y règnent pendant six mois de l'année, et qui empêcheront toujours les nations européennes d'y faire des établissements fixes. Les effets qu'il avait apportés avec lui furent dispersés après sa mort, comme il arrive ordinairement à ceux qui meurent hors de leur patrie. Sa femme, restée à l'île de France, se trouva veuve, enceinte, et n'ayant pour tout bien au monde qu'une négresse, dans un pays où elle n'avait ni crédit ni recommandation. Ne voulant rien solliciter auprès d'aucun homme après la mort de celui qu'elle avait uniquement aimé, son malheur lui donna du courage. Elle résolut de cultiver avec son esclave un petit coin de terre, afin de se procurer de quoi vivre.

Dans une île presque déserte, dont le terrain était à discrétion, elle ne choisit point les cantons les plus fertiles ni les plus favorables au commerce; mais, cherchant quelque gorge de montagne, quelque asile caché où elle pût vivre seule et inconnue, elle s'achemina de la ville vers ces rochers, pour s'y retirer comme dans un nid. C'est un instinct commun à tous les êtres sensibles et souffrants de se réfugier dans les lieux les plus sauvages et les plus déserts; comme si des rochers étaient des remparts contre l'infortune, et comme si le calme de la nature pouvait apaiser les troubles malheureux de l'âme. Mais la Providence, qui vient à notre secours lorsque nous ne voulons que les biens nécessaires, en ré-

յորժամ կարեւորացն էւեք լինիցիմք ի խնդիր, պատրաստեր տիկնոջն Լաթուրի պարգէն՝ զոր ոչ մեծութիւն է ոչ բարձր անագութեան գիտեն ընճեռել, ունել նմա զոք քոյրաքիւ սիրունի :

Ի տեղւոջս յայսմիկ բնակեր յամէ հետէ կին ոմն ժրագլուխ, բարեբարոյ էր դիւրագորով՝ Մարգարիտ անուն էր եր նա բնիկ ի Պրըքայն նահանգէ Գաղղիոյ ի գեղջոյկ տոմէ, սիրելի յոյժ իւրոցն. որք էր բարեբաստիկ առնէին զնա եթէ չէր նորա ճախողակի վստահութեամբ նաւատացեալ ի սեր ազատագնէի ուրումն ի դրացեաց իւրոց Սա խոստացաւ առնուլ զնա իւր ի կնութիւն, էր յետ կրիցն յագենայոյ ի բաց զնաց ի նմանէ, չառեալ յանձն էր ոչ դարման ինչ կարգել որդէկին՝ զոր կնոջն յղացեալ էր ի նմանէ : Յայնժամ Մարգարիտ եղ ի մտի մեկնել ի սպառ յերկրէ ծննդեան իւրոյ, երբայ ծածկել զվրիպանս իւր ի գաւառս գաղթականաց, հեռի յաշխարհէն յորում կորուսեալ էր զանունն բարի, զմիակ օժիտ չքաւորի էր պարկեշտասեր օրիորդի : Եւ հնդիկ ոմն ծերունի, զոր զնեալն էր ընդ սակաւ ինչ արժարոյ ի փոխ առելոյ, մշակեր ընդ նմա ածու մի փոքրիկ ի կողմանս յայտոսիկ :

Տիկինն Լաթուր եկեալ այսր հանդերձ հնդիկ նաժշտանն եզիտ զՄարգարիտ ընդ դիեցիկ որդէկին. էր բերկրեցաւ յանձն իւր, զի հանդիպէր կնոջ որ նմանավիշտ իւր թուեցաւ, էր հակիրճ բանիւք պատմեաց նմա զանցս իւր, էր զարդի պէտս կարօտութեանն ի գոռք խանդաղատեցաւ Մարգարիտ ընդ վեպս տիկնոջն Լաթուրի. էր վստահութեան նորա ցանկացեալ առաւել քան թէ մեծարանացն, խոստովան եղէր նմա զմեղապարտն իւր սխալանս, առանց թագուցանելոյ ինչ ի նմանէ, էր յաւելեալ ի բանս իւր ասէ . « Ապաքէն էս արժանի իսկ էմ չարաբաստիկ լինելոյ. բայց դու, տիկին, դու զգաստասեր էր հեք . . . » Եւ հրահրեաց զնա արտասուելով իխդիկն իւր էր ի սեր բարեկամութեան : Տիկինն Լաթուր գորովեցաւ ընդ բա-

servait un à madame de La Tour, que ne donnent ni les richesses ni la grandeur — c'était une amie.

Dans ce lieu, depuis un an, demeurait une femme vive, bonne et sensible ; elle s'appelait Marguerite. Elle était née en Bretagne, d'une simple famille de paysans, dont elle était chérie, et qui l'aurait rendue heureuse, si elle n'avait eu la faiblesse d'ajouter foi à l'amour d'un gentilhomme de son voisinage, qui lui avait promis de l'épouser ; mais celui-ci, ayant satisfait sa passion, s'éloigna d'elle, et refusa même de lui assurer une subsistance pour un enfant dont il l'ait laissée enceinte. Elle s'était déterminée alors à quitter pour toujours le village où elle était née, et à aller cacher sa faute aux colonies, loin de son pays, où elle avait perdu la seule dot d'une fille pauvre et honnête, la réputation. Un vieux noir, qu'elle avait acquis de quelques deniers empruntés, cultivait avec elle un petit coin de ce canton.

Madame de La Tour, suivie de sa négresse, trouva dans ce lieu Marguerite, qui allaitait son enfant. Elle fut charmée de rencontrer une femme dans une position qu'elle jugea semblable à la sienne. Elle lui parla en peu de mots de sa condition passée et de ses besoins présents. Marguerite, au récit de madame de La Tour, fut émue de pitié ; et, voulant mériter sa confiance plutôt que son estime, elle lui avoua, sans lui rien déguiser, l'imprudence dont elle s'était rendue coupable. « Pour moi, dit-elle, j'ai mérité mon sort ; mais vous, madame... vous, sage et malheureuse ! Et elle lui offrit en pleurant sa cabane et son amitié. Madame de La Tour, touchée d'un accueil si tendre, lui dit en la serrant dans ses bras « Ah ! Dieu veut finir mes peines, puisqu'il vous inspire plus de

րեզուք հիւրասիրութիւն նորա, և գիրկս արկեալ զնովաւ ասէ .

Այսպէս ուրեմն վախճան առնել կամի Տէր վշտացն իմոց, զի այդպիսի ազդէ գուք ի սիրտ քո ի վերայ օտարիս անծանօթի՝ որպիսի չիք իմ երբէք ընկալեալ յազգականացն իմոց : »

Ճանաչէի ես զՄարգարիտ . և քեպէտ միով և կէս վարսալաւ հետի ի տեղուոջես ե բնակութիւն իմ յանտառի անդ որ յետկոյս կայ երկայնանիստ յերիւնն, սակայն որպէս դրացի համարէի նմա : Ի բաղարս Եւրոպայ փողոց մի և որմ յոկ՝ խտրոց ընդ մեջ անկեալ, խափան լինին ընտանեաց միոյ ազգատոհմի առ ի ջտեսանելոյ զմիմեանս պարագայց ամօք . այլ առ նորէկ գաղթականս սովորութիւն և ընդ դրացիս համարել զմիմեանս յորժամ անտառք և յերինք Եւրոպայ անջրպետեն զնոսա յիրերաց : Մանաւանդ զի զայնու ժամանակաւ նուազ ևս էր վաճառաշահութիւն կղզոյս ընդ Հնդկաց աշխարհին . որով և դրացին Եւրոպայ լինել բաւական էր ի բարեկամութիւն, և հիւրասիրութիւն ի պարտոց համարի էր և ցանկալի իսկ : Իբրեւ յուայ ևս էր հիւր ոմն եկեալ նստեալ էր առ դրակիցն իմ, յայց ելի առ նա, զի քերեւս պիտանի իմիք լինիցիմ միտում և կամ միատումն : Եւ տեսի զտիկիւնն Լաբուր բարետեսիլ, ազնուակերպ և բախժաղիւմ և մերձ էին առուրք ծնանելոյ նորա : Ասացի ևս ցտիկնայսն ցերկոսին էրէ առօգտի որդուցն մերոց և մանաւանդ առ ի կարձել զվտանգ բնակակցելոյ ի տեղուոջոյ այլոյ ուրուք եկաւորի՝ ի դեպ է բաժանել ի ձեզ զհովիտոյ զայդ որ ունի սրտավարս իբր քսան : Նորա յիս ինքն յանձն արարին զբաժանումն զայն, և ևս լարաբաժին արարեալ յերկուսս հատի մասունս գոգցես հաւասարաչափս : Ի միտում բովանդակեր վերին մասն շրջապատիս, ի միւսնապատ ժայռեղ՝ ուստի բղիւս աղբերակն առուսակին Լատանեանեաց, մինչեւ ցտեպացեալ պատառուած յերինդ գոր նշմարես, որում և Մահարձան անուն կոչեն, քանզի բերի իսկ զմանութիւն մահարձանաց պարսպի : Խորամեջ երկրին այնորիկ այնպէս ապառաժուտ և և վախուտ՝ զի նազիւք բէ գնայ

bonté envers moi, qui vous suis étrangère, que jamais je n'en ai trouvé dans mes parents.

Je connaissais Marguerite, et, quoique je demeure à une lieue et demie d'ici, dans les bois, derrière la Montagne-Longue, je me regardais comme son voisin. Dans les villes d'Europe, une rue, un simple mur, empêchent les membres d'une même famille de se réunir pendant des années entières ; mais, dans les colonies nouvelles, on considère comme voisins ceux dont on n'est séparé que que par des bois et par des montagnes. Dans ce temps-là surtout, où cette île faisait peu de commerce aux Indes, le simple voisinage y était un titre d'amitié, et l'hospitalité envers les étrangers un devoir et un plaisir. Lorsque j'appris que ma voisine avait une compagne, je fus la voir pour tâcher d'être utile à l'une et à l'autre. Je trouvai dans madame de La Tour une personne d'une figure intéressante, pleine de noblesse et de mélancolie. Elle était alors sur le point d'accoucher. Je dis à ces deux dames qu'il convenait, pour l'intérêt de leurs enfants, et surtout pour empêcher l'établissement de quelque autre habitant, de partager entre elles le fond de ce bassin, qui contient environ vingt arpents. Elles s'en rapportèrent à moi pour ce partage. J'en formai deux portions à peu près égale. L'une renfermait la partie supérieure de cette enceinte, depuis ce piton de rocher couvert de nuage, d'où sort la source de la rivière des Lataniers, jusqu'à cette ouverture escarpée que vous voyez au haut de la montagne, et qu'on appelle l'Embrasure, parce qu'elle ressemble en effet à une embrasure de canon. Le fond de ce sol est si rempli de roches et de ravins qu'à peine on peut y marcher ; cependant il produit de grands arbres, et il est rempli de fontaines et de petits ruisseaux. Dans l'autre portion, je compris toute la partie inférieure qui s'étend le long de la rivière des Lata-

որ ի նմա. սակայն ունի եւ ծառս մեծամեծս, եւ բազմութիւն յոյժ աղբերաց եւ պոռուակաց : Իսկ իմիստում բաժնին ամփոփեցի եւ զստորին մասնն որ տարածեալ ձգի ընդ երկայնութիւն գետակին Լատանենեաց մինչեւ ի գալ ի դաշտաբերան այսր յորում կամքս, եւ աստի ահա սկսանի գետակն հոսել ընդ մեջ երկուցս բլրակաց եւ գնայ թափի ի ծով : Է անդ եւ մարգագետինն եւ երկիր տափարակ որպէս տեսանես, այլ ոչ ինչ լաւագոյն քան զմիւսն է. քանզի յանճրեալաց արուարս ճախճախուտ գործի, եւ յերաշտութեան կարծրացեալ պնդի իբրեւ զկապար, որպէս զի ի կամել ուրուք փոս հատանել ի նմա՝ տապաքաւ հարկ է զերկիրն պատառել. եւ իբրեւ այսպէս յերկուս զգետինն բաժանեցի, յորդոր եղէ տիկնայցն երկոցուն վիճակս ի վերայ արկանել : Բաժինն վերին վիճակեցաւ Լաբուր տիկնոջ, եւ ստորինն Մարգարտի. եւ երկաքանցիւր եւս հաճր եւ հասանք գտան ընդ անցնիւրն վիճակ. բայց աղբս արկին ինձ մի գատանել ի միմեանց զբնակարանս նոցա, « Որպէս զի մարթասցուք, ասեն, ցանգ զմիմեանս տեսանել, եւ զրուցակիցս եւ օգնակցս իրերաց լինել » Սակայն հարկ եր ունել նոցա եւ առանձինն ինչ օրաքան Տնակն Մարգարտի ի միջակի անդ հովտին կայր, յեզր սահմանաց իւրոյ վիճակին : Հուպ նմին յերկիր բաժնին Լաբուր տիկնոջ միւս այլ կառուցի տնակ, այնպէս զի ամուլքն սիրունիք եւ դրացիք իրերաց գտան, եւ միանգամայն յըստացուածս անցնիւր ընտանուոյ բնականային : Ես ինքնին ձողիս եւ խաշար հատի ի լեռնէ, եւ ի ծովափանցն առեալ բերի սաղարթս յատանենեաց ի շինուած հիւղիցդ երկոցուն, որ անդուուն կան արդ եւ անյարկ որպէս ահա տեսանեսդ : Եղևնկ գիս. շատ իսկ են ինձ եւ նշխարքդ առ յիշատակէ : Ժամանակն որ արագ արագ կործանէ զդաստակերտս արքունական պետութեանց՝ պատկառու իմն յանապատս յայսոսիկ յարձանաց բարեկամութեան, զի յաւերժացուցէ զվիշտս սրտիս մինչեւ ցվախճան կենաց իմոց :

niers jusqu'à l'ouverture où nous sommes, d'où cette rivière commence à couler entre deux collines jusqu'à la mer. Vous y voyez quelques lisières de prairies et un terrain assez uni, mais qui n'est guère meilleur que l'autre ; car, dans la saison des pluies, il est marécageux, et, dans les sécheresses, il est dur comme du plomb : quand on y veut alors ouvrir une tranchée, on est obligé de le couper avec des haches. Après avoir fait ces deux partages, j'engageai ces deux dames à les tirer au sort : la partie supérieure échut à madame de La Tour, et l'inférieure à Marguerite. L'une et l'autre furent contentes de leur lot ; mais elles me prièrent de ne pas séparer leur demeure, afin, me dirent-elles, que nous puissions toujours nous voir, nous parler et nous entr'aider. Il fallait cependant à chacune d'elles une retraite particulière. La case de Marguerite se trouvait au milieu du bassin, précisément sur les limites de son terrain. Je bâtis tout auprès, sur celui de madame de La Tour, une autre case, en sorte que ces deux amies étaient à la fois dans le voisinage l'une de l'autre et sur la propriété de leurs familles. Moi-même j'ai coupé des palissades dans la montagne ; j'ai apporté des feuilles de lataniers des bords de la mer pour construire ces deux cabanes, où vous ne voyez plus maintenant ni porte ni couverture. Hélas ! il n'en reste encore que trop pour mon souvenir ! Le temps, qui détruit si rapidement les monuments des empires, semble respecter dans ces déserts ceux de l'amitié, pour perpétuer mes regrets jusqu'à la fin de ma vie.

Այն ինչ երկրորդի հիւղոյն աւարտէր կառուցումն , եւ ահա տիկինն Լաթուր ծնանէր դուստր մի Իմ իսկ ընկալեալ էր ի սրբոյ աւագանէն զորդին Մարգարտի, եւ Պօլ զնա անուանեալ : Աղերսեաց Լաթուր տիկին զի եւ իւրում դստերն եւ անուանեցից զանուն ընդ սիրուհւոյն իւրում Մարգարտի . եւ նա յորջորջեաց զերախայն Վիրգինէ, ասէ . « Առաքինազարդ եղիցի սա եւ բարեբաստիկ . զի եւ յայնժամ զաղետից առի զփորն յորժամ յառաքինութենէն խոտորեցայ : »

Իբրեւ անցին առուրք ծնանելոյ Լաթուր տիկնոջն եւ կազդուրեցաւ , բնակարանքս դուզնաբեայք տակաւ բարգաւաճեցին իմովքս խնամօք , եւ մանաւանդ անդուշ վաստակօք ստրկացն երկուց : Ստրուկն Մարգարտի Դոմինիկոս անուն՝ Եօյոֆ էր յագգէ (բնիկ Ափրիկեցի), յայիս խոնարհեալ այլ դեռ եւս յագղոջ եւ յուժի , այր հմուտ արուեստիւն , եւ ողջամիտ ի բնէ . եւ վաստակէր անխտիր ի մշակութիւն երկոցունցն եւս բնակութեանց՝ ուր եւ գտանէր երկիր արգաւանդահող, եւ արկանէր սերմանիս ճահողագոյնս երկրին : Ի տեղիսն որ ոչ յոյժ քաջաբերք էին՝ սերմանէր կորեակ եւ եգիպտահատ . ի պարարտսն արկանէր ցորեան , ի ճախինս բրինձ , եւ սուրճեր ժայռից սեխենիս , դղմենիս եւ վարնգենիս , որ սիրէն սողոսկել պատել զնորօք Յոստին տեղիսն տնկէր գետնախնձոր քաղցրահամ յոյժ , եւ բամբակենիս ի բարձրաւանդակս . յերկիր կարծրապինդ եղեգնաշաքար , զբլրակօք խահուենիս , թեպէտ եւ մանրահատս՝ այլ ազնիւս յոյժ : Առ ափամբք գետոյն եւ շուրջ գտնակօքն աղամաքգենիս տնկէր , որ ընդ ամն ողջոյն ողկուրսմէս պտղաբերեալ , եւ գործէն ախորժ հովանի . եւս եւ տունկս սակաւս ծխախոտոյ մշակէր ի սփոփումն վշտաց անձին եւ ի դիւր սրտի տիկնայցն իւրոց բարեսիրաց

Երբայր եւ ի յեառն հարկանել վայտ յայրումն , եւ ուղիս ի կայուածս անդ հորդէր՝ հատանելով ի տեղիս տեղիս զքարածայուսն : Եւ զառ՝ ամենայն վաստակս վաստակէր նա

A peine la seconde de ces cabanes était achevée, que madame de La Tour accoucha d'une fille. J'avais été le parrain de l'enfant de Marguerite, qui s'appelait Paul; madame de La Tour me pria aussi de nommer sa fille conjointement avec son amie. Celle-ci lui donna le nom de Virginie. « Elle sera vertueuse, dit-elle, et elle sera heureuse. Je n'ai connu le malheur qu'en m'écartant de la vertu. »

Lorsque madame de La Tour fut relevée de ses couches, ces deux petites habitations commencèrent à être de quelque rapport, à l'aide des soins que j'y donnais de temps en temps, mais surtout par les travaux assidus de leurs esclaves. Celui de Marguerite, appelé Domingue, était un noir iolof, encore robuste, quoique déjà sur l'âge. Il avait de l'expérience et un bon sens naturel. Il cultivait indifféremment sur les deux habitations les terrains qui lui semblaient les plus fertiles, et il y mettait les semences qui leur convenaient le mieux. Il semait du petit mil ou du maïs dans les endroits médiocres, un peu de froment dans les bonnes terres, du riz dans les fonds marécageux; et, au pied des roches, des giraumons, des courges et des concombres, qui se plaisent à y grimper. Il plantait dans les lieux secs des patates, qui y viennent très-sucrées, des cotonniers sur les hauteurs, des cannes à sucre dans les terres fortes, des pieds de café sur les collines, où le grain est petit, mais excellent; le long de la rivière et autour des cases, des bananiers, qui donnent toute l'année de longs régimes de fruits avec un bel ombrage, et enfin quelques plantes de tabac pour charmer ses soucis et ceux de ses bonnes maitresses.

Il allait couper du bois à brûler dans la montagne, et casser des roches çà et là dans les habitations, pour en aplanir les chemins; il faisait tous ces ouvrages avec intelligence et activité, parce qu'il les

հանձարով էս ժրութեամբ , քանզի սիրով առնէր զոր ինչ առնէրն : Հաւատարիմ յոյժ էր նա Մարգարսի , ոչ ինչ նուազ էս Լաբուրի , զորոյ էս գնաժիշտն խափշիկ առեալ էր ի կնուրեան յաւուր ծննդեանն Վիրգինեայ , էս խանդակաբ էր ի սէր նորա : Անուն կնոջն Մարիամ էր , բնիկ ի Մատակասար կղզոյ , ուստի էս ձեռնարուեստս ինչ ուսեալ գիտէր , առաւել հմուտ գոյով հիւսելոյ սակառիս էս փսիաքս յանտառաբոյսն սիգոյ : Աջողակ էր ի գործ , մաքրասէր , հաւատարիմ յոյժ : Ի նա յանձն էր հոգ պատրաստելոյ զճաշ , բուծանելոյ զհաւս , էս երբէք երբէք ի վաճառ տանելոյ ի Փոր-Լուի գիտն ինչ յաւելուածս ի պիտոյից տանցն երկոցուն : Ընդ սոսին գրեսօլիւր էս զայծիսն երկու որ առջնքէր տղայոցն առնուին դարման , էս շուն մի գամփռ որ պահպանութիւն առնէր վայրացն ի գիշերի , էս ի միտ առցես զբովանդակութիւն հասից էս ընտանեաց գերդաստանացն երկոցուն փոքրկանց :

Իսկ տիկնայքն երկոքին զօրճ ցերէկ պարապէին ի մանէլ բամբակ , էս այն բաւական էր ի հայրայքէլ զկարեւոր պէտս նոցա էս զընտանեացն սակայն էս ի կենցաղական դիրքութեանց լոկ էս թափուր էին այնչափ զի բոկոտն շրջէին առտնին . էս յաւուրս կիրակեկից էսէք կոշիկս ազանէլն կանխէլ ի լուր սրբոյ պատարագին յեկեղեցի անդր Կիտրոնեաց՝ զոր տեսանեսդ ահա ի բացէ Թեպետէ մօտագոյն էսս է քաղաքն քան զեկեղեցին , այլ նորա դուն ուրէք անդր գնային , զի մի ամօթ էս արհամարհանս կրեսցեն . քանզի կապոյտս խոշոր պէնկալացիս հանգոյն գերեաց զգէնուին : էս սակայն իցէն ինչ բնաւ կարծիք մեծարանաց մարդկան առ ընտանեկան բարեբաստութեամբ : Սմին իրի էս տիկնայքն երկոքին երէ սակաւիկ մի վշտանային էսս արտաքոյ , այլ առաւելագոյն բերկրանօք դարձ ի տուն առնէին : Մարիամ էս Դոմինիկոս այն ինչ նշմարեալ զնոսա ի բարձրաւանդակէ աստի զի գային ընդ ուղին Կիտրոնեաց , ընթանային մինչէս ի ստորոտ լերինդ՝ ձեռն կարկասէլ

faisait avec zèle. Il était fort attaché à Marguerite , et il ne l'était guère moins à madame de La Tour, dont il avait épousé la négresse à la naissance de Virginie. Il aimait passionnément sa femme, qui s'appelait Marie. Elle était née à Madagascar, d'où elle avait apporté quelque industrie , surtout celle de faire des paniers et des étoffes appelées pagnes avec des herbes qui croissent dans les bois. Elle était adroite, propre et très-fidèle. Elle avait soin de préparer à manger, d'élever quelques poules, et d'aller de temps en temps vendre au Port-Louis le surplus de ces deux habitations, qui était bien peu considérable. Si vous y joignez deux chèvres élevées près des enfants, et un gros chien qui veillait la nuit au dehors, vous aurez une idée de tout le revenu et de tout le domestique de ces deux petites métairies.

Pour ces deux amies, elles filaient, du matin au soir, du coton. Ce travail suffisait à leur entretien et à celui de leurs familles ; mais, d'ailleurs, elles étaient si dépourvues de commodités étrangères, qu'elles marchaient nu-pieds dans leur habitaton, et ne portaient de souliers que pour aller le dimanche de grand matin à la messe à l'église des Pamplemousses, que vous voyez là-bas. Il y a cependant bien plus loin qu'au Port-Louis ; mais elles se rendaient rarement à la ville de peur d'y être méprisées, parce qu'elles étaient vêtues de grosse toile bleue du Bengale, comme des esclaves. Après tout, la considération publique vaut-elle le bonheur domestique ? Si ces dames avaient un peu à souffrir au dehors, elles rentraient chez elles avec d'autant plus de plaisir. A peine Marie et Domingue les apercevaient de cette hauteur sur le chemin des Pamplemousses, qu'ils accouraient jusqu'au bas de la montagne pour les aider à la remonter. Elles lisaient dans les yeux de leurs esclaves la joie qu'ils avaient de les revoir. Elles trou-

նոցա ի վերելս . Եւ նոքա յաջս իսկ գերեացն նկատեին ակներեւ գիւնդութիւնն նոցին ընդ դարձ իւրեանց : Անդէն առ տնին գտանեին նոքա գմարութիւն Եւ զագատութիւն Եւ արդիւնս պատրաստեալս ի սեպհական վաստակոց իւրեանց, Եւ ծառայս տիրասերս Եւ հաւատարիմս : Իսկ Եւ ինքեանք համակարիք Եւ նմանավիշոք էյով , Եւ քաղցրամայն անուամբքս՝ սիրունի , նծղեհակից Եւ քոյր հարազատ գմիմեանս յորջորջեին , միակամք համախնդիրք Եւ սեղանակիցք : Ամենայն ինչ հասարակաց էր առ նոսա . Եւ էրէ երբէք վաղեմի ինչ կայծակն հրոյ բոցակիզազոյն քան զբարեկամութեանն ի սիրոս նոցա ի վեր երեւեր , սակայն հաւատք ամբիծք ընդ զգաստասեր բարուցն աջակցեալ՝ ամբառնային զնոսա յայլ իմն կեանս , զօրէն բոցոյ՝ որ ի չգտանելն ձարակ յերկրի՝ ի վեր ընդ երկինս սլանայ :

Բնութեանն պարտք երանաւետ Եւս զկենակցութիւնն նոցա գործեին . Եւ մտերմութեանն չափ առաւելոյր ի նոսա ի տես որդեկացն , որ Եւ երկոքին Եւս արգասիք էին տարաբաղդիկ սիրոյ : Քաղցր էր նոցա ի նմին յոգարանի զորդեակսն լուանայ , Եւ ի նմին որրանի ի նինչ հանգուցանել : Բազում այն էր զի Եւ խառն գմանկունս իրերաց դիեցուցանեին . Եւ տիկինն Լաթուր ասեր ցՄարգարիտ . « Սիրեցեալդ իմ , թող որդեակք կրկին երկաքանջիւրոցս եղիցին , Եւ որդեկացս երկաքանջիւր մարք կրկին : » Զոր օրինակ ընծիւղք երկու յերկուս ամպահարեալ ծառս ոստարանցս համասեռս մնացեալք՝ պտուղս քաղցրագոյնս ընծայեն , էրէ քեցեալ երկաքանջիւր ի մայրենի բնոյն ի միւսն պատուաստեսցին , նոյնպէս Եւ տղայքն երկոքի՞ , որբացեալք յագակցաց , այնպիսեօք զողորական գորովանօք լնուին , զի քան զուստեր Եւ զգատեր , քան զեղբօր Եւ քան զքեռ քաղցրագոյն ազդեր ի նոսա սեր ի փոխանակել անդ գմիմեանս ի դիեցումն ի զիրկս մարցն ծնելասիրաց : Մինչդեռ տակաւին ի խանձարուրս կային տղայքն , մարք նոցա զհարսանեաց նոցին զրոյց ի մեջ առնուին . Եւ բարեբաստիկ ամուսնութեան անդստին տեսու-

vaient chez elles la propreté, la liberté, des biens qu'elles ne devaient qu'à leurs propres travaux, et des serviteurs pleins de zèle et d'affection. Elles-mêmes, unies par les mêmes besoins, ayant éprouvé des maux presque semblables, se donnant les doux noms d'amie, de compagne et de sœur, n'avaient qu'une volonté, qu'un intérêt, qu'une table : tout entre elles était commun. Seulement, si d'anciens feux plus vifs que ceux de l'amitié se réveillaient dans leur âme, une religion pure, aidée par des mœurs chastes, les dirigeait vers une autre vie, comme la flamme qui s'envole vers le ciel lorsqu'elle n'a plus d'aliment sur la terre.

Les devoirs de la nature ajoutaient encore au bonheur de leur société. Leur amitié mutuelle redoublait à la vue de leurs enfants, fruits d'un amour également infortuné. Elles prenaient plaisir à les mettre ensemble dans le même bain et à les coucher dans le même berceau. Souvent elles les changeaient de lait. « Mon amie, disait madame de La Tour, chacune de nous aura deux enfants, et « chacun de nos enfants aura deux mères. Comme deux bourgeois qui restent sur deux arbres de la même espèce, dont la tempête a brisé toutes les branches, viennent à produire des fruits plus doux, si chacun d'eux, détaché du tronc maternel, est greffé sur le tronc voisin, ainsi ces petits enfants, privés de tous leurs parents, se remplissaient de sentiments plus tendres que ceux de fils et de fille, de frère et de sœur, quand ils venaient à être changés de mamelles par les deux amies qui leur avaient donné le jour. Déjà leurs mères parlaient de leur mariage sur leurs berceaux, et cette perspective de félicité conjugale, dont elles charmaient leurs propres peines, finissait bien souvent par les faire pleurer : l'une se rappelant que ses maux étaient venus d'avoir négligé l'hymen, et

քեամբ գվիշտս իւրեանց սփոփեալ՝ բազում այն էր զի ի վերջէ յարտասուս յուծանէին. քանզի մին չարեացն հասելոց յիւր վերայ պատճառս գայն համարէր , զի հարսանեկան օրինաց ոչ եկաց պատկառ, եւ միւսն՝ զի ընդ լծով նորին եմուտ. մին զի գեր ի վերոյ քան զիւրն պայման կենաց ամբարձաւ, եւ միւսն զի խոնարհագոյն քան գայն էջ . սակայն եւ մխիթարեին յուսով , թէ եկեսցէ օր յորում որդեակքն իւրեանց հեռի յերուպականացն դժնդակ մտահաճութեանց՝ վայելեսցեն ի սէր եւ ի հաւասարութիւն բարեբաստիկ :

Եւ արդարեւ անդստին իսկ յայնմ հասակէ անգուգական իմն էր տղայոցն այնոցիկ ընդ միմեանս աղապատանք : Եթէ երբէք զյայ հարկանէր Պօղ, զՎիրգիւնէ ցուցանէին նմա , եւ անդէն զուարթացեալ հանդարտէր : Եւ եթէ յանկարծ վշտանայր ինչ Վիրգիւնէ, ի Պօղայ ճջելոյն զգային գայն ծնողքն սակայն նազելին այն դատրիկ իսկոյն գվիշտն ծածկէր, զի մի վշտակից անձին իւրոյ յիցի Պօղ : Քանիցս անգամ եւ գայի ես այսր, մինչդեռ հագիւ գօրէին տղայքն ոտն յոտանէ փոխել , տեսանէի զնոսա ձեռն ի ձեռն խառնեալ եւ թեւ ի թեւ տուեալ հոյանիս ըստ սովորութեան երկրին , յար եւ նման որպէս Երկուորեկացն նկարագրի կենդակ : Այլ եւ ոչ զիշեր ինքնին գատանէր զնոսա ի միմեանց քանզի յաճախ ի նմին որբանի ընկողմանեալ , այտ գայտիւ հարեալ , յանջս ի յանջս կցեալ , եւ զդաստակն զպարանոցաւ իրերաց արկեալ՝ ի գիրկս միմեանց նիրհ առեալ ննջէին :

Իբրեւ այն ինչ լեզուք նոցա ի խօսս պարգեին , նախկին ի նոցանէ լսելի լինէր բարբառ՝ եղբայր եւ քոյր զմիմեանս յորջորջելոյ . քանզի մանկութիւն թեպէտ եւ ճարտար է ի ննարս գողորագոյն զգուանաց , այլ անուանս քան զսոսին քաղցրագոյնն ըս չգիտէ ննարել : Իսկ դաստիարակութիւն ի վերայ եկեալ յաւել եւ եւս ի նոսա զսիրելութիւն , ի ձեռնտու օժանդակութիւն պիտոյից միմեանց վարելով զնոյն : Վիրգիւնեայ ոչ յեւ բա-

l'autre d'en avoir subi les lois ; l'une de s'être élevée au-dessus de sa condition, et l'autre d'en être descendue : mais elles se consolait en pensant qu'un jour leurs enfants, plus heureux, jouiraient à la fois, loin des cruels préjugés de l'Europe, des plaisirs de l'amour et du bonheur de l'égalité.

Rien, en effet, n'était comparable à l'attachement qu'ils se témoignaient déjà. Si Paul venait à se plaindre, on lui montrait Virginie ; à sa vue, il souriait et s'apaisait. Si Virginie souffrait, on en était averti par les cris de Paul ; mais cette aimable fille dissimulait aussitôt son mal, pour qu'il ne souffrit pas de sa douleur. Je n'arrivais point de fois ici que je ne les visse tous deux tout nus, suivant la coutume du pays, pouvant à peine marcher, se tenant ensemble par la main et sous les bras, comme on représente la constellation des Gémeaux. La nuit même ne pouvait les séparer ; elle les surprenait souvent couchés dans le même berceau, joue contre joue, poitrine contre poitrine, les mains passées mutuellement autour de leurs cous, et endormis dans les bras l'un de l'autre.

Lorsqu'ils surent parler, les premiers noms qu'ils apprirent à se donner furent ceux de frère et de sœur. L'enfance, qui connaît des caresses plus tendres, ne connaît point de plus doux noms. Leur éducation ne fit que redoubler leur amitié, en la dirigeant vers leurs besoins réciproques. Bientôt, tout ce qui regarde l'économie, la propreté, le soin de préparer un repas champêtre, fut du ressort de Virginie, et ses travaux étaient toujours suivis des

գում ժամանակի յանձն եղէս ինո՞ք ունէյ տանն եւ միտ ղնէյ մար-
րութեան, եւ զճաշն անպաճոյճ պաշտէյ . եւ այնմ ամենայնի
յանձնանձանաց զհետ գային համբոյրք եղբօրն եւ դրուատիք :
Իսկ ինքն Պօղ ժիր ի վաստակս անդադարս՝ մերք պեղեր ի
պարտի վն ընդ Դոմինիկեայ, եւ մերք փայտատ փոքրիկ ի ձեռս
առեայ՝ ի մայրիս ընդ նմա զնայր . եւ թէ էրբէր ի դեգերանս
իւրում գտաներ ծաղիկ գեղեցիկ, կամ միրգ անուշակ, կամ
բոյն բուջնեկի, քեպէտ եւ ի ծայրս ուրէք բարձունս ծառոց
պատահէին՝ վերելակեր եւ ստնոյր եւ բարձեայ բերեր մա-
տուցանէյ քեռն իւրում :

Ի հանդիպէյ ուրէք միտմն ի նոցանէ, ոչ գոյր երկբայէյ զի
եւ միւսն ոչ ի բացէ կայ ի տեղւոջէն: Յառուր միտմ մինչդեռ
իջանէի ի յեռնէ աստի, տեսի զՎիրգիլնէ զի ի ծագաց պար-
տիզին ի տուն ընթանայր՝ զպատմութեանն յետկուսէ զգլխովն
ածեայ իբրեւ ի ծածկոյր յերեսաց անձրեւացն տարափոյ Մի-
այնիկ զնս համարեցայ ի բացուստ . այլ իբրեւ մատեայ օգնէյ
նմին յընթացս, տեսի զի ունէր նա զՊօղայ ձեռանէն, ընդ նո-
վին ձորձով ծածկեայ երկոցուն, եւ երկոցուն եւս ժպտելով ընդ
պատսպարան հովանեկին՝ զոր իւրեանց իսկ էր ճարտարեայ:
Այն գլուխք հրաշագեղոր հողմութեոյց պատմութեանն պարա-
ծածկեայր, զՎետովայ որդեակսն ինձ յուշ արարին զ՝ ի նմին
խեցւոջ պատսպարեայս

Ամենայն փոյր նոցա այն էր, հաճէյ զիբեարս, եւ օգնական
յինէյ միմեանց : Բայց երկոքին իսկ անուամուրք էին, որպէս
Եւրոպացիքն սո. հասարակ յԱմերիկա ծնեայք, անգետք ամե-
նեւին դպրութեան եւ ընթերցման : Չէր ինչ նոցա փոյր զիտելոյ
գսնցս վաղնջութեան ժամանակաց եւ զվայրաց հեռաւորաց . հե-
տաքննութեան նոցին սահմանք չանցանէին անդր քան գայս
լեռուն . կարծէին թէ անդ իսկ էր ծայր եւ աւարտ աշխարհի՝ ու-
րանօր եւ կղզեակն իւրեանց աւարտէր . եւ ուր ինքեանք ոչ
էին՝ անդ եւ ոչ մի ինչ սիրայորդոր համարէին թէ գուցէ Ի

louanges et des baisers de son frère. Pour lui, sans cesse en action, il bêchait le jardin avec Domingue; ou, une petite hache à la main, il le suivait dans les bois, et si, dans ces courses, une belle fleur, un bon fruit ou un nid d'oiseaux se présentaient à lui, eussent-ils été au haut d'un arbre, il l'escaladait pour les apporter à sa sœur.

Quand on en rencontrait un quelque part, on était sûr que l'autre n'était pas loin. Un jour que je descendais du sommet de cette montagne, j'aperçus, à l'entrée du jardin, Virginie qui accourait vers la maison, la tête couverte de son jupon, qu'elle avait relevé par derrière pour se mettre à l'abri d'une ondée de pluie. De loin je la crus seule, et, m'étant avancé vers elle pour l'aider à marcher, je vis qu'elle tenait Paul par le bras, enveloppé presque en entier de la même couverture, riant l'un et l'autre d'être ensemble à l'abri sous un parapluie de leur invention. Ces deux têtes charmantes, renfermées sous ce jupon bouffant, me rappelèrent les enfants de Lédà, enclos sous la même coquille.

Toute leur étude était de se complaire et de s'entr'aider. Au reste, ils étaient ignorants comme des créoles, et ne savaient ni lire ni écrire. Ils ne s'inquiétaient pas de ce qui s'était passé dans des temps reculés et loin d'eux; leur curiosité ne s'étendait pas au delà de cette montagne; ils croyaient que le monde finissait où finissait leur île, et ils n'imaginaient rien d'aimable où ils n'étaient pas. Leur affection mutuelle et celle de leurs mères occupaient toute l'activité de leurs âmes. Jamais de sciences inutiles n'avaient fait couler leurs larmes; jamais les leçons

կարողին առ միմեանս եւ առ մարս իւրեանց սիրելութիւն պարապէին ցանգ միտք նոցա : Սնոտի գիտութիւնք ոչ քամեցին երբէք արտասոռս յաջաց նոցա, եւ ոչ խրատք տխրականք տաղտկացոցին զնոսա : Զգողանայոյն օրինաց անգեւոր էին նորա , քանզի նասարակաց էր ամենայն առ նոսա . եւ ոչ՝ թէ չէ օրէն շուայտել, զի անպաճոյճն կերակուր առ ձեռն պատրաստ կայր նոցա . եւ ոչ՝ թէ չէ արժան խօսել սուտ, զի ոչ էր ինչ առ նոսա ձյմարտութիւն կարօտ քանգոգանաց Ոչ էր ուրուք աճացոցեալ զնոսա երբէք սպառնալեօք աստուածասաստ պատու նասից առ որդիս ապաշնորձս , քանզի նոցա ծնողասերն գորով ծնունդ էր գորովոյ մարցն որդեսիրաց : Զայն ինչ իրս եւ էք ուսեալ էր նոցա յաստուածպաշտութեան կարգաց՝ որ սիրելի զկրօնս ընծայեն . եւ էք ջլերկարէին յեկեղեցւոջ գաղօթս, սակայն ամենայն ուրէք, առ տնին եւ յանդի եւ ի մայրիս, զձեռն ամբիծս եւ գսիրտսն յցեալս ծնողագութք սիրով յերկինս ի վեր ամբառնային :

Զայս գոյն օրինակի անցանէր գոռարթածաղիկն նոցա մանկութիւն իբրեւ զայգ գեղածիծաղ՝ նշույազարդ տուրնջեան աւետաւոր, եւ տակաւ սկսանէին վաստակակիցս մարցն լինել ի յանձանձանս առտնին իրաց : Ընդ ազդել հաւախօսին զայգոյն զգայուստ՝ յառնէր Վիրգիլե, զնայր զջրոյ յաղբերակն մօտակայ, եւ դարձ ի տուն արարեալ՝ զնախաձաշն նանդերձեր : Իսկ իբրեւ արեգակն ոսկեձաձանջ զգագարունս բլրոցս շուրջանակի գեղերփներ, կանխէր Մարգարիտ ընդ իւրումն որդեկի առ Լարուր տիկին . յայնժամ ամենեքին միաբան յաղօթս կացեալ նախ, եւ ապա թէ ի նախաձաշ մատչէին . բագում այն էր զի առ նրանն արկանէին բազմական ի դայարւոջ ընդ հովանեաւ աղամաթգենեաց՝ որ եւ համադամս կազմիկս զհիւթեղ պտուղսն ընձեռնէին նոցա , եւ ծածկոյթս սեղանոյ զսաղարթս իւրեանց երկայնամէսս եւ փայլունս : Այնպիսեաւ ստածիչ եւ աննիւզ կերակրով արագ արագ աճումն առնուին պարմանիքն երկո-

d'une triste morale ne les avaient remplis d'ennuis. Ils ne savaient pas qu'il ne faut pas dérober, tout chez eux étant commun ; ni être intempérant, ayant à discrétion des mets simples ; ni menteur, n'ayant aucune vérité à dissimuler. On ne les avait jamais effrayés en leur disant que Dieu réserve des punitions terribles aux enfants ingrats chez eux l'amitié filiale était née de l'amitié maternelle. On ne leur avait appris de la religion que ce qui la fait aimer ; et, s'ils n'offraient pas à l'église de longues prières, partout où ils étaient, dans la maison, dans les champs, dans les bois, ils levaient vers le ciel des mains innocentes et un cœur plein de l'amour de leurs parents.

Ainsi se passa leur première enfance, comme une belle aube qui annonce un plus beau jour. Déjà ils partageaient avec leurs mères tous les soins du ménage. Dès que le chant du coq annonçait le retour de l'aurore, Virginie se levait, allait puiser de l'eau à la source voisine, et rentrait dans la maison pour préparer le déjeuner. Bientôt après, quand le soleil dorait les pitons de cette enceinte, Marguerite et son fils se rendaient chez madame de La Tour ; alors ils commençaient tous ensemble une prière, suivie du premier repas ; souvent ils le prenaient devant la porte, assis sur l'herbe, sous un berceau de bananiers, qui leur fournissaient à la fois des mets tout préparés dans leurs fruits substantiels, et du linge de table dans leurs feuilles larges, longues et lustrées. Une nourriture saine et abondante développait rapidement les corps de ces deux jeunes gens, et une éducation douce peignait dans leur physionomie la pureté et le

քեան, եւ քաղցրահամբոյր դաստիարակութեամբ փայլեր ի դեմս նոցա ոգւոցն ամբծութիւն եւ հրճուանք: Ձերկոտասանամենիւք ուրեմն էր Վիրգիլն, եւ կերպարան բոլոր անձինն սակաւինչ ընդհատ ի զարգուն տիոց. գիսակք վարսիցն խարտիշագեղք զգլխովն հովանացեայք. ծաւի ականողիք եւ շրթունք կարմրալառք յառոյգ դեմսն փայլին ականահաճոյ շողշողեայ, ժպիտս միանգամայն ընդ բարբառել նորա ծաղկեցուցանելով. իսկ ի յուելլն, հայեցուածք աջաց նորա՝ յերկինս կոյս ի բնէ իմն պարզեայք՝ յայտ առնէին գոհրագգած գորովանս եւ զընդաբոյսն քախծութիւն: Իսկ Պօղ ի ծաղկի պատանեկութեան զառն ի ջափ հասելոյ բերեր զնկարագիր: Բարձրադիտակ էր նա քան զՎիրգիլն, քիստիպ եւ արծուունգն. աջքն սեւարոյրք խորոյստապանք արդեօք երեւիին՝ եթէ ոչ արտեւանունքն երկայնատեգք շուրջանակի ձառագայրանէ. փողփողեայ՝ յաւելուին ի նոսա ամոքախառն ինչ քաղցրութիւն Քիպետ եւ յար ի շարժման կայր, սակայն ընդ տեսանել զրոյրն հանդարտեր նստեր առ նմա լուիկ. եւ յաճախ ի ձաշելն իսկ եւ ոչ մի ինչ զրոյց ընդ միմեանս առնէին. որպէս զի ի լուութեան անդ նոցա, ի տեսիլ վայելչութեան դրից եւ բոկանի ոտիցն գեղոյ բուեր տեսողաց նկատել կիցս իմն վաղեմի անյրեաց քանդակեայս ի կիձ սպիտակ՝ զՆիոբայ որդեկացն բերելով զպատկեր: Իսկ հայեցուածովքն՝ որ հանդիպել իրերաց խնդրէին, եւ փոխազարն քաղցրածպիտ զըւարթութեամբն թուէին որդիք լուսոյ զուարթունք երանաւետք, բնաւորեայք սիրել զմիմեանս, որոց ջեն ինչ պետք խորհրդոց առ ի յայտնել զսրտիցն զգածմունն, եւ ոչ բանից՝ առ սիրոյն յանդիմանութիւն:

Բայց Լաթուրի տիկնոջ ըստ զարգանալ օր ըստ օրէ դասերն իւրոյ ի գեղ եւ ի հասակ՝ յաճախէր ընդ որդեգորով սիրոյն եւ անճկութիւն սրտի. եւ ասէր նա ցիս երբէք երբէք. « Նթէ զամ մի մեռանել ինձ հասանիցե, զի գործեսցե Վիրգիլն ի կարօտութեան: »

contentement de leur âme. Virginie n'avait que douze ans ; déjà sa taille était plus qu'à demi formée ; de grands cheveux blonds ombrageaient sa tête ; ses yeux bleus et ses lèvres de corail brillaient du plus tendre éclat sur la fraîcheur de son visage ; ils souriaient toujours de concert quand elle parlait ; mais, quand elle gardait le silence, leur obliquité naturelle vers le ciel leur donnait une expression de sensibilité extrême, et même celle d'une légère mélancolie. Pour Paul, on voyait déjà se développer en lui le caractère d'un homme au milieu des grâces de l'adolescence. Sa taille était plus élevée que celle de Virginie, son teint plus rembruni, son nez plus aquilin, et ses yeux, qui étaient noirs, auraient eu un peu de fierté, si les longs cils qui rayonnaient autour comme des pinceaux ne leur avaient donné la plus grande douceur. Quoiqu'il fût toujours en mouvement, dès que sa sœur paraissait, il devenait tranquille et allait s'asseoir auprès d'elle. Souvent leur repas se passait sans qu'ils se dissent un mot. A leur silence, à la naïveté de leurs attitudes, à la beauté de leurs pieds nus, on eût cru voir un groupe antique de marbre blanc, représentant quelques-uns des enfants de Niobé ; mais, à leurs regards qui cherchaient à se rencontrer, à leurs sourires rendus par de plus doux sourires, on les eût pris pour ces enfants du ciel, pour ces esprits bienheureux dont la nature est de s'aimer, et qui n'ont pas besoin de rendre le sentiment par des pensées et l'amitié par des paroles.

Cependant madame de La Tour, voyant sa fille se développer avec tant de charmes, sentit augmenter son inquiétude avec sa tendresse. Elle me disait quelquefois : « Si je venais à mourir, que deviendrait Virginie sans fortune ? »

Էր նորա ի Գաղղիա մօրաքոյր տո լմիկ , ընչաւետ , անցեալ գաւուրքք եւ բարեպաշտօն . սա ի նարսնանայ նորա Պ . Լաբուրի զյացեալ էր նմա զամենայն օգնականութիւն այնպիսեաւ իմն տմարդութեամբ , զի եւ նորա հաստատութեամբ եղեալ էր ի մտի ի յետնունն եւս կարօտութեան չխնդրէյ ինչ ի նման . Բայց իբրեւ մայրացան՝ ոչ եւս զանգիտուր յամօրոյ անյսէյի լինելոյ Ձեկոյց մօրաքեռ . իւրում զյանկարծաղեպ վսխձան առնն , զծնունդ դստերն եւ գտառապանս զոր կրէր մեռի ի նայրենեաց անոր անօգնական՝ օգոյք որդեկին ծանրաբեռնեալ . այլ ջընկայաւ ինչ ի նմանե պատասխանի : Նա զի եւ խորխտն էր բնութեամբ , եւ սակայն յանձն՝ Լառ . խոնարմէյ եւ նշաւակ կալ կշտամբանաց մօրաքեռն , որոյ ջեր երբէր ներեալ նմա զյինեյն առն ապատոնմի , բեպետ եւ առաքինւոյ եւ թղթեր առ նա յամենայն ի դեպս առ ի գութ խանդադատանաց շարժէյ զնա ի վերայ դստերն . բայց սահեալ անցանեին ամբ յոյւովք , եւ ջընդուներ ի նմանե ցոյց ինչ յիշատակի :

Ուր ուրեմն յամին 1758 , յետ երից ամաց ժամանելոյ Լա-Պուրտոնե բաղաբապետի ի կղզի անդր , զիտաց զի էր առ նմա բուղթ ի մօրաքեռնն առ ինքն գրեալ : Փութացաւ անդէն ի Փորլուի , ոչ ինչ հոգացեալ յայնժամ զնանդերձիցն գնմութենե . զի մայրենին խնդութիւն գեր ի վերոյ ամբառնայր զնա քան զմարդկան ակնածութիւն եւ ընկայաւ ի Լա - Պուրտոնեալ զգիրն յորում մօրաքոյրն իւր քաջ իսկ արժանի դատեր զնա դժնդակ բաղղին՝ փոխանակ զի ամուսնացաւ ընդ բաղղախնդիր եւ խառնագնաց առն . եւ յաւելեալ ի բանն ասեր . Ախտամոյն կիրք գնետ իւրեանց առեալ ձգեն զպատուհաս . վաղամեռիկն լինէյ առն քո՝ պատիժ արդար է հասեալ քեզ յԱստուծոյ . զորժմի բարի արարեր դու ի կղզիս յայդոսիկ պանդխտելոյ , եւ ոչ ի Գաղղիա դնէյ նախատինս քումդ ազգատոնմի . այն զի եւ երկիրոյ յոր բնակես քաջաբեղուն է , եւ այդր ամենայն ոք յաւելու ի ձոխութիւն , բայց ի դատարկապորտ մարդկանն : » եւ յետ

Elle avait en France une tante, fille de qualité, riche, vieille et dévote, qui lui avait si durement refusé des secours, lorsqu'elle se fut mariée à M. de La Tour, qu'elle s'était bien promis de n'avoir jamais recours à elle, à quelque extrémité qu'elle fût réduite. Mais, devenue mère, elle ne craignit plus la honte des refus. Elle manda à sa tante la mort inattendue de son mari, la naissance de sa fille, et l'embarras où elle se trouvait loin de son pays, dénuée de support et chargée d'un enfant. Elle n'en reçut point de réponse. Elle, qui était d'un caractère élevé, ne craignit plus de s'humilier et de s'exposer aux reproches de sa parente, qui ne lui avait jamais pardonné d'avoir épousé un homme sans naissance, quoique vertueux. Elle lui écrivait donc par toutes les occasions, afin d'exciter sa sensibilité en faveur de Virginie. Mais bien des années s'étaient écoulées sans recevoir d'elle aucune marque de souvenir.

Enfin, en 1738, trois ans après l'arrivée de M. de La Bourdonnais dans cette île, madame de La Tour apprit que ce gouverneur avait à lui remettre une lettre de la part de sa tante. Elle courut au Port-Louis, sans se soucier cette fois d'y paraître mal vêtue, la joie maternelle la mettant au-dessus du respect humain. M. de La Bourdonnais lui donna, en effet, une lettre de sa tante. Celle-ci mandait à sa nièce qu'elle avait mérité son sort, pour avoir épousé un aventurier, un libertin; que les passions portent avec elles leur punition; que la mort prématurée de son mari était un juste châtement de Dieu; qu'elle avait bien fait de passer aux îles, plutôt que de déshonorer sa famille en France; qu'elle était, après tout, dans un bon pays où tout le monde faisait fortune, excepté les paresseux. Après l'avoir ainsi blâmée, elle finissait par se louer elle-même. Pour éviter, disait-elle, les suites souvent funestes du mariage, elle avait

այսպէս զնա եպերէյոյ, յանձնգովութիւն զգիրն յանգուցանէր
էս ասէր. « Ես զի գերծ կացից յարգասեաց ամուսնութեան՝ որ
գրեա թէ ցանգ իսկ աղետայիք էն, ջկայայ երբէք յանձին զնայ
ումէք ի հարսնութիւն » Զայս նա այսպէս գրէր. բայց իրացն
ստուգութիւն այս ինչ է, զի փառասեր գոյով ի բնէ՝ ազնուա-
կանի առն էր ի խնդիր. թեպէտ էս ինքն ընջատու էր յոյժ, թե-
պէտ էս յարքունիս ոչ այլ ինչ խնդրի՝ բայց ընջից փարթամու-
թիւն, սակայն ջգտաւ որ ուրէք այլ որ յօծարէր առնուի ի կնու-
թիւն զայնպիսին՝ օրիորդ անգեղեայ էս խստասիրտ

Իսկ ի ստորեւս նամակին յաւելոյր, զի յետ քաջ կշռելոյ զա-
մենայն՝ յանձն առնեմ զքեզ բագում աղերսանօք ի խնամս Լա-
Պուրտոնեայ Եւ արդարեւ յանձնեայ իսկ Լը զնա, բայց ըստ
արդի յաճախ սովորութեան՝ որ բագմավտանգ էսս քան զոխե-
րիմն բշնամի յանձնելուսմ գործէ զխնամարկուն. քանզի առ
անբասիր առնելոյ յաջս քաղաքապետին զիւրն խստութիւն ընդ
դատեր քեռն իւրոյ, էս իբր ողորմելով յաղլտս նորա՝ ջարա-
խօսեայ էր զնմանէ : Որով էս Լա-Պուրտոնէ նախողակի իմն
կարծեօք զգածեայ՝ կարի անսիրելաբար ընկալաւ զԼաբուր տի-
կին, զնա գոր էս անծանօթի ումէք ջէր մարք տեսանել անկա-
րեկիր աջօք էս առանց մեծարանաց : Հսկիլո՞ւ էս սոնր տուեայ
պատասխանի առ պատմեայսն ի տիկնոջէ անտի զանձնէն էս
զդատերէ, ասէ « Տեսից... տեսցուր... յործամ ծամ առից...
յոյովք էն ջոռառք յաշխարհի... ջէր պարտ դժկամակէյ զմօրա-
բոյր քո պատուական... քո է մէղն... » այլովքն հանդերձ :

Դարձաւ Լաբուր տիկին ի տուն իւր սրտաբէկ էս վշտայից,
էս իբրեւ բագմեցաւ՝ արկ զսեղանով գրուղթ մօրաքեռն, էս ասէ
ցսիրունիին իւր. « Ահաւաղիկ արգասիք համբերութեան ամաց
մետասանից » Եւ քանզի ինքն միայն էր ի տանն զրագեւտ,
բռնն էնար անդրէն զբարտիսէ անտի, էս ընթերցաւ զայն
ի յուր ընտանեացն : Եւ իբրեւ կատարեաց զընթերցումն, ասէ
ցնա Մարգարիտ զայրագին. Բնաւ էս զի պիտոյ իցեն մեզ

toujours refusé de se marier. La vérité est qu'étant ambitieuse, elle n'avait voulu épouser qu'un homme de grande qualité; mais, quoiqu'elle fût très-riche, et qu'à la cour on soit indifférent à tout, excepté à la fortune, il ne s'était trouvé personne qui voulût s'allier à une fille aussi laide et à un cœur aussi dur.

Elle ajoutait par post-scriptum que, toute réflexion faite, elle l'avait fortement recommandée à M. de La Bourdonnais. Elle l'avait en effet recommandée, mais suivant un usage bien commun aujourd'hui, qui rend un protecteur plus à craindre qu'un ennemi déclaré; afin de justifier auprès du gouverneur sa dureté pour sa nièce, elle l'avait calomniée. Madame de La Tour, que tout homme indifférent n'eût pu voir sans intérêt et sans respect, fut reçue avec beaucoup de froideur par M. de La Bourdonnais, prévenu contre elle. Il ne répondit à l'exposé qu'elle lui fit de sa situation et de celle de sa fille que par de durs monosyllabes « Je verrai..., nous verrons...; avec le temps...; il y a bien des malheureux... Pourquoi indisposer une tante respectable? C'est vous qui avez tort.

Madame de La Tour retourna à l'habitation, le cœur navré de douleur et plein d'amertume. En arrivant, elle s'assit, jeta sur la table la lettre de sa tante, et dit à son amie: Voilà le fruit « de onze ans de patience! Mais, comme il n'y avait que madame de La Tour qui sût lire dans la société, elle reprit la lettre et en fit la lecture devant toute la famille rassemblée. A peine était-elle achevée, que Marguerite lui dit avec vivacité: « Qu'avez-vous besoin de tes parents? Dieu nous a-t-il abandonnées? C'est lui seul qui est notre père. N'avons-nous pas vécu

ազգականք քո : Միթէ էլիք էթճղ զմեզ Տեր . ո՞ջ ապաքէն նա միայն է հայր մեր . եւ միթէ ո՞ջ բարեբաստիկք էաք նովաւ մինչէս ցայսօր , եւ արդ դու հիմ տագնապիցիս . բաշայերեաց , մի վիճատիր : » Եւ տեսեալ զնա զի լայր , անկաւ զպարանոցաւն եւ համբուրեաց զնա եւ ասէ . « Սիրուհիդ իմ , իմս Լաբուր : » Բայց եւ իւրն սիրտ հարաւ ի փղճուկ եւ եկաց մնաց անբարբառ : Յայն ողորմ տեսիլ յարսաստաւս լուծաւ եւ Վիրգիներ . մերք զմօրն եւ մերք զՄարգարտին ի բերան տարեալ զձեռսն համբուրէր եւ առ սրտինն ողջագուրէր . իսկ Պօղ բարկացայտ աչօք եւ զբռնունս սեղմ ունէյով , զոտս ի գետին տրոփէր , եւ ոչ զիտէր թէ զճվ կշտամբիցէ . Ի լուր աղմկին անդր ի ներքս ընթացան Դոմինիկոս եւ Մարիամ , եւ ոչ էսս այլ ինչ էր լսել ի տնակին բայց զձիջս ցաւագինս . « Ո՞ւ տիկին... բարեգութիկին... ճի մայրիկ... մի լար » Ի սիրայիր գգուանաց անտի ուշաբերեալ տիկնոջն , ընդգրկեաց զՊօղ եւ զՎիրգիներ , եւ ի սփոփանաց սրտին ասէ . Որդեակք իմ , դուք իմոցս ցաւոց պատճառք , դուք եւ սփոփանք իմ եւ խնդութիւն : Ա՛ն , որդեակք սիրունք . բացուստ ի բաց հասանեն ինն աղէտքս այսօրիկ , իսկ զինեւ ոչ այլ ինչ գտանեմ բայց բարեբաստութիւն : » Զի Պօղ եւ Վիրգիներ թեպէտ եւ հաւաստեաւ ոչ կարէին ի վերայ կալ բանիցն զօրութեան , այլ զի հանդարտեալ զնա տեսանէին՝ զուարթագինս փարէին զնովաւ . եւ այնպէս անդրէն ի խնդամտութիւն դարձան առ հասարակ , որպէս ամպրոպայոյզք ի գեղաժիծաղն յեղանակի վաղ ընդ փոյթ անցեալ

Բայց բարեբոյսն բարք մանկանցն էրկոցուն աճեր օր ըստ օրէ : Յառուր միռոմ կիւրակէի ընդ արեւածայրսն մինչդէռ մարք նոցա յեկեղեցւոջ կիտրոնեացն ի լուր կային նախամատոյց պատարագի , եկն ի տուն նոցա կին ոմն խափշիկ յեռնաբնակ ի ներքոյ աղամաթգենեացն որ շուրջ էին զբնակարանաւ նոցա : Եւ էր կինն ցամաքեալ կճղացեալ մեռելատիպ կերպարանօք , եւ սփածեալ զմիջովն գրգռեակ պատառաւտուն Անկաւ առ ոտս

heureuses jusqu'à ce jour ? Pourquoi donc te chagriner ? Tu n'as point de courage. Et, voyant madame de La Tour pleurer, elle se jeta à son cou, et la serrant dans ses bras : Chère amie ! s'écria-t-elle, chère amie ! Mais ses propres sanglots étouffèrent sa voix. A ce spectacle, Virginie, fondant en larmes, pressa alternativement les mains de sa mère et celles de Marguerite contre sa bouche et contre son cœur ; et Paul, les yeux enflammés de colère, criait, serrait les poings, frappait du pied, ne sachant à qui s'en prendre. A ce bruit, Domingue et Marie accoururent ; et l'on n'entendit plus dans la case que des cris de douleur : « Ah ! madame !..... ma bonne maîtresse !..... ma bonne mère ! ne pleurez pas ! De si tendres marques d'amitié dissipèrent le chagrin de madame de La Tour. Elle prit Paul et Virginie dans ses bras, et leur dit d'un air content
Mes enfants, vous êtes cause de ma peine, mais vous faites toute ma joie. Oh ! mes chers enfants ! le malheur ne m'est venu que de loin : le bonheur est autour de moi. Paul et Virginie ne la comprirent pas ; mais, quand ils la virent tranquille, ils sourirent et se mirent à la caresser. Ainsi ils continuèrent tous d'être heureux, et ce ne fut qu'un orage au milieu de la belle saison.

Le bon naturel de ces enfants se développait de jour en jour. Un dimanche, au lever de l'aurore, leurs mères étant allées à la première messe à l'église des Pamplemousses, une négresse maronne se présenta sous les bananiers qui entouraient leur habitation. Elle était décharnée comme un squelette, et n'avait pour vêtement qu'un lambeau de serpillière autour des reins. Elle se jeta aux pieds de Virginie, qui préparait le déjeuner de la fa-

Վիրգիլնեայ, մինչ նա դեռ գնախաճաշ իւրոցն հանդերձեր, Ես
ասեւ. « Մանկիկ օրիորդ, գրա յիս ի գերեակս փախստական.
յամսոյ հետե տվայլոսկ Ես կիսաման ի մեջ լերանցս քափ առեայ
շրջիմ, յաճախ Ես հալածական վարիմ յորսորդաց Ես ի բարա-
կաց նոցին : Փախստեայ հասեայ գամ յերեսաց տեառն իմոյ որ
մի ե յընչաւետ բնակչաց Սեառ Գետոյ, նա ինքն կարկ զիս
յայս սլայման չարադէտ » Ես զայս ասացեայ ցուցաներ նմա
գերաշխեպս մարմնոյն խորացեայս ի խոշտանգանաց գանից :
Ես յաւել ասել . « Կամեի իսկ գետամոյն զանձն իմ կորուսանել .
բայց իբրեւ գիտացի զի դուք աստէն ունիք բնակութիւն, ասացի
ի միտս իմ . Իցեն արդէօք Ես ի գաւառիս յայսմիկ սպիտակք
բարեգութքք . սպա չեւ Ես արժան ե ինն մեռանել » Ի գութ
խանդադատեցաւ Վիրգիլնե, Ես ասեւ. Քաջայերեաց՝ եղկելի
դու, հնապա կեր գայս . » Ես եղ առաջի նորս գնախաճաշն պատ-
րաստեայ ընտանեաց իւրոց Սպառեաց հնդիկն լափլիգեայ
անդէն գկերակուրն. Ես իբրեւ յագեցաւ, ասեւ Վիրգիլնե . « Աղ-
քատիկդ հեք, Ես ինքն եկից Ես հաշտ արարից գտեր քո, իցե քե
ի տեսիլ աղետիցդ գրացի ի քեզ. հնապա տար զիս առ նա : »
Ես ասեւ խափշիկն . Հրեշտակդ Աստուծոյ, եկից գկնի քո յոր
վայր Ես երբիցես : » Կոչեաց Վիրգիլնե զեղբայրն իւր Ես աղա-
ջեաց ընդ իւր գնայ : Ես խափշիկն առաջնորդեր նոցա ընդ ան-
ձուկս անտառախիտս Ես ընդ ափափայս բարձրաբերձ լերանց
ընդ որս չարակոշկոճ ճգամբք ի վեր մագլեին, Ես ընդ լայնա-
ծաւայ հեղեղատս ընդ որս հետի անցանէին, մինչեւ ուր ուրեմն
գհասարակ անուրբ ժամանեցին ի ստորոտ լեռնակի միոյ ի դա-
րափն Սեառ Գետոյ Էր անդանօր տուն մի ամրաշէն, Ես ծա-
ռատունկ մեծ, Ես բազմութիւն յոյժ գերեսց յագգի սզգի վաս-
տակս սլարապեայ : Ճեմ առեայ զգնայր ի մեջ նոցա տանուտերն
ծխափող ի բերանի Ես եղեզն յաջում. այր բարձրահասակ,
վտիտ մարմնով, թխատիպ կերպարանօք Ես խորակն, Ես յօնքն
սեաւք յիրեարս կցէին : Կայեայ Վիրգիլնեայ զձեռանէն Պօղայ

mille , et lui dit « Ma jeune demoiselle , ayez pitié d'une pauvre esclave fugitive ; il y a un mois que j'erre dans ces montagnes demi-morte de faim, souvent poursuivie par des chasseurs et leurs chiens. Je suis mon maître, qui est un riche habitant de la Rivière-Noire : il m'a traitée comme vous le voyez. En même temps elle lui montra son corps sillonné de cicatrices profondes par les coups de fouet qu'elle en avait reçus. Elle ajouta : Je voulais aller me noyer ; mais, sachant que vous demeuriez ici, j'ai dit Puisqu'il y a encore de bons blancs dans ce pays , il ne faut pas encore mourir. » Virginie, tout émue, lui répondit : « Rassurez-vous, infortunée créature ! Mangez ! mangez ! » Et elle lui donna le déjeuner de la maison , qu'elle avait apprêté. L'esclave en peu de moments le dévora tout entier. Virginie , la voyant rassasiée, lui dit Pauvre misérable ! j'ai envie d'aller demander votre grâce à votre maître ; en vous voyant il sera touché de pitié. Voulez-vous me conduire chez lui ? — Ange de Dieu ! repartit la négresse, je vous suivrai partout où vous voudrez. » Virginie appela son frère et le pria de l'accompagner. L'esclave marronne les conduisit par des sentiers , au milieu des bois, à travers de hautes montagnes qu'ils grimpèrent avec bien de la peine, et de larges rivières qu'ils passèrent à gué. Enfin, vers le milieu du jour, ils arrivèrent au bas d'un morne sur les bords de la Rivière-Noire. Ils aperçurent là une maison bien bâtie , des plantations considérables et un grand nombre d'esclaves occupés à toutes sortes de travaux. Leur maître se promenait au milieu d'eux, une pipe à la bouche et un rotin à la main. C'était un grand homme sec , olivâtre , aux yeux enfoncés et aux sourcils noirs et joints. Virginie, tout émue, tenant Paul par le bras , s'approcha de l'habitant, et le pria , pour l'amour de Dieu, de pardonner à son esclave , qui était à quelques pas de là derrière eux. D'abord l'habitant ne

մատեաւ առ այրն ա՛ն ընդ ա՛ն , եւ աղաչէր զնա ի սէր Աստուծոյ ներեյ աղախնոյն իւրում , որ ի բացէ կայր ի թիկանց նոցա : Նա գառաջիկն ոչ ինչ էրեսս արար մանկանցն երկոցուն՝ հայեցեալ յաղքատին ձորձս նոցա . այլ իբրեւ ետես զջքնաղ կերպարանս Վիրգիլեայ եւ զխարտեալ գիսակս նորա ընդ կապուտակ քօղովն , եւ յուսաւ զքաղցրամայն բարբառ նորա , որ ընդ բովանդակ անձինն դողդոջէր ի հայցեյ անդ ի նմանէ զչնորհն , ի բաց եղ զծխափողն ի բերանոյն , եւ զցուպ իւր ընդ երկինս ցգեալ՝ ետ երդումն սոսկայի եւ ասէ . « Ներեալ դմա՛ ոչ ի սէր Աստուծոյ , այլ առ քոյ սիրոյդ : » Եւ Վիրգիլեայ ակնարկի առ խափշիկն արարեալ զի յառաջ առ տերն իւր մատիցէ , ինքն փութացաւ խոյս ետ ի տեղուոջէն , եւ Պօղ զհետ նորա :

Եւ դարձ արարեալ ի միասին ընդ գառ ի վերն ընդ որ իջեալ էին , նստան ի կատար յերինն ընդ ծառով ուրէք վաստակաբէկք եւ ծարաւահոյծք . զի յայգուէ անուրն անկեայք յուղի՝ խրատախս անէյի քան զհինգ հատեալ էին անսուաղ : Ասէ Պօղ ցՎիրգիլն . « Քոյր իմ , վաղ իսկ հատարակեալ է օրս . քաղցեալ ես դու եւ ծարաւի . եւ ճարակ ինչ գտանէյ աստ չիք . եկ իջցուք վերստին , զնայ խնդրեյ մեզ կերակուր ի տեսունէ գերւոյն Պատասխանի ետ Վիրգիլն . « Ո՛հ , մի՛ սիրելիդ իմ . այրն այն ահաբէկ արար զիս Յուշ քեզ գոր ինչ մայրիկն մեր սովոր է ասէյ . Հաց անօրինին կոպճով լնու զբերան : » Կրկնեալ անդրէն Պօղայ ասէ . « Եւ զի՛ գործիցեմք , զի եւ պտուղք ծառոցս անպիտանք են ի կերակուր . չիք եւ ոչ մոշենի աստանօր եւ ոչ բթուենի առ ի բուժանէյ զժարաւ քո » Վիրգիլն ասէ . « Տեր ողորմեսցի մեզ , այն որ տայ կերակուր ճագուց իսկ բուջնոց որ ճրճուեն առ նա : » Միկնդէտ բանքն ի բերան նորա էին , հարաւ յունկն նոցա խոխոջ աղբերական որ ոչ ինչ հետի ի տեղուոջն գահավիժէր Ընթացան անդր , հարին զպատուր իւրեանց յականակիտ աղբերէն , եւ քաղեալ կերան խուսն ինչ ջրկոտեմ զափամբ առուակին բուսեալ : Եւ մինչդէտ այսր անդր աջս ածեալ

fit pas grand compte de ces deux enfants pauvrement vêtus ; mais quand il eut remarqué la taille élégante de Virginie , sa belle tête blonde sous une capote bleue, et qu'il eut entendu le doux son de sa voix , qui tremblait ainsi que tout son corps , il ôta sa pipe de sa bouche , et , levant son rotin vers le ciel , il jura par un affreux serment qu'il pardonnait à son esclave , non pas pour l'amour de Dieu , mais pour l'amour d'elle. Virginie aussitôt fit signe à l'esclave de s'avancer vers son maître ; puis elle s'enfuit , et Paul courut après elle.

Ils remontèrent ensemble le revers du morne par où ils étaient descendus ; et , parvenus au sommet , ils s'assirent sous un arbre , accablés de lassitude , de faim et de soif. Ils avaient fait à jeun plus de cinq lieues depuis le lever du soleil. Paul dit à Virginie : « Ma sœur , il est plus de midi ; tu as faim et soif , nous ne trouverons pas à dîner ici : redescendons le morne , et allons demander à manger au maître de l'esclave. — Oh ! non , mon ami , reprit Virginie : il m'a fait trop de peur. Souviens-toi de ce que dit quelquefois maman Le pain du méchant remplit la bouche de gravier. — Comment ferons-nous donc ! dit Paul ; ces arbres ne produisent que de mauvais fruits ; il n'y a pas seulement ici un tamarin ou un citron pour te rafraîchir. — Dieu aura pitié de nous , reprit Virginie ; il exauce les petits oiseaux qui lui demandent de la nourriture. A peine avait-elle dit ces mots , qu'ils entendirent le bruit d'une source qui tombait d'un rocher voisin. Ils y coururent , et , après s'être désaltérés avec ces eaux plus claires que le cristal , ils cueillirent et mangèrent un peu de cresson qui croissait sur ses bords. Comme ils regardaient de côté et d'autre s'ils ne trouveraient

հայէին գտանել թերեւս այլ ինչ կազդուրիչ քաղցոյ , նշմարեաց Վիրգիլնէ ի ծառս անտառին մատաղատունկ յազգէ արմաւենեաց : Կաղամբանէ զնդակն սաղարթապատի գագաթան տնկոյն , քաղցր էր յոյժ ի կերակուր . եւ թեպէտ բուն նորա ոչ ինչ անելիք քան գարունից ուներ թանձրութիւն , ամբառնայր վարսուն ոտնաջապի . փայտ նորին խուրճ իմն ի թելից բազմաց բուի յօղեայ , այլ կուրծն որ ի միջի՝ կարծրապինդ է յոյժ , սայրասուր իսկ տապարաց անտեղիտալի . իսկ Պօղայ չէր անդ եւ ոչ նրան մի փոքրիկ : Ուշ ի կուրծս անկեայ հուր հարկանել զարմաւենոյն , վարաներ դարձեայ՝ ջուռնելով հրահանս , եւ յապառածուտ կղզոջ սնդ չէր արդեօք գտանել կայծաքար : Բայց հարկ ի ձարտարութիւն դրդէ գայր . եւ բազումք ի պիտանեզոյն գիւտից ի թշուառաց են հանձարեայ . Խորհեցաւ ըստ սեւոցն օրինակի վառել հուր : Առեայ ընդ ոտիւք ոստ մի ծառոյ գօսացելոյ , ծակ ի նմա գործեաց ծայրիւք քարի , եւ ապա սայրիւ նորին տաշեայ նրբեայ այլ իմն ոստ չոր , մխեաց գայն ի ծակ միւսոյն որ ընդ ոտիւքն էր , եւ շրջշրջեայ ուժգնակի ընդ ափ որպէս գաղօրեակ չորոյաթի , էտես եւ ա՛նա ծուխ ընդ ծակն էլաներ եւ կայծակունք անտի հատանէին Յայնժամ քաղեայ խոտ չոր եւ խութիւս եւ կրկուտ , արար հուր առ արմին արմաւենոյն , եւ իսկոյն կործան անկաներ ծառն մեծաւ ձարձատմամբ : Նովին իրով կեղեւեաց եւ գպտուղն կաղամբանէ ի փշալից սաղարթապատ ի կարծր պատենիցն Ջկէս նորին կերան անեփ , եւ զմիւս կեսն եփեայ ընդ մոխրով , եւ երկոքին էս քաղցրաձաշակ ի թիմս նոցա լուռէին . եւ ուրախութեամբ զանպաճոյճ կերակրիկն ձաշակեցին յիշատակաւ առաւօտին բարեգործութեանն . սակայն խնդութիւն նոցա աղմկէր յաճել զմտաւ զմարցն տազնապ ընդ անտես լինել իւրեանց յերկար ի տանէ . եւ Վիրգիլնէ ստեպ զկասկածն գայն յեղյեղէր : Սակայն Պօղ կազդուրեայ կերակրովն սրտապնդէր զնա եւ ասէր . « Փոյթ ընդ փոյթ հասեայ արդ սփոփեացուք զձնօղս մեր : »

pas quelque nourriture plus solide , Virginie aperçut parmi les arbres de la forêt un jeune palmiste. Le chou que la cime de cet arbre renferme au milieu de ses feuilles est un fort bon manger ; mais , quoique sa tige ne fût pas plus grosse que la jambe, elle avait plus de soixante pieds de hauteur. A la vérité, le bois de cet arbre n'est formé que d'un paquet de filaments ; mais son aubier est si dur, qu'il fait rebrousser les meilleures haches , et Paul n'avait pas même un couteau. L'idée lui vint de mettre le feu au pied de ce palmiste : autre embarras ; il n'avait point de briquet ; et, d'ailleurs, dans cette île si couverte de rochers, je ne crois pas qu'on puisse trouver une seule pierre à fusil. La nécessité donne de l'industrie, et souvent les plus utiles découvertes ont été dues aux hommes les plus misérables. Paul résolut d'allumer du feu à la manière des noirs avec l'angle d'une pierre il fit un petit trou sur une branche d'arbre bien sèche, assujettie sous ses pieds ; puis, avec le tranchant de cette pierre, il fit une pointe à un autre morceau de branche également sèche, mais d'une espèce de bois différent ; il posa ensuite ce morceau de bois pointu dans le trou de la branche qui était sous ses pieds, et, la faisant tourner rapidement entre ses mains comme on roule un moulinet dont on veut faire mousser du chocolat, en peu de moments il vit sortir du point de contact de la fumée et des étincelles. Il ramassa des herbes sèches et d'autres branches d'arbres, et mit le feu au pied du palmiste, qui bientôt après tomba avec un grand fracas. Le feu lui servit encore à dépouiller le chou de l'enveloppe de ses longues feuilles ligneuses et piquante. Virginie et lui mangèrent une partie de ce chou crue, et l'autre cuite sous la cendre, et ils les trouvèrent également savoureuses. Ils firent ce frugal repas, remplis de joie par le souvenir de la bonne action qu'ils avaient faite le matin ; mais cette joie était troublée par l'inquiétude où ils se doutaient

Եւ յարուցեալ ի ճաշոյն վարանեին, չունելով զոր ուղեցոյց առաջնորդել նոցա ի տուն : Պօղ որ անխոռովն էր յամենայնի, ասէ ցՎիրգիներ . Տուն մեր յարեակողմն կոյս ի միջօրեայ անկանի . հարկ է մեզ ապա անցանել, որպէս յառաւօտոս, ընդ յեառն երեքսարեան որ հանդեպ մեր կայ Օն արի, զնասցոք, քոյր իմ : » Եւ անուն յերինն էր Նոաստին, զի սարք նորա երեքին զստեանց բերին զձեռ . Հապա իջին ընդ հիւսիսակողմեան ձորամեջ Սեա Պետոյն, եւ ճանապարհ արարեալ ժամ մի հասին յափն յայնաժառայ գետոյ որ խափաներ զանցս նոցա : Անտառախիտն այն կողմն մեծ կղզոյն անձանօք է ցարդ, մինչէ յոյովից ի գետոց անտի եւ ի յերանց որ ի նմա՝ դեռ եւս պակասեն անուանք Պետն յոր հասին՝ յորձնեռանդն խաղայ ընդ ժայռս խոխոջանօք . յորոց զանգիտեալ Վիրգիներայ ոչ իշխեր միջամուխս յինել անցանել ընդ հունն Յայնժամ Պօղայ ըստանձնեալ զնա, անց բեռամբն ընդ յպիրժ ապառաժս գետոյն աներկիւղ ի յորձանաց անտի, եւ ասէր ցՎիրգիներ . « Մի ինչ երկնչիցիս . հզօր եմ ես՝ մինչ զու ընդ իս՞կաս . երէ տանուտեառնն չէր շնորհեալ քեզ զներուսն գերւոյն, մենամարտէի ընդ նմա : » Վիրգիներ ասէ . Եւ իբր հնար էր քեզ ընդ անօրէն հսկային գալ ի վեզ . ապա ուրեմն ի վտանգ մեծ արկի զքեզ : Քանի դժուարին է բարերարել . իսկ չար ինչ զործել զհարին յոյժ : »

Եւ իբրեւ էլ Պօղ ի ցամար, դեռ եւս քերբն հանդերձ ըստ անձին յառաջ վարէր զճանապարհն՝ յուսացեալ էյանել նովաւ ընդ յեառնն Նոաստին, որ կիսով փարսախաս կայր ի բացեայ . այլ

bien que leur longue absence de la maison jetterait leurs mères. Virginie revenait souvent sur cet objet; cependant Paul, qui sentait ses forces rétablies, l'assura qu'ils ne tarderaient pas à tranquilliser leurs parents.

Après diner, ils se trouvèrent bien embarrassés, car ils n'avaient plus de guide pour les reconduire chez eux. Paul, qui ne s'étonnait de rien, dit à Virginie : « Notre case est vers le soleil du milieu du jour; il faut que nous passions, comme ce matin, par-dessus cette montagne que tu vois là-bas avec ses trois pitons. Allons, marchons, mon amie! » Cette montagne était celle des Trois-Mamelles, ainsi nommée parce que ses trois pitons en ont la forme. Ils descendirent donc le morne de la Rivière-Noire du côté du nord, et arrivèrent, après une heure de marche, sur les bords d'une large rivière qui barrait leur chemin. Cette grande partie de l'île, toute couverte de forêts, est si peu connue, même aujourd'hui, que plusieurs de ses rivières et de ses montagnes n'y ont pas encore de nom. La rivière sur le bord de laquelle ils étaient coule en bouillonnant sur un lit de roches. Le bruit de ses eaux effraya Virginie; elle n'osa y mettre les pieds pour la passer à gué. Paul prit alors Virginie sur son dos, et passa ainsi chargé sur les roches glissantes de la rivière, malgré le tumulte de ses eaux. « N'aie pas peur, lui disait-il; je me sens bien fort avec toi. Si l'habitant de la Rivière-Noire t'avait refusé la grâce de son esclave, je me serais battu avec lui. — Comment! dit Virginie, avec cet homme si grand et si méchant? A quoi t'ai-je exposé! Mon Dieu! qu'il est donc difficile de faire le bien! Il n'y a que le mal qui soit facile à faire. »

Quand Paul fut sur le rivage, il voulut continuer sa route chargé de sa sœur, et il se flattait de monter ainsi la montagne des Trois-Mamelles, qu'il voyait devant lui à une demi-lieue de

վաղ պարտասեալ անկեալ յուժոյ, հարկեցաւ դնել զնա ի վայր եւ հանգչել առ նովաւ : Ասէ զնա Վիրգիլն . « Օրս տարածամէ , եղբայր իմ . դու դեռ եւս յուժի կաս , իսկ ես վաստակաբէկ . բող զիս աստեհն , եւ դու միայնակ դարձ ի տուն արարեալ հանգո զսիրտ ծնողացն մերոց : » Եւ ասէ Պօղ . « Ո՛րքն յինէն . ոչ բողից զքեզ եթէ զիչեր ի վերայ հասցէ մեզ յանտառի աստ , յուցից հուր , հարից արմաւենի , զկաղամբն ջամբեցից քեզ , եւ սաղարթիւքն յօրինեցից քեզ տաղաւար Բայց իբրեւ ոգի էառ սակաւիկ մի Վիրգիլն , խլեաց ի հինաւուրց բնոյ ծառոյն որ խոնարհեր անկաներ զգետեզերբն՝ տերեւս երկայնածիզս զաղտակրի . եւ ձարտարեալ նոքօք տրեխաւորեաց զոտս իւր արիւնաներկեալս ի քարանց ձանապարհին . քանզի առ հապճեալ փութոյն ի բարերարել՝ մոռացեալ էր ազանել կօշիկ յոտս իւր : Եւ իբրեւ սփոփեցան զարշապարքն տերեւոցն իովութեամբ , եհատ գաւազան ի հնդիկ եղեգանէ եւ անկաւ յուղի՝ միով ձեռամբ յեղբայրն յեցեալ , եւ միւսովն ի ցուպն եղեգնեալ :

Այսպէս հանդարտաբայ ձանապարհ ընդ մայրիս սունեին . այլ ծառք բարձրաբերձք եւ սաղարթախիտք վաղ իսկ կայան յաջաց նոցա զլեւտն Նոաստեանց , յոր դէմ եղեալ զնային . եւ արեգակն ի մուտս խոնարհեր : Իբրեւ պահ մի էանց ի վերայ . խոտորեցան յանգզայս յարահետ ձանապարհէն , եւ յանել ինչ անկան բաւիղ ծառոց , բաղեղանց եւ ւապառածից : Պօղ ասաց ցՎիրգիլն նստել առ տեղեաւն , եւ ինքն այլ յայլմէ եղեալ այսր սնդր ընթանայր՝ էլի աղագս զտանել ի քփուտ մացսոռաց անտի . այլ զրաջան եղեւ ամենեւին : Ել ի կատար ծառոյ միոյ բարձր զի գեթ զՆոաստիմն տեսանիցէ զլեւտն . սակայն ոչ այլ ինչ էտես շուրջանակի բայց զգազաթունս ծառոց որ ոսկեփայլ ձաճանչէին ի ձառագայթից արփուոյն վերջնոց Տակաւ ստուերք լերանցն երկայնեալ ծածկէին զանտառս իովտաց . հանդարտէ հողմն որպէս դէպ լինի յարեւոն մտանել . լուսթիւն խորի՛

là ; mais bientôt les forces lui manquèrent , et il fut obligé de la mettre à terre et de se reposer auprès d'elle. Virginie lui dit alors : « Mon frère , le jour baisse ; tu as encore des forces , et « les miennes me manquent ; laisse-moi ici , et retourne seul à « notre case pour tranquilliser nos mères. — Oh ! non , dit Paul , « je ne te quitterai pas. Si la nuit nous surprend dans ces bois , « j'allumerai du feu , j'abattrai un palmiste , tu en mangeras le « chou , et je ferai avec ses feuilles un ajoupa pour te mettre à « l'abri. Cependant Virginie , s'étant un peu reposée , cueillit sur le tronc penché d'un vieux arbre penché sur le bord de la rivière , de longues feuilles de scolopendre qui pendaient de son tronc ; elle en fit des espèces de brodequins dont elle s'entoura les pieds , que les pierres des chemins avaient mis en sang ; car , dans l'empressement d'être utile , elle avait oublié de se chauffer. Se sentant soulagée par la fraîcheur de ces feuilles , elle rompit une branche de bambou , et se mit en marche en s'appuyant d'une main sur ce roseau , et de l'autre sur son frère.

Ils cheminaient ainsi doucement à travers les bois ; mais la hauteur des arbres et l'épaisseur de leurs feuillages leur firent bientôt perdre de vue la montagne des Trois-Mamelles , sur laquelle ils se dirigeaient , et même le soleil , qui était déjà près de se coucher. Au bout de quelque temps , ils quittèrent sans s'en apercevoir le sentier frayé dans lequel ils avaient marché jusqu'alors , et ils se trouvèrent dans un labyrinthe d'arbres , de lianes et de roches , qui n'avait plus d'issue. Paul fit asseoir Virginie , et se mit à courir çà et là , tout hors de lui , pour chercher un chemin hors de ce fourré épais ; mais il se fatigua en vain. Il monta au haut d'un grand arbre pour découvrir au moins la montagne des Trois-Mamelles ; mais il n'aperçut autour de lui que les cimes des arbres , dont quelques-unes étaient éclairées par les derniers rayons du soleil couchant. Cependant l'om-

պատեր զվայրսն անմարդիս , եւ եղջերուաց եւեթ լսելի լիներ անդանօր կռիւնց՝ որ դիմեալ գնային յամայնոջն ի խնդիր կաղաղուց : Յուսացաւ Պօղ քե գուցե ումեք յորսորդացն լինիցի լսելի , եւ ճայն բարձեալ գոչեր ուժգին աղաղակաւ . « Եկնայք , եկնայք , յօգն հասեք Վիրգիւնեալ : » Եւ արձագանգաց եւեթ անտառին անդրէն կրկնեալ եւ երեքկնեալ՝ Ետուն նմա պատասխանի . « Վիրգիւնէ... Վիրգիւնէ :

Յայնժամ եջ Պօղ ի ծառոյ անտի վաստակաբէկ եւ տրտմագին , եւ խորհեր ի միտս իւր քե որպիսի ինչ արդեօք հնարս հայրհայրիցէ երեկօքելոյ ի տեղւոջն . այլ ոչ էր անդ աղբիւր , եւ ոչ արմաւենի , եւ ոչ խռիւք եւ փայտ չոր առ ի գութի լուցանելոյ : Եւ տեսեալ ակներեւ զի ոչ էսս է իմիք մեռննաս , սկսաւ լալ : Ասէ ցնա Վիրգիւն . « Մի՛ լար , սիրեցեալդ . ապա քե ոչ , մեռանիմ ես ի ցառոցս . ես իսկ եմ պատճառք վշտացդ քոց եւ տագնապի մարցն մերոց : Զե օրէն առնել ինչ , եւ ոչ բարիս ինչ գործել անհրաման ի ծնողաց : Ո՛ն , զի անմտացայ յոյժ : » Եւ յարտասուս հարաւ : Ապա ասէ ցՊօղ . « Եկ յաղօթս կացցուք առ Աստուած , եղբայր , եւ ողորմեսցի մեզ : » Այն ինչ զաղօթսն աւարտէին , եւ ահա ճայն հաջելոյ շանց հարաւ ի լսելիս նոցա : Ասէ Պօղ . « Հաջիւնէ այդ բարակի . յորսորդացն որ յորս եղջերուաց հեծանէ յերեկոյիս : » Եւ ի յաճախել հաջմանցն ասէ Վիրգիւն . « Ինն թուի քե Հաւատարիմն է , շուն բնակուրեան մերոյ . զի ճանաչեմ ես զճայն նորա . միքե մծտ իցեմք հասանել , եւ կամ առ ստորոտով մերոյ լերինն գտանիցիմք : » Եւ նոյն հետայն դիմեաց եկն Հաւատարիմն եւ փարիւր գոտիւք նոցին , հաջեր , մոնջեր , կռնջեր եւ քծինս տայր նոցա : Եւ միւնջղեռ տակաւին հիացեալ իմն կային , եւ ահա տեսին զԴոմինիկոս զի փութանակի գայր առ նոսա : Եւ ի հասանել սեւոյն որ արտասուէր առ խնդին՝ յուժան եւ ինքեանք յարտասուս , եւ կացին մնացին անբարբառք :

bre des montagnes couvrait déjà les forêts dans les vallées ; le vent se calmait, comme il arrive au coucher du soleil ; un profond silence régnait dans ces solitudes, et on n'y entendait d'autre bruit que le brame des cerfs, qui venaient chercher leurs gîtes dans ces lieux écartés. Paul, dans l'espoir que quelque chasseur pourrait l'entendre, cria alors de toute sa force : Venez, venez au secours de Virginie ! Mais les seuls échos de la forêt répondirent à sa voix, et répétèrent à plusieurs reprises Virginie!... Virginie!

Paul descendit alors de l'arbre, accablé de fatigue et de chagrin : il chercha les moyens de passer la nuit dans ce lieu ; mais il n'y avait ni fontaine, ni palmiste, ni même de branches de bois sec propres à allumer du feu. Il sentit alors par son expérience toute la faiblesse de ses ressources, et il se mit à pleurer. Virginie lui dit Ne pleure point, mon ami, si tu ne veux m'accabler de chagrin. C'est moi qui suis la cause de toutes tes peines et de celles qu'éprouvent maintenant nos mères. Il ne faut rien faire, pas même le bien, sans consulter ses parents. Oh ! « j'ai été bien imprudente ! » Et elle se prit à verser des larmes. Cependant elle dit à Paul « Prions Dieu, mon frère, et il aura pitié de nous. A peine avaient-ils achevé leur prière, qu'ils entendirent un chien aboyer. « C'est, dit Paul, le chien de quelque chasseur qui vient, le soir, tuer des cerfs à l'affût. Peu après, les aboiements du chien redoublèrent. « Il me semble, dit Virginie, que c'est Fidèle, le chien de notre case ; oui, je reconnais sa voix : serions-nous si près d'arriver et au pied de notre montagne ? En effet, un moment après, Fidèle était à leurs pieds, aboyant, hurlant, gémissant et les accablant de caresses. Comme ils ne pouvaient revenir de leur surprise, ils aperçurent Domingue qui accourait à eux. A l'arrivée de ce bon noir, qui pleurait de joie, ils se mirent aussi à pleurer, sans

Մինչէս ապա անձին զգաստ եղէ Դոմինիկոս Էս ասէ . « Ո՛տեարք իմ նորատիք, զիւրդ տազնապէցան մարքն ձեր . ճր զարմանք կայան զնոսա յորժամ դարձ ի պատարագէն արարեալ ջգտար զձեզ առ տնին . Մարիամ որ յանկեան ուրեր տանն վաստակեր, ոջ զիտեր քէ ճւր մեկնեալ զնացեալ իցէք : Բագում անգամ շուրջ եկեալ ընթացայ զքնակարանաւն մերով, անգիտացեալ բնաւ եքէ ընդ ճր արժան իցէ էյանէյ ձեզ ի խնդիր . ուր ուրեմն առեալ զհնոտիսն ձեր մատուցի Հաւատարմին ի ոտտոտումն, Էս անանիկոյ իբրու իմացեալ զմիտս իմ՝ անդէն յուղի անկաւ՝ նետախոյզ ձեզ յինէյով, Էս զձեան յար ի տատանման կայեալ՝ առաջնորդեաց ինձ մինչ ի Սեան Գետ : Անդ զիտացի ի տանուտեռնէ բնակարանին զի ածեալ է ձեր առ նա զաղսխին նորա զխափշիկ, որում Էս շնորհ արարեալ նորա երեսացն ձերոց՝ ներեալ է նմին : Այլ որպիսի շնորհ : Եցոյց ինձ զեղկէլին ոտնակապօք պնդեալ ի կոձեղս, Էս երեքժանի անուր երկաթի ի պարանոցին ունէյով : Իսկ Հաւատարմին խիւ արկեալ անդադար ած ձգեաց զիս մինչէս ցարաւանդակ Սեան Գետոյ, Էս անդ զկայ առեալ հաջեր ուժգին բարբառով . Էս եր ի տեղուոջն աղբերակն մի, Էս արմաւենի տապալեալ, Էս առ նմին հուր յուցեալ որ ծխեր տակաւին : Անտի սպա առեալ ած զիս մինչէս ցայսր ի ստորոտս Եռաստին յերինդ . իսկ աստի մինչէս ցտուն ջորից խրասախաց ճանապարհ է : Հապա կերայք Էս զօրացարուք : » Էս անդէն մատոյց նոցա քարար մի, Էս միրգս Էս հաղադակ յի ըմպէյեաւ որ կազմեալ էր ի ջրոյ Էս ի գինւոյ, ի հուզից լեմոնի, ի շաքարէ Էս ի ճնդիկ ընկզոյ զոր մարցն նոցա պատրաստեալ էր ի կազդուրումն Էս ի գովացումն : Յոգոց Էջան Վիրգիկն յիշատակաւ հէք աղախնոյն Էս մտայոյզ տառապանաց մարցն . Էս ասէր բագում անգամ . « Բնքէ, որպէս զի ղլժուարին է բարերարէյ ումէք ի մարդկանէ : » Մինչդեռ Պօղ Էս նա ճաշակեալ կազդուրէին, հուր էյոյց Դոմինիկոս . Էս գտեալ յապառաժս անդ ազգ փայտի ծամածուռ, որ դալար Էս էյով՝

pouvoir lui dire un mot. Quand Domingue eut repris ses sens :

O mes jeunes maîtres, leur dit-il, que vos mères ont d'inquiétudes! comme elles ont été étonnées quand elles ne vous ont plus retrouvés au retour de la messe, où je les accompagnais! Marie, qui travaillait dans un coin de l'habitation, n'a su nous dire où vous étiez allés. J'allais, je venais autour de l'habitation, ne sachant moi-même de quel côté vous chercher. Enfin j'ai pris vos vieux habits à l'un et à l'autre, je les ai fait flairer à Fidèle; et sur-le-champ, comme si ce pauvre animal m'eût entendu, il se mit à quêter sur vos pas; il m'a conduit, toujours en remuant la queue, jusqu'à la Rivière-Noire. C'est là où j'ai appris d'un habitant que vous lui aviez ramené une négresse marronne, et qu'il vous avait accordé sa grâce; mais quelle grâce! Il me l'a montrée attachée, avec une chaîne au pied, à un billot de bois, et avec un collier de fer à trois crochets autour du cou. De là, Fidèle, toujours quêtant, m'a mené sur le morne de la Rivière-Noire, où il s'est arrêté encore en aboyant de toute sa force; c'était sur le bord d'une source auprès d'un palmiste abattu, et près d'un feu qui fumait encore. Enfin il m'a conduit ici; nous sommes au pied de la montagne des Trois-Mamelles, et il y a encore quatre bonnes lieues jusque chez nous. Allons, mangez et prenez des forces. Il leur présenta aussitôt un gâteau, des fruits et une grande calebasse remplie d'une liqueur composée d'eau, de vin, de jus de citron, de sucre et de muscade, que leurs mères avaient préparée pour les fortifier et les rafraîchir. Virginie soupira au souvenir de la pauvre esclave et des inquiétudes de leurs mères. Elle répéta plusieurs fois: Oh! qu'il est difficile de faire le bien! Pendant que Paul et elle se rafraîchissaient, Domingue alluma du feu, et, ayant cherché dans les rochers un bois tortu qu'on appelle bois de ronde, et qui brûle tout vert en je-

բոց մեծ արձակե, ջահ պայծառ յարդարեաց, քանզի եւ գիշեր ուրեմն էր : Այլ իբրեւ ժամ ջուռոյն եհաս ի վերայ, անկաւ ի վարանս տարակուսի, զի Պօղ եւ Վիրգիլն ոչ էսս զօրէին ընթանայ, քանզի այտուցեայ էին ոտք նոցա եւ կարմրացեայք : Հարկ էր հեռագոյն ուրեք երբայ ի խնդիր օգնականութեան, կամ թէ անդէն ի տեղուոջն երեկօթս առնէ ընդ նոսա . ասէ ցնոսա . Ո՞ւր իցեն առուրքն յորս գերկոսին զձեզ միանգամայն ի գիրկս իմ քարձեայ տանկի . բայց արդ դուք մեծացարուք, եւ էս ծերացայ : » Եւ մինչդեռ յայն վարանս տարակուսի տազնապէր, ահա ամբոխ յեռնաբնակ հնդկաց որ ոչ ի բացեայ էին քան զքայլըս քսան, եւ պարագուսիս նոցին մատուցեայ առ Պօղ եւ առ Վիրգիլն ասէ . Ազնիւ պատանեակբոց սպիտակք, մի ինչ գանգիտիցէք . տեսար մեք զձեզ յառաւօտուս զի անցեայ զնացէք ընդ կնոջ ումեմն հնդկի Սեա . Գետացոյ, հայցէ զներումն ի դժնդակ տեսունեն : Ահա ի տրիտուր փոխարինի շնորհին զոր արարէք՝ շայակեայ տարցուք զձեզ մինչեւ ի տուն բնակութեան ձերոյ : » Զայս ասացեայ ակնարկեաց առ հնդկիսն, եւ ջորք ռմանք կորովիք գահաւորակ կազմեայ փութապէս յոստոց ծառոց եւ ի բաղէղանց՝ նստուցին ի նմա զՊօղ եւ զՎիրգիլն, եւ բարձին յուսս իւրեանց, եւ Դոմինիկոս ջահ ի ձեռին յառաջընթաց լինէր . այնպէս անկան յուղի հրճուողական ձայնիւ հընդ կացն պարու, որք օրհնաբանէին զնոսա : Գորովեցաւ Վիրգիլն, եւ ասէ ցՊօղ . « Տեսանէս, ո՞ սիրելի, զի ոչ թողու Տէր անվարձ զգործս բարիս : »

Գիշերն հասարակէր, եւ հասին նոքա ի ստորոտ լերին իւրեանց որոյ յուսանշոյ վառէին կատարք : Այն ինչ էլանէին ընդ գառ ի վերն, եւ ահա ձայնք բարբառոյ զոչէին առ նոսա « Դուք իցէք, որդեակք իմ : » Եւ կրկնեցին նոքա հնդկօքն հանդերձ . « Այն, այն, մեք իսկ էմք : Եւ անդէն տեսին զմարս իւրեանց եւ զՄարիամ զի ջահս ի ձեռին ընդ առաջ գային նոցա : Եւ ասէ Լաբուր տիկին . « Ո՛վ հէք մանկտի, ուստի՞ գայք . յնր

tant une grande flamme, il en fit un flambeau qu'il alluma, car il était déjà nuit. Mais il éprouva un embarras bien plus grand quand il fallut se mettre en route : Paul et Virginie ne pouvaient plus marcher : leurs pieds étaient enflés et tout rouges. Domingue ne savait s'il devait aller bien loin de là chercher du secours. « Où est le temps où je vous portais tous deux à la fois dans mes bras ? Mais maintenant vous êtes grands, et je suis vieux ! » Comme il était dans cette perplexité, un groupe de noirs marrons se fit voir à vingt pas de là. Le chef de cette troupe, s'approchant de Paul et de Virginie, leur dit : « Bons petits blancs, n'ayez pas peur ; nous vous avons vu passer ce matin avec une négresse de la Rivière-Noire ; vous alliez demander sa grâce à son mauvais maître : en reconnaissance, nous vous reporterons chez vous sur nos épaules. » Alors il fit un signe, et quatre noirs marrons des plus robustes firent aussitôt un brancard avec des branches d'arbres et des lianes, y placèrent Paul et Virginie, les mirent sur leurs épaules ; et, Domingue marchant devant eux, ils se mirent en route aux cris de joie de toute la troupe, qui les comblait de bénédictions. Virginie attendrie disait à Paul : « O mon ami ! jamais Dieu ne laisse un bienfait sans récompense. »

1 Ils arrivèrent vers le milieu de la nuit au pied de leur montagne, dont les croupes étaient éclairées de plusieurs feux. A peine ils la montaient, qu'ils entendirent des voix qui criaient : « Est-ce vous, mes enfants ? » Ils répondirent avec les noirs : « Oui, c'est nous ; » et bientôt ils aperçurent leurs mères et Marie, qui venaient au devant d'eux avec des tisons flambants. « Malheureux enfants ! dit madame de La Tour, d'où venez-

աղէտս տարակուսի արկէք դուք զմեզ : » Ասէ Վիրգիներ . « Ի Սեառ Գետոյ գամբ' խնդրեալ ներումն յանցանաց խափշիկ աղախնոյ ուրումն փախստականի , որում զնախաճաշն մեր տուեալ էի առաւօտուս , զի սովայուսկ էր եղկէլին . եւ ահա հնդիկքըս անտառաբնակք բարձեալ բերին զմեզ : » Անդէն գիրկս արկեալ փարեցաւ Լաթուր տիկին զդատերբն , եւ յօղել իսկ բարբառ ոչ կարէր . եւ ի թանալ երեսաց Վիրգիներայ յարտասուսաց անտի մօրն , ասէ ցնա . « Մոռացումն առնես ինձ , մայրիկ , վշտացն զորս կրեցի : » Եւ Մարգարիտ եւս խնդամտեալ փարէր զպարանոցաւն Պօղայ եւ ասէր . « Եւ դու , որդեակ իմ , զորժ մի բարի զործեցեր : » Իսկ իբրեւ հասին ի տնակս իւրեանց որդւոյն հանդերձ , արկին կերակուր հնդիկ որերոյն , եւ նոքա դարձան անդրէն յանտառս իւրեանց' մաղթելով նոցա զամենայն բարեբաստութիւն :

« vous? dans quelles angoisses vous nous avez jetées! — Nous
« venons, dit Virginie, de la Rivière-Noire, demander la grâce
« d'une pauvre esclave marronne, à qui j'ai donné ce matin
« le déjeuner de la maison, parce qu'elle mourait de faim; et
« voilà que les noirs marrons nous ont ramenés. » Madame de
La Tour embrassa sa fille sans pouvoir parler; et Virginie,
qui sentit son visage mouillé des larmes de sa mère, lui dit :
« Vous me payez de tout le mal que j'ai souffert! » Margue-
rite, ravie de joie, serrait Paul dans ses bras, et lui disait :
« Et toi aussi, mon fils, tu as fait une bonne action. » Quand
elles furent arrivées dans leurs cases avec leurs enfants, elles
donnèrent bien à manger aux noirs marrons, qui s'en retour-
nèrent dans leurs bois en leur souhaitant toute sorte de pros-
périté.

Գ Լ Ո Ի Խ Բ .

Օր ըստ օրէ յաւելոյր գերդաստանացն այնոցիկ խաղաղաւետն երջանկութիւն . հետի էին ի նոցանէ չարատանջ կիրք նախանձու եւ փառասիրութեան , եւ ոչ ըղձակերտք էին համբառոյ ունայնութեան գոր նենգութիւն ընճեռէ , եւ ի բաց կորգէ զրպարտութիւն . շատ գրեին անձամբ անձանց կայ եւ վկայ եւ դատաւոր : Ի կղզւոջ անդ , որպէս եւ յամենայն երոպական գաղութս , հետաքննութիւն մեծ է չարամիտ վիպաց արկածից եւ պատահարաց . իսկ սոցա հանդէսն առաքինութեան եւ անուանքն անգամ յանձանօրս էին : Միայն յորժամ յանցաւորացն որ ընդ ձանապարհն կիրտրոնեաց հարցումն ինչ առնէր ումք ի դաշտաբնակաց անտի եթէ Ո՞յր բնակութիւն իցէ ի վեր անդր ի տնակսդ յայդոսիկ . պատասխանի առնէր այրն առանց զնոպա ձանաչելոյ . « Արք բարելաւք են Այսպէս եւ մանիշակ ընդ դժնէկօք պատասպարեալ՝ բացուստ ի բաց բուրէ զհոտ անուշից , թեպէտ եւ անտես իցէ ի մարդկանէ :

Տարագիր էր ի գրուցաց նոցա չարախօսութիւն , որ ընդ պատրուակաւ արդարութեան՝ յատելութիւն եւ կամ ի կեղծաւորութիւն զառաձանէ հարկաւ գսիրտ . քանզի եւ չէ մարք չատել ումէք զմարդիկ՝ յորժամ առ չարս ունիցի զնոսա , եւ ոչ կենցաղէլ ընդ չարս՝ յորժամ չառազաստիցէ որ գատելութիւն ընդ քօղով բարեսիրութեան Այսպէս անա բուռն առնէ մեզ չարախօսութիւն խռով կայ ընդ այլս կամ ընդ մերոսմ իսկ անձին : եւ թեպէտ չդատէին նորա ուրոյն ուրոյն զմարդիկ , սակայն յանախ բանս ի մեջ առնուին զինարից բարիս ամենեցուն առնելոյ անխտիր . եւ որ ինքնին չէին առ այն ձեռնմաս , այլ

CHAPITRE II.

Chaque jour était pour ces familles un jour de bonheur et de paix. Ni l'envie ni l'ambition ne les tourmentaient. Elles ne désiraient point au dehors une vaine réputation que donne l'intrigue et qu'ôte la calomnie ; il leur suffisait d'être à elles-mêmes leurs témoins et leurs juges. Dans cette île, où, comme dans toutes les colonies européennes, on n'est curieux que d'anecdotes malignes, leurs vertus et même leurs noms étaient ignorés ; seulement, quand un passant demandait sur le chemin des Pamplemousses, à quelques habitants de la plaine : « Qui est-ce qui demeure là-haut dans ces cases ? » ceux-ci répondaient sans les connaître : « Ce sont de bonnes gens. » Ainsi des violettes, sous des buissons épineux, exhalent au loin leurs doux parfums, quoiqu'on ne les voie pas.

Elles avaient banni de leur conversation la médisance, qui, sous une apparence de justice, dispose nécessairement le cœur à la haine ou à la fausseté ; car il est impossible de ne pas haïr les hommes si on les croit méchants, et de vivre avec les méchants si on ne leur cache sa haine sous de fausses apparences de bienveillance : ainsi la médisance nous oblige d'être mal avec les autres ou avec nous-mêmes. Mais, sans juger les hommes en particulier, elles ne s'entretenaient que des moyens de faire du bien à tous en général ; et, quoiqu'elles n'en eussent pas le pouvoir, elles en avaient une volonté perpétuelle

մշտափափաք վառեալ տենջիւ բարեգործելոյ՝ դիրապատ-
րաստք էին օժանդակել ամենեցուն : Եւ յամայութեան անդ բնա-
կելով՝ ոչ միայն մարդատեացք ջէին, այլ Էս քան զԷս յաւե-
լուին ի մարդասիրութիւն Վեպք անցից պարսաւելիք յաճա-
խեայք ի քաղաքաժողով ընկերութեան մարդկան՝ հեռի էին
ի գրուցատրութեանց նոցա, սակայն բնութեանն հրաշայիք յար
ի հրճուանս Է ի հիւսցման ունեին զնոսա . Է սխրանային ընդ
վերնախնամ տեսչութեանն զօրութիւն որ ընդ իւրեանց ձեռամբն
սփռեալ էր յապալեր ապառաժսն յայնոսիկ գառատութիւն,
զգեղ Է զամբիծ զսակաւապետ Է զմշտափոփոքն բերկրանս :

Պօղ յերկոտսսանամեայ հասակին հոռկու Է ուշիմ քան
զհնգետասանամեայ Երոպացիսն գոյով, զեղազարդեալ էր
զայն ամենայն զոր ինչ հնդիկն 'Իոմինիկոս մշակեր Էւթ Ելս-
ներ ընդ նմա յանտառս մօտակալս՝ խլել տունկս մատաղս կի-
տրոնի Է նարնջի, Է զմոշենին որ բոյորշի ունի կատար կա-
նաջագեղ, Է արմաւենիս որոց պտուղքն յի Էն շաքարախառն
հոգի Է զժողկանց նարնջի տան զբուրումն անուշից, Է
տնկեր զնոսին շուրջանակի զբնակարանան Սերմանեալ էր
Է սերմանս ծառոց՝ որ յերկրորդումն տարւոջ ծաղկէն կամ
պտղաբերեն, զօրինակ ակաթիքն անուանեալ ծառք, որ շուրջ
վայրաբերեալ տարածանէն հասգոյն սառնատեսակ զնդակացն
ջահից երկայնածիգ փունջս ողկուզածէս ձիւնաթոյր ծաղկանց.
Ժիրանածաղիկն պարսկական՝ որ երկնաբերձ ձգմամբ ի վեր
պարզէ գաղօտափայլն իւր ցցունս . սէխածառ՝ որ անոստ
բնովն սինաձէս ամբառնայ, Է յի Է ակաղճուն Է կանաջագոյն
սէխիւք, Է զգազաթամբն խոյակ ունի յայնասաղարթ՝ զօրեն
թգենույ :

Տնկեալ էր անդանօր Է զսերմն պատամենեաց, մանկենեաց,
ակնակատառոյ, կուսանուոյ, հացածառի, ճագենուոյ Է վարդա-
ճամբեաց : Յոյովք ի ծառոց անտի անդստին իսկ ընձեռեին
ի վայելս դեռահասակ տանն իւրեանց զհովանի Է զմիրգ, Է

qui les remplissait d'une **bienveillance** toujours prête à s'étendre au dehors. En vivant donc dans la solitude, loin d'être sauvages, elles étaient devenues plus humaines. Si l'histoire scandaleuse de la société ne fournissait point de matière à leurs conversations, celle de la nature les remplissait de ravissement et de joie. Elles admiraient avec transport le pouvoir d'une **Providence** qui, par leurs mains, avait répandu au milieu de ces arides rochers l'abondance, les grâces, les plaisirs purs, simples et toujours renaissants.

Paul, à l'âge de douze ans, plus robuste et plus intelligent que les Européens à quinze, avait embelli ce que le noir **Domingue** ne faisait que cultiver. Il allait avec lui dans les **bois** voisins déraciner les jeunes plants de citronniers, d'orangers, de tamarins, dont la tête ronde est d'un si beau vert, et de dattiers, dont le fruit est plein d'une crème sucrée qui a le parfum de la fleur d'orange; il plantait ces arbres déjà grands autour de cette enceinte. Il y avait semé des graines d'arbres qui, dès la seconde année, portent des fleurs ou des fruits, tels que l'agathis, où pendent tout autour, comme les **cristaux** d'un lustre, de longues grappes de fleurs blanches; le lilas de Perse, qui élève droit en l'air ses girandoles gris de lin; le papayer, dont le tronc sans branches, formé en colonne hérissée de mamelons verts, porte un chapiteau de larges feuilles semblables à celles du figuier.

Il y avait planté encore des pepins et des noyaux de badamiers, de manguiers, d'avocats, de goyaviers, de jacqs et de jamoses. La plupart de ces arbres donnaient déjà à leur jeune maître de l'ombrage et des fruits. Sa main laborieuse

Ճեռք նորին երկասերք յանարգասաւոր իսկ վայրս ցանկապատին սփռեալ էին զբարեբերութիւն Ազգք ազգք հայուհից եւ զանազան տատասկաբոյսր դեղնափայլ եւ կարմրորակ ծաղկօքն ամբառնային ի սարաւանդս սեւաթոյր պարեխից, եւ բուռին ձգտել հասանել ի ջափ բարձրութեան երկայնածիզ պատատկացն որ կապուտակ եւ ծիւանի ծաղկամբք այսր եւ անոր ձգեալ տարածանէին ընդ գառ ի վերս լերինն :

Այնպէս տողեալ կարգեալ էր նորա զբոյսն զայնոսիկ՝ զի հեշտեաւ էր զուարճանալ միով ակնարկմամբ ի տեսիլ գեղոյնոցին Ի հովտանէս պարտիզի անդ տնկեալ էր զկարճաբերձ դայարիս եւ ըստ նոցանէ զբուսիս, ապա զծառս ցածունս, եւ ապա զբարձրաբերձն որ շուրջանակի զցանկապատին բոյորքին. այնպէս զի լայնածառայն այն տեղի զնմանութիւն բերեր շուրջ տեսարանի դայարեաց, մրգաց եւ ծաղկանց, բանջարս եւս ունելով եւ մարմանդս եւ արտորայս բրնձոյ եւ ցորենոյ :

Սակայն որ տնկագործեալն էր այնպէս զբոյսն զայնոսիկ ըստ իւրումն արուեստի, ոչ ինչ ստերիւրեալ էր եւ ի բնութեանն օրինաց. այլ մանաւանդ նովիմբ առաջնորդեալ՝ զայնոսիկ որոց ցնդականք էին սերմանիք՝ ի բարձրաւանդակ տեղիս գետեղեաց, եւ որոց հատրն ջրածուիք էին, ի խաղս եւ յեղտիւրս : Այսպէս բոյսք իւրաքանչիւր անէին ըստ պատշաճի անցնիւր դրից, եւ դիրք ամենայն յիւրաքանչիւր բուսոց առնուին զբնականն իւրեանց զարդ գեղեցկութեան Ջուրք ուղխինահոսք ի գագաթանց պարեխիցն իջեալք՝ էր ուրեք զի աղբերակս ի խորս անդ հովտին յօրինէին, եւ էր զի լայնատարր իմն հայելիս, որք եւ շուրջ պատեալք ի դայարեաց՝ առաջի առնէին ցոյացիկ գեղով զծառսն ծաղկաւիքիքս, եւ զպարեխս ժայռաւորս, եւ զերկնիցն կապուտակ :

Թեպէտ եւ անհարք էր վայրն եւ սուսապարին, սակայն եւ այնպէս մարքեր զոյովս ի տնկոցն նկատել եւ ճեռամբ շօշափել. եւ առ ի զարդարն ասելոյ, մեք էսս սատար նմին լինե-

avait répandu la fécondité jusque dans les lieux les plus stériles de cet enclos. Diverses espèces d'aloès, la raquette chargée de fleurs jaunes fouettées de rouge, les cierges épineux, s'élevaient sur les têtes noires des roches, et semblaient vouloir atteindre aux lianes chargées de fleurs bleues ou écarlates qui pendaient çà et là le long des escarpements de la montagne.

Il avait disposé ces végétaux de manière qu'on pouvait jouir de leur vue d'un seul coup d'œil. Il avait planté au milieu de ce bassin les herbes qui s'élèvent peu, ensuite les arbrisseaux, puis les arbres moyens, et enfin les grands arbres qui en bordaient la circonférence, de sorte que ce vaste enclos paraissait de son centre comme un amphithéâtre de verdure, de fruits et de fleurs, renfermant des plantes potagères, des lisières de prairies et des champs de riz et de blé.

Mais en assujettissant ces végétaux à son plan, il ne s'était pas écarté de celui de la nature guidé par ses indications, il avait mis dans les lieux élevés ceux dont les semences sont volatiles, et sur le bord des eaux ceux dont les graines sont faites pour flotter. Ainsi chaque végétal croissait dans son site propre, et chaque site recevait de son végétal sa parure naturelle. Les eaux qui descendent du sommet de ces roches formaient au fond du vallon, ici des fontaines, là des larges miroirs qui répétaient, au milieu de la verdure, les arbres en fleurs, les rochers et l'azur des cieux.

Malgré la grande irrégularité de ce terrain, toutes ces plantations étaient pour la plupart aussi accessibles au toucher qu'à la vue : à la vérité nous l'aïdions tous de nos conseils et de

ար խորհրդով եւ ճեռնտուութեամբ: Հորդեալ էր նորա եւ շաւիղ մի որ գհովտիւն պատ առնոյր , եւ առաջք նորին բազմապատիկք էրթեալ յանգեին առ հասարակ ի մի կենդրոն բոլորակին: Ջխորտաբորտսն եւ գղժուարուտս անգամ յօգուտ ի կիր արկեալ , ճեմեյիս դիւրագնացս կազմեալ էր ի նոսին , եւ գծառսն ընտանիս ընդ վայրենիսն ճանաւորեալ : Ի շեղաշեղջ բազմութենէ այտի բաւայգոր վիմացոյ որ խակեալ խճողեալ կան արդ յանցող յայդոսիկ , որպէս եւ ի յոյով կողմանս կղզոյս , յօրինեալ էր նա ի տեղիս տեղիս բրգունս բրգունս , եւ ի շարս քարանցն խառնեալ ընդ նողոյ եւ արմատս վարդենեաց եւ դրախտածաղկանց եւ այլոց բիւոց որ զքարածայռսն սիրեն Բրգունքն այն տխրատեսիլք եւ խոշորանէք վաղ ընդ փոյր պճնեցան կանաչագեղք եւ ծաղկագոռարճք Լէրանցամէջք տնկագարդեայք հինաւորոց եւ կորսարամակ ծառովք՝ գետնափորս կազմէին կամարայարկս անբափանցս ի ջերմութենէ , եւ անդր ի հով մտանեին զցերեկ : Կածան նրբուղի տարեալ հաներ ի պուրակ ուրեք ծառոց վայրենեաց , յորոց ի միջակին ջովացեալ ոռճաւնայր յապահովի՝ ծառ ընդաստուն պտղալից : Աստ տեսանէլ էր անդաստան յի տոմմականօք , անդ ածուս բանջարաց եւ ծառատունկս մրգաբերս : Ընդ այլ ուղի ծառագարդ գտունս էր նշմարել , եւ ընդ այլ՝ զկատարս յերանց անմատոյցս : Ընդ ստղարթախիտ անտառակաւոյ ընդ այդուիկ տատամարեաց ընդ պատատունկս շաղապատելոց՝ ջերմնար ականել ինչ ի լուսապայծառ իսկ արեւու . եւ ի ծագ սարաւանդին որ ի կողաց յերինդ կարկառի՝ էրեւին ամենայն քարածայռք ցանկապատիս՝ հանդերձ բացածիզն ջուրքք ծովու , յորում նշմարեր էրբեմն նաւ եկաւոր յեւրոպայ , եւ կամ անդրեն դարձաւոր : Եւ ահա ի վերայ վիմիս այսորիկ մեծի ժողովեալ նստեին ընդ էրեկս գերդաստանքն էրկոքին , եւ ըմբոյխնեին անբարբառ զօրոց զովութիւն , զծաղկանց բոյրս անուշից , զաղբերաց խոխոջանս , եւ զգեղատեսիլ համբոյրս զնացական լուսոյն եւ ստուերաց :

nos secours pour en venir à bout. Il avait pratiqué un sentier qui tournait autour de ce bassin, et dont plusieurs rameaux venaient se rendre de la circonférence au centre. Il avait tiré parti des lieux les plus raboteux, et accordé par la plus heureuse harmonie la facilité de la promenade avec l'aspérité du sol, et les arbres domestiques avec les sauvages. De cette énorme quantité de pierres roulantes qui embarrassent maintenant ces chemins, ainsi que la plupart du terrain de cette île, il avait formé çà et là des pyramides, dans les assises desquelles il avait mêlé de la terre et des racines de rosiers, de poincillades et d'autres arbrisseaux qui se plaisent dans les roches. En peu de temps ces pyramides sombres et brutes furent couvertes de verdure ou de l'éclat des plus belles fleurs. Les ravins, bordés de vieux arbres inclinés sur leurs bords, formaient des souterrains voûtés, inaccessibles à la chaleur, où l'on allait prendre le frais pendant le jour. Un sentier conduisait dans un bosquet d'arbres sauvages, au centre duquel croissait, à l'abri des vents, un arbre domestique chargé de fruits. Là était une maison; ici un verger par cette avenue on apercevait les maisons; par cette autre les sommets inaccessibles de la montagne. Sous un bocage touffu de tatamaques entrelacés de lianes, on ne distinguait en plein midi aucun objet; sur la pointe de ce grand rocher voisin qui sort de la montagne, on découvrait tous ceux de cet enclos, avec la mer au loin, où apparaissait quelquefois un vaisseau qui venait de l'Europe, ou qui y retournait. C'était sur ce rocher que ces familles se rassemblaient le soir, et jouissaient en silence de la fraîcheur de l'air, du parfum des fleurs, du murmure des fontaines et des dernières harmonies de la lumière et des ombres.

Քանի քաղցրալուրք էին անուանքն որովք յորջորջեաց նա զբազմագուարձ օթարանս քառակամէս պարտիզիդ : Սարաւանդն այն գորմէ ի վեր անդր ձառեցի , ուստի էս բացուստ ի բաց զգալուստ իմ գականէին , անուանեալ կոչէր ԳԻՒՏ ԲԱՐԵՎԱՄՈՒԹԵԱՆ : Պօղ էս Վիրգիլնէ ի խաղս իւրեանց տնկեալ էին անդանօր զհնդիկ եղեգն , էս ի ծագս եղեգանն սառառնէին վարշամակ սպիտակ յայտարար իմոյ ժամանելոյն՝ յորժամ նշմարէին նորա զիս . որպէս էս սովորութիւն է դրօշ ի մերձակայ լերինդ ամբառնայ ի տես ծովաչուս նառուց : Խորհուրդ ի միտս իմ անկաւ դրոշմել ի բնի անդ եղեգանն արձանագիր : Քանզի էս յամենայն ուղեւորութիւնս իմ ըղձայլ յեալ է ինձ տեսանել անդրիս էս արձանս յիշատակաց բնութեան , այլ ըղձայլ էս է վերձանել արձանագիրս որ ձարտարահիւսք իցեն . յայնժամ թուի ինձ եքէ ձայն որդւոյ մարդոյ էլանիցէ ի վիմէ անտի ընդ մեջ դարուց անցանելով բազմաց , էս ասիցէ առ անցորդն յանապատին . « Ձէս դու միայնակ ի տեղւորջ . էս այլք էսս ի մարդկանէ յայսմ վայրի սրտառուչք եղեն , խորհուրդս խորհեցան էս վիշտս հանգոյն քեզ կրեցին : » Եւ եքէ այն արձանագիր վաղնջուց ազգի ուրուք անճիտելոյ իցէ նշխար , ձգտեալ տարածանէ զոգիս մեր յանհուն ասպարեզս անսահման ժամանակաց , էս յուշ առնէ մեզ զմերս անմահութիւն , խելամուտս զմեզ առնելով եքէ զհարդ իմաստ լոկ յերկարակեաց լինիցի քան զպետութիւն հզօր վաղակործան :

Սմին իրի դրոշմեցի էս զգճուն կայմիս դրօշուն Պօղայ էս Վիրգիլնէայ գառաջիկայ տողսդ Որատեալ .

Ձձեզ Հեղինեայ հարագասք
Աստեղց ամուք լուսասփիւռ .
Եւ հայրն հողմոց ուղղեացեն
Լոկ շընջելով ըզգեփիւռ :

Եւ զայս տող Վիրգիլեայ քանդակեցի ի կեղեւ տատամա-

Rien n'était plus agréable que les noms donnés à la plupart des retraites charmantes de ce labyrinthe. Ce rocher dont je viens de vous parler, d'où l'on me voyait venir de bien loin, s'appelait la DÉCOUVERTE DE L'AMITIÉ. Paul et Virginie, dans leurs jeux, y avaient planté un bambou, au bout duquel ils élevaient un petit mouchoir blanc pour signaler mon arrivée dès qu'ils m'apercevaient, ainsi qu'on élève un pavillon sur la montagne voisine à la vue d'un vaisseau en mer. L'idée me vint de graver une inscription sur la tige de ce roseau. Quelque plaisir que j'aie eu, dans mes voyages, à voir une statue ou un monument de l'antiquité, j'en ai encore davantage à lire une inscription bien faite ; il me semble alors qu'une voix humaine sorte de la pierre, se fasse entendre à travers les siècles, et, s'adressant à l'homme au milieu des déserts, lui dit qu'il n'est pas seul, et que d'autres hommes dans ces mêmes lieux ont senti, pensé et souffert comme lui ; que si cette inscription est de quelque nation ancienne qui ne subsiste plus, elle étend notre âme dans les champs de l'infini, et lui donne le sentiment de son immortalité, en lui montrant qu'une pensée a survécu à la ruine même d'un empire.

J'écrivis donc sur le petit mât du pavillon de Paul et de Virginie ces vers d'Horace :

Fratr Helenæ, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis, præter Iapyga.

« Que les frères d'Hélène, astres brillants comme vous, et que le père des vents vous dirigent et ne fassent souffler que le zéphyr.

Je gravai ce vers de Virgile sur l'écorce d'un tatamaque, à

քոյն յորոյ ընդ հովանեաւն բազմեր երբէք Պօղ ի գնին կայով ի բացուստ այլեկոծ ծովուն .

Երանի եւ որ միայն ծանեաւ զքերափս արտորկից :

Եւ գայս զբարասորաւ դրան սենեկի Լաթուրի տիկնոջն , որ ժողովետղ էր նոցա .

Աստ հանգիստ աներկեան . եւ կեանք անգեա խարկանաց :

Սակայն Վիրգինէ ինչ ոչ սաճեր ընդ յատինաբանութիւնս իմ . եւ ասեր էքէ զոր աս ոտս հողմացուցին իւրոյ եղի բան, երկարածիգ է յոյժ եւ կարի խորիմաց . յաւ եսս էր , ասէ , որպէս ինճ բուի , բէ գրէիր ՅԱՆԳ ՅՈՒՋԵԱԼ , ԲԱՅՅ ԱՆՎԿԱՆԳ Որուն պատասխանի տուեալ ասեմ . « Այդ առած առաքինութեան յաւետ ի ճահ գայ » Եւ նա շառագնեցաւ ընդ բանն իմ :

Երջանիկքն այն բնակիչք վայրացս զդիրագգածն իւրեանց ոգիս ճգեալ տարածանեին զամենայնիւ որ շուրջ կայր զնորք , եւ աննշանից իսկ իրաց անուանս եղեալ էին գորովականս յոյժ : Ի մարմանդի ուրէք՝ շրջաբոյր ինչ տեղի նարնջենեօք , աղամաղգենեօք եւ վարդաձամբեօք զարդարեալ , ուր եւ Վիրգինէ եւ Պօղ երթեալ երբէք երբէք պարեին , յորջորջեալ կոչեր ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ Մառն հինասուրց յորոյ ընդ հովանեաւն Լաթուր եւ Մարգարիտ պատմեալ էին իրերաց գաղտուս իւրեանց , ճայներ ՋՆՋԵԱԼ ԱՐՏԱՍՈՒԲ ԲԲԻՏԱՆԻԱ եւ ՆՈՐՄԱՆՏԻԱ անուանեին զածուան յորս սերմանեալ էին ցորեան , էյակ եւ ոյտուն : Ըղճացեալ Դոմինիկեայ եւ Մարիամու ըստ տիրութեացն իւրեանց օրինակի անմոռաց ունէյ գտեղիս ծննդեան իւրեանց յԱփրիկէ , Անկոյա եւ Ֆուլփուռնք կոչեցին վայրս երկուս որ բուսուցանեին նոցա զխոտն յորմէ կողովս հիւսիսն , եւ ննդիկ դղմենիս զոր իւրեանց նեօքն տնկեալ էին : Այսպէս տարաշխարհիկքն այնոքիկ բերօք բնագառառացն տաճէին ի սիրտս զբաղդր յիշատակս աշխարհին

l'ombre duquel Paul s'asseyait quelquefois pour regarder au loin la mer agitée :

Fortunatus et ille deos qui novit agrestes !
Heureux, mon fils, de ne connaître que les divinités champêtres !

Et cet autre au-dessus de la porte de la chambre de madame de La Tour, qui était leur lieu d'assemblée

At securâ quies, et nescia fallere vita.
Ici est une bonne conscience, et une vie qui ne sait pas tromper.

Mais Virginie n'approuvait pas mon latin : elle disait **que ce** que j'avais mis au pied de sa girouette était trop long et trop savant : J'eusse mieux aimé, ajoutait-elle, **TOUJOURS AGITÉE, « MAIS CONSTANTE. — Cette devise, lui répondis-je, conviendrait « encore mieux à la vertu. Ma réflexion la fit rougir.**

Ces familles heureuses étendaient leurs âmes sensibles à **tout** ce qui les environnait. Elles avaient donné les noms **les plus** tendres aux objets en apparence les plus indifférents. Un **cer-**cle d'orangers, de **bananiers** et de **jam-roses** plantés autour d'une pelouse, au milieu de laquelle Virginie et Paul **alliaient** quelquefois danser, se nommait **LA CONCORDE**. Un **vieux arbre,** à l'ombre duquel madame de La Tour et Marguerite **s'étaient** raconté leurs malheurs, s'appelait **LES PLEURS ESSUYÉS**. Elles **fai-**saient porter les noms de **BRETAGNE** et de **NORMANDIE** à de **pe-**tites portions de terre où elles avaient semé du blé, **des frai-**ses et des pois. Domingue et Marie, désirant, à l'imitation de leurs maîtresses, se rappeler les lieux de leur naissance **en** **Afrique**, appelaient **ANGOLA** et **FOUILLEPOINTE** deux endroits où croissaient l'herbe dont ils faisaient des paniers, et où ils avaient **planté** un calebassier. Ainsi, par ces productions de leurs **cli-****mats**, ces familles expatriées entretenaient les douces illusions

խրեանց, և ամոքին գաղեստ պանդխտութեանն յօտարտի երկրի : Բնբէ, զիւրդ քաղցր էր ինն տեսանել զեղապատշաճ յորջորջամբք բիւրաւորօք անուանեալ զծայռս համակործան տեղոյդ այդորիկ, որ հանգոյն դաշտացն Նլլադայ՝ դերբուկս աւերակաց եւեթ ունի արդ, և անուանս սրտառուջս :

Բայց քան զամենայն ցանկայիս տեղոյս սխրատեսիլ էր անուանեայն ՀԱՆԳԻՍՏ ՎԻՐԳԻՆԵԱՅ : Յոտս սարաւանդակին որ ԳԻԻՏ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ կոչէր, և փապար՝ ուստի աղբերացեալ վտակ փոքրիկ անդէն առ ետեղ յօրինէ ջրակոյտիկն տեղի ի մարգագետնի ուրեք : Ի ծնանել Մարգարտի գ^Պօղ, ետու ևս նմա յընծայ քոքոյ մի հնդիկ զոր այլոց տուեալ էր ինն : Տնկեաց Մարգարիս զմիբզն գայն յեզր ջրակուտին, որպէս զի ծառն որ անտի բուսանիցի՝ յայտարար կացցէ ժամանակին յորում գորդեակն ծնաւ : Զայն տեսեալ տիկինն Լաթուր, տնկեաց ևս նա ի տեղոջն նովին մտօք այլ բոքոյ՝ յործամ ի յոյս ած գՎիրգիկն : Ի կրկին մրգաց անտի բուսան քոքենիք էրկու, որ ևս բովանդակ զդիւանագիրս տոհմիցն էրկոցուն առնէին առաջի . միոյն անուն՝ Պօղայ կոչէր ծառ, և միւսումն ծառ Վիրգիկեայ . ևս էրկոքին ևս միանգամայն անեցին ըստ անել դեռածաղիկ տերանցն, խուն ինչ անհասասար բարձրութեամբ . այլ յետ ամաց էրկոտասանից անցին զանցին քան զխղիցն բարձրութիւն . կողերք նոցին խիղբս արկեալ պատէին զիրերօք, և վայրակախ սաւառնէին զդեռաբուսիկ ողկոյզս պտղոցն գաւազանաւ աղբերն : Զծառսն գայնուսիկ եւեթ տնկեալ, իսկ զծերպ սարաւանդակին ըստ բնութեանն զարգու բողեալ էին անփոփոխ Զբխատեսիլ ևս զխոնարուտ կողիւքն աստեղանէս նշողէին կանաչագեղ ևս սեւաքոյր ճարխտոք յայնատերեք, և ի շնջել սղոխաց ճօճէին ծածանէին փունջք գաղտակրի՝ կախեայք զօրէն ծիրանածառայ կանաչագգեաց ժապաւինաց : Ոչ ինչ հեռի ի տեղոյն անէին կուսածաղիկք, որ զնմանութիւն բերեն կառմբերանգ շահորբամի, ևս դարսպղպեղք որոց պատեանքն

de leur pays, et en calmaient les regrets dans une terre étrangère. Hélas ! j'ai vu s'animer de mille appellations charmantes les arbres, les fontaines, les rochers de ce lieu maintenant si bouleversé, et qui, semblable à un champ de la Grèce, n'offre plus que des ruines et des noms touchants.

Mais, de tout ce que renfermait cette enceinte, rien n'était plus agréable que ce qu'on appelait le REPOS DE VIRGINIE. Au pied du rocher la DÉCOUVERTE DE L'AMITIÉ est un enfoncement d'où sort une fontaine qui forme, dès sa source, une petite flaque d'eau, au milieu d'un pré d'une herbe fine. Lorsque Marguerite eut mis Paul au monde, je lui fis présent d'un coco des Indes qu'on m'avait donné. Elle planta ce fruit sur le bord de cette flaque d'eau, afin que l'arbre qu'il produirait servit un jour d'époque à la naissance de son fils. Madame de La Tour, à son exemple, y en planta un autre, dans une semblable intention, dès qu'elle fut accouchée de Virginie. Il naquit de ces deux fruits deux cocotiers, qui formaient toutes les archives de ces deux familles; l'un se nommait l'Arbre de Paul, et l'autre l'Arbre de Virginie. Ils crurent dans la même proportion que leurs jeunes maîtres. d'une hauteur un peu inégale, mais qui surpassait au bout de douze ans celle de leurs cabanes. Déjà ils entrelaçaient leurs palmes, et laissaient pendre leurs jeunes grappes de cocos au-dessus du bassin de la fontaine. Excepté cette plantation, on avait laissé cet enfoncement de rocher tel que la nature l'avait orné. Sur ses flancs bruns et humides rayonnaient en étoiles vertes et noires de larges capillaires, et flottaient au gré des vents des touffes de scolopendre suspendues comme de longs rubans d'un vert pourpre. Près de là croissaient des lisières de pervenche, dont les fleurs sont presque semblables à celles de la giroflée rouge, et des piments, dont les gousses couleur de sang sont plus éclatantes.

արիւնեբանգք քաջափայլ էս էն քան զբուստ : Ի հոտ անուշից բուրեր ի բացուստ սրտատերէն ապրատամ էս մեխակահոտն ռահան : Ի բարձուէ անտի քարայրին վայրաբերեայ տատանէին պատատուկք նմանեայք գեղածուփի պաստառուաց, էս գլոդիւք պարեխացն մեծատարած սրահակս դայարագեղս յօրինէին : Քռչունք ծովայինք՝ խաղաղաւետ վայրացն ըղձակերտք , այսք գային առնույ երեկօքս : Ընդ արեւուն ի մուտս խոնարհել՝ բռիչս առեայ գծովփամբքն գայր ձկնաբաղն էս ծովարտոյտ, էս ընդ օդոցն բարձրութիւն զին արջնաբոյր բարձրաբռիչ, էս սպիտակաթոյրն քռչունք արեւադարձի որք հանգալն աստեղն տուրնջեան ի բաց մեկնէին յամայի մկանանց ձնդկայնոյն Ովկիանոսի : Սիրեր Վիրգիլնէ դադարել առ աղբերաւս որ պճնեայ էր հոյակապ էս միանգամայն վայրենի անպաճոյճն պերճութեամբ . էր երբեմն զի անդր տարեայ յուսնայր գլտախ տանն ընդ հովանեաւ քորենեացն երկոցուն , էս էր երբեմն զի անդր յարօտ ածեր գայծիսն իւր . էս միւնջդեռ ինքն ի կաթանէ նոցին պանիր կազմեր պատրաստեր , ախորժ հաճութեամբ նկատեր թէ որպէս ձարակէին նոքա գճարխոտուն որ զսեպացեայ կողիւք ժայռին վակժոյժ օղածիգ՝ զմիով ուրեր ի սեպիցն իբրէս ի պատուանդանի զարեացսն հաստատեայ : Տեսեայ Պօղայ զի սիրելի Վիրգիլեայ էն վայրքն , տարաւ անդր յոնտառուաց բոյնս ազգի ազգի քռչնոց , որոց գնետ գնացեայ հորցն էս մարց՝ հաստատեցին զբնակութիւն իւրեանց ի նորումն յայնմ գաղթականի : Երբէք երբէք բաշխեր նոցա Վիրգիլնէ հատս բրնձոյ , եգիպտացորենոյ էս կորեկի : Ընդ երեւել նորասարեակք ի սոհձս էս ի մրմունջս հատեայք , բենգալք քաղցրանուազք , էս ծիրանաւորքն անուանեայ քռչունք՝ որոց հրանշոյլ փետուրք էն , ի դուրս ի մացառուացն էլանէին . պապկայք կանաչագեղք իբրէս զմրութիտ՝ ի մերձակայիցն իջանէին լատանենեաց , դիմեայ դօդէին կաքաւք ընդ դայարեօք , էս ամենեքին առ հասարակ գօրէն իմն հաւուց վառեկաց խոռոն

tantes que le corail. Aux environs, l'herbe de baume, dont les fleurs sont en cœur, et les basilics à odeur de girofle exhalaient les plus doux parfums. Du haut de l'escarpement de la montagne pendaient des lianes semblables à des draperies flottantes, qui formaient sur les flancs des rochers de grandes courtines de verdure. Les oiseaux de mer, attirés par ces retraites paisibles, y venaient passer la nuit. Au coucher du soleil on y voyait voler, le long du rivage de la mer, le corbiveau et l'alouette marine, et, au haut des airs, la noire frégate avec l'oiseau blanc du tropique, qui abandonnaient, ainsi que l'astre du jour, les solitudes de l'océan Indien. Virginie aimait à se reposer sur les bords de cette fontaine, décorée d'une pompe à la fois magnifique et sauvage. Souvent elle y venait laver le linge de la famille à l'ombre des deux cocotiers. Quelquefois elle y menait paître ses chèvre. Pendant qu'elle préparait des fromages avec leur lait, elle se plaisait à les voir brouter les capillaires sur les flancs escarpés de la roche, et se tenir en l'air sur l'une de ses corniches comme sur un piédestal. Paul, voyant que ce lieu était aimé de Virginie, y apporta de la forêt voisine des nids de toute sorte d'oiseaux. Les pères et les mères de ces oiseaux suivirent leurs petits, et vinrent s'établir dans cette nouvelle colonie. Virginie leur distribuait de temps en temps des graines de riz, de maïs et de millet; dès qu'elle paraissait, les merles siffleurs, les bengalis, dont le ramage est si doux, les cardinaux, dont le plumage est couleur de feu, quittaient leurs buissons; des perruches, vertes comme des émeraudes, descendaient des lataniers voisins; des perdrix accouraient sous l'herbe tous s'avançant pêle-mêle jusqu'à ses pieds, comme des poules. Paul et elle s'amusaient avec transport de leurs jeux, de leurs appétits et de leurs amours.

խաղային գային մինչեւ առ ոտս նորին. եւ նա ընդ Պօղայ Ֆրճուէր ի տեսիլ խաղուց նոցին եւ ախորժակաց եւ սիրակարկազ տարփանաց :

Ո՛վ սիրուն մանկտի, այսպէս յանմեղութեան անցուցանեիր դուք գառուրս արշալուստյ կենացն մերոց՝ ի բարերարութիւն գանձինս մարգելով: Քանիցս անգամ ի տեղուոջս յայսմիկ մարքն մեր գրկախատն գորդեկօրդ փարեայ գոնանային զՏեսուհե, զի մխիթարութիւն մեծ պատրաստեր նա մեօք ձերութեան իւրեանց, եւ զի երջանկաւետ եւ բարեգուշակ էր մուտն մեր ի կենցաղս: Քանիցս անգամ ընդ հովանեաւ ժայռիցս այսոցիկ ճաշակից եղէ մեզ եւ ես ընդ նոսին՝ շինականին մերում անցեայ բազմական սեղանոյ, յորմէ հեռի էր սպանդ ամենայն կենդանեաց: Իաշխուրանք կարնաբռնողսք, մուք դեռածիւնք, բրնձախատն կարկանդակք ի տերեւս աղամարգէնուոյ շարեայք, տառադանք ակաղձեայք գետնախնձորով, մանգաւ¹¹, նարնջիւ, նուամբ, աղամարգիւ, արմառով, անանասիւ, պարեկն մեր էին առողջագոյնք՝ գեղատեսիլք եւ ախորժամբ բան զամենայն համադամս :

Հանգոյն իւրախձանաց նոցա եւ գրոյցքն էսս քաղցունք էին եւ անմեղանջականք: Բագունս այն էր զի Պօղ բանս ի մեջ առնոյր զվաստակոց առուրն կամ զվաղորդայնին: Յանց մտախորհ լինէր յընտանեացն դիւրութիւն բարեկեղանութեան . իբր զի յայս նիշ վայրի ոջ հեշտարայլ էին ուղիք, յայնմ անձահր ի բազմեյ. այս ինչ սարփինալ մատաղատունկ ոջ շատ առնէր հովանի, յայն ինչ տեղուոջ յաւ էսս հանգիցէ Վիրգիւնէ :

Յանձրեւարացառուրս ամենեքեան միա՛նամուռ տեսարք եւ ծառայք ի տնակին ժողովեայ՝ փախարս ի սիզոյ եւ կողովս ի հնդիկ եղեգանէ իւսեհին: Գեղեցկադիրս եւ բարեկարգս էր տեսանել զորմովն տրմուխս, տապարս եւ բահս, եւ առ կահիւքն մշակութեան՝ զառ ի նոցանէ յառաջ բերեայ արդիւնս, պարկս բրնձոյ, որայս ցորենոյ եւ ողկոյզս աղամարգոյ եւ սուստութեան լծորդ էր անդ հանապազ վայելչագեղն ճարտարու-

Aimables enfants, vous passiez ainsi dans l'innocence vos premiers jours en vous exerçant aux bienfaits! Combien de fois, dans ce lieu, vos mères, vous serrant dans leurs bras, bénissaient le ciel de la consolation que vous prépariez à leur vieillesse, et de vous voir entrer dans la vie sous de si heureux auspices! Combien de fois, à l'ombre de ces rochers, ai-je partagé avec elles vos repas champêtres, qui n'avaient coûté la vie à aucun animal! Des Calebasses pleines de lait, des œufs frais, des gâteaux de riz sur des feuilles de bananier, des corbeilles chargées de patates, de mangues, d'oranges, de grenades, de bananes, de dattes, d'ananas, offraient à la fois les mets les plus sains, les couleurs les plus gaies et les sucs les plus agréables.

La conversation était aussi douce et aussi innocente que ces festins; Paul y parlait souvent des travaux du jour et de ceux du lendemain. Il méditait toujours quelque chose d'utile pour la société. Ici les sentiers n'étaient pas commodes; là on était mal assis; ces jeunes berceaux ne donnaient pas assez d'ombre; Virginie serait mieux là.

Dans la saison pluvieuse, ils passaient le jour tous ensemble dans la case, maîtres et serviteurs, occupés à faire des nattes d'herbes et des paniers de bambou. On voyait rangés dans le plus grand ordre, aux parois de la muraille, des rateaux, des haches, des bêches; et auprès de ces instruments de l'agriculture les productions qui en étaient les fruits des sacs de riz, des gerbes de blé et des régimes de bananes. La

Քիւն: Իսկ Վիրգինէ խրատեալ ի Մարգարտէ եւ ի մօրէն՝
օշարակս կազմէր եւ ըմպելիս զովարարս ի հոռօցից Եղեգնա-
շաքարի, ի լեմոնից եւ ի կիտրոնէ :

Ի հասանել Երեկոյին՝ ընթրեին ի լոյս կանթեղի. եւ ապա
տիկնայքն Լաթուր եւ Մարգարիտ պատմէին զարկածս ուղեւո-
րաց մոյրեւոց զիշերի յաւազակուտ անտառս Եւրոպայ, եւ
կամ զխորտակումն նաւուց բախելոց ի մրրկէ յապառածս ու-
րէք անբնակ կղզեաց : Ի լուր վիպացն վառեալ բորբոքին
դիւրագորով սիրտը որդեկացն, եւ ասէին. « Իցիւ թէ յաջողէր
մեզ Աստուած Երբէք ձեռն ասպնջականութեան կարկառել
այնպիսեացն չուռաւականաց : » եւ ապա ուր ուրեմն գերդաս-
տանքն Երկոթին անջատեալք ի միմեանց՝ ի հանգիստ քնոյ
Երթային, վաղուեան տեսութեան իրերաց անձկակարօտք :

Եր Երբէք զի ի շառաջս անձրեւաց մտանէին նորա ի քուն, որ
ուղիսօրէն զյարկս խղիցն ծեծէին. եւ եր զի ի մոնջիւն հող-
մոց շնջելոյ, որ ասեալ ածէին նոցա զբացական կոհակացն
գոռումն եւ զճողփիւն, որք զծովսփամբն կոծեալ խորտակէին :
Փառս առ Աստուած ի վեր առաքէին սակս անքոյքն պահպա-
նութեան անձանց, եւ յեռաւոր վտանգացն յիշատակաւ եւս
քան զեւս յարգէին զաներկեւանն իւրեանց զապահովութիւն .

Ընդ ժամանակս ժամանակս ընթեռնոյր Լաթուր տիկին ի
լուրամենեցուն զպատմութիւնս ինչ սրտատուչ անցից յաստուա-
ծաշունչ տառիցն եւ ի նոր կտակարանէ : Իուն ուրէք ձարտա-
րամտէին նորա զսրբագիր մատենէն. քանզի եւ աստուածա-
բանականն նոցա զիտութիւն՝ ի զգածմունս սրտիցն էր, յան-
գոյն հմտութեանն զոր զբնութեան իրաց ունէին, եւ վարուցն
ուղղութիւն ի գործս եւ ի զնացս նոցա փայլէր՝ ըստ Աւետարա-
նին պատուիրանաց : Ոչ էին նոցա աւուրք սահմանեալք ի զբ-
տանս կամ ի տրամութիւն. քանզի եւ ամենայն օր տօն էր նոցա,
որ ինչ շուրջ զնոքօք համօրէն՝ տաճար Աստուծոյ, յորում

délicatesse s'y joignait toujours à l'abondance. **Virginie**, instruite par **Marguerite** et par sa mère, y préparait des sorbets et des cordiaux avec le jus des cannes à sucre, des citrons et des cédrats.

La nuit venue, ils soupaient à la lueur d'une lampe ; ensuite madame de La Tour ou **Marguerite** racontait quelques histoires de voyageurs égarés la nuit dans les bois de l'Europe, infestés de voleurs ; ou le naufrage de quelque vaisseau jeté par la tempête sur les rochers d'une île déserte. A ces récits, les âmes sensibles de leurs enfants s'enflammaient ; ils priaient le ciel de leur faire la grâce d'exercer quelque jour l'hospitalité envers de semblables malheureux. Cependant les deux familles se séparaient pour aller prendre du repos, dans l'impatience de se revoir le lendemain.

Quelquefois elles s'endormaient au bruit de la pluie qui tombait par torrents sur la couverture de leurs cases, ou à celui des vents qui leur apportaient le murmure lointain des flots qui se brisaient sur le rivage. Elles bénissaient Dieu de leur sécurité personnelle, dont le sentiment redoublait par celui du danger éloigné.

De temps en temps, madame de La Tour lisait publiquement quelque histoire touchante de l'Ancien ou du Nouveau Testament. Ils raisonnaient peu sur ces livres ; car leur théologie était toute en sentiment, comme celle de la nature, et leur morale toute en action, comme celle de l'Évangile. Ils n'avaient point de jours destinés aux plaisirs et d'autres à la tristesse : chaque jour était pour eux un jour de fête et tout ce qui les environnait un temple divin, où ils admiraient sans cesse une intelligence infinie, toute-puissante et amie des hommes. Ce sentiment de confiance dans le pouvoir suprême les remplissait de

նկատեալ հիանալին ընդ իմաստութիւն նորին անսահման , եւ ընդ ամենակալն զօրութիւն եւ մարդասիրութիւն անհուն . եւ սովին աներկմիտ վատահութեամբ ի գերաբունն իշխանութիւն Աստուծոյ՝ մխիթարեին ընդ անցեալսն , արիանալին յառաջիկայս , եւ լի յուսով բարեաց մնալին հանդերձեւոցն պատահման : Այսպէս ահա տիկնայքն այնորիկ բռնագբօսեալք յաղետիցն՝ ի բնութիւն անոր զանձինս պատսպարել , աճեցուցին յինքեանքս եւ յորդեակս իւրեանց զազդմունսն զայնոսիկ զօրս ընձեռեք բնութիւն եւ պահպանե յերեսաց աղետից :

Այլ զոր օրինակ դեպ լինի երբեք եւ ի կարի իսկ բարեխրատ ոգիս ժողովել ղիզանալ ամպոց եւ վրդովել զնոսին , ի տրտմել յանկարծ ուրուք ի նոցանէ՝ ամենեքին զնովաւ շուրջ բոյորեալ եւ փարատեին ի նմանե զխորհուրդսն դառնութեան , ոչ այնչափ խելամտութեամբք իմաստուն բանից՝ քան թէ քաղցրութեամբ զգայուն իմաստից սրտի . Ամենայն որ զանձին իւրոյ զբոյս բարուցն հանգանակեր յայնժամ . Մարգարիտ զուարթամտութիւն եռանդուն . տիկինն Լարուր աստուածաբանութիւն սրտառուչ . Վիրգինէ գգուանս սիրալիրս , Պօղ անպատրուակ եւ անկեղծ համարձակութիւն . եւ Մարիամ եւ Իոմինիկոս անգամ յօգնութիւն տրտմեցելոյն փութալին . ամենեքեան էս ընդ վիշտս նորին վշտանալին , եւ ընդ արտասունսն արտասուելին : Ըստ այսմ օրինակի եւ բոյսք բեկանուտք մանեալ պատին զիրերօք , եւ այնպէս զդեմ ունին ամպրոպաց

Ի գեղեցկախառն աւուրս տարւոյն զնալին նորա ըստ ամենայն կիրակեից առաջիկայ լինել սրբոյ պատարագին յեկեղեցւոջ Կիտրոնեացն , զորոյ զաշտարակն զանգակաց տեսանես ահա ի դաշտի անդ Անդր զնալին դեսպակաւ եւ արք ընչաւետք . որ եւ բազում անգամ ցանկացան զալ ի ծանօթութիւն բարեկամութեան ազգաստոհմիցն այնոցիկ անանջատից , եւ հրաւիրեցին զնոսա ի զբօսանս եւ ի խրախոնս . սորա բազում վայելչութեամբ եւ մեծարանօք հրաժարեցին ի հրաւիրա-

consolation pour le passé, de courage pour le présent et d'espérance pour l'avenir. Voilà comme ces femmes, forcées par le malheur de rentrer dans la nature, avaient développé en elles-mêmes et dans leurs enfants ce sentiment que donne la nature pour nous empêcher de tomber dans le malheur.

Mais comme il s'élève quelquefois dans l'âme la mieux réglée des nuages qui la troublent, quand quelque membre de leur société paraissait triste, tous les autres se réunissaient autour de lui et l'enlevaient aux pensées amères, plus par des sentiments que par des réflexions. Chacun y employait son caractère particulier. Marguerite une vivacité douce, Paul de la franchise et de la cordialité; Marie et Domingue même venaient à son secours. Ils s'affligeaient s'ils le voyaient affligé, et ils pleuraient s'ils le voyaient pleurer. Ainsi des plantes faibles s'entrelacent ensemble pour résister aux ouragans.

Dans la belle saison, ils allaient tous les dimanches à la messe à l'église des Pamplémousses, dont vous voyez le clocher lèbas dans la plaine. Il y venait des habitants riches, en palanquin qui s'empressèrent plusieurs fois de faire la connaissance de ces famille, si unies, et de le inviter à des parties de plaisir. Mais elles repoussèrent toujours leurs offres avec honnêteté et respect, persuadées que les gens puissants ne recherchent les faibles que pour avoir des complaisants, et qu'on

նաց անտի, քանզի եւ հաւանեալ իսկ էին ի միտս իւրեանց եթէ արք աւագք յայն սակս եւեթ ի խնդիր լինին անաւագաց, զի կամակատարս անձանց յաճախեսցեն. եւ թէ չէ հնար կամակատար այնպիսեացն լինել առանց շնքելոյ ախտից նոցին եւ կամ յօժարութեանցն բարեաց կամ չարաց: Գարձեալ եւ ի ջքաւոր բնակչացն տեսութենէ քանգութեալ խուսափէին. քանզի եւ նորա նախանձաբէկք, չարախօսք եւ անուպայք սովոր են լինել: Սմին իրի եւ գառաջինն կիսոցն երկջուտք ոմանք թուեցան, եւ այլոց սեզք եւ ամբարհաւաճք. սակայն գգուշաւորն այն կենցաղ վարուց նոցա ոչ ինչ թափուր էր ի քաղցրահամբոյր եւ ի մարդասէր գնացից, մանաւանդ առ աղքատսն, որով եւ լինքեանս ձգեցին տակաւ գակնածութիւն ձոխից եւ գմեծարանս կարօտելոց:

Բագում այն էր զի զկնի պատարագին գային առ նոսա յոյովք ի խնդիր գործոց ինչ բարեաց: Եր զի ի վշտատեսից որ եկեալ հայցէր ի նոցանէ խրատս բարեաց, եւ էր զի մանուկ որ աղաւջաւոր մատուցեալ վասն մօրն իւրոյ ախտացելոյ՝ խնդրէր գալ տեսանել զնա յայն ինչ վայրի ոչ ինչ կարի ի բացեալ ի տեղաւորէն: Յանգ ընդ իւրեանս բարձեալ տանէին նոսխայս դէղոց օգտամատոյցս խօթութեանց յաճախելոց ի բնակս աշխարհին. եւ քաղցրութիւն էս անջափ խառնէին ի դարմանսն, որով ցանկալի եւ պատուական յոյժ առնին դուզնարեալքն անգամ սպասահարկութիւնք Յաջողագոյնս փարատէին նորա զանձկութիւնս սրտի, որք անբերելիք սովոր են լինել ի միայնութեան եւ ի վշտակիր մարմնի: Տիկինն Լաթուր այնպիսեաւ աներկմիտ վստահութեամբ բարբառէր զԱստուծոյ, զի հիւանդն որ լսէր նմա՝ համարէր իմն թէ ակներէ իսկ տեսանիցէ առ իւր զԱստուած: Բագում անգամ արտասուաթոր աջօք դառնայր անտի Վիրգինէ ի տուն, այլ սիրտ նորա լի էր ցնծութեամբ, զի պատեհ ինչ գտեալ լինէր բարերարելոյ. զի եւ նա ինքն էր որ յառաջագոյն պատրաստէր զդեղս դարմանոյ հիւանդացն, եւ մա-

ne peut être complaisant qu'en flattant les passions d'autrui, bonnes et mauvaises. D'un autre côté, elles n'évitaient pas avec moins de soin l'accointance des petits habitants, pour l'ordinaire jaloux, médisants et grossiers. Elles passèrent d'abord auprès des uns pour timides, et, auprès des autres, pour fières; mais leur conduite réservée était accompagnée de marques de politesse si obligeantes, surtout envers les misérables, qu'elles acquirent insensiblement le respect des riches et la confiance des pauvres.

Après la messe, on venait souvent les requérir de quelque bon office : c'était une personne affligée qui leur demandait des conseils, ou un enfant qui les priait de passer chez sa mère malade dans un des quartiers voisins. Elles portaient toujours avec elles quelques recettes utiles aux maladies ordinaires aux habitants, et elles y joignaient la bonne grâce, qui donne tant de prix aux petits services. Elles réussissaient surtout à bannir les peines de l'esprit, si intolérables dans la solitude et dans un corps infirme. Madame de La Tour parlait avec tant de confiance de la Divinité, que le malade, en l'écoutant, la croyait présente. Virginie revenait bien souvent de là les yeux humides de larmes, mais le cœur rempli de joie, car elle avait eu l'occasion de faire du bien. C'était elle qui préparait d'avance les remèdes nécessaires aux malade. et qui les leur présentait avec une grâce ineffable. Après ces visites d'humanité, elles prolongeaient quelquefois leur chemin, par la vallée de la Montagne-Longue, jusque chez moi, où je les attendais à dîner sur les bords de la petite rivière qui coule dans mon voisinage. Je

տուցեալ պաշտեր նոցա գայնս անպատումն գեղով վայելչութեան եւ քաղցրութեան : Եւ յետ մարդասեր խնամոցն այնոցիկ , էր երբէք զի երկայնեալ զճանապարհ իւրեանց ընդ հովիտս երկայնանիստ լերինն՝ ի տուն իմ գային , ուրանօր ակնկալեալ մնայի նոցա ի ճաշ առ ափամբ առուակին որ զքնակարանան իմով անցանէ : Ի դէպս այնպիսիս հայրայրի անօրս ինչ վաղընջուց զինոյ , զի յաւելցի մեզ գուարքամիտ խնդութիւն ի հընդկայինսն մեր խրախուսն՝ քաղցրաճաշակ եւ կազդութիջ արդեամբք Եւրօպայ : Եր եւս երբէք զի ժամադիրք իրերաց լինեար ի ծովեզերին ժողովել ի խառնուրդս անդ այլոց գետակաց՝ որ ի կղզւոջ աստ վտակք եւէք են մեծամեծք . եւ բարձեալ տանեար ընդ մեզ ի տանէ պաշար բանջարոյ , զոր յաւելուար յառատաբուղիսն բերս ընձեռեայս մեզ ի ծով . քանզի որսայաք առ ծովափամբն բախնբակս , պողիպոյս , կարմրախայտս , ծովախառնիճս , խեչափարս , խեցգետիս , եքիւտս , ոստրէս եւ խեցեմորքս բազմագլխս Վայրք որ անագնագոյն քան գայլսն էին , բագուն՝ այն էր զի անդորրագոյն էւս պատրաստէին մեզ զբօսանս Եր զի նստեալք յապառաժի ուրէք ընդ հովանեաւ քաւիչենոյ՝ տեսանեար գլեռնանէ կոնակս այեաց , զի իխորոց անտի ծովուն վագեալ խորտակէին առ ոտս մեր անեղագոջ շառաջմամբ . եւ Պօղ որ քաջավարժ էր ի լող իբրեւ գմի ի յուղակաց , յառաջ մատուցեալ զնայր ընդդէմ կոնակացն . եւ ի գալ հասանել նոցին խոյս տուեալ ի ծովափն կոյս փախչեր յերեսաց փրփրաղէզ եւ սաստկագոջ մկանանց որք հայածական իմն տանէին զնա քան զծովեզրն էւս անդրագոյն . իսկ Վիրգինն յայն տեսիլ ճիջ բարձեալ աղաղակեր եւ ասեր էթէ խաղբղ այդորիկ անաբէկ առնեն զիս :

Իբրեւ ճաշոյն վախճան լիներ , Երգս արկեալ ի պար անցանէին պարմանիբն երկօրին Վիրգինն զգեղջուկ կենցաղոյ գեղգեղեր գերանաւտն անդորրութիւն , եւ զնաւորդաց աղետս՝ որ փոխանակ գերկիր մշակելոյ եւ տոնմական ի նմանէ ընդունելոյ

me procurais pour ces occasions quelques bouteilles de bon vin vieux, afin d'augmenter la gaieté de nos repas indiens par ces douces et cordiales productions de l'Europe. D'autres fois, nous nous donnions rendez-vous sur les bords de la mer, à l'embouchure de quelques autres petites rivières, qui ne sont guère ici que des grands ruisseaux ; nous y apportions de l'habitation des provisions végétales, que nous joignons à celles que la mer nous fournissait en abondance. Nous pêchions sur ce rivage des cabots, des polypes, des rougets, des langoustes, des chevrettes, des crabes, des oursins, des huitres et des coquillages de toute espèce. Les sites les plus terribles nous procuraient souvent les plaisirs les plus tranquilles. Quelquefois, assis sur un rocher, à l'ombre d'un veloutier, nous voyions les flots du large venir se briser à nos pieds avec un horrible fracas. Paul, qui nageait d'ailleurs comme un poisson, s'avancait quelquefois sur les récifs au devant des lames ; puis, à leur approche, il fuyait sur le rivage devant leurs grandes volutes écumeuses et mugissantes qui le poursuivaient bien avant sur la grève. Mais Virginie, à cette vue, jetait des cris perçants, et disait que ces jeux-là lui faisaient grand'peur.

Nos repas étaient suivis des chants et des danses de ces deux jeunes gens ; Virginie chantait le bonheur de la vie champêtre et les malheurs des gens de mer, que l'avarice porte à naviguer sur un élément furieux, plutôt que de cultiver la terre,

յանդորրու, ընչաքաղց տենչիւ նաւարկէն ընդ տարրն մուլգին :
էր էս երբեմն զի ըստ հնդկացն տարագու մնջակատակ լինէր
նա ընդ Պողայ : Մնջկատակն նախնական իմն բարբառ է մար-
դոյ, էս հանութեցն քաջածանօթ ազգաց . էս այնպէս ընդաբոյս է
էս նշանական՝ զի գամ մի տեսեալ եւրոպացեոցն մանկանց գխա-
ղայ հնդիկ մանկսուոյ՝ անդէն էս ուսանին Յիշէր Վիրգիլնէ
զվեպսն գայնոսիկ որ առաւել քան գայսն ի գորով ածեալ էին
զնա յընթեռնույ անդ մօրն յունկն իւր, էս գոյխաւորս յարկա-
ծիցն ճշգրտատիւլ ածեր ի տեսիլ : էս մերթ ի շաջիւն ծնծղային
Դոմինիկեայ ի մարմանդ անդր գայր՝ սափոր ի գլուխ ունելով,
էս ա՛ն ընդ ա՛ն մատչէր յաղբերակն մերձակայ առնույ ջուր
Դոմինիկոս էս Մարիամ գխաշնարածսն Մաղիամու կերպա-
րանեալ՝ ի բաց զնա մերժէին . բայց Պօղ ի թիկունս օգնակա-
նութեան հասեալ նմա՝ հարկաներ գխաշնարածսն, էս լնոյր
զսափորն էս դէր գայն ի գլուխ նորին . միանգամայն էս բոլո-
րելով նմա պսակ ի կարմրերանգ ծաղկանց անբառամից՝ որ
զսպիտակաթոյր դիմացն զմոյն գեղապատշաճ էս փայլեցուցա-
նէին : Յայնժամ էս էս ի խաղս նոցին միջամուխ լեալ՝ վերպա-
րանս Հոռագուէյի առնէի առաջի, էս տայի Պօղայ զդուստրն
իմ գՅեփովրա ի կնութիւն :

էր դարձեալ երբէք զի գտարաբաղդին Հոռութայ բերեր զդէմս,
որ այրիացեալ էս ընչաքափ յերկիրն իւր դարձ առնէր, էս անդ
էս ընդ օտարս յամար էր սակս յերկարամից ժամանակ տար-
աշխարհիկն լինելոյն Դոմինիկոս էս Մարիամ զարտահնձիցն
առնութիւն գրիմակս Վիրգիլնէ կերպարաներ յասկաքաղ աստ
անդ ընդ հետս նոցին լինել, էս Պօղ զճանրութիւն մեծարոյ նա-
հապետի յանձին բերեալ յարցումն առ Վիրգիլնէ առնէր . որում
զդողանի հարեալ տայր նա պատասխանի : Ես Պօղ անդէն ար-
գահատեալ՝ ասպնջականեր գանմեղն, էս թշուառին լինէր
պատսպարան . զառիգածն Վիրգիլնեայ լնոյր պաշարապինդ, էս
ածեալ յանդիման առնէր զնա մեզ որպէս ձերակուտի քաղաքին

qui donne paisiblement tant de biens. Quelquefois, à la manière des noirs, elle exécutait avec Paul une pantomime. Là est le premier langage de l'homme ; elle est connue de toutes les nations ; elle est si naturelle et si expressive , que les enfants des blancs ne tardent pas à l'apprendre dès qu'ils ont vu les noirs s'y exercer. Virginie, se rappelant, dans les lectures que lui faisait sa mère, les histoires qui l'avaient le plus touchée, en rendait les principaux événements avec beaucoup de naïveté. Tantôt, au son du tam-tam de Domingue, elle se présentait sur la pelouse, portant une cruche sur sa tête ; elle s'avancait avec timidité à la source d'une fontaine voisine, pour y puiser de l'eau. Domingue et Marie, représentant les bergers de Madian, lui en défendaient l'approche et feignaient de la repousser. Paul accourait à son secours, battait les bergers, remplissait la cruche de Virginie ; et, en la lui posant sur la tête, il lui mettait en même temps une couronne de fleurs rouges de pervenche, qui relevait la blancheur de son teint. Alors, me prêtant à leurs jeux, je me chargeais du rôle de Raguel, et j'accordais à Paul ma fille Séphora en mariage.

Une autre fois, elle représentait l'infortunée Ruth, qui retourne veuve et pauvre dans son pays, où elle se trouve étrangère après une longue absence. Domingue et Marie contrefaisaient les moissonneurs. Virginie feignait de glaner çà et là sur leurs pas quelques épis de blé. Paul, imitant la gravité d'un patriarche, l'interrogeait ; elle répondait en tremblant à ses questions. Bientôt, ému de pitié, il accordait l'hospitalité à l'innocence et un asile à l'infortune ; il remplissait le tablier de Virginie de toutes sortes de provisions, et l'amenait devant nous, comme devant les anciens de la ville, en déclarant qu'il la prenait en mariage, malgré son indigence. Madame de La Tour, à

ասելով. Քեզիս եւ ջրաւոր ե , սակայն առնու՛մ զսա ինձ ի կին: Յայն տեսիլ յուշ ածեալ Լաթուրի տիկնոջ եթէ նրպես թողեալ լքեալ նա ի ծնողաց , եւ այրիացեալ , եւ յիւրասեր ասպնջականութեամբ ի Մարգարտե ժողովեալ , եւ յուսայր այնուհետեւ գերջանկաւեա սամուսնութիւն որդեկացն իւրեանց տեսանել , զլայ հարկաներ , եւ խառն այն յիշատակք ջարեաց եւ բարեաց՝ յարտասուս ցաւոց եւ ցնծութեան եւ զմեզ յուծանէին :

Այնպէս իմն ճշգրտատիպ ի տեսիլ ածէին նորա զխաղոցն կերպարանս , զի գրեալ թէ ի բուն իսկ ի դաշտս Ասորոց եւ ի Պաղեստին համարեաք գանձինս : Այլ եւ ոչ զարդոց եւ տեսարանաց ջրաւորութիւն էր մեզ ի տեղուջն , ոչ դամբարաջան յուսաւորութեան եւ ոչ նուագածուաց պարու : Հանդիսարան տեսարանացն լինէր բազում անգամ տեղին այն յորում կիցք են յոլով ճանապարհաց անտառին , եւ բերանք նոցին շուրջանակի յօրինէին կամարս կամարս սաղարթախիտս : Մէք զետղ առեալ դադարեաք ի միջավայրին՝ զօրն ցերեկ պատսպարեալք ի սօթոյ . այլ իբրեւ ընդ ծիրս երկնից արեգակն ի վայր խոնարհեր , ճառագայթք յուսոյն բեկտեալ ի ծառոցն բնից՝ ի ստուերամած խորս անդր անտառին ձգեալ տարածանէին զյուսափայլն իւրեանց հոսանս երկայնաձիգս : Էր երբեմն զի եւ սկաւառակն արեգական ողջոյն երեւեր միա՛նալոյն ի սպառուածի ուրեր ծառագարդ ուղւոյ , եւ յուսապայծառ զվայրն յարդարեր : Սաղարթք ծառոցն յուսաւորեալք ի ստորե ի քրքմագոյն նշույիցն՝ շողշողէին երփն երփն ճաճանջիւք տպագլխոնի եւ զմրխտոյ . եւ բունքն մամուապատք եւ թխատիպք՝ ի վաղնջոց արձանս պղնձիս թուէին փոխակերպեալք , եւ թուչունք ոլ վաղ իսկ կանխեալ եւ դադարեալ լինէին ի յուրեան ընդ նսեմաստուեր տերեւովքն օթագայեալք , սխրանային իմն ընդ երկրորդն այն յուսանորոգ արշալոյս , եւ ճայն բարձեալ առ հասարակ ողջունէին բիւր կաթկաջանօք զյուսաւորն տուրնջեան :

Բազում անգամ դէպ լինէր յարանալ մեզ ի գեղջկայինսն մեր

cette scène, venant à se rappeler l'abandon où l'avaient laissée ses propres parents, son veuvage, la bonne réception que lui avait faite Marguerite, suivie maintenant de l'espoir d'un mariage heureux entre leurs enfants, ne pouvait s'empêcher de pleurer ; et ce souvenir confus de maux et de biens nous faisait verser à tous des larmes de douleur et de joie.

Ces drames étaient rendus avec tant de vérité, qu'on se croyait transporté dans les champs de la Syrie ou de la Palestine. Nous ne manquions point de décorations, d'illuminations et d'orchestres convenables à ce spectacle. Le lieu de la scène était pour l'ordinaire au carrefour d'une forêt, dont les percées formaient autour de nous des arcades de feuillages ; nous étions, à leur centre, abrités de la chaleur pendant toute la journée ; mais, quand le soleil était descendu à l'horizon, ses rayons, brisés par les troncs des arbres, divergeaient dans les ombres de la forêt en longues gerbes lumineuses, qui produisaient les plus majestueux effets. Quelquefois son disque tout entier paraissait à l'extrémité d'une avenue, et la rendaient tout étincelante de lumière. Le feuillage des arbres, éclairé en dessous de ses rayons safranés, brillait des feux de la topaze et de l'émeraude. Leurs troncs mousseux et bruns paraissaient changés en colonnes de bronze antique, et les oiseaux, déjà retirés en silence sous la sombre feuillée pour y passer la nuit, surpris de revoir une seconde aurore, saluaient tous à la fois l'astre du jour par mille et mille chansons.

La nuit nous surprenait bien souvent dans ces fêtes champê-

խրախճանութիւնս մինչեւ ցգիշերոյն հասանէլ ի վերայ . սակայն օդոցն յստակութիւն եւ քաղցրախառն զովութիւն ներեր մեզ ի բուն լինէլ ի տաղաւարի ուրէք ի խորս անդ մայրեացն՝ աներկիւղ ամենեւին ի գողոց ի մօտաւորացն եւ ի հեռաւորաց միանգամայն Իսկ ի վաղիւ անդր ամենայն որ դարձ ի հիւղն արարեալ՝ գտանէր զայն այնպէս որպէս եւ թողեալն էր Այնքան էր բարեմտութիւն եւ աննենգ հաւատարմութիւն յանշահավաճառ յայսմ կղզւոջ, զի յոյովից տանց ոչ աղխէին դրունք, եւ յոգունց յամերիկածին Եւրոպացւոց նորատեսիլ իմն գործի թուէին փականք

Բայց գոյին ի տարւոջն եւ աւուրք յորս ոչ եւս էր ջափ ցնծութեան եւ հրճուանացն Պօղայ եւ Վիրգինեայ, զմարցն ասեմ տօնից տարեդարձս : Յերեկոյէ փոյր ի մտի կայեալ թրէր հայս Վիրգինէ, եւ կարկանդակս այնու եփեալ առաքեր առ կարօտեալս յազգատոհմիցն սպիտակաց ի կղզւոջս ծնելոց՝ որոց երբէք չէր կերեալ հաց եւրոպական, եւ որք անօգնական ի Հնդկացն մնալով՝ անտառաբնակ կենօք մանիոք կերակրէին, եւ առ ի ժոյժ կարեաց աղքատութեան՝ ոչ զգերեացն ունէին գապշութիւն մտաց, եւ ոչ զարիութիւն՝ զդաստիարակութեան արգասիս : Քան զկարկանդակսն զայնոսիկ այլ ինչ ջմարթեր Վիրգինէ հանէլ յընծայ ըստ նեռին բաւականի տանն . սակայն այնպիսի իմն քաղցրահամբոյր մատուցանէր զայն շնորհիւ, որ պատուական եւ ցանկալի յոյժ զնուէրն գործեր Նա զի Պօղայ գործ էր առնուլ եւ տանէլ զպարգեւսն ի տունս տունս, եւ որք ընդունէինն՝ բան տալին գալ անցուցանէլ զօր վաղուին առ Լաթուր տիկնոջ եւ առ Մարգարտի Յայնժամ էր տեսանէլ մայր գոք ի մարց զի գայր հասանէր երկուք եւ երիւք զճնակերպ դասերօք՝ դալնկագունիւք եւ վտտելովք, եւ որ առ յոյժ երկջոտութեան բարուցն ոչ ի յխելին զաջս ի վեր ամբառնալ Սակայն Վիրգինէ վաղ ընդ փոյր համարմակութիւն տայր նոցա . օշարակս բաշխեր նոցին զովարարս, եւ այնպիսի իմն ազնուու-

tres ; mais la pureté de l'air et la douceur du climat nous permettaient de dormir sous un ajoupa , au milieu des bois , sans craindre d'ailleurs les voleurs ni de près ni de loin. Chacun , le lendemain , retournait dans sa case et la retrouvait dans l'état où il l'avait laissée. Il y avait alors tant de bonne foi et de simplicité dans cette île sans commerce , que les portes de beaucoup de maisons ne fermaient point à clef , et qu'une serrure était un objet de curiosité pour plusieurs créoles.

Mais il y avait dans l'année des jours qui étaient pour Paul et Virginie des jours de plus grandes réjouissances c'étaient les fêtes de leurs mères. Virginie ne manquait pas , la veille , de pétrir et de cuire des gâteaux de farine de froment , qu'elle envoyait à de pauvres familles de blancs , nées dans l'île , qui n'avaient jamais mangé de pain d'Europe , et qui , sans secours de noirs , réduites à vivre de manioc au milieu des bois , n'avaient , pour supporter la pauvreté , ni la stupidité qui accompagne l'esclavage , ni le courage qui vient de l'éducation. Ces gâteaux étaient les seuls présents que Virginie pût faire de l'aisance de l'habitation : mais elle y joignait une bonne grâce qui leur donnait un grand prix. D'abord , c'était Paul qui était chargé de les porter lui-même à ces familles ; et elles s'engageaient , en les recevant , de venir le lendemain passer la journée chez madame de La Tour et Marguerite. On voyait alors arriver une mère de famille avec deux ou trois misérables filles , maigres , jaunes et si timides , qu'elles n'osaient lever les yeux. Virginie les mettait bientôt à leur aise ; elle leur servait des rafraichissements , dont elle relevait la bonté par quelque circonstance particulière qui en augmentait , selon elle , l'agrément. Cette liqueur avait été préparée par Marguerite , cette autre par sa

Քիւն ի բաշխոյսն յաւելոյր՝ որով ըստ նորա մտացն հաճոյագոյն
էս հարկ էր նոցին ընծայել . իբր զի զայս ինչ ըմպելի Մար-
գարիտն էր պատրաստեալ , զայն ինչ իւրն մայր , էս զայս ինչ
միրգս նորին ինքեան եղբօրն կրեալ էր ի բարձուէ ծառոյն :
Բռռն առնէր Պօղայ զի պարս տացէ նոցա բոլորել , էս մինչչէս
տեսեալ զնոսա հաճս էս բերկրալիցս՝ ոչ մեկնէր ի նոցանէ .
քանզի կամեր զի խնդութեան իւրոյ տանն կցորդս լիցին էս
նորա : Ասէր իսկ եթէ Առ ի զանձին երջանկութիւն յարդարելոյ
հարկ ի վերայ կայ այլոցն երջանկութեան խնամ ունել : Էս իբրեւ
ժամ լինէր դարձի նոցին առ իւրեանցսն , ստիպէր զնոսա բառ-
նալ էս տանել զոր ինչ միանգամ ախորժելին էր անձանց , էս
զնորութիւն կամ զանսովորն լինել իրացն պատճառեալ՝ ստի-
պէր զնոսա ի պարգեւացն ընդունելութիւն : Եթէ պատահատունս
յոյժ զգրգլիս նոցին տեսանէր , ւրաման իմօրէն առեալ՝ ընտրէր
ինչ ինչ յիւրոց անտի ձորձոց էս տայր Պօղայ տանել էս ղնել
ի ծածուկ առ սեամս տնակաց նոցին : Այա ըստ այսմ օրինակի
հանգոյն աստուածախնամն տեսչութեան սուներ նա զբարիս ,
զբարեբար ձեռնն թագուցանելով , էս զբարիսն էւթ յերեւան
բերելով :

Եւրոպացւոցոց ազգաց անդատին ի տղայութենէ լի են խոր-
հուրդք մտաց կանխակալ սովորութեամբք այնպիսեօք որ հա-
կառակին երջանկաւետն կենաց , էս ջմարթիք լինել խելամուտ
եթէ բնառ ունիցի բնութիւն ընձեռել ումէր այսքան հանձար
յուսաւոր , այսգոյն էս բերկրանս Յանձուկ շրջանի ուրեմն
մարդկայնոց իրաց պարագրեալ ոգւոցոց ձերոց , արագ արագ հա-
սանեն ի սահմանաձայրս վայելիցն իւրեանց . բայց բնութիւն
էս սիրտ աղբիւրք անսպառք են Պօղայ էս Վիրգինեալ ոչ ծա-
մացոյցք էին , ոչ տոմարք , ոչ ժամանակի մատեանք , ոչ պատ-
մութիւնք էս ոչ գրեան իմաստասիրութեան . այլ կենաց նոցին
պարբերութիւնք՝ բնութեանն շրջանօք չափէին : Տուրնջենայնոցն
ժամուց ի ստուերաց ծառոց ծաւօքք լինէին , էս քառահոյով

mère ; son frère avait cueilli lui-même ce fruit au haut d'un arbre. Elle ne les quittait point qu'elle ne les vit contentes et satisfaites ; elle voulait qu'elles fussent joyeuses de la joie de la famille. « On ne fait son bonheur, disait-elle, qu'en s'occupant « de celui des autres. Quand elles s'en retournaient, elle les engageait d'emporter ce qui paraissait leur avoir fait plaisir, couvrant la nécessité d'agréer ses présents du prétexte de leur nouveauté ou de leur singularité. Si elle remarquait trop de délabrement dans leurs habits, elle choisissait, avec l'agrément de sa mère, quelques-uns des siens, et elle chargeait Paul d'aller secrètement les déposer à la porte de leurs cases. Ainsi elle faisait le bien à l'exemple de la Divinité, cachant la bienfaitrice et montrant le bienfait.

Vous autres Européens, dont l'esprit se remplit dès l'enfance de tant de préjugés contraires au bonheur, vous ne pouvez concevoir que la nature puisse donner tant de lumières et de plaisirs. Votre âme, circonscrite dans une petite sphère de connaissance humaine, atteint bientôt le terme de ses jouissances artificielle. mais la nature et le cœur sont inépuisable. Paul et Virginie n'avaient ni horloge, ni almanachs, ni livres de chronologie, d'histoire et de philosophie les périodes de leur vie se réglaient sur celles de la nature ; ils connaissaient les heures du jour par l'ombre de arbres, les saisons par les temps où elles donnent leurs fleurs ou leurs fruits, et les années par le nombre de leurs récoltes. Ces douces images répandaient

յեղանակաց տարւոյ ի ժամանակաց անտի յորս ծաղկեինն էս պտղաբերք յինեին, էս զամացն զնացելոց զհամար ի թռոյ հնճոցն էս կթոց իմանային Այն խոր'ութարդք նկարակերպք էս քաղցունք վայելչագեղս իմն էս շնոր'այիցս յարդարեին զգրոյցս նոցա : « Ճաշոյ ժամ է, ասեր Վիրգիլնէ առ ընտանիսն, քանզի ահա աղամարզոցն ստուերք առ ոտս նոցին ամփոփեցան. » էս դարձեալ . « Տարածամի օրս, զի մոչենիք կծկեն ահա զտերեւսն : » Ի հարցանել բարեկամաց էս դրացեաց էրէ Ե՞րբ էկեսցես տեսանել զմեզ, ասեր Վիրգիլնէ. Յեղեզնաշարարացն ժամանակի » էս երիտասարդութիքն անդրեն կրկնեին. « Քաղցրագոյն էս էս ցանկագոյն մեզ եղիցի գայուստդ » Երբ որ նարցարանք զնա քէ քանլի իցեն ամբ նասակի նորին էս Պօղայ, ասեր. « Հասակակից է եղբայրն իմ քոքենւոյն մեծի որ առ աղբերն կայ, էս էս փոքրկանն Յորմէ ւետէ կեամ էս յաշխարհի, երկոտասանիցս պտղաբերեցին մանկենիք, էս քսանեւջորիցս ծաղկեցին նարնջենիք : » Թուեր իմն այնպէս էրէ աւուրք կենդանութեան նոցա յիւսեալք էին ընդ ծառոցն կենդանութեան՝ հանգոյն կենաց Փառնայց¹⁶ էս մայրեացն շահապետաց : Պատմականաց ինչ դարուց նմտութիւն անժանօք էր ի նոցանէ, բայց ի մարցն էւէք անցիցն կենաց պատմութենէ. ժամանակագրութիւն այլ ոչ էր նոցա քան զժառատնկոցն իւրեանց ժամանակս, էս ոչ իմաստասիրութիւն այլ՝ քան զբարեբարել ամենեցուն էս միաբանել յամենայնի զկամս անձանց ընդ կամացն Աստուծոյ

Էս բնաւ զինչ պէտք պատանեկացն էին ընչաւետս էս բանիբունս յինելոյ ըստ մերուսմ սարասի : Պէտք նոցին էս անգիտութիւն յաւելուած էսս գործէին երանաւետ կենաց նոցա Չանցանք բնաւ օր յորում ջմասնաւորեին իրերաց խելամտութիւն ինչ էս հմտութիւն. այն, հմտութիւնս ինչ. էս էրէ յանկարծ ի հրմտութիւնսն յայնոսիկ էս մոլորութիւն ինչ խառնիցի, ապարէն առն արդարոյ էս ողջամտի չիք ինչ ուստեք կասկած երկիւղի :

les plus grands charmes dans leurs conversations. « Il est temps de diner, disait Virginie à la famille, les ombres des bananiers sont à leurs pieds » ; ou bien La nuit s'approche, les tamarins ferment leurs feuilles. — Quand viendrez-vous nous voir? lui disaient quelques amis du voisinage. — Aux cannes de sucre, répondait Virginie. — Votre visite nous sera encore plus douce et plus agréable, reprenaient ces jeune filles. Quand on l'interrogeait sur son âge et sur celui de Paul : Mon frère, disait-elle, est de l'âge du grand cocotier de la fontaine, et moi de celui du petit. Les manguiers ont donné douze fois leurs fruits, et les orangers vingt-quatre fois leurs fleurs depuis que je suis au monde. » Leur vie semblait attachée à celle de ces arbre. comme celle des faunes et des dryades ; ils ne connaissaient d'autres époques historiques que celles de la vie de leurs mère. d'autre chronologie que celle de leurs vergers, et d'autre philosophie que de faire du bien à tout le monde et de se résigner à la volonté de Dieu.

Après tout, qu'avaient besoin ces jeunes gens d'être riches et savants à notre manière? Leurs besoins et leur ignorance ajoutaient encore à leur félicité. Il n'y avait point de jour qu'ils ne se communiquassent quelques secours ou quelques lumières ; et, quand il s'y serait mêlé quelque erreurs, l'homme pur n'en a point de dangereuses à craindre. Ainsi croissaient ces deux enfants de la nature. Aucun souci n'avait ridé leurs fronts ; au-

Ձայս օրինակ առասիկ տանայ զարգանային երկոքին այն զառակր բնութեան սիրասունը : Ճակատք նոցա ոչ խորշումեցան երբէք ի նոգոց տրտմութեան , եւ արիւն նոցա ոչ ապականեցաւ յանժուծկալ շուայտութենէ , եւ սիրտք նոցա ոչ ստերիւրեցան երբէք յախտիցն չարաց . սեր , անմեղութիւն եւ աստուածպաշտութիւն օր քան զօր յաւելուին զանձառահրաշն շնորհս ոգւոց նոցա ի դէմս նոցին ջքնադագեղս , եւ ի գնացսն եւ ի շարժմունս ամենայն Յաշայտըջս անդ կենացն՝ զուարթածաղիկք էին իբրեւ գառաւօտ . այսպէս երբեմն եւ նախածնողքն մեր երեւեցան յեղեմական դրախտին յորժամ այն ինչ էլեալք ի ձեռանէ Արարչին տեսին զմիմեանս , մատեան առ իրեարս , եւ խօսակից եղեն միմեանց եղբայրաբար եւ քեռօրեն սիրով . քանզի եր իսկ Վիլգիինէ քաղցրահամբոյր եւ պարկէշտասէր եւ բարեմիտ հանգոյն Եւայի , եւ Պօղ զԱղամայ բերէր զմանութիւն՝ ընդ առնամէ հասակին զմանկականն ունելով պարզմտութիւն :

Բագուն անգամ դարձ ի վաստակոցն արարեալ եւ Պօղայ , եւ միայն ընդ միայնունն կացեալ — որպէս եւ բիւրիցս պատմեալ է ինձ — ասէր ցնա . « Յորժամ խոնջ իցեմ , ի տեսիլ կերպարանացդ հանգչիմ եւ Յորժամ ի բարձուէ անտի լերինդ նշմարեմ զքեզ ի խորս հովտիդ , կոկոն վարդի երեւիս դու ինձ ի մրգաբերն ծառաստանի Յորժամ ձեմ սուեալ գնաս դու ի տուն մարցն մերոց , ոչ այնպէս գեղեցկայանջ եւ ոչ այնքան քեթեւընթաց է կարաւ որ առ ձագս իւր ձեպիցի Թեպետ եւ ոչ եւս զականիցեմ զքեզ ի ծառոց միջի , սակայն չեն ինն պետք նշմարել զքեզ առ ի գտանելոյ զքեզ . իմն ինչ առ ի քեն՝ անձառ առ յինեն՝ կայ եւ մնայ ինձ յօղս ընդ որ դուն սրանաս , եւ ի դայարեոջ յոր դուն բազմեալ կաս : Առ քեզ մերձեցեալ , այլ յայլմէ լինիմ : Ոչ այնպէս հրաշագեղ է կապուտակն երկնից որպէս բոյդ սկանողիք , եւ ոչ այնքան քաղցրանուազ պէնկայիցն դայալայիկք որքան բո ձայնիդ անոյշ գեղգեղանք . եթէ ծագիւ մատինս եւեր ի քեզ նպիցիմ , սարսուռ բերկրապատար ընդ մարմինս իմ ըն-

aucune intempérance n'avait corrompu leur sang ; aucune passion malheureuse n'avait dépravé leur cœur l'amour, l'innocence , la piété développaient chaque jour la beauté de leur âme en grâces ineffables , dans leurs traits , leurs attitudes et leurs mouvements. Au matin de la vie , ils en avaient toute la fraîcheur tels , dans le jardin d'Éden , parurent nos premiers parents , lorsque , sortant des mains de Dieu , ils se virent , s'approchèrent et conversèrent d'abord comme frère et comme sœur Virginie , douce , modeste , confiante comme Ève ; et Paul , semblable à Adam , ayant la taille d'un homme avec la simplicité d'un enfant.

Quelquefois , seul avec elle (il me l'a mille fois raconté), il lui disait , au retour de ses travaux : Lorsque je suis fatigué , « ta vue me délasse ; quand , du haut de la montagne , je t'a-
« perçois au fond de ce vallon , tu me parais au milieu de nos
« vergers comme un bouton de rose. Si tu marches vers la mai-
son de nos mères , la perdrix qui court vers ses petits a un
corsage moins beau et une démarche moins légère. Quoique
« je te perde de vue à travers les arbres , je n'ai pas besoin
de te voir pour te retrouver quelque chose de toi , que je
ne puis dire , reste pour moi dans l'air où tu passes , sur
« l'herbe où tu t'assieds. Lorsque je t'approche , tu ravis tous
mes sens. L'azur du ciel est moins beau que le bleu de tes
« yeux ; le chant des bengalis moins doux que le son de ta
voix. Si je te touche seulement du bout du doigt , tout mon
corps frémit de plaisir. Souviens-toi du jour où nous pas-
« sâmes à travers les cailloux roulants de la rivière des Trois-

բանայ : Յնչ քեզ օրն այն յորում անցար մեր ընդ խիճսն բոյո-
րածեսս գետոյն ևռաստեանց . գիւնրդ ծամանեայ առ գետա-
փամբն վաստակաբեկ էի . այլ իբրես ըստ անձին բարձի ես զքեզ,
քեսս քերեսս օղասայաց բուջնոյ բուեր քե ունիցիմ Աղէասս,
որսմ զու հմայիւք դիւքեցեր արդեօք զիս Միքե հանձարսմվդ .
ասկայն մարցն մերոց առաւելագոյն և հանձար քան զիմ ես զքո :
Միքե զգուանօրդ . այլ յաճախագոյն քան զքեզ համբուրեն ևորա
զիս : Քուի ինձ եքե բարուրիւն սրտի քո ե որ դիւքեայ է զանձն
իմ : Չմոռացայց ես երբեք զօրն յորում բոկոտն ընթացիւք դեմ
եղեայ զնացեր զու միւնչես ցՍեաւ Գետ խնդրել զբողոքիւն
զերւոյն վախստականի տառապելոյ Առ ընկայ, սիրեցեայդ
իմ, զծաղկափոխս զայս ոստղ կիտրոնի զոր ի մայրիսն հատի,
ես առ մարձաւդ դիցես ի գիշերի Աղէ կեր զխորիսիս զայս
մեղու . վասն քո կրեցի զսա ի բարձուէ վիմին մեծի Բայց նախ
եկ իանգիր ի գիրկս իմ, ես ոգի առից ես ի վաստակոց :

Եւ Վիրգինէ պատասխանի տուեայ ասեր ցնա . « Ո՛վ իմս
եղբայր . ոչ այնչափ խրախ առնեն զանձն իմ նշոյք արփենեոյն
որ այգուն այգուն զբարձամբք պարեխսացդ հարկանին՝ որպէս
բոյինդ տեսութիւն : Սիրելով սիրեմ ես զիմ մայրիկ, սիրեմ յոյժ
ես զբոյլդ . այլ մինչ ևորս որդեակ զքեզ ճայնիցեն, առաւել ես
սիրեմ զնոսս Յորժամ զքեզ զգուիցեն, խրախ ես յինիմ ես
քան քե յորժամ զինեւ խանդաղատիցին : Հարցանես զիս քե առ
ինչ սիրիցեմ զքեզ . ապարեն ամենայն իամասունք սիրեն զիրեար :
Հայեաց ի բուջոնս մեր . ի նմին բունկան սնեայք՝ սիրեն զմի-
մեանս հանգոյն մեզ, ես ցանգ ընդ միմեանս կան իբրես զմեզ :
Լուր հրպէս ծառ ի ծառէ ճայնատու յինելով՝ դարձուածս առնեն
բանից . սոյնպէս ես ես, մինչ ի բարձուէ անտի լերինն տրձա-
գանգր յունկն իմ ճնջեն ևռագաց սրնգիդ, անդրեն կրկնեմ
զբարբառն ի խորոջ աստ նովտիս : Եւ աւելի ես սիրելի եղեր
զու ինձ յօրե յորմէ կամեցարն մարտ եղեայ ոգորել վասն իմ
ընդ տեսուն զերւոյն : Յայնմ հետե բագուն անգամ ասացի ես

« **Mamelles** : en arrivant sur ses bords, j'étais déjà bien fatigué ;
« mais, quand je t'eus prise sur mon dos, il me semblait que
j'avais des ailes comme un oiseau. Dis-moi par quel charme
tu as pu m'enchanter ? Est-ce par ton esprit ? mais nos mères
« en ont plus que nous deux. Est-ce par tes caresses ? mais
elles m'embrassent plus souvent que toi. Je crois que c'est
par ta bonté. Je n'oublierai jamais que tu as marché nu-pieds,
« jusqu'à la Rivière-Noire, pour demander la grâce d'une pau-
vre esclave fugitive. Tiens, ma bien-aimée, prends cette branche
« fleurie de citronnier, que j'ai cueillie dans la forêt ; tu la
mettras, la nuit, près de ton lit. Mange ce rayon de miel ;
« je l'ai pris pour toi au haut d'un rocher. Mais auparavant
repose-toi sur mon sein, et je serai délassé.

Virginie lui répondait : O mon frère ! les rayons du soleil
« au matin, au haut de ces rochers, me donnent moins de joie
« que ta présence. J'aime bien ma mère, j'aime bien la tienne ;
mais quand elles t'appellent mon fils, je les aime encore da-
vantage. Les caresses qu'elles te font me sont plus sensibles
« que celles que j'en reçois. Tu me demandes pourquoi tu
« tu m'aimes ; mais tout ce qui a été élevé ensemble s'aime.
« Vois nos oiseaux élevés dans les mêmes nids, ils s'aiment
comme nous. Ecoute comme ils s'appellent et se répondent
« d'un arbre à l'autre ; de même, quand l'écho me fait enten-
« dre les airs que tu joues sur ta flûte au haut de la monta-
« gne, j'en répète les paroles au fond de ce vallon. Tu m'es
« cher, surtout depuis le jour où tu voulais te battre pour moi con-
« tre le maître de l'esclave. Depuis ce temps-là, je me suis dit
« bien des fois Ah ! mon frère a un bon cœur ; sans lui je serais
morte d'effroi. Je prie Dieu tous les jours pour ma mère, pour

ցանճն իմ. Բնբէ, զի բարեսիրտ է եղբայրն իմ. Եթէ նա չէր, ես ահաբէկ կորնչէի : Զօր հանապազ աղօթեմ ես առ Աստուած վասն մօր իմոյ, վասն քոյոյդ, վասն բո, եւ վասն հիբացն մերոց սպասաւորաց. այլ յորժամ զքոյդ անուն անուանուիմ ի բերան՝ բռնի ինձ զի յանելու ոգւոյս իմոյ եռանդն Քանի սրտառուջ պաղատանօք հայցեմ ի Տեառնէ զի մի՛ն սացեն քեզ չարիք : Առ իմե՛ այնպէս ի հեռաստան եւ ի բարձրաբերձ վայրս դիմիցես բերել ինձ միրգ եւ ծաղկունս. ո՛ջ աւանիկ ի յիռօթիւն բաւականի ունիմք զամենայն ի դրախտիս : Տես զհանրդ խոնջ ես եւ պարտասեալ, եւ ընդ քիրտն թաքաւեալ » Եւ սպիտակաթոյր վարշամական փոքու սրբէր զճակատ նորին եւ զայտսն, եւ ուամբոյր բազում տայր նմա :

Սակայն ոջ սակաւ ժամանակ էր յորսէ հետէ յանձանօք ինչ էրաշխեսպս տազնապէր Վիրգիւնէ. աջք իւր կապուտակք շուրջանակի թխանային. գունատէին էրեսքն, մեղկեալ բուլանայր մարմինն ողջոյն. ոջ էս էր գուարբէրես զնա տեսանել, եւ ոջ քաղցրածպիտ ի շրթունսն էր զի յանկարծ գուարբանայր առանց ուրախութեան, եւ տխրէր առանց տրտմութեան Խոստափէր ի խաղուցն իւրոց անմեղաց, յընդէյական վաստակոցն եւ ի կենաց կցորդութենէ ընտանեացն սիրայնոց Թափ առեալ շրջէր վայրավատին յանմարդի վայրս օրեանին, զհանգիստ խնդրէր, եւ ոջ ուրէր գտանէր էր էրբէր զի զՊօղ տեսեալ՝ թինդս առեալ դիմէր ի նա. եւ այն ինչ մերձեցեալ՝ զմբաղ յանկարծադէպ անկանէր զնովաւ. այտքն դալնկագոյնք շառագնէին ի բոսոր, եւ աջքն ջիշխէին յաջս նորին դաղարել Ասէր ցնա Պօղ. « Պարէխքս դալարանան, եւ բոջունք մեր էրգս առնուն յորժամ զքեզն տեսանիցեն. ամենայն ինչ բերկրայից է շուրջ զքեւ, դու միայն կաս տխրսպգած : » Եւ զիրկս ածեալ զնովաւ գուն գործէր փոփոգել զնա. բայց նա ի բաց զգութիւն զարձուցանէր, եւ սոսկմամբ իմն առ մայրն խոստափէր : Ի գգուանաց եղբօրն խոսպէր յանճն իւր օրիորդն հեզ. եւ Պօղ անգի-

« la tienne , pour toi , pour nos pauvres serviteurs ; mais , quand
« je prononce ton nom , il me semble que ma dévotion aug-
mente. Je demande si instamment à Dieu qu'il ne t'arrive
« aucun mal ! Pourquoi vas-tu si loin et si haut me chercher
des fruits et des fleurs ? N'en avons-nous pas assez dans le
« jardin ? Comme te voilà fatigué ! tu es tout en nage. Avec
son petit mouchoir blanc elle lui essuyait le front et les joues,
et elle lui donnait plusieurs baisers.

Cependant depuis quelque temps Virginie se sentait agitée d'un mal inconnu ses beaux yeux bleus se marbraient de noir, son teint jaunissait, une langueur universelle abattait son corps. La sérénité n'était plus sur son front ni le sourire sur ses lèvres. On la voyait tout à coup gaie sans joie et triste sans chagrin. Elle fuyait ses jeux innocents, ses doux travaux et la société de sa famille bien-aimée ; elle errait çà et là dans les lieux les plus solitaires de l'habitation, cherchant partout du repos, et ne le trouvant nulle part. Quelquefois, à la vue de Paul, elle allait vers lui en folâtrant ; puis tout à coup, près de l'aborder, un embarras subit la saisissait, un rouge vif colorait ses joues pâles, et ses yeux n'osaient plus s'arrêter sur les siens. Paul lui disait « La verdure couvre ces rochers, nos
« oiseaux chantent quand ils te voient ; tout est gai autour de
« toi , toi seule es triste. Et il cherchait à la ranimer en l'embrassant ; mais elle détournait la tête, et fuyait tremblante vers sa mère. L'infortunée se sentait troublée par les caresses de son frère. Paul ne comprenait rien à des caprices si nouveaux et si étranges. Un mal n'arrive guère seul.

տանայր ամենեւին քեզ զինչ այն նորատեսիլ գնացք եւ հաճոյք
էին որ երեւեհին ի նմա : Այլ բագում այն է զի ոչ միայնակ հա-
սանեն մարդուս չարիք

Ամառն տօբագին ընդ ժամանակս ժամանակս սաստկացեալ
տոջորէ զգաւառոս որ ընդ մեջ կան արեւադարձիցն երկոցուն,
եւ յաղարտ վարե գամենայն . խորչակ այնպիսի հարաւ յայն-
ժամ եւ ի կղզիս յայս : Ի վերջ կոյս ամսեանն ղեկտեմբերի յոր-
ժամ արեգակն յայծեղջիւրն մտեալ կշիռ անկանի գԳաղղիոյ
Կղզեաւս, եւ հրակիգեալ տապացոյցանէ զսա ընդ եօթնեակս
երիս, հողմ նարառոյ որ զամն ողջոյն շնչէ ի կղզւոջս՝ դաղա-
րեաց . մրրիկք փոշոյ երկայնամիզք ամբառնային յանցս ան-
նապարհաց, եւ յօդս կային վերամբարձ : Յամենայն կողմանց
խորխոյեալ պատառոտեր երկիր, բոցակեզ լինեին դայարիք,
սղոխք ջերմաջերմք ի կողից լերանցն ամպէին, եւ յուլք յա-
ռոռակացն ցամաքեալք լինեին Ոչ էսս գայր ամպ ի ծովէ .
բայց միայն էր տեսանէլ զցերեկ շիկակարմիր ինչ շոգի զի վե-
րացեալ ղիգացեալ ընդ երեսս մարգացն, ի մոռոս արեւոռն
երեւեհին հանգոյն բոցոյ արդէնի մեծի Այլ եւ ոչ զիշեր ինքնին
զովութիւն ինչ մատուցանէր տապագին օդոցն . եւ գունդն
լուսնի համակ շառագոյն ամբառնայր ընդ մառախլապատն
ծիր երկնից անագին իմն ցուցանելով մեծութիւն : Հօտք խաշանց
եւ անդեոց յեմակս բլրեկացն զգետնեալք եւ զպարանոցսն ընդ
երկինս պարգելով զօդ ծծեին, եւ տրտմագին բառաջմամբ գնո-
վիտս հնչեցուցանեին . անդէորդն ինքնին յորսայս մաժնոյր ընդ
երկիր զի զովասցի փոքր ինչ : Սակայն ամենայն ուրեք հրա-
տոջոր էր գետին, եւ յօդս անդ մղձկուռոս ոչ այլ ինչ լինէր լսելի
բայց միջատացն բզգանք, որք խնդրէին զպատուք ծարաւոյն
հարկանէլ արեամբ մարդկան եւ կենդանեաց

Ի միում ուրեք ի տօբակեզ զիշերաց անտի բիւրապատիկ էսս
յաւելաւ ի Վիրգինէ արտին տազնապ Մերք յառներ, մերք
բազմեր, եւ մերք անդրեհն ընկողմաներ, եւ որպէս եւ զիարդ

Un de ces étés qui désolent de temps à autre les terres situées entre les tropiques vint étendre ici ses ravages c'était vers la fin de décembre, lorsque le soleil au Capricorne échauffe pendant trois semaines l'île de France de ses feux verticaux. Le vent du sud-est, qui y règne presque toute l'année, n'y soufflait plus. De longs tourbillons de poussière s'élevaient sur les chemins, et restaient suspendus en l'air. La terre se fendait de toutes parts ; l'herbe était brûlée ; des exhalaisons chaudes sortaient du flanc des montagnes, et la plupart de leurs ruisseaux étaient desséchés. Aucun nuage ne venait du côté de la mer ; seulement, pendant le jour, des vapeurs rousses s'élevaient de dessus ses plaines et paraissaient, au coucher du soleil, comme les flammes d'un incendie la nuit même n'apportait aucun rafraîchissement à l'atmosphère embrasée. L'orbe de la lune, tout rouge, se levait dans un horizon embrumé, d'une grandeur démesurée. Les troupeaux, abattus sur les flancs des collines, le cou tendu vers le ciel, aspirant l'air, faisaient retentir les vallons de tristes mugissements. Le Cafre même qui les conduisait se couchait par terre pour y trouver de la fraîcheur ; mais partout le sol était brûlant, et l'air étouffant retentissait du bourdonnement des insectes qui cherchaient à se désaltérer dans le sang des hommes et des animaux.

Dans une de ces nuits ardentes, Virginie sentit redoubler tous les symptômes de son mal : elle se levait, elle s'asseyait, elle se recouchait, et ne trouvait dans aucune attitude ni le sommeil, ni

կայր՝ ջգտանէր նա գրուն եւ ոչ գ՛ւանգիստ Յարուցեալ գնայ ի լոյս լուսնակի յաղբիւր անդր իւր. տեսանէ զի եւ յերաշտի առուրսն բղխէր ջուր յականէն, եւ արծաթափայլ առուակօք հատանէր անցանէր ընդ թխատիպ կողս ապառաժին. եւ յաւազան անդր լինի ջրասոյգ : Կագղորին զառաջինն ի հովութենէ անտի գգայարանքն իւր, եւ բիւր յիշատակք ցանկալիք անկանին ի սիրտ նորա : Յուչ լինի նմա զի մինչ մանուկն էր, մայրն իւր եւ Մարգարիտ գբօսնուին իմն լոգացուցանելով զինքն եւ զՊօղ յաւազանի անդ. եւ զի ապա նմին միայնում պահեալ Պօղայ գլոգարանն, պեղեալ էր գլատակն եւ աւազալից արարեալ, եւ գեգերբքն սերմանեալ դայարիս խնկաւեստ Ջականէնա ի ջուրս անդ գ՛նուանի բազկօքն եւ գլանջիւք զստուերս արմաւենեացն երկոցուն տնկելոց ի ծննդեան եղբօրն եւ իւր, որ գգլխովն իւրով ընդ իրեարս խիղբ արկեալ պատատէին զկանաջագեղն իւրեանց կողերս եւ գմիրզսն դեռաբոսսիկս Ջմտաւ ածէ զՊօղայն բարեկամութիւն քան գբոյրս անուշից քաղցրագոյն, քան գաղբերացն նոսանս ականակիտ, եւ քան գլօջակապ արմաւենիսն կորովի. եւ յոգւոց հանէ : Ջմտաւ ածէ զգիշերն գայն եւ գամայութիւն, եւ տսպ նրաբորբոք փաղաղէ գանճն նորա : Անդէն ի բաց էլանէր գարնութեան յանդոնական ստուերաց անտի եւ ի ջուրցն որ քան գայրեցածին արեգակունս կիզիջք գտանէին, եւ դիմեալ առ մայրն իւր ընթանայ ի խնդիր ապաստանի յերեսաց անճին իւրոյ Բագում անգամ պատմել նմին զվիշտս իւր կամեցեալ. գճեռս նորա յիւրսն ամփոփեալ եւ պնդէր. բագում անգամ կամեցաւ յօղել գանունն Պօղայ, սակայն անդէն սրտաճմլիկ լեալ՝ յեզուն ի քիմսն կցեցաւ՝ եւ խոնարհեալ եղեալ գգուիս իւր ի մայրենին ծոց՝ քանայր եւեք գնա արտասուօք

Քաջ իսկ խելամուտ էր Լաբուր տիկին դստերն աղետի. բայց ոչ իշխէր ինքնին բանս ի մեջ արկանել. եւ ասէր ցնա. « Որդեակ իմ, յԱստուած յեր սպաստան, որ միայն է պարգեւա-

le repos. Elle s'achemine, à la clarté de la lune, vers sa fontaine ; elle en aperçoit la source, qui, malgré la sécheresse, coulait encore en filets d'argent sur les flancs bruns du rocher. Elle se plonge dans son bassin ; d'abord la fraîcheur ranime ses sens, et mille souvenirs agréables se présentent à son esprit. Elle se rappelle que, dans son enfance, sa mère et Marguerite s'amusaient à la baigner avec Paul dans ce même lieu ; que Paul ensuite, réservant ce bain pour elle seule, en avait creusé le lit, couvert le fond de sable, et semé sur ses bords des herbes aromatiques. Elle entrevoit dans l'eau, sur ses bras et sur son sein, les reflets des deux palmiers plantés à la naissance de son frère et à la sienne, qui entrelaçaient au-dessus de sa tête leurs rameaux verts et leurs jeunes cocos. Elle pense à l'amitié de Paul, plus douce que les parfums, plus pure que l'eau des fontaines, plus forte que les palmiers unis, et elle soupire. Elle songe à la nuit, à la solitude, et un feu dévorant la saisit. Aussitôt elle sort, effrayée, de ces dangereux ombrages et de ces eaux plus brûlantes que les soleils de la zone torride. Elle court au près de sa mère chercher un appui contre elle-même. Plusieurs fois, voulant lui raconter ses peines, elle lui pressa les mains dans les siennes ; plusieurs fois elle fut près de prononcer le nom de Paul, mais son cœur oppressé laissa sa langue sans expression ; et, posant sa tête sur le sein maternel, elle ne put que l'inonder de ses larmes.

Madame de La Tour pénétrait bien la cause du mal de sa fille, mais elle n'osait elle-même lui en parler. « Mon enfant, » lui disait-elle, adresse-toi à Dieu, qui dispose à son gré de

տուն քաջողութեան եւ կենդանութեան Խրատե նա գրեց
այսօր եւ վարձանատոյց եղանի քեզ առ վաղիս Յուշ քեզ զի
Եկեալ եմք յայս աշխարհի առ ի վարժս եւեք առաքինութեան : »

Յայնմ ժամանակի առ տարապայման ջերմութեան օդոցն
Ելին Բարձրացան յերեսաց նամատարածն ծովու գոյորշիք
բագունք եւ ծածկեցին գերեսս կղզւոյն իբրեւ գնամապարփակ
ինչ նովանի Գագաթունք յերանց շուրջ պարուրեցին զգոյոր-
շիսն, եւ երբեք երբեք ակօսածեւ շանքք երկայնածիգք յամ-
պածրար պարեխից անտի նատեալ ոստջէին Փոյք ընդ փոյք
որոտընդոստ կայծակունք աճագին շառաջմամբ զմայրիս եւ
զղաշտս եւ գնովիտս առ նասարակ ննջէցուցին. եւ թօնուոր
անձրեւաց նմանեայք մեղեղասաստ սանանաց ջուրց հոսեցին
յերկնից : Ուղիսք անձրեւաց փրփրաղեգք բաւալգոր խաղացին
առ ի կողաց յերինդ . գոգ առագանիդ նամակ ծովացաւ . լեռնա-
ղաշտակն յորոյ վերայ խառնող կտուռեցեալ կան, կղզեակ իմն
գտաւ ջրապարփակ, եւ բերան նովտիդ ամբարտակ ջրարգել
ընդ որ խառն ի խառն արտաքս վագէին ընդ աճեղագոջ ջուրցն
յորդութեան նող եւ աւազ եւ ծառք եւ քարածայոք

Ամենեքին առ նասարակ որ ի տանն էին զդողանի նարեալ
յաղօքս առ Աստուած դիմէին ի տնակի անդ Լաբուրի տիկնոջ,
որոյ ճանչեալ ճարձատէին տանիք յերեսաց սաստկաշունչ
նողմոցն բռնութեան Այնքան յուսաբորք էին փայլատակունքն
ստեպ ստեպ հատեալք, զի թեպէտ եւ զբունքն եւ փեղկք պատու-
նանաց ամբափակք Լին, սակայն եւ այնպէս ընդ ծերպս
ագուցից ատաղձիցն ի ներքս նարկանէր յուսոյն պայծառու-
քիւն եւ տեսանելի աջաց գործեր գամենայն Անվէճերն Պօղ
ընդ իւր առեալ գ՛ոմինիկոս, եւ ոչ ինչ միտ եղեալ մրրկածուփ
ամպրոպացն, երթայք եւ գայք ի մէն մի նիւղիցն . ուրեք պա-
նանգակապ ինչ յորմն հաստատելով, եւ այլուր ցից վարսելով
յամբութիւն. եւ անդէն ի ներքս մտեալ՝ մխիթար ընտանեացն
լինէր յուսով գեղաժիծաղ օդոց ընդ նուպ երեւելոյ . եւ արգա-

la santé et de la vie. Il l'éprouve aujourd'hui pour te récompenser demain. Songe que nous ne sommes sur la terre
« que pour exercer la vertu.

Cependant ces chaleurs excessives élevèrent de l'Océan des vapeurs qui couvrirent l'île comme un vaste parasol. Les sommets des montagnes les rassemblaient autour d'eux, et de longs sillons de feu sortaient de temps en temps de leurs pitons embrumés. Bientôt des tonnerres affreux firent retentir de leurs éclats les bois, les plaines et les vallons ; des pluies épouvantables, semblables à des cataractes, tombèrent du ciel. Des torrents écumeux se précipitaient le long des flancs de cette montagne le fond de ce bassin était devenu une mer, le plateau où sont assises les cabanes une petite île, et l'entrée de ce vallon une écluse par où sortaient pêle-mêle, avec les eaux mugissantes, les terre, les arbres et les rochers.

Toute la famille tremblante priait Dieu dans la case de madame de La Tour, dont le toit craquait horriblement par l'effort des vents. Quoique la porte et les contrevents en fussent bien fermés, tous les objets s'y distinguaient à travers les jointures de la charpente, tant les éclairs étaient vifs et fréquents. L'intrépide Paul, suivi de Domingue, allait d'une case à l'autre, malgré la fureur de la tempête, assurant ici une paroi avec un arc-boutant, et enfonçant là un pieu : il ne rentrait que pour consoler la famille par l'espoir prochain du retour du beau temps. En effet, sur le soir, la pluie cessa ; le vent alizé du sud-est reprit son cours ordinaire ; les nuages furent jetés vers le nord-ouest, et le soleil couchant parut à l'horizon.

րէս իսկ ընդ երեկս առուրն դադարեցին անձրեւածք. յարաշունչ հողմն արեւելեան հարաւոյ սկսաւ շնչել վերստին, ամպք մրրկածինք վարեցան արկան ընդ արեւմուտս հիւսիսոյ, Եւ ընդ ծիրս երկնից երեւեցաւ արեգակն որ ի մուտս խոնարհեր

Յառաջ քան գամենայն իդճ եղէս Վիրգիլնէ տեսանել թէ զինչ անցք անցեալ իցեն ընդ վայրն հանգստեան իւրոյ Մատեաւ երկիւհդագին առ նա Պօղ Եւ գաջ իւր կարկառ նմա ի գորավիզն, ընթացից Կայաւ Վիրգիլնէ գճեռանէն ժպտելով, Եւ ելին երկուքեան ի միասին ի խղէ անտի Հովաշունչ էին օղբ Եւ շառաջուկ Մուխ սպիտակարոյր էլաներ վերանայր բարդ ի բարդ զգագաքամբք լերինդ՝ ակօսածէս երեւեալ ի փրփրոյ ջուրցն հոսանաց որ գիջեալ նուագէին տակաւ ընդ ամենայն կողմանս : Պարտեզն վեր ի վայր հարեալ Եւ կործանեալ յերեսաց յաղթաջուրն հեղեղաց. յոյովք ի ծառոց պտղաբերաց արմատախիչք դնէին, Եւ առագակոյտ բագում ծածկեալ ունէր գեգերս մարգացն Եւ խճողեալ գառագանն Վիրգիլեալ : Սակայն բորենիքն երկոքին կանգուն կային Եւ կանաջագարդք, թեպէտ Եւ ոջ էսս էր տեսանել զնորօք սեզս դայարագեղս, ոջ սարփինայս, Եւ ոջ բռնչունս, բայց ի սակաւաքիւ պենկալից որ ի ծայրս մերձակալ ապառաժիցն եղէրական նուագօք ողբս առեալ կոծէին ընդ մատաղէրամ ձագուցն կորուստ

Յայն տեսիլ աղետաբեր ասէ Վիրգիլնէ ցՊօղ. « Թռչունս բերեալ էր քո ի տեղիդ, Եւ ահա սպան զնոսա մրրիկ Պարտեզ տնկեցեր, Եւ ահա վարեալ է յաղարտ : Ամենայն ինչ ի կորուստ գնայ յերկրի, յերկինս Եւեր անկորուստ կայ ամենայն : » Պատասխանի տուեալ ասէ ցնա Պօղ. « Իցիւ թէ էր ինձ հնար յերկնաւորացն ինչ ընձեռել քեզ. այլ էս ջրաւոր եմ յամենայնէ, Եւս Եւ յերկրաւոր բարեաց » Ասէ Վիրգիլնէ շառագնելով. « Է իսկ քո պատկեր սրբոյն Պօղայ : » Եւ այն ինչ բանքն ի բերան նորա էին, դիմեաց Պօղ ի տնակ մօր իւրեւ բերել զպատկերն. Եւ էր մանրանկար ինչ փոքրիկ որ ցՊօղ անապատական յան-

Le premier désir de Virginie fut de revoir le lieu de son repos. Paul s'approcha d'elle d'un air timide, et lui présenta son bras pour l'aider à marcher elle l'accepta en souriant, et ils sortirent ensemble de la case. L'air était frais et sonore. Les fumées blanches s'élevaient sur les croupes de la montagne, sillonnée çà et là de l'écume des torrents qui tarissaient de tous côtés. Pour le jardin, il était tout bouleversé par d'affreux torrents; la plupart des arbres fruitiers avaient leurs racines en haut; de grands amas de sable couvraient les lisières des prairies, et avaient comblé le bain de Virginie. Cependant les deux cocotiers étaient debout et verdoyants; mais il n'y avait aux environs ni gazons, ni berceaux, ni oiseaux, excepté quelques bengalis, qui, sur la pointe des rochers voisins, déploraient par des chants plaintifs la perte de leurs petits.

A la vue de cette désolation, Virginie dit à Paul Vous aviez apporté ici des oiseaux, l'ouragan les a tués. Vous aviez planté ce jardin, il est détruit. Tout périt sur la terre; il n'y a que le ciel qui ne change point. Paul lui répondit: « Que ne puis-je vous donner quelque chose du ciel! mais je ne possède rien, même sur la terre. » Virginie reprit en rougissant: « Vous avez à vous le portrait de saint Paul. » A peine eut-elle parlé qu'il courut le chercher dans la case de sa mère. Ce portrait était une petite miniature représentant l'ermite Paul. Marguerite y avait une grande dévotion; elle l'avait porté longtemps

դիման առնէր : Եռանդագին սիրով սիրէր զայն Մարգարիտ, եւ մինչչեւ առն եղեալ՝ զամս ձիգս զպարանոցէն կախեալ ունէր. իսկ ապա իբրեւ մայրացաւն, հանեալ եւ կախեալ էր զայն զպարանոցէ որդեկին Այլ եւ մինչ յարգանդի զմանուկն ունէյով եւ բարձի թողի յամենեցուն զտանէր, յարածամ յերանելի անապատականն այն պղուցեալ նկատելով՝ զնորա նմանութիւնն եւ յորովայնին իւրոյ պտուղ տպաւորեալ իմն էր տեսանել. նմին իրի իսկ եւ ի նորա անուն զուղեսակն իւր յորջորջեալ, եւ բարեխօս նմին կարգեալ էր զտարբն զայն զտարագնաց տարագիր ի մարդկան բազմութենէ, որ եւ զնա ինքն ստերիւրեալ եւ ապա ընկեցիկ արարեալ էին Առ ընկալաւ Վիրգինէ ի ձեռաց Պօղայ զկենդանագիրն զայն եւ ասէ ցնա զորովանօք. « Եղբայր իմ, ցորջափ կեցցեմ էս, ոչ որ բարձցէ զսա յինէն, եւ ոչ մոռացայց էրբէր էքէ զմիսկն քո ստացուած յաշխարհի ետուր դու ցիս Ջայն մտերմական նշանակ, եւ զայն անակնկալ դարձ նախնոյ ընտանութանն տեսեալ Պօղայ՝ կամէր համբուրել ընդ նմա. բայց նա ի բաց սրացաւ ի նմանէ իբրեւ զքօչուն ինչ սրագասլաց, եւ Պօղ այլ յայլմէ եղեալ՝ արձանացաւ ի տեղուղն, ոչ զօրելով բնաւ ի վերայ կալ տարօրինակ զնացիցն Վիրգինեալ

suspendu à son cou étant fille ; ensuite , étant devenue mère , elle l'avait mis à celui de son enfant. Il était même arrivé qu'— tant enceinte de lui , et délaissée de tout le monde , à force de contempler l'image de ce bienheureux solitaire , son fruit en avait contracté quelque ressemblance ; ce qui l'avait décidée à lui en faire porter le nom , et à lui donner pour patron un saint qui avait passé sa vie loin des hommes , qui l'avaient elle-même abusée , puis abandonnée. Virginie , en recevant ce petit portrait des mains de Paul , lui dit d'un ton ému : « Mon frère , il ne me sera jamais enlevé tant que je vivrai , et je n'oublierai jamais que tu m'as donné la seule chose que tu possèdes au monde. A ce ton d'amitié , à ce retour inespéré de familiarité et de tendresse , Paul voulut l'embrasser ; mais , aussi légère qu'un oiseau , elle lui échappa et le laissa hors de lui , ne concevant rien à une conduite si extraordinaire.

ԳԼՈՒԽ Գ.

Սակայն ասէր Մարգարիտ առ Լաթուր տիկին. « Ձի՛ է զի ջամուսնացուցանեմք մեր զորդեակս մեր Ապարէն կղկղաթ կաթոզին են նորա գիրերաց. թեպէտ էս որդին իմ ջէս էսս խելամուտ այնմ իցէ, այլ ի բարբառել տո՛ւ նա բնութեան՝ ի գուր արդէօք հսկեսցուք մեր այնուհետեւ, քանզի աշագին է վտանգն : » Ասէ ցնա Լաթուր տիկին. « Մանկաշասակք են տակաւին էս յոյժ ջքաւորք : Քանի տրտմութիւն եղիցի մեզ էքէ ծնցի Վիրգինէ որդիս ջարաբաստս, զորս գուցէ էս խնամել ջլինիցի ձեռնիս : Հնդիկդ քո Իոմիւնիկոս յայեւոյթս է, էս Մարիամ հիւանդագին. էս էս ինքնին, սիրեցեալդ, այս ղնգետասան ամբ են զի տակաւ ձնգեալ անաւագիմ : Ի տապագին գաւառոս արագ արագ ձերանայ մարդ, էս արագագոյն էսս՝ յորժամ ի հոգս ղաշեալ ձիրիցի : Յոյս մեր բովանդակ ի Պօղ է. բող կացցուք մնասցուք կազդուրելոյ ղասակին էս հաստատելոյ բուսոյ բարուցն, որպէս զի իւրովքն վաստակօք ձերատածել զմեզ մարթասցի : Ձարդիս, որպէս էս դու իսկ զիտես, գաւուրն պարեն հագիւ պաձարեմք Բայց էքէ առ սակաւ մի ժամանակ յղեսցուք ի Հնդիկս զՊօղ, ղաշեսցի արդէօք տուրեւառիկ փոփոխմամբ արժաթ բաւական առ ի գերիս ինջ զնելոյ. էս ի դառնայ նորին այսրեն հարսնացուսցուք նմա զՎիրգինէ. քանզի էս հաւանեալ իսկ էմ զի ջիք այլ ոք որ զգստրիկն իմ սիրասուն այնպէս երանաւետեսցէ որպէս որդեակդ քո Պօղ

Խօսեսցուք զայսմանէ էս առ մերն դրակից » Եւ հարցին ցիս տիկնայրն խորհուրդ, էս ղաձեցայ էս էս ընդ կարծիսն էս ասեմ. « Հնդկացն ձովք անդորրաւետք են : Սքէ ընտրեալ առնուցու որ

CHAPITRE III.

Cependant Marguerite disait à madame de La Tour : « Pourquoi ne marions-nous pas nos enfants? Ils ont l'un pour l'autre une passion extrême dont mon fils ne s'aperçoit pas encore. Lorsque la nature lui aura parlé, en vain veillerons-nous sur eux : tout est à craindre. » Madame de La Tour lui répondit « Ils sont trop jeunes et trop pauvres. Quel chagrin pour nous si Virginie mettait au monde des enfants malheureux, qu'elle n'aurait pas la force d'élever ! Ton noir Domingue est cassé, Marie est infirme ; moi-même, chère amie, depuis quinze ans je me sens fort affaiblie on vieillit promptement dans les pays chauds, et encore plus vite dans le chagrin. Paul est notre unique espérance attendons que l'âge ait formé son tempérament, et qu'il puisse nous soutenir par son travail. A présent, tu le sais, nous n'avons guère que le nécessaire de chaque jour. Mais, en faisant passer Paul dans l'Inde pour un peu de temps, le commerce lui fournira de quoi acheter quelques esclaves, et, à son retour ici, nous le marierons à Virginie ; car je crois que personne ne peut rendre ma chère fi le aussi heureuse que ton fils Paul. Nous en parlerons à notre voisin. »

En effet, ces dames me consultèrent, et je fus de leur avis. Les mers des Indes sont belles, leur dis-je. En prenant une saison favorable pour passer d'ici aux Indes, c'est un voyage

գրարեշունչ ինչ յեղանակ օդոց, վեցից եւեթ եօթնեկաց պետք են աստի ի Հնդկիս անցանելոյ, եւ համաջսփ ժամանակաւ հնար է այսրեն չու դարձի առնել : Ի մերոսմ քաղի յօրինեսցուք մեք Պօղայ աղխամաղխս ինչ վաճառաց, քանզի եւ սիրելի իսկ է նա յոյժ դրացեաց իմոց : Բամբակ եւեթ անգործ էթէ տայցեմք նմա, որ ոչ ինչ իմիք է մեզ պիտանացու առ ի ջգոյէ աղօրեաց ի փեճոկել, եւ ի սրբել գայն, եւս եւ ոպնիագ՝ որ առ յոյժ առատութեանն յայրումն գնայ առ մեզ, եւ ազգս ազգս խիժի որ յուսպետս կորնչին ի մայրիս, այս ամենայն շահաւետ վաճառք իցեն ի Հնդկիս, մինչ առ մեզ անշահք են ամենեւին :

Ես ինքն յանձն իմ կայայ նայցել ի Պ Լա-Պուրտոնեայ գուղեւորութեանն գնրաման, բայց նախ ցանկացայ գնա ինքն գՊօղ իրագեկ այսմ առնել : Այլ գարմանք աննւարինք կայան գիս իբրեւ ասաց ցիս պատանեակն այն իմաստութեամբ՝ որ քան զչափ հասակին գեր ի վերոյ յոյժ բուեցաւ ինձ . « Եւ իցէ ինձ հնար բողոս լքանել զազգատունն իմ եւ ի խնդիր էյանել մտացածին ճոխութեան : Ո՞ր այն շահավաճառ իցէ յաշխարհի մեծ քան զանդաստանացն մշակութիւն, որ է զի յիսուն եւ է զի հարիւր եւս առ մի պտղաբերեն : Եթէ մեզ կամք իցեն ի տուրեւառս պարապել, թող գաւելորդս մեր աստի ի քաղաք անդր իջուցեալ վաճառեմք, եւ ընդէր ի Հնդկիս գնացից տարադեմ : Ասեն ցիս մարքն մեր զի այեւորեալ եւ անաւագ է Դոմինիկոս . այլ ես ոչ ապաքեն կազդուրիմ օր քան զօր եւ յաւելում ի գօրութիւն : Եւ զինչ էթէ ճախողակի ինչ արկած պատահիցէ նոցա ի ժամանակի պանդխտութեան իմոյ, եւ մանաւանդ Վիրգինեայ որ արդեն իսկ իսօր է : Ո՞հ ոչ, ոչ մեկնեցայց ես ի նոցանէ երբէք : »

Ընդ այս նորին պատասխանի տագնապեցայ ես մեծապէս . քանզի եւ ոչ թաքուցեալ էր յինէն Լաթուր տիկին զղստերն իրս, եւ թէ կամի ամս ինչ շահեալ եւ յաւելու ի տիս թերահասակ մանկանցն անջատելով զնոսին ի միմեանց : Այլ գայսցանէ անհնար էր ինձ եւ կարծիս անգամ արկանել ի միտս Պօղայ :

de six semaines au plus, et d'autant de temps pour en revenir. Nous ferons dans notre quartier une pacotille à Paul, car j'ai des voisins qui l'aiment beaucoup. Quand nous ne lui donnerions que du coton brut, dont nous ne faisons aucun usage, faute de moulin à éplucher; du bois d'ébène, si commun ici qu'il sert au chauffage, et quelques résines qui se perdent dans nos bois tout cela se vend assez bien aux Indes, et nous est fort inutile ici. »

Je me chargeai de demander à M. de La Bourdonnais une permission d'embarquement pour ce voyage; et, avant tout, je voulus en prévenir Paul. Mais quel fut mon étonnement lorsque ce jeune homme me dit, avec un bon sens fort au-dessus de son âge « Pourquoi voulez-vous que je quitte ma famille pour je ne sais quel projet de fortune? Y a-t-il un commerce au monde plus avantageux que la culture d'un champ, qui rend quelquefois cinquante et cent pour un? Si nous voulons faire le commerce, ne pouvons-nous pas le faire en portant notre superflu d'ici à la ville, sans que j'aie courir aux Indes? Nos mères nous disent que Domingue est vieux et cassé; mais moi je suis jeune, et je me renforce chaque jour. Il n'a qu'à leur arriver pendant mon absence quelque accident, surtout à Virginie, qui est déjà souffrante. Oh! non, non, je ne saurais me résoudre à les quitter.

Sa réponse me jeta dans un grand embarras; car madame de La Tour ne m'avait pas caché l'état de Virginie, et le désir qu'elle avait de gagner quelques années sur l'âge de ces jeunes gens, en les éloignant l'un de l'autre. C'étaient des motifs que je n'osais même faire soupçonner à Paul.

Մինչդեռ յայսմ մտաց խորհրդի էաք, նա հասեալ ի Գաղ-
ղիոյ՝ նամակաբեր լինէր առ Լաթուր տիկին ի մօրաբեռէն
իւրմէ : Երկիւղ մահու՝ որ միայն գիտէ ի գորով ածել զմարդ
խստասիրտ, պաշարեալ էր զնա . քանզի այն ինչ ապաքինեալ
էր ի մահաբեր ինչ ախտէ որ ի ծիրութիւն հատաներ զնա, եւ
ի ծանրութենէ ամաց հասակին անբուժելի գտանէր : Պատուէր
առ քեռորդեակն իւր տայր նա ի քղքին դարձ առնել ի Գաղ-
ղիա . եւ էքէ ջնեքիցէ քեզ, ասէր, անձինդ վատառողջութիւն
միւել յերկարածիզ ուղեւորութիւն այնպիսի, յղեսջիր առ իս
զՎիրգինէ, զոր քաջակիրք դաստիարակութեամբ սնուցեալ
մուծից եւ յարքունիս, եւ բովանդակ ընջից իմոց զդա ինքն կա-
ցուցից ժառանգորդ : Եւ յաւելոյր ասել զի էքէ կատարիցէք
զպատուերս իմ զայսոսիկ, տեսանելով տեսջիր զդարձ իմոյ առ
ձեզ զքասիրութեանս :

Եւ իբրեւ ընթերցաւ թուրքն այն յունկն ազգատունին, անդէն
առ ծաւայն ի սուգ անհնարին համակեցան առ յասարակ
ամենեքեան . Դոմինիկոս եւ Մարիամ յարտասուս յուծան . Պօղ
յապուշ իմն կրթեալ անշարժ կայր, եւ մերձ թուրք բրդել ի բար-
կութիւն, եւ Վիրգինէ ի մայրն ակնկառոյց՝ ոչ իշխէր յօղել ինչ
բան . Ասէ Մարգարիտ առ Լաթուր տիկին . « Արդ իցէ՞ ննար
քեզ թողույ զմեզ եւ զնայ ի բաց » Իսկ նա ասէ . « Ոչ, սիրե-
ցեալդ իմ . ոչ, որդեակք իմ . ոչ մեկնեցայց ես ի ձեռն : Ընդ ձեզ
կեցի ես, ընդ ձեզ կամիմ եւ մեռանել : Ձերդ սեր եւ բարեկա-
մութիւն է որ ծանոյց ինձ քեզինչ երանութիւնն իցէ : Իմունս
հիւանդագին կենաց աղետքն իմ եւթ առաջինք են պատճառք :
Ազգակցացն իմոց խստասրտութիւն եւ մա՛ն ամուսնոյն իմոյ
սիրեցելոյ հարին զիս կարեվէր . սակայն յետ այնորիկ առաւե-
լագունից հանդիպեցայ ես սփոփանաց եւ երանութեան ձեօք
հանդերձ ընդ աղքատին յարկօք . երանութիւն որում երբէք
ոչ ունէի ակն ի հայրենիսն իմ յազգականացն իմոց մեծափար-
քամ ճիւղութենէ : »

Sur ces entrefaites, un vaisseau arrivé de France apporta à madame de La Tour une lettre de sa tante. La crainte de la mort, sans laquelle les cœurs durs ne seraient jamais sensibles, l'avait frappée. Elle sortait d'une grande maladie, dégénérée en langueur, et que l'âge rendait incurable. Elle mandait à sa nièce de repasser en France; ou, si sa santé ne lui permettait pas de faire un si long voyage, elle lui enjoignait d'y envoyer Virginie, à laquelle elle destinait une bonne éducation, un parti à la cour et la donation de tous ses biens. Elle attachait, disait-elle, le retour de ses bontés à l'exécution de ses ordres.

A peine cette lettre fut-elle lue dans la famille qu'elle y répandit la consternation. Domingue et Marie se mirent à pleurer; Paul, immobile d'étonnement, paraissait prêt à se mettre en colère; Virginie, les yeux fixés sur sa mère, n'osait proférer un mot. « Pourriez-vous nous quitter maintenant? dit Marguerite à madame de La Tour. — Non, mon amie; non, mes enfants, reprit madame de La Tour; je ne vous quitterai point. J'ai vécu avec vous, et c'est avec vous que je veux mourir. Je n'ai connu le bonheur que dans votre amitié. Si ma santé est dérangée, d'anciens chagrins en sont cause: j'ai été blessée au cœur par la dureté de mes parents et par la perte de mon cher époux. Mais depuis j'ai goûté plus de consolation et de félicité avec vous, sous ces pauvres cabanes, que jamais les richesses de ma famille ne m'en ont fait même espérer dans ma patrie.

Ի յուր բանիցն այնոցիկ աջք ամենեցուն խնդութեան հոսեցին արտասուսս Գիրկս արկեայ Պօղայ գլաթուր տիկնամբ ասեցնա. « Եւ ոչ ես բողից գրեզ, եւ ոչ երբայց ի Հնդիկս : Ամենեքեան մեք վաստակեսցուք վասն քո, սիրուն մայրիկ, եւ ոչ իւրք կարօտասցիս առ մեզ : » Սակայն առաւել քան զամենեսեան զնոսա խնդամտեցաւ Վիրգինե, եւ զմնացեայ ժամս առուրն ախորժ հաճութեամբ եւ զուարթերես անցուցանէր. եւ ամենեքին լցան խնդութեամբ ի տեսիլ հանդարտելոյն նորա :

Ի վաղիւ անդր ընդ արեւագայն մինջջէւ նախաձաշեայ՝ ըստ սովորութեանն զառաւօտին զաղօթսն միաբանութեամբ արարեայ, այն ինչ զամենն կցեին, եւ աւա ազդ արար Գոմինիկոս զի հեծեայ որ այր ստրուկս երկու ունելով գկնի՝ ընդ բնակարանն կոյս դիմեայ յառաջէ : Եւ եր այրն Պ. Տը-Լա-Պուրտոնէ : Եմուտ ի հիւղ անդր, եւ էտես զի բոյորեքեան բազմեայ կային զսեղանով : Ըստ սովորութեան աշխարհին պաշտեայ էր նոցա Վիրգինե սուրճ եւ բրինձ խարչեայ, ընդ նոսին եւ գետնախնձոր ջերմիկ եւ աղամաթուզս դեռակիրս Սպասք սեղանոյն հաղադակք եւեք էին՝ դրոսմք կիսահատք, եւ պաստառք՝ տերեւք աղամաթգեւնոյ : Զարմացաւ կուսակայն զառաջինն ընդ աղքատութիւն օրեւանին : Եւ ապա մատուցեայ առ Լաթուր տիկինն ասէ. « Բագում այն է զի գործք իմ հանրականք չնեյեն ինձ մասնականացն դնել միտ. սակայն քո իրաւունք բազում են ակն ունելոյ առ յինէն խնամոց : » Եւ յաւելեայ ի բանս իւր ասէ. « Էքո, տիկին, ի Փարիզ մօրաքոյր քաջատոհմիկ եւ ընջաւետ, որ ընջիցն իւրոց գրեզ ընտրեայ ժառանգորդ, եւ մնայ քեզ : » Պատասխանի էտ Լաթուր տիկինն եւ ասէ ցկուսակայն. « Խաթարեայն իմ առողջութիւն չտայ ինձ քոյլ միջամուխ ի բազմօրեայ յինել ուղեւորութիւն : » Ասէ Լա-Պուրտոնէ. « Գոնեայ առ դուստրդ քո դեռաբողբոջ եւ նագելի չէ արժան քեզ անիրաւել եւ զրկել զնա ի մեծէ ժառանգութենէն : Ծանիր զի մօրա-

A ce discours, des larmes de joie coulèrent de tous les yeux. Paul, serrant madame de La Tour dans ses bras, lui dit « Je ne vous quitterai pas non plus ; je n'irai point aux Indes. Nous travaillerons tous pour vous, chère maman ; rien ne vous manquera jamais avec nous. » Mais, de toute la société, la personne qui témoigna le moins de joie et y fut la plus sensible, fut Virginie. Elle parut le reste du jour d'une gaieté douce, et le retour de sa tranquillité mit le comble à la satisfaction générale.

Le lendemain, au lever du soleil, comme ils venaient de faire tous ensemble, suivant leur coutume, la prière du matin qui précédait le déjeuner, Domingue les avertit qu'un monsieur à cheval, suivi de deux esclaves, s'avancait vers l'habitation. C'était M. de La Bourdonnais. Il entra dans la case, où toute la famille était à table. Virginie venait de servir, suivant l'usage du pays, du café et du riz cuit à l'eau ; elle y avait joint des patates chaudes et des bananes fraîches. Il y avait pour toute vaisselle des moitiés de calebasses, et pour linge des feuilles de bananier. Le gouverneur témoigna d'abord quelque étonnement de la pauvreté de cette demeure. Ensuite, s'adressant à madame de La Tour, il lui dit que les affaires générales l'empêchaient quelquefois de songer aux particulières, mais qu'elle avait bien des droits sur lui. Vous avez, ajouta-t-il, madame, une tante de qualité et fort riche à Paris, qui vous réserve sa fortune et vous attend auprès d'elle. Madame de La Tour répondit au gouverneur que sa santé altérée ne lui permettait pas d'entreprendre un si long voyage. « Au moins, reprit M. de La Bourdonnais, pour mademoiselle votre fille, si jeune et si aimable, vous ne sauriez sans injustice la priver d'une si grande succession. Je ne vous cache pas que votre tante a employé l'autorité pour la faire venir auprès d'elle. Les bureaux m'on

բոյրն քո եւ զպետութիւնն սուեալ է ի ձեռս՝ զի մարքասցի առ իւր տանել զդա : եւ գրովս եւս պատուեր տուեալ է ինձ վարել իշխանութեամբ իմով՝ եթէ հարկ իրացն այնպէս պահանջեսցէ . այլ զի իմ ողջ ի մտի կայեալ է զիշխանութիւնս իմ ոջ յայլ ինչ պետս տունու ի կիր, բայց յերանաւետել զգաղթականս տեղոյս, կամ իմ զի դու ինքնին յօծարեսցիս ի նուիրումն զոհիդ առ ամս սակաւս . զի յայնմ իսկ հաստատեալ կայ դատերն քո բարեբաստութիւն եւ քոյդ բարեկենդանութիւն : Առ ինչ ի կողմս կողմանցս այսոցիկ պանդխտիցի որ . ոջ ապաքեն զի ի վարթամութիւն յաւելուցու . իսկ արդ ոջ յաւ իցէ երթալ գտանել զայն ի հայրենի աշխարհին : »

Եւ զայս ասացեալ եղ ի վերայ սեղանոյն պարկ մի արծաթոյ զոր ոմն ի խափշիկ սպասեկաց իւրոց բարձեալ բերեր . « Ձսոյն աւասիկ յղե մօրարոյրն ձեր , ասե . ի ծախս իանդերձանաց չուոյ դատերն ձերոյ : » Եւ աւարտեաց զբանսն՝ յանդիմանեալ ողորով զԼարուր տիկին զի ոջ առ նա ինքն յեալ էր ապաստան ի կարօտութեան իւրում , թեպէտէ գովել գովեր եւ զսրտին ազնուախոհ արիութիւն : Ետ պատասխանի անդէն Պօղ եւ ասէ ցկուսակայն « Մայրն իմ էկն իսկ առ քեզ , տեր , եւ դու չարուր ընկայար զնա . եւ ասէ Լա-Պուրտոնէ առ Լարուր տիկին . « Իցէ քո եւ այլ որդեակ : — Ոջ , տեր , որդի է դա բարեկամիդ իմոյ . սակայն դա եւ Վիրգիլնէ հասարակաց երկոցունցս են գաւակք , եւ զուգապէս սիրելիք : » Եւ ասէ կուսակայն առ Պօղ . « Պատանի դու , յորժամ զիրաց կենցաղոյս աուցես գիորձ . յայնժամ խելամուտ լիցիս պաշտօնեայ մարդկանս աղետից եւ ծանհցես եթէ քանի՞ դիւրին է ի պատիրս զնոսս արկանել , եւ ճրջափ շուտափոյրք են ի շնորհել արանց նենգածետից զայն ինչ զոր անձանց վաստակաւորաց եւեթ ի ճահ էր պահել :

Պ. Լա-Պուրտոնէ ւրաւիրանաւ Լարուր տիկնոջ բազմեցաւ առընթեր նորին . եւ ճաշեաց ըստ գաղթածին եւրոպականացն

« écrit à ce sujet d'user, s'il le fallait, de mon pouvoir; mais,
« ne l'exerçant que pour rendre heureux les habitants de cette
« colonie, j'attends de votre volonté seule un sacrifice de quel-
« ques années, d'où dépend l'établissement de votre fille, le
« bien-être de toute votre vie. Pourquoi vient-on aux îles? n'est-
« ce pas pour y faire fortune? N'est-il pas bien plus agréable de
« l'aller retrouver dans sa patrie? »

En disant ces mots, il posa sur la table un gros sac de piastres que portait un de ses noirs. Voilà, ajouta-t-il, ce qui est
« destiné aux préparatifs de voyage de mademoiselle votre fille,
« de la part de votre tante. Ensuite il finit par reprocher avec
« bonté à madame de La Tour de ne s'être pas adressée à lui
« dans ses besoins, en la louant cependant de son noble courage.
« Paul aussitôt prit la parole, et dit au gouverneur « Monsieur,
« ma mère s'est adressée à vous, et vous l'avez mal reçue. —
« Avez-vous un autre enfant, madame? dit M. de La Bourdon-
« nais à madame de La Tour. — Non, monsieur, reprit-elle;
« celui-ci est le fils de mon amie : mais lui et Virginie nous sont
« communs et également chers. — Jeune homme, dit le gou-
« verneur à Paul, quand vous aurez acquis l'expérience du monde,
« vous connaîtrez le malheur des gens en place; vous saurez
« combien il est facile de les prévenir, combien aisément ils
« donnent au vice intrigant ce qui appartient au mérite qui se
« cache. »

M. de La Bourdonnais, invité par madame de La Tour, s'assit à table auprès d'elle. Il déjeuna, à la manière des créoles,

օրինի , եւ արք գտեա՛ս նանդերն բրնձով խարշելով ի ջուր
Հիացաւ այրն ընդ կազմիկն բարեկարգութիւն եւ ընդ մաքրու-
թիւն տնակին , ընդ սիրայօղն միութիւն ազգատոհմիցն երկուց ,
եւ ընդ փոյթեանդն սպասանարկութիւն նինաւուրց արբանե-
կաց նոցին : Եւ ասէ . « Փայտակերտք են կահր տեղւոյս , սակայն
գուարբերես կերպարանք փայլեն աստ եւ սիրտք ոսկեճոյր : »
Խրախացեալ Պօղոս ընդ կուսակալին անարգամեծար զնացս ,
ասէ ցնա . « Ցանկալի է ինձ բարեկամութիւն խառնել ընդ քեզ .
քանզի այր բարի ես դու » Եւ նաճութիւն յոյժ եցոյց Լա-Պուր-
տոնէ ընդ կղզայնոյ պատանւոյն մտերմութիւն Աջ կարկառեալ
առ Պօղ նամբութեաց ընդ նմա , եւ նաւատարիմ արար զնա ընդ
բարեկամութիւն իւր :

Իբրեւ յարեան ի սեղանոյ սնտի , եառ մեկուսի Լա-Պուր-
տոնէ զԼարուր տիկին եւ ասէ ցնա . « Է աստ նաւ պատրաստա-
կան ի ջուրէ ի Գաղղիա . եւ եթէ զդուստրն քո յղեսցես , յանձն
արարից ցնա ի խնամս տիկնոջ ուրումն որ ազգակից իմ է եւ
ուղեւորի ի Գաղղիա . տես , ասէ , մի գուցէ անփոյր առնիցես
զմեծափարբամ ձոխութեամբն սակս ամաց սակաւուց անձինդ
ղիւր գտանելոյ : » Եւ մինչ մեկներն յաւել եւ ասէ . « Մօրաբոյրն
քո ոչ յերկարակեաց յիցի այլ եւս քան զերկամեայ ժամանակ .
զայս բարեկամք իսկ նորին ազդ արարեալ ծանուցին ինձ : Քաջ
մտախո՛ն լեր ի սոյն , զի ոչ եթէ զօր նանապազ գայ նասանէ
բաղդ մարդոյ Հնրց խորնուրդ յամենեցուն , եւ ամենայն այր
ողջամիտ յիմ եղիցի կարծիս : » Եւ նորա պատասխանի տուեալ
ասէ . « Եւ քանզի ինձ այտուհետեւ ջիբ ի կենցաղոսմս բարեբա-
ստութիւն այլ քան զդատերն իմոյ զերջանկութիւն , ի նաճոյս կա-
մաց քոց առնեմ սպաստան զջու նորին ի Գաղղիա :

Ոչ դժպատեն ինչ նամարեր Լարուր զդեպն զայն առ անջա-
տելոյ ի միմեանց առ սակաւ մի ժամանակ զՊօղ եւ զՎիրգիկն ,
այլում պահելով պատեհի զերջանկութեան նոցին հեթերանս : Եւ
առեալ զդուստրն իւր մեկուսի ասէ ցնա . « Որդեակ իմ , ծա-

avec du café mêlé avec du riz cuit à l'eau. Il fut charmé de l'ordre et de la propreté de la petite case, de l'union de ces deux familles charmantes, et du zèle même de leurs vieux domestiques. « Il n'y a, dit-il, que des meubles de bois, mais on « y trouve des visages sereins et des cœurs d'or. Paul, charmé de la popularité du gouverneur, lui dit : Je désire être votre « ami, car vous êtes un honnête homme. M. de La Bourdonnais reçut avec plaisir cette marque d'amitié insulaire : il embrassa Paul en lui serrant la main, et l'assura qu'il pouvait compter sur son amitié.

Après déjeuner, il prit madame de La Tour en particulier, et lui dit qu'il se présentait une occasion prochaine d'envoyer sa fille en France sur un vaisseau prêt à partir; qu'il la recommanderait à une dame de ses parentes qui y était passagère; qu'il fallait bien se garder d'abandonner une fortune immense pour une satisfaction de quelques années. « Votre tante, ajouta-t-il en s'en allant, ne peut pas trainer plus de deux ans : ses « amis me l'ont mandé. Songez-y bien; la fortune ne vient pas « tous les jours. Consultez-vous : tous les gens de bon sens se « ront de mon avis. » Elle lui répondit que, ne désirant désormais d'autre bonheur dans le monde que celui de sa fille, elle laisserait son départ pour la France entièrement à sa disposition.

Madame de La Tour n'était pas fâchée de trouver une occasion de séparer pour quelque temps Virginie et Paul, en procurant un jour leur bonheur mutuel. Elle prit donc sa fille à part, et lui dit : « Mon enfant, nos domestiques sont vieux; Paul est

ուայքն մեր ծերացեայք են . Պօղ մանուկ է տակաւին , Մարգարիտ ի ծերանալ է , եւ ես ցանգ հիւանդագին . եթէ յանկարծ մեռանէլ ինձ հասանիցէ , քեզ զի արդեօք լինիցի միայնումդ եւ ջքաւորի յանմարդի անապատիս : Ապաքէն կացցես մնասցես անոր եւ անօգնական , եւ առ ի զկեանսդ պաճարելոյ ստիպեսցիս յար ի հողագործութեան տարժանէլ իբրեւ զվարձկան որ զերի Այսիորոնորդ ի ցաւս անհնարինս վարակէ զսիրտ իմ : » Ետ պատասխանի Վիրգինէ եւ ասէ . « Աստուած զմեզ յաշխատութիւն դատակնքեաց , եւ դու ինքն ուսուցեր ինձ վաստակել զօրհանապազ եւ ցանգ զնա օրհնութեանէ : Մինչեւ ցայսօր ոչ էրող նա զմեզ . եւ յայսմ հետէ եւս ոչ թողուցու զմեզ ի ձեռաց . քանզի եւ հայրախնամ նորին տեսչութիւն առաւելապէս իմն հսկէ ի վերայ հիքացելոց : Եւ զայս քո իսկ ասացեալ է ցիս , մայրիկ , բազում անգամ : Ոչ , քաւ լինեն ի բաց զնալ առ ի քէն : » Խանդադատեալ Լարուր տիկնոջ ընդ բանսն ասէ . « Իմ ոչ այլ ինչ է կէտ նպատակի , բայց երանաւետ առնել զքեզ , եւ ուր ուրեմն ամուսնանաորել ընդ Պօղայ , որ ոչ է քո հարազատ : Յուշ լիցի քեզ արդ զի ի քո ձեռս է բաղդ նորա : »

Օրիորդ որ տարփաւոր՝ զանխույ յամենեցուն զիւրն կարիս համարի , եւ զսրտին իւրոյ զքօղ զաջօքն իւրովք ածէ . այլ յորժամ ձեռն մտերիմ առեալ զպատրուակն զայն ի վեր պարզիցէ , յայնժամ տարփանաց նորին քաբուն երաշխեպք իբրեւ ընդ խրամնատս ամբարտակի վազեալ սուրան ի դուրս , եւ զքօղսճիզ զգուշութիւնս նորին եւ զգազտնածածուկն հնարիմացութիւնս փոխանակեն քաղցրախօսիկ զեղմունք սրտի հանդերձ աներկմիտ վստահութեամբ :

Գորովեալ Վիրգինեայ ընդ այն նոր հաւաստիս խանդադատանաց մօր իւրոյ , մանրապատում արար նմա զճգունսն որոց Աստուած միայն էր հանդիսատես . եւ ակն յայտնի տեսանէմ , ասէ , զհայրախնամ տեսչութեանն օժանդակութիւն ի ձեռն մօրդ իմոյ սիրելոյ ինձ պարգեւեալ , որ հաճ եւ հաւան զտանի

« bien jeune ; Marguerite vient sur l'âge ; je suis déjà infirme :
« si j'allais mourir, que deviendriez-vous, sans fortune, au milieu de ces déserts ? Vous resteriez donc seule, n'ayant personne qui puisse vous être d'un grand secours, et obligée, pour vivre, de travailler sans cesse à la terre, comme une mercenaire. Cette idée me pénètre de douleur. Virginie lui répondit « Dieu nous a condamnés au travail. Vous m'avez appris à travailler et à le bénir chaque jour. Jusqu'à présent il ne nous a pas abandonnés : il ne nous abandonnera point encore. Sa providence veille particulièrement sur les malheureux : vous me l'avez dit tant de fois, ma mère ! Je ne saurais me résoudre à vous quitter. Madame de La Tour, émue, reprit « Je n'ai d'autre projet que de te rendre heureuse et de te marier un jour avec Paul, qui n'est point ton frère. Songe maintenant que ta fortune dépend de toi.

Une jeune fille qui aime croit que tout le monde l'ignore. Elle met sur ses yeux le voile qu'elle a sur son cœur ; mais, quand il est soulevé par une main amie ; alors les peines secrètes de son amour s'échappent comme par une barrière ouverte, et les doux épanchements de la confiance succèdent aux réserves et aux mystères dont elle s'entourait.

Virginie, sensible aux nouveaux témoignages de bonté de sa mère, lui raconta quels avaient été ses combats, qui n'avaient eu d'autre témoin que Dieu seul ; qu'elle voyait le secours de sa providence dans celui d'une mère tendre qui approuvait son inclination, et qui la dirigeait par ses conseils ; que maintenant

ընդ իմս յօժարութիւն սրտի, եւ առաջնորդէ ինձ քոյովդ խրատութի բարին. եւ արդ ի քեզ այսուհետեւ յեց կամ, ասե, իբրեւ յամուր հաստատութեան, եւ ամենայն ինչ յորդորագոյնս առնեզիս կայ մնայ առ քեզ անմեկին՝ աներկիւղ յառաջիկայիցս եւ ի հանդերձեւոցն անվեհեր :

Տեսեալ տիկնոջն զի բանքն իւր մտերմաբար ասացեալք զհակառակն ակնկալեաց իւրոց ներգործեցին ի Վիրգիլնէ, ասեցնաւ. « Որդեակ իմ, քաւ յինէն բռնուն քեզ առնել. ըստ սնձինդ դիւրի մտախոյ՛ յեր, բայց տեսչիր զի մի՛ Պօղ գտարփանսդ զիտասցե : Քանզի յորժամ ոգիք օրիորդի կապեսցին ընդ ումեք. ոչ եւս ինչ մնայ սիրելոյն առ ի նմանէ հայցելի : »

Ընդ երեկս առուրն մինչդեռ մենացեալ կայր նա ընդ Վիրգիլնեայ, եկն եմուտ առ նոսա այր ոմն անձնեայ զգեցեալ պատմութեան կապուտակ Եւ եր երեցն քարոզիչ կղզւոյն եւ հայր խոստովանութեան Լարուրի տիկնոջ եւ Վիրգիլնեայ, եւ զայր ի կուսակալին արաման. եւ մտեալ ի ներքս ասեցնոսաւ. « Որդեակք իմ, գոյութիւն Տեառն, զի ահա փարբամացայք դուք Յայսմ հետե կամակատարք եղիջիք ձերոցդ բարեսեր սրտից, եւ ուրախ սրասջիք զաղքատսն Մանեայ զամենայն զոր ինչ ասաց ձեզ Պ. Լա-Պուրտոնէ, եւ զոր ինչ դուքն ետուք պատասխանի : Դու, մայրիկ, հարկ ե զի առ հիւանդագին կենացդ աստէն մնայցես. բայց քեզ չիք պատճառք, ազնիւ օրիորդ հնազանդել պարտ ե վերնախնամն տեսչութեան, եւ ծնողացն մերոց ձերունեաց, եւս եւ յորժամ անիրաւ ինչ տայցեն հրաման : Նուեր ողջակիցի ե գործդ. բայց հրաման Տեառն ե : Նա ինքն զանձն իւր բոլորանուեր եղ ի վերայ մեր. պարտ եւ մեզ ե ըստ նորա օրինակին ղնել զանձինս մեր յօճան բարեաց ազգատոհմին մերոյ : Քո ի Գաղղիա ուղեւորութիւնդ բարեբաստիկ եղիցի : Եւ արդեօք չկամիցքիս երթալ անդր, սիրեցեալդ իմ որդեակ »

Վիրգիլնէ զակն ի խոնարհ արկեալ՝ ետ նմա դողդոջագին պա-

appuyée sur son support, tout l'engageait à rester auprès d'elle, sans inquiétude pour le présent et sans crainte pour l'avenir.

Madame de La Tour, voyant que sa confiance avait produit un effet contraire à celui qu'elle en attendait, lui dit : Mon enfant, « je ne veux pas te contraindre ; délibère à ton aise : mais cache ton amour à Paul. Quand le cœur d'une fille est pris, son amant n'a plus rien à lui demander.

Vers le soir, comme elle était seule avec Virginie, il entra chez elle un grand homme vêtu d'une soutane bleue c'était un ecclésiastique, missionnaire de l'île et confesseur de madame de La Tour et de Virginie. Il était envoyé par le gouverneur. Mes enfants, dit-il en entrant, Dieu soit loué ! vous voilà riches. Vous pourrez écouter votre bon cœur, faire du bien aux pauvres. Je sais ce que vous a dit M. de La Bourdonnais, et ce que vous lui avez répondu. Bonne maman, votre santé vous oblige de rester ici ; mais vous, jeune demoiselle, « vous n'avez point d'excuse. Il faut obéir à la Providence, à nos vieux parents, même injustes : c'est un sacrifice, mais c'est l'ordre de Dieu. Il s'est dévoué pour nous ; il faut, à son exemple, se dévouer pour le bien de sa famille. Votre « voyage en France aura une fin heureuse. Ne voulez-vous pas bien y aller, ma chère demoiselle ?

Virginie, les yeux baissés, lui répondit en tremblant : « Si

տասխանի. « Եթէ Տեառն նրաման իցէ, ջլինիմ դիմադարձ : Կամք Տեառն եղիցին օրհնեալ. » Եւ զգերարտօսըն նոսեր յաջաց :

Եւ էլեալ զնաց երեցն ազդել կուսակալին զառաքելութեան իւրոյ գլաջողութիւն : Իսկ տիկինն Լաթուր յղեալ առ իս գ՛Ռովինիկոս աղաջեր երթալ առ նա, զի ցանկայր խորհուրդ յինեն նարցանել վասն Վիրգինեայ ջուռոյն : Ինն ոչ բնաւ ի դեպ թուեցաւ ուղեւորութիւն նորին . քանզի իմս անյեղլի կարծիք այն են եթէ որ կամիցի որ բարեբաստիկ վարել կեանս՝ զչառս օգտից բնութեան պարտի նախամեծար բաղդին առնել, եւ չէ արժան արտաքոյ անճանց խնդրել զոր ի ներքս ի մեզ մարթիցիմք գտանել . եւ զայս իմ խորհուրդ առ ամենայն ինչ տեսանեմ քաջադեպ : Բայց բնաւ զինչ կարող էին առնել խորհուրդք իմ ցածունք ընդդէմ նրապուրից մեծափարթամն ձխութեան, եւ կամ անկեղծիկն իմ պատճառաբանութիւնք ընդդէմ մտանաձութեանց աշխարհի եւ նրամանի իշխանութեանն որ նուիրական իմն էր յաջս Լաթուրի տիկնոջ . Սմին իրի եւ նորայն ընդ իս խորհրդակցութիւն առ պատշաճից իմն էր եւեթ, եւ յետ գխոստովանա՛օրն ընդունելոյ զպատուեր՝ ոչ եւս տատամսեր . եւ Մարգարիտ ինքնին՝ որ անտես առնելով զչառս օգտիցն որոց ակնկալելի էր իւրում որդեկին յընչաւետել Վիրգինեայ, եւ ոգևով չափ հակառակ ընդդէմ կրթեալ էր ջուռոյն, ոչ եւս ինչ այնուհետեւ խօսեցաւ ի ներհակացն Իսկ Պօղ որ անգէտն էր էլից խորհրդոցն, զարմանայր եւեթ ընդ ծածկախօս զրոյցս Լաթուրի տիկնոջ ընդ դստերն իւրում, եւ ի թախձութիւն անհնարին համակեր եւ ասեր ի միտս իւր . « Դաւ իմն նիրքեն ինն դորա, քանզի անճնապահ լինին առ յինեն : »

Մինչ այս եւ մինչ այն՝ ուջակ ի կղզւոջս նարկաներ եթէ բարեբաղդութեան ինչ այցելութիւն լեալ է ի լեռնակողմանս յայտոսիկ, եւ վաճառականք ազգի ազգի կարասւոյ ճեպէին

c'est l'ordre de Dieu, je ne m'oppose à rien. Que la volonté de Dieu soit faite! dit-elle en pleurant.

Le missionnaire sortit et fut rendre compte au gouverneur du succès de sa mission. Cependant madame de La Tour m'envoya prier par Domingue de passer chez elle pour me consulter sur le départ de Virginie. Je ne fus point du tout d'avis qu'on la laissât partir. Je tiens pour principes certains du bonheur, qu'il faut préférer les avantages de la nature à tous ceux de la fortune, et que nous ne devons point aller chercher hors de chez nous ce que nous pouvons trouver chez nous. J'étends ces maximes à tout, sans exception. Mais que pouvaient mes conseils de modération contre les illusoirs d'une grande fortune, et mes raisons naturelles contre les préjugés du monde et une autorité sacrée pour madame de La Tour? Cette dame ne me consulta donc que par bienséance, et elle ne délibéra plus depuis la décision de son confesseur. Marguerite même, qui, malgré les avantages qu'elle espérait pour son fils de la fortune de Virginie, s'était opposée fortement à son départ, ne fit plus d'objections. Pour Paul, qui ignorait le parti auquel on se déterminait, étonné des conversations secrètes de madame de La Tour et de sa fille, il s'abandonnait à une tristesse sombre. « On trame quelque chose contre moi, disait-il, puisqu'on se cache de moi. »

Cependant le bruit s'étant répandu dans l'île que la fortune avait visité ces rochers, on y vit grimper des marchands de toute espèce. Ils déployèrent, au milieu de ces pauvres cabanes, les

ամենուստ այս յոտանել : Ընդ այդատին յարկօք ճիւղիցս այսոցիկ պարգեալ սփռեին զոսկեճամուկ դիպակս Հնդկաց, զնրբաբէլ բեհեզս Կուռլոսրի, զվարչամակս Փայիաբարի եւ Մասուրիփաքնամայ, զշարչս Տաբայ, զհամակս շերտաւորս, ասղնեգործս եւ թափանցիկս իբրեւ զլոյս . սնդոնս ի Սուրաբէ սպիտակափառս, կտաւիս ամենազանս սակաւագիւտս, սպիտականիշս եւ կանուզասաղարթս : Բացին պարգեցին շքեղ կերպասս ձեւաց մետաքսեղէնս, զառնաւռիստս ծակոտկէնս, պաստառս դամասկոսցիս ճիւղնափայլս, զսպարազեղս եւ սկնախըտիղ կարմրերփեանս, սնդոս վարդագոյնս, կազս ձեռնայիրս, փեքինս քնրուշս նմանեալ ասուեաց, նանքինս ճիւղնաթոյրս եւ ղեղնափայլս, եւս եւ սփածանեյիս ի Մատագասկարէ :

Հրաման ետ Լարուր տիկին զստերն իւրում զնել առնուլ զոր ինչ միանգամ յաճոյ անձինն գտանիցէ . եւ ինքն զնոցն եւեթ եւ վաճառացն յաւուրեան միտ դներ, զի մի ի թանգարացն պատրեսցի եւ Վիրգինէ ընտրեալ կայաւ զոր ինչ հաճոյն համարեցաւ մօրն, եւ Մարգարտի եւ որդւոյ նորին . « Սա, ասէր, կահուց գայ ի դեպ, եւ դա ի պէտս Մարիամու եւ Գոմինիկեայ : » եւ ահա արծաթն որ ի պարկին էր՝ սպառեալ ծախեցաւ մինչչէ հայթայթեալ էր զանձինն պէտս կարեւորս . վասն որոյ եւ հարկ եղէ այլոց հանել նմա ի բաժին յընծայիցն զորս առ մէն մի ի նոցանէ տուեալ էր :

Յայն տեսիլ պարգեւաց բաղդին ցաւագին սրտիւ կայր եւ հայեր Պօղ, զի նորին իսկ գուժէին նմա զմօտայութեան ջուր Վիրգինեայ . եւ յետ աւուրց ինչ էկն առ իս եւ ասէ անհնարին տրտմութեամբ . « Գոյրն իմ ի ճանապարհ ելանէ, եւ կազմ իսկ էն ուղեւորութեանն հանդերձանք . արի էկ առ մեզ, աղաջեմ, եւ գուն գործեա քոյովդ ճարտարութեամբ շրջել զմիտս մօր նորս եւ զիմոյն զի մի արձակեսցեն զնա » եւ զիջայ ի թախանձանս Պօղայ, թեպէտ եւ ճարտար գիտէի զի ինչ ոչ ազդեսցեն բանք իմ :

plus riches étoffes de l'Inde ; de superbes basins de Goudelour, des mouchoirs de Palicate et de Mazulipatan, des mousselines de Dacca, unies, rayées, brodée. transparentes comme le jour ; des baffetas de Surate d'un si beau blanc, des chites de toutes couleurs et des plus rares, à fond de sable et à rameaux verts. Ils déroulèrent de magnifiques étoffes de la Chine, des lampas découpés à jour, des damas d'un blanc satiné, d'autres d'un vert de prairie, d'autres d'un rouge à éblouir ; des taffetas roses, des satins à pleine main, des pékins moelleux comme le drap, des nankins blancs et jaunes, et jusqu'à des pagnes de Madagascar.

Madame de La Tour voulut que sa fille achetât tout ce qui lui ferait plaisir ; elle veilla seulement sur le prix et les qualités des marchandises, de peur que les marchands ne la trompassent. Virginie choisit tout ce qu'elle crut être agréable à sa mère, à Marguerite et à son fils. Ceci, disait-elle, était bon pour des meubles, cela pour l'usage de Marie et de Dominique. Enfin le sac de piastres était employé, qu'elle n'avait pas encore songé à ses besoins. Il fallut lui faire son partage sur les présents qu'elle avait distribués à la société.

Paul, pénétré de douleur à la vue de ces dons qui lui présageaient le départ de Virginie, s'en vint quelques jours après chez moi. Il me dit d'un air accablé : Ma sœur s'en va ; elle fait « déjà les apprêts de son voyage. Passez chez nous, je vous « prie. Employez votre crédit sur l'esprit de sa mère et de la mienne pour la retenir. Je me rendis aux instances de Paul, quoique bien persuadé que mes représentations seraient sans effet.

Վիրգիճէ որ գեղատեսիլն երեսեր ինձ մինչ արկաներն զան-
ձամբ գկապուտակն կտաւ Պենկալայ, Եւ վարչամակ կարմրե-
րանգ զգլխովն բոլորեր, ջքնադագեղ յոյժ բուեցաւ յայնժամ
զարդարեալ Եւ պաճուճեալ ըստ օրինի տիկնայց աշխարհիս
Քանգի զգեցեալ էր բեհեզ ձիւնարոյր՝ աստառ ի ներքոյ սնդուս
ունելով վարդագոյն : Անձն նորին քեթեւընթաց Եւ բարձրաղի-
տակ՝ քաջ քաջ ընդ բաճկոնակաւն զայր Ելաներ ի տեսիլ . Եւ
խարտիչագեղ վարսիցն գիսակք հիւսեալք ի հիւսակս կրկին՝
զկուսական գլուխն սքանչելապէս պճնէին Աջք նորա կապու-
տակագեղք՝ լի էին բախճութեամբ, Եւ սիրտն՝ ի խոռվայոյզ
կրիցն տագնապէ այեկոծեալ՝ Երանգ կենդանատիպ ի դէմսն
հարկաներ, Եւ գեղճուճն ի բարբառ ճայնին յաւելեալ՝ տխրա-
զգած զխօսսն յարդարեր Պաճուճանքն իւր անգամ վայել-
ջայարդարք զոր յակամայս իմն արկեալ էր զանձամբ, Եւս քան
զԵւս աղեկեզ գործէին զբռնան վնասութեան նորին . Եւ ոչ որ էր
որ տեսեալ զնա Եւ կամ յուեալ զբարբառ նորին Եւ ջմորմոքեր
ի սրտին : Նմին իրի Եւ Պօղ յաւելոյր ի սրտմութիւն : Սրտա-
բէկեալ Մարգարտի ընդ ցաւս որդեկին, ասէ ցնա առան-
ձինն . « Զքի է քեզ, որդեակ, զաղփաղփուսն յուսովք զանձն քո
պարարել, Եւ դառնագոյն Եւս այնու զքո ջքաւորութիւնդ գոր-
ծել : Ժամ է արդ ի վեր քեզ հանելոյ զիմ Եւ զքո կենաց զգաղու-
նիս : Օրիորդն Լաթուր արեանառու է ի մօրն կուսէ ընչաւետի
ուրուճն Եւ ազնուագարմ ազգակցի . իսկ դու, որդի Եւ առն
շինականի, Եւ որ չար Եւս է՝ աղջկորդի Եւ դու զաւակ : »

Ի յուր աղջկորդին ճայնի յապուշ կրթեցաւ Պօղ, քանզի Եւ Եր-
բէք ոչ էր նորա յուեալ զայն . Եհարց ցմայրն թէ զինչ այն իցէ, Եւ
նա ասէ ցնա . « Ոչ օրինաւորի նօր Եւ դու որդի . այլ մինչդեռ
տակաւին օրիորդն էի, տկարացայ Եւ յանցեայ տարփանօք, Եւ
մայրացայ քեզ : Յանցուածովս իմով այսու զրկեցար դու յագ-
գատոհմեղ նայրենի, Եւ ստրջանօքս ի մայրենւոյդ Եղնակ քեզ,
չիք քո ի կենցաղուճս այլ ազգակից բայց յինէն . » Եւ յարտա-

Si Virginie m'avait paru charmante en toile bleue du Bengale, avec un mouchoir rouge autour de sa tête, ce fut encore tout autre chose quand je la vis parée à la manière des dames de ce pays. Elle était vêtue de mousseline blanche doublée de taffetas rose. Sa taille légère et élevée se dessinait parfaitement sous son corset, et ses cheveux b'onds, tressés à double tresse, accompagnaient admirablement sa tête virginale. Ses beaux yeux bleus étaient remplis de mélancolie ; et son cœur, agité par une passion combattue, donnait à son teint une couleur animée, et à sa voix des sons pleins d'émotion. Le contraste même de sa parure élégante, qu'elle semblait porter malgré elle, rendait sa langueur encore plus touchante. Personne ne pouvait la voir ni l'entendre sans se sentir ému. La tristesse de Paul en augmenta. Marguerite, affligée de la situation de son fils, lui dit en particulier :

Pourquoi, mon fils, te nourrir de fausses espérances, qui rendent les privations encore plus amères ? Il est temps que je te découvre le secret de ta vie et de la mienne. Mademoiselle de La Tour appartient, par sa mère, à une parente riche et de grande condition : pour toi, tu n'es que le fils d'une pauvre paysanne, et, qui pis est, tu es bâtard.

Ce mot de bâtard étonna beaucoup Paul il ne l'avait jamais ouï prononcer ; il en demanda la signification à sa mère, qui lui répondit : Tu n'as point eu de père légitime. Lorsque j'étais fille, l'amour me fit commettre une faiblesse dont tu as été le fruit. Ma faute t'a privé de ta famille paternelle, et mon repentir de ta famille maternelle. Infortuné ! tu n'as d'autres parents que moi seule dans le monde ! Et elle se mit à répan-

սուս հարաւ : Յայնժամ փարեցաւ Պօղ գնովաւ եւ ասէ . « Ո՛վ մայրիկ . ասացեր թէ չիք իմ յաշխարհի այլ ազգակից բայց ի քեն . ապա ուրեմն առաւել եւս սիրեցից ես զքեզ : Բայց ճվ գաղտնա-
ծածուկ խորհրդոյն՝ զոր նաներ դու ինձ ի վեր : Անա արդ խեղա-
մուտ լինիմ եթէ զի ե զի յերկամսեայ առօրց հետե ուժանայ
իմն առ յինէն օրիորդն Լաբուր , եւ զարդիս հանդերձի ջուել
գնայ աստի Ո՛ն ճն , արհամարհեայ անգոսնե նա զիս ան-
շուշտ : »

Ենաս ընթրեացն ժամ եւ բազմեցան ի սեղան . այլ բազմակա-
նացն առ հասարակ յուգեայ գոյով ի պեսպես կրից , ամենայն
որ սակաւակեր գտաւ եւ սակաւախօս Վիրգիլնէ յառաջ իսկ
քան զամենեսին էլ ի սեղանոյ անտի , եւ անցեայ նստաւ ի տեղ-
ւոջ յորում կամքս Անդէն գնետ նորա յարեաւ եւ Պօղ , եւ
էկեայ նստաւ առ նմա . եւ առ սակաւ մի ժամանակ անխօս եւ
անբարբառ կացին մնացին երկորեան : Եւ եր գիշերն մի ի գե-
ղեցիկ գիշերաց անտի արեւադարձիցն , զորոց եւ ձարտարա-
գոյնքն ի նկարչաց ջգօրեն նանել ձշղիւ ի նկար զգեղ սրանջէլի :
Կարակնածէւ նշողեր յուսին ի քօղ ամպոց , զորս նշոյլքն նորին
տակաւ փարատեայ ցնդէին ի բաց : Ծառայէր պարգեր յուսնակն
յանգգայս ընդ յերինս կղզեկին եւ ընդ պարեխս նոցին որ ար-
ծաքափայլ իմն կանաչութեամբ շողէին Հողմբ առ նասարակ
լուեայ կային անշշունջ . եւ ի խորս մայրեացն , ի խոխոմաձիգս
հովտաց , ի բարձունս սպառածից լսելի լինէին ձջիւնք եւ
նոռոդիւնք քաղցրանուազ բուջնեկաց որ զմիմեանս զգուռէին
յանցնիւր բունկունս գուարթացեայք ի պայծառութիւն գիշերոյն ,
եւ յօղոցն հանդարտութիւն : Ամենայն ինչ ձայն ածեր , մինջէւ
ցնպիւն եւ ծղրիտ որ ընդ դայարեօք պատսպարին : Շողային
ընդ երեսս երկնից աստեղք , եւ փողփողենէջք ի ծովու ցոյա-
նային որ զմկանամբքն գեղաձփեր գողղոջոտն նոցին տիպարս :

Պշուցեայ հայեր Վիրգիլնէ ի լայնատարրն եւ ի նսեմաստուեր
ծիրս երկնից , որ ձկնորսացն կարմրափայլ իրատիւք եւեք յա-

dre des larmes. Paul la serrant dans ses bras, lui dit : « O ma mère ! puisque je n'ai d'autres parents què vous dans le monde, je vous en aimerais davantage. Mais quel secret venez-vous de me révéler ! Je vois maintenant la raison qui éloigne de moi mademoiselle de La Tour depuis deux mois, et qui la décide aujourd'hui à partir. Ah ! sans doute elle me méprise ! »

Cependant l'heure du souper étant venue, on se mit à table, où chacun des convives, agité de passions différentes, mangea peu et ne parla point. Virginie en sortit la première, et fut s'asseoir au lieu où nous sommes. Paul la suivit bientôt après, et vint se mettre auprès d'elle : l'un et l'autre gardèrent quelque temps un profond silence. Il faisait une de ces nuits délicieuses si communes entre les tropiques, et dont le plus habile pinceau ne rendrait pas la beauté. La lune paraissait au milieu du firmament, entourée d'un rideau de nuages, que ses rayons dissipent par degrés. Sa lumière se répandait insensiblement sur les montagnes de l'île et sur leurs pitons, qui brillaient d'un vert argenté. Les vents retenaient leurs haleines. On entendait dans les bois, au fond des vallées, en haut des rochers, des petits cris, de doux murmures d'oiseaux qui se caressaient dans leurs nids, réjouis par la clarté de la nuit et par la tranquillité de l'air. Tous, jusqu'aux insectes, bruissaient sous l'herbe. Les étoiles étincelaient au ciel, et se réfléchissaient au sein de la mer, qui répétait leurs images tremblantes.

Virginie parcourait d'un regard distrait son vaste et sombre horizon, distingué du rivage de l'île par les feux rouges des pé-

փանց անտի կղզեկին քեցեալ անջատէին : Եւ նշմարեաց ի մուտս հանգրուանին յոյս ձրագի եւ ստուեր ընդ նմին . այն իսկ էր լապտեր նառն որով հանդերձէր նա ջու առնել յԵրոպա , եւ կազմ եւ պատրաստ ի պարզել զառագաստսն ' խարիսխ արկեալ կայր մնայր հողմոցն շնչելոյ Յայն տեսի խոռվեցաւ անձն նորա , եւ ի բաց զգլուխն դարձոյց զի մի տեսցէ Պօղ զարտասուս իւր

Տիկինն Լաթուր եւ Մարգարիտ եւ ես նստեալ կայաք ընդ աղամաթգենեօրդ ի բացէ . եւ ի յուրեան անդ զիշերոյն նարան յականջս իմ անաղօտ բարբառով զրոյցք երկոցունցն որ ջանկան էրբէք յուշոյ մտաց իմոց :

Ասէ ցնա Պօղ . « Ազնիւ օրիորդ , ասի բան թէ յետ էրից առութք ուղեոյ եղիցիս . եւ չերկնչիցիս դիմագրաւ լինել վտանգաց ծովուն... ծովուն յորմէ այնքան զահի հարեալ զահանդիս : » Ետ պատասխանի Վիրգիլնէ . « Հնազանդել պարտ է ինձ արեւնակցացն իմոց եւ այնպէս կատարել զպարտս : » Պօղ ասէ . « Մեկնիս զնաս դու ի մենչ վասն ազգականի ուրումն զոր քո տեսեալ բնաւ չիք : — Եղճեկ զիս , ասէ Վիրգիլնէ . զամենայն առուրս կենաց իմոց աստէն ցանկայի կեալ . այլ ոչ կամեցաւ ընդ այն մայր իմ : Խոստովանութեան իմոյ հայր ասաց ցիս էթ Տեառն կամբ են զնալ ինձ ի բաց , եւ թէ փորձութիւն են կեանք մարդոյ ի վերայ երկրի... Ո՛հ , եւ քանի դառնակակիծ փորձութիւն : »

Եւ յաւելեալ Պօղայ ի բանսն ասէ . « Եւ զինորդ . պատճառանք այնքան ի ջու գրեզ յորդորեցին , եւ չզտան պատճառ եւ ոչ մի առ ի խափանել զջուղ : Ո՛հ , են են էւ այլ պատճառք զորս դու ջհանես ինձ ի վեր Յոյժ զօրաւոր են ձոխութեանն հրապոյրքք : Հուպ ընդ հուպ ի նորում յայնմ աշխարհի գտցես զոր որում ընծայեսցես գեղբայրն անուն ' զոր ոչ էս տաս դու ինձ . եւ ընտրեալ առցես գեղբայրն զայն ի միջոյ արանց արժանաւորաց քոյում անձինդ ազնուութեամբ զարմի եւ ընջաւետու-

cheurs. Elle aperçut, à l'entrée du port, une lumière et une ombre c'étaient le fanal et le corps du vaisseau où elle devait s'embarquer pour l'Europe, et qui, prêt à mettre à la voile, attendait à l'ancre la fin du calme. A cette vue, elle se troubla, et détourna la tête pour que Paul ne la vit pas pleurer.

Madame de La Tour, Marguerite et moi nous étions assis à quelques pas de là, sous des bananiers; et, dans le silence de la nuit, nous entendîmes distinctement leur conversation, que je n'ai pas oubliée.

Paul lui dit : « Mademoiselle, vous partez, dit-on, dans trois jours. Vous ne craignez pas de vous exposer aux dangers de la mer... dont vous êtes si effrayée. — Il faut, répondit Virginie, que j'obéisse à mes parents, à mon devoir. — Vous nous quittez, reprit Paul, pour une parente éloignée que vous n'avez jamais vue! — Hélas! dit Virginie, je voulais rester ici toute ma vie; ma mère ne l'a pas voulu; mon confesseur m'a dit que la volonté de Dieu était que je partisse; que la vie était une épreuve... Oh! c'est une épreuve bien dure! »

« — Quoi! repartit Paul, tant de raisons vous ont décidée, et aucune ne vous a retenue. Ah! il en est encore que vous ne me dites pas. La richesse a de grands attrait. Vous trouverez bientôt, dans un nouveau monde, à qui donner le nom de frère, que vous ne me donnez plus. Vous le choisirez, ce frère, parmi des gens dignes de vous par une naissance et une fortune que je ne puis vous offrir. Mais, pour être plus heureuse, où voulez-vous aller? Dans quelle terre aborderez-

քեամբ՝ յորոց լոկ էմ ես եւ թափուր : Սակայն ո՞ր արդէօք զբարեբաստութիւն երթեալ գտանիցես : Զինչ երկիր իցէ յոր էլանիցես եւ յարեսցիս ի նա քան յորում դուդ ծնար : Ո՞ր գտանիցես ժողով մարդկան սիրելի քան զոր սիրեն զքեզ խանդակաք : Զիւրդ կեցցես հեռի ի մօրդ զրգանաց յոր այնչափ սովորեալդ ես : Եւ զինչ անցք ընդ նա ինքն իսկ անցանիցեն որ արդէն անցեալ է գաւուրքք, յորժամ ոչ եւս տեսանիցէ զքեզ առընթեր ի սեղանի, ի տան եւ ի զբօսանս յորս ի քեզն յենոյր նա : Զինչ եւ մայրն իմ արասցէ որ ոչ ինչ ընդհատ ի նմանէն սիրէ զքեզ կաթոգին : Եւ ես զինչ ասացից առ նոսա յորժամ յողբս գնոսա տեսից վասն քոյումդ երթի՝ Ո՛հ անկարեկիր սիրտ . գանձես ինչ ոչ ասեմ . բայց զի լինիցի եւ ինն յորժամ ոչ եւս տեսից զքեզ ընդ մեզ այգուն այգուն, եւ մինչ զիշեր ի վերայ յասեալ եւ զմեզ ժողովիցէ իմի . յորժամ զամոյս արմաւենեացն նկատեցից գտընկեալս ի մերում ծննդեան, որ վկայք իսկ են մերումս բազմամեայ բարեկամութեան՝ Ո՛հ, եւ քանզի նսե՛ն նորոյ բաղդի հրապուրեալ յորդորէ զքեզ էլանէլ ի խնդիր այլոց աշխարհաց արտաքոյ այսր յորում ծնարդ, եւ այլոց ինչ բարեաց եւ ընչից քան զոր ձեռք իմ պաշտէին, թոյլ արա ինն գեթ նաւել ընդ քեզ ի միասին : Ես քաջայերեցից զքեզ յորժամ մրրիկքն յուզիցին ի նաւու որ ա՛նաբէկ առնեն զքեզ ի ցամաքի : Զգու՛խ քո ի գիրկս իմ հանգուցից, զսիրտ քոյին առ իմովս շեռուցից . եւ ի Գաղղիա ուր մեկնիս գնաս դու ի գիւտ ձոխութեան եւ աւազութեան՝ սպաս քեզ հարից ստրկապէս : Քոյովդ եւեթ բարեբաստութեամբ բարեբաստիկ էլով, յապարանսն յայնոսիկ յորս տեսից զքեզ սպասաւորեալ փառօք՝ շատ իսկ տակաւին ընչաւետ գտայց եւ քաջատոհմիկ առ ի մատուցանելոյ քեզ զմեծն քան զամենայն նուէրս զոհի, զմեռանելն առ ոտս քո : »

Եւ հեկեկանք իւր հեղձամղձուկ գելին զբարբառ նորա, եւ մեր յուսք անդէն զձայն Վիրգիւնեայ որ ասէր ցնա ընդհատ բանիւք հեծեծագին . « Վասն քո է զնայս իմ... վասն քո որ զօր հանա-

« vous qui vous soit plus chère que celle où vous êtes née? Où
« formerez-vous une société plus aimable que celle qui vous
« aime? Comment vivrez-vous sans les caresses de votre mère,
« auxquelles vous êtes si accoutumée? Que deviendra-t-elle elle-
« même, déjà sur l'âge, lorsqu'elle ne vous verra plus à ses cô-
« tés à table, dans la maison, à la promenade, où elle s'appuyait
« sur vous? Que deviendra la mienne, qui vous chérit autant
« qu'elle? Que dirai-je à l'une et à l'autre, quand je les verrai
« pleurer de votre absence? Cruelle! je ne vous parle point de
« moi; mais que deviendrai-je moi-même, quand, le matin, je
« ne vous verrai plus avec nous, et que la nuit viendra sans
« nous réunir; quand j'apercevrai ces deux palmiers plantés à
« notre naissance, et si longtemps témoins de notre amitié mu-
« tuelle! Ah! puisqu'un nouveau sort te touche, que tu cherches
« d'autres pays que ton pays natal, d'autres biens que mes tra-
« vaux, laisse-moi t'accompagner sur le vaisseau où tu pars. Je
« te rassurerai dans les tempêtes, qui te donnent tant d'effroi sur
« la terre. Je reposerai ta tête sur mon sein; je réchaufferai ton
« cœur contre mon cœur; et en France, où tu vas chercher de
« la fortune et de la grandeur, je te servirai comme ton esclave.
« Heureux de ton seul bonheur, dans ces hôtels où je te verrai
« servie et adorée, je serai encore assez riche, assez noble pour
« te faire le plus grand des sacrifices, en mourant à tes pieds. »

Les sanglots étouffèrent sa voix, et nous entendimes aussitôt celle de Virginie, qui lui disait ces mots entrecoupés de soupirs :

C'est pour toi que je pars... pour toi que j'ai vu chaque jour

պագ քամկաբէկ վաստակէս ի դարմանէլ ազգատոհմս երկուս
ապիկարս : Յայն սակս էւեր կալայ էս յանձին զփարթամանա-
լոյն պատէ՛ն, որպէս զի կարող էղէց բիւրապատիկ առաւելու-
թեամբ փոխարինէլ քեզ զբարիսն զորս դու մեզ ընճեռեցեր
Ո՞ր այն բարեբաստութիւն իցէ որ քում յ բարեկամութեան գտա-
նիցի գուգական ևս զինչ զճննդենեղ ասիցես : Ո՞ն, էքէ էր իսկ
հնար խառնէլ ինճ զոր յիմս էղբայրութիւն, միքէ ընտրեալ
առնուի արղէօք զայլ որ քան զքեզ : Ո՞ Պօղոս, Պօղոս . զար-
մանալի էղէս ինճ սեր քո քան զսեր էղբօք հարագատի : Քանի
դառն էր ինճ ի բացէ առնէլ զքեզ յանձնէ իմմէ : Կամի զի դու
ինքնին օգնէիր ինճ քեցէլ զիս յանձնես մինչէս ի ժամանակն
յորում օրհնեսցեն էրկինք զգօղ միութեան մերոյ : Բայց արդ
ահա կամ մնամ, մեկնիմ, կեամ, մեռանիմ . արա ընդ իս որ
ինչ էս հաճոյ իցէ յաջս քո : Նղհկ ինճ, զիւրդ թափուր յառա-
քինութենէ գտանիմ էս օրիորդ . քանզի տեսեալ բաւեցի հակա-
ռակել զգուանացոյ, էս ահա չգօրեմ տանէլ ցաւոցոյ քոց : »

Յայն քան փարեցաւ զնովաւ Պօղ, էս ընդգրկեալ զնա պնդա-
պէս՝ զոչեաց ա՛նէղ բարբառով . « Դնամ էս ընդ նմա . ջիք որ
անջատէլ զիս ի նմանէ կարացէ : » Յայնժամ դիմեցաք մեր առ
հասարակ առ նա, էս սսէ ցնա Լսարուր տիկին . « Որդեակ իմ,
էքէ դու ի մենջ ի բաց գնայցես, էս զի էղիցի մեզ : »

Էս Պօղայ զղողանի հարեալ կրկնեաց զբանսն . « Որդեակ իմ...
որդեակ իմ... Դու, մայրիկ, սսէ, դու որ զեղբայր քեցես
ի քեռէ Երկոթեանս մեր զկաթն քոյին դիեցաք . էրկոթին
ի զիրկս քո սնեալ՝ առ ի քեն ուսար զմիմեանս սիրել, էս բիւ-
րիցս իրերաց զնոյն ասացաք . էս արդ դու զսա անջատեալ
գատանես յինն . յերոպա զսա առաքես, յերկիր խժական որ
դլացաւ քեզ ամուր ինչ ապաստանի, էս առ անագորոյն ազգա-
կիցս որ ընկեցիկ զքեզ արարին ևս մի սսիցես ցիս էր . չկայ
ինչ քո էս դորա, իբր զի էս ոչ քոյր քո է դա : Դա ինքն ամենայն
ինչ է վասն իմ, էս ճոխութիւն, էս ազգ, էս քաջատոհմութիւն

« courbé par le travail pour nourrir deux familles infirmes. Si
« je me suis prêtée à l'occasion de devenir riche, c'est pour te
« rendre mille fois le bien que tu nous as fait. Est-il une for-
« tune digne de ton amitié? Que me dis-tu de ta naissance? Ah!
« s'il m'était encore possible de me donner un frère, en choi-
« sirai-je un autre que toi! O Paul! ô Paul! tu m'es beaucoup
plus cher qu'un frère! Combien m'en a-t-il coûté pour te re-
« pousser loin de moi! Je voulais que tu m'aidasses à me sé-
parer de moi-même, jusqu'à ce que le ciel pût bénir notre
union. Maintenant je reste, je pars, je vis, je meurs : fais de
moi ce que tu veux! Fille sans vertu! j'ai pu résister à tes ca-
resses, et je ne puis résister à ta douleur! »

A ces mots, Paul la saisit dans ses bras, et la tenant étroite-
ment serrée, il s'écria d'une voix terrible « Je pars avec elle :
« rien ne pourra m'en détacher! Nous courûmes tous à lui.
Madame de La Tour lui dit : « Mon fils, si vous nous quittez ,
« qu'allons-nous devenir?

Il répéta en tremblant ces mots : « Mon fils..... mon fils.....
« Vous, ma mère! lui dit-il; vous qui séparez le frère d'avec
« la sœur! Tous deux nous avons sucé votre lait; tous deux, éle-
« vés sur vos genoux, nous avons appris à nous aimer; tous
« deux, nous nous le sommes dit mille fois; et maintenant vous
« l'éloignez de moi! vous l'envoyez en Europe, dans ce pays bar-
bare qui vous a refusé un asile, et chez des parents cruels
« qui vous ont vous-même abandonnée! Vous me direz : Vous
n'avez plus de droits sur elle : elle n'est pas votre sœur. Elle
est tout pour moi ma richesse, ma famille, ma naissance

Եւ ամենայն բարի . եւ բայց ի նմանե այլ ինչ ոչ ունիմ ի բարեաց : Յարկ զնոյն կայաք մէք , եւ որբան զնոյն . նոյն լիցի մեզ եւ դամբան : Եթէ դա զնացե , հարկ է ինձ զհետ դորա գնալ : Այլ չքողոցու կուսակայն Չքողոցո՞ւ եւ ամալ զանձն իմ ի ծով Ի յող պնդեցայց զկնի նորա : Ոչ է մարթ ծովու առաւել քան զցամաք լինել ինձ մահառիք : Եւ զի ջկարեմ կեալ աստէն առ դովաւ , թող մեռայց յանդիման դորա եւ ի ձեռն ի բացեալ : Անողորմ մայր , անագորոյն կին . համատարածն այն յորում զղա վտանգես , իցէ թէ մի եւս դարձուցե զղա առ քեզ . իցիւ թէ կոհակր նորին բարձեալ բերցեն քեզ զղիակն իմ , եւ քաւալեալ զսա ընդ դորա մարմնոյն ընդ խիճս ծովափանցս՝ մորմոք յաւերժական մորմոքեցուցե զքեզ ընդ կորուստ որդեկացդ երկոցուն : »

Եւ մինչդեռ տակաւին խօսերն , գիրկս արկի եւ զնովաւ . քանզի առ ցաւոցն յուսանատութեան ցնորեր ի մտաց Հրացայտք էին աջքն , եւ ընդ դեմսն բոցաշունչս ոյունն ոյունն հոսիկն քրտունք . ծունկքն բաբախէին , եւ ի լանջսն տապագինս թինդս արձակեր արագ արագ սիրտ նորա :

Ահաբեկեալ եւ Վիրգիլնէ ասե ցնա . « Երդուեալ ի մանկութեանն մերոյ զբօսանս , ո՞ր բարեկամ , երդուեալ յադետս քո եւ յիմս , եւ յամենայն ինչ որ անլոյծ զօղիւ զօրիցե պնդել զհեքքս զերկոսին , եթէ աստէն մնացից՝ վասն քո կեցից , եւ եթէ զնացից՝ դարձեալ առ քեզ եկից : Ադէ դուք ամենեքին լերուք ինձ վկայր , դուք որ կաթնաջամբ գլիմս տղայութիւն սնուցեք , յորոց ի ձեռս է կենդանութիւն իմ , եւ որ տեսանեքդ զարտասուս : Երդուեալ յերկինս որ լսե զբարբառ իմ , եւ ի ծովդ ընդ որ ջուեցից , եւ յօդս զոր ծծեմ եւ զոր ջլք իմ երբեք ստախօսութեամբ աղտեղեալ : »

Չոր օրինակ յարեգականն տապոյ հալեալ քաւալի շառաշիղ սառին ի բարձանցն Ապենեանց , այնպէս ի ձայն բարբառոյ սիրուհւոյն զիջաւ զայրոյթ սրտմտութեան պատանւոյն : Խրոխ-

« tout mon bien. Je n'en connais plus d'autres. Nous n'avons eu
« qu'un toit, qu'un berceau : nous n'aurons qu'un tombeau. Si
« elle part, il faut que je la suive. Le gouverneur m'empê-
« chera? M'empêchera-t-il de me jeter à la mer? Je la suivrai à
« la nage. La mer ne saurait m'être plus funeste que la terre.
« Ne pouvant vivre ici près d'elle , au moins je mourrai sous ses
« yeux, loin de vous. Mère barbare! femme sans pitié! puisse
« cet océan où vous l'exposez ne jamais vous la rendre! puis-
« sent ses flots vous rapporter mon corps, et, le roulant avec
« le sien parmi les cailloux de ces rivages, vous donner, par la
« perte de vos deux enfants, un sujet éternel de douleur! »

A ces mots, je le saisis dans mes bras, car le désespoir lui ôtait la raison. Ses yeux étincelaient; la sueur coulait à grosses gouttes sur son visage en feu; ses genoux tremblaient, et je sentais, dans sa poitrine brûlante, son cœur battre à coups redoublés

Virginie, effrayée, lui dit: « O mon ami! j'atteste les plaisirs de
« notre premier âge, tes maux, les miens, et tout ce qui doit
« lier à jamais deux infortunés, si je reste, de ne vivre que pour
« toi; si je pars, de revenir un jour pour être à toi. Je vous
« prends à témoin, vous tous qui avez élevé mon enfance, qui
« disposez de ma vie, et qui voyez mes larmes! Je le jure par
« ce ciel qui m'entend, par cette mer que je dois traverser, par
« l'air que je respire, et que je n'ai jamais souillé par le men-
« songe!

Comme le soleil fond et précipite un rocher de glace du sommet des Apennins, ainsi tomba la colère impétueuse de ce jeune homme à la voix de l'objet aimé. Sa tête altière était baissée

տապանձն նորա գութն խոնարհեալ կորացաւ, եւ ուղիս արտասուաց յաջացն վիժեին. եւ մայրն խառնեալ զգերարտօսըն յարտասուս որդեկին, գիրկ ընդ խառն կայր ընդ նմա եւ ոչ գօրէր բարբառէյ. Իսկ Լաթուր տիկին այլ յայլմէ եղեալ ասեցիս. « Ոչ եւս ունիմ ժոյժ, սիրտ իմ գէյու յիս : Չարաբախտն այն ուղեւորութիւն մի առօք կատարումն : Դրացիդ իմ մտերիմ, ննալա ի բաց տար գորդեակն իմ ընդ քեզ. այս առուրք ուր էն յարմէ հետե ոչ որ կալոյց աստ գաջս իւր ի բուն : »

Եւ ասեմ ես ցՊօղ. « Քոյրն քո աստե՛ն կացցե, ճ բարեկամ. վաղիւ խօսեսցուք զայնմանն. առ կոնսակայն. թող ընտանիքդ առցեն գհանգիստ, եւ դու եկ այսօր երեկօթեյ ի տան իմում Տարածամ է, եւ գիչերս նասարակեալ, եւ խաջն նարանոյ կշիռ կալ ընդ ծիրս երկնից :

Եւ եկն նա ընդ իս լուռ. եւ անբարբառ, եւ զցայցն ողջոյն ի յոյզս ցնորից անցուցեալ՝ յարեաւ ընդ այցն՝ եւ դարձաւ ի տուն իւր :

Այլ գի եւս պետք իցեն ի կարգ արկեալ պատմէյ քեզ զվեպս անցիցն այնոցիկ Մարդկայնոյս կենցաղոյ մի եւեթ կողմն հաճոյ է ի գիտութիւն. Զօրեն աշխարհագունտ կարկառոյ գորով պատ առեալ շրջիւք՝ արագարագն մեր բաւալումն ոչ աւելի ինչ ունի քան զմիոյ առուր տեսականութիւն, եւ չէ մարք միումն ի մասանց առուրս այսորիկ տեսանէյ գլոյս առանց միւսոյն խաւարամած յինելոյ :

Եւ ասեմ ցնա. « Պաղատիմ ի քեն, հայրիկ, բովանդակեալ գրէյ պատմութեանոյ, որում այնքան սրտառուչ բանիւ սկիզբն արարեր : Բարեբաստութեան նկարագիրք նշտականք գտանին մեզ, իսկ չարաբաստն դեպք հրա՛ւանգիչք են. Զինչ անցք ընդ հիբացեայն անցին Պօղ, աղէ սասա : »

Դարձ ի տուն արարեալ Պօղայ՝ յառաջ քան զամենայն որ ետես գննողիկն Մարիամ սր ի բարածայռ ինչ վերելակեալ ի գնին կայր խորանդուռնոյ ծովուն : Եւ ճայն արկեալ բացուստ

et un torrent de pleurs coulait de ses yeux. Sa mère, mêlant ses larmes aux siennes, le tenait embrassé sans pouvoir parler. Madame de La Tour, hors d'elle, me dit « Je n'y puis tenir ; « mon âme est déchirée. Ce malheureux voyage n'aura pas lieu. Mon voisin, tâchez d'emmener mon fils. Il y a huit jours que personne ici n'a dormi. »

Je dis à Paul : « Mon ami, votre sœur restera. Demain, nous « en parlerons au gouverneur : laissez reposer votre famille, et « venez passer cette nuit chez moi. Il est tard, il est minuit ; la « croix du sud est droite sur l'horizon. »

Il se laissa emmener sans rien dire ; et, après une nuit fort agitée, il se leva au point du jour, et s'en retourna à son habitation.

Mais qu'est-il besoin de vous continuer plus longtemps le récit de cette histoire ? Il n'y a jamais qu'un côté agréable à connaître dans la vie humaine. Semblable au globe sur lequel nous tournons, notre révolution rapide n'est que d'un jour, et une partie de ce jour ne peut recevoir la lumière que l'autre ne soit livrée aux ténèbres.

— Mon père, lui dis-je, je vous en conjure, achevez de me raconter ce que vous avez commencé d'une manière si touchante. Les images du bonheur nous plaisent ; mais celles du malheur nous instruisent. Que devint, je vous prie, l'infortuné Paul ?

Le premier objet que vit Paul en retournant à l'habitation fut la négresse Marie, qui, montée sur un rocher, regardait vers la pleine mer. Il lui cria, du plus loin qu'il l'aperçut : « Où est

ի բաց ձարցանէր ցնա . « Ո՞ւր իցէ Վիրգիլն : » Դարձոյց Մարիամ զգլուխ իւր առ տէրն դեռահասակ եւ յողբս լուծաւ : Խեչացնորեալ իմն Պօղայ դարձաւ յետս ընդ կրօնկն, եւ ի նաւաւանգիստն դիմեաց Անդ գիտաց զի վաղ քաջ ընդ առաւօտն նաւամուտ լեալ Վիրգիլնեալ, եւ փոյթ ընդ փոյթ պարզեալ նառն զառագաստսն՝ եւ սրացեալ ծածկեալ էր յաջաց Դարձաւ անդրէն ի բնակարանն, եւ անց զնաց ընդ այն առանց ինչ ումէր ասելոյ :

Շարք սպառածիցդ այլոցիկ բարձրաւանդակաց թեպէտ եւ ուղղաբերձք իմն Երեւին ի թիկանց մերոց ամբարձեալք, սակայն լեռնադաշտակքն կանաչսգարոյք աստիճանեալ իմն վերելք են սանդղաճէք, ընդ որս է յասանել ընդ շաւիղս դժուարակոխս ի ստորոտ ծամածուռ եւ անմատոյցն ժայռից կոնանէից որ անուանեալ կոջին Բոյք Առ ոտս պարեխին այնորիկ տարածեալ ճգի սարաւանդակ ծառախիտ, այլ այնպէս սեպ եւ բարձրաբերձ, զի գողակառոյց իմն անտառի բերէ զնմանութիւն, եւ շուրջ պատեալ կայ ի սոսկայի վախից խորածորոց Յամպոց անտի զկատարաւ Բուրին սոեպ սոեպ պարուրին աղբերանան յարածամ առուակք բազմաթիւք, որք եւ յայնպիսի վիհս անդնդախորս յովտին թաւային ի թիկանց կուսէ լերինդ, զի անկման նոցին թնդմունք ջլինին անգամ ի բարձրաւանդակ տեղուոջ աստ լսելի Յայնմ վայրէ նշմարեալ տեսանի մեծ կես մասն կղզուոյս ձանդերն դարաւանդիւքն եւ կո՛ւակօք, յորոց սակի են Փիթր-Պոթ եւ Լուաստինք եւ անտառախիտ ձորամէջք նոցին . ապա եւ ծովն յայնածաւալ, եւ կղզին Պուրպոնի՝ որ քառասուն խրասախօք հեռի է ի տեղուոջէն յարեւմտից կուսէ : Ի սարաւանդէ անտի զակն պշուրցեալ նկատեաց Պօղ զնաւն որ առեալ տանէր զՎիրգիլն . եւ էր տասներումբք եւ սուելի փարսախօք հեռի ի տեղուոջէն իբրու նիշ սեւաթոյր ի համատարածին Երեւեալ Չմեծ կես առուրն անդէն Եկաց ակնկառոյց . վաղ իսկ անհետացեալ էր նաւն յաջաց, եւ ինքն ձամարէր տաւ-

« Virginie? » Marie tourna la tête vers son jeune maître, et se mit à pleurer. Paul, hors de lui, revint sur ses pas et courut au port. Il y apprit que Virginie s'était embarquée au point du jour ; que son vaisseau avait mis à la voile aussitôt, et qu'on ne le voyait plus. Il revint à l'habitation, qu'il traversa sans parler à personne.

Quoique cette enceinte de rochers paraisse derrière nous presque perpendiculaire, ces plateaux verts, qui en divisent la hauteur, sont autant d'étages par lesquels on parvient, au moyen de quelques sentiers difficiles, jusqu'au pied de ce cône de rochers incliné et inaccessible qu'on appelle le Pouce. A la base de ce rocher est une esplanade couverte de grands arbres, mais si élevée et si escarpée, qu'elle est comme une grande forêt dans l'air, environnée de précipices effroyables. Les nuages que le sommet du Pouce attire sans cesse autour de lui y entretiennent plusieurs ruisseaux, qui tombent à une si grande profondeur au fond de la vallée située au revers de cette montagne, que, de cette hauteur, on n'entend point le bruit de leur chute. De ce lieu, on voit une grande partie de l'île avec ses mornes surmontés de leurs pitons, entre autres Pieter-Booth et les Trois-Mamelles, avec leurs vallons remplis de forêts; puis la pleine mer, et l'île de Bourbon, qui est à quarante lieues de là vers l'occident. Ce fut de cette élévation que Paul aperçut le vaisseau qui emmenait Virginie. Il le vit à plus de dix lieues au large, comme un point noir au milieu de l'Océan. Il resta une partie du jour tout occupé à le considérer; il était disparu qu'il croyait le voir encore; et, quand il fut perdu dans les vapeurs de l'horizon, il s'assit dans ce lieu sauvage, toujours battu des vents, qui y agitent sans cesse les sommets des palmistes et des tata-

կաւին եւս տեսանէլ եւ իբրեւ ուետախաղաղ ծածկեցաւ ի սղոխս գոլոշեաց ոլորտից ծովուն, անց նստաւ յամայլ վայրին՝ հողմակոծեալ ի հողմոց անտի որ երերածուփ տատանեն ցանգ անդանօր զարմաւենեացն եւ զտատամաքեաց զագարունս Աղօտաձայն շրշիւն նոցին եւ մունչիւն զհեռաւոր հնչմանց երգեհոնի բերեն զնմանութիւն, եւ ի խոր քախծութիւն համակեն զայր

Անդ գտի եւ գՊօղ զի կայր զգլուխն յեց ի ժայուն ունելով, եւ զաջսն յերկիր յառեալ : Յեյից անտի արեւուն ի խնդիր հետոց նորա շրջիւ եւ յոյժ աշխատ եղէ ի հաւան զնա ածել զի իջցէ եւ տեսցէ զընտանիսն իւր եւ առեալ տարայ զնա ի բնակարան անդր . ուր իբրեւ ետես զԼարուր տիկին, անդէն դառնահառաչ զանգատանօք տրտունջ կայաւ զնմանէ զի խաբէացն զնա : Ասէ ցմեզ Լարուր . « Բանգի շնչէր հողմն աշուղակ գերբորդ ժամաւ առաւօտուն . եւ զի կազմ էր նաւն ի չու, եհաս առ մեզ կուսակալն հանդերձ սպայակոյտ բազմութեամբ, եւ քահանայն ընդ նոսա, առնուլ տանել ի նաւ զՎիրգիւնէ դեսպակաւ . եւ ոչ ինչ էրեսս արարեալ նոցա աղէրսիցն իմոց եւ արտասուաց եւ ողբոց Մարգարտի՝ աղաղակիին ամենեքին առ հասարակ քէ « Յօգուտ ձեր իսկ ամենեցունդ է զոր առնեմքս . » եւ առեալ տարան զղստրիկն իմ որ նուաղեալ իմն եւ կիսահագագ էր եւ ասէ Պօղ . « Եթէ գտնեալ իմ տուեալ էր նմա զողջոյն հրածելտիս, արդ անխոռով մնայի : Ասէի արդեօք ցնա . « Ո՛վ Վիրգիւնէ, էթէ ի ժամանակի անդ յորում կեցար ի միասին՝ էլ ինչ բան ի բերանոյս որ ծանր քեզ բուեցաւ, մինչչեւ բողեալ զիս ի սպառ՝ ստա զի ներես դու ինձ Ասէի արդեօք ցնա . եւ զի ոչ եւս է ինձ տեսանել զքեզ, ողջամբ երբիջիր, սիրեցեալդ իմ Վիրգիւնէ, երբիջիր ողջամբ : Կեաց ի բացեալ առ յինն, այլ ի դիւրի եւ ի բարեբաստութեան » եւ իբրեւ ետես զի մայրն իւր եւ տիկինն Լարուր յարտասուս հարեալ լային, ասէ ցնա . « Խընդրեցէր արդ զայլ սք բան զիս որ զարտասուս ձեր սրբեսցէ : »

maques. Leur murmure sourd et mugissant ressemble au bruit lointain des orgues, et inspire une profonde mélancolie.

Ce fut là que je trouvai Paul, la tête appuyée contre le rocher, et les yeux fixés vers la terre. Je marchais après lui depuis le lever du soleil j'eus beaucoup de peine à le déterminer à descendre et à revoir sa famille. Je le ramenai cependant à son habitation; et son premier mouvement, en revoyant madame de La Tour, fut de se plaindre amèrement qu'elle l'avait trompé. Madame de La Tour nous dit que, le vent s'étant levé vers les trois heures du matin, le vaisseau étant au moment d'appareiller, le gouverneur, suivi d'une partie de son état-major et du missionnaire, était venu chercher Virginie en palanquin, et que, malgré ses propres raisons, ses larmes et celles de Marguerite, tout le monde criant que c'était pour leur bien à tous, ils avaient emmené sa fille à demi mourante. « Au moins, répondit Paul, si je lui avais fait mes adieux, je serais tranquille à présent. Je lui aurais dit Virginie, si, pendant le temps que nous avons vécu ensemble, il m'est échappé quelque parole qui vous ait offensée, avant de me quitter pour jamais, dites-moi que vous me le pardonnez. Je lui aurais dit Puisque je ne suis plus destiné à vous revoir, adieu, ma chère Virginie! Vivez loin de moi, contente et heureuse! Et comme il vit que sa mère et madame de La Tour pleuraient : « Cherchez maintenant, leur dit-il, quelque autre que moi qui essuie vos larmes! »

Եւ ապա իբաց գնաց ի նոցանէ հեծեծագին հառաջանօք, Եւ քափ առեալ շրջեր ի բնակարանի անդ : Յածեալ դեգերեր ընդ ամենայն վայրսն որ սիրելիք քան զայսն էին Վիրգինեայ Ասեր առ այծիսն Եւ առ ուիկս Վիրգինեայ որ զկնի նորա գնային պապաջելով . « Զի խնդրէք յինէն . ոչ Եւս այլ տեսջիք ընդ իս զնա որ յիւրում ավիին ջամբեր ձեզ կերակուր : » Զոգար ի Հանգիստն Վիրգինեայ . Եւ տեսեալ զքոչունսն որ ոյորտս առեալ սաւառնէին զնովաւ, գոջեաց Եւ ասէ . « Ա՛յ հէք հաւիկք, ոչ Եւս ընթասջիք դուք ընդ առաջ ձերումն զքասեր կերակրողի : » Տեսեալ Եւ զՀաւատարիմն որ աստ Եւ անդ հոտոտեալ ընթանայր առաջի իւր նետախոյզ, յոգոց էհան Եւ ասէ ցնա . « Ո՛հ հողուկ, ոչ գտցես դու զնա յահտեան » Եւ ուր ուրեմն երբեալ բազմեցաւ յապառածին ուր խօսեցեալ էր ընդ նմա յառաջնումն Երեկոյի . Եւ ի տեսիլ ծովուն յորում տեսեալ էր զնետախաղաղ ծածկել նաւուն որ տաներն զնա՝ Էլաց հարուստ ինչ ժամանակ

Սակայն մէք նետամուս նմին յինեաք անդույ զի մի գուցէ չարաղետ ինչ արկած պատահեսցէ նմա առ ցաւոցն սաստկութեան : Մայրն Եւ Լաթուր տիկին աղերսէին զնա սիրայորդոր բանիւք՝ մի յաւելույ ցաւս ի ցաւս իւրեանց անյուսութեամբն իւրով . մինչէւ ապա ննարեցաւ Լաթուր տիկին հանդարտել զնա, բազում գորովայլիւ յորջորջանօք՝ զրգելով զնա որ կարողքն էին արծարծանել ի նմա զյոյս ակնկալութեան բարեաց : Որդեակ ձայներ զնա, Եւ որդեակ սիրուն, Եւ փեսայ, Եւ խօսնայր դստերն իւրոյ : Յորդորագոյնս արար զնա մտանել ի տուն Եւ խուն ինչ առնույ կերակուր . Բազմեցաւ նա ընդ մեզ ի սեղան մերձ ի տեղին ուրանօք տղայակիցն իւր նստեր երբեմն ի ձաշել . Եւ որպէս թէ տակաւին Եւս անդէն ի տեղուջն կայր՝ բարբառեր առ նա, Եւ մատուցաներ նմին խորտիկս Եւ համադամս ի ցանկալեաց նորա . բայց իբրէւ անճին զգաստ լեալ ուշաբերեր զլալ հարկաներ Յաւուրսն որ զկնի՝ ժողովեալ հաւաքեաց զա-

Puis il s'éloigna d'elles en gémissant, et se mit à errer çà et là dans l'habitation : il en parcourait les endroits qui avaient été les plus chers à Virginie ; il disait à ses chèvres et à leurs petits chevreaux, qui le suivaient en bêlant « Que me demandez-
« vous? Vous ne reverrez plus avec moi celle qui vous donnait
« à manger dans sa main. Il fut au Repos-de-Virginie, et, à la vue des oiseaux qui voltigeaient autour, il s'écria « Pauvres
« oiseaux! vous n'irez plus au-devant de celle qui était votre
« bonne nourrice. En voyant Fidèle qui flairait çà et là, et marchait devant lui en quêtant, il soupira, et lui dit : « Oh! tu
« ne la retrouveras plus jamais! Enfin, il fut s'asseoir sur le rocher où il lui avait parlé la veille ; et, à l'aspect de la mer, où il avait vu disparaître le vaisseau qui l'avait emmenée, il pleura abondamment.

Cependant nous le suivions pas à pas, craignant quelque suite funeste de l'agitation de son esprit. Sa mère et madame de La Tour le priaient, par les termes les plus tendres, de ne pas augmenter leur douleur par son désespoir enfin celle-ci parvint à le calmer en lui prodiguant les noms les plus propres à réveiller ses espérances. Elle l'appelait son fils, son cher fils, son gendre, celui à qui elle destinait sa fille. Elle l'engagea à rentrer dans la maison et à y prendre quelque peu de nourriture. Il se mit à table avec nous, auprès de la place où se mettait la compagne de son enfance ; et, comme si elle l'eût encore occupée, il lui adressait la parole et lui présentait les mets qu'il savait lui être les plus agréables ; mais, dès qu'il s'apercevait de son erreur, il se mettait à pleurer. Les jours suivants, il recueillit tout ce qui avait été à son usage particulier les derniers bouquets qu'elle avait portés, une tasse de coco où elle avait

մենայն ինչ որ առանձինն պիտոյից Վիրգիլեայ արքանեկեայ էին, մինչեւ գլերջին փունջս ծաղկանց զոր յանձին տարեայ էր, եւ զսկանակն ի բոբոյէ որով ջուր ըմպեր, եւ զնշխարսն զայնոսիկ զիւրոյ սիրունոյն պատուականագոյն քան զամենայն զանձն աշխարհի համարեով՝ համբուրեր զնոսին եւ ի ծոցին ամփոփեր : Ոչ այնպէս անուշաբոյր է յամբար որպէս ինչ յոր սիրելոյն հպեայ իցեն մեռք Ուր ուրեմն տեսեայ զի իւրն աղեկիզմունք յաւելուին զմորմոք սրտի մօրն եւ Լաթուրի տիկնոջ, եւ զի գտանն պետս կարեւորս հարկ էր հայթայթել մշտաջան վաստակօր, մեռն ի գործ արկ ի դարման պարտիզին՝ զօրավիզն գլոմինիկոս ունելով :

Յետ ոչ բագում ինչ առուրց պատանին այն որ զօրէն ամերիկածին Երոպացոց անփոյր էր ամենէ ին ի գիտել թէ զինչ ինչ ի կենցաղումն անշանիչեն պատահարք, աղաչեաց զիս ուսուցանել իւր զընրերցումն եւ զգիր, զի կարող լինիցի թղթել առ Վիրգիլէն : Ապա իղն եղև եւ աշխարհագրութեան հմտանայ՝ զի զիտասցէ թէ զինչ էրկիր է յոր ջուրեացն Վիրգիլէն, եւ պատմական իրաց տեղեկանայ՝ զի ծանիցէ զկենցաղ մարդկանն յորս էրթայր նա վարել զկեանս : Այսպէս եւ մշակութեանն արուեստի լեայ էր քաջամուտ, եւ գտապար զվայրսն ուսեայ էր յարդ եւ ի զարդ ածել՝ սիրոյն հետք խրախուսանօր : Եւ չիք էրկբայել զի յոյովագոյնքն ի գիտութեանց եւ յարուեստից արգասիք են բերկրանաց՝ որոց ակնկալութիւն խոստանայ հրաբորբորն այն անանդորր տարփանք, եւ առ ի ջգոյէ նոցին ծնանի իմաստասիրութիւն որ խրատէ մխիթարել ի վերայ ամենայնի : Այսպէս ահա բնութիւն զօղ պնդութեան էիցս համայնից զսեր կացուցեայ, արար զնա մերոցս ընկերահաշտ միաբանութեանց կենդանութիւն, եւ հմտութեանցն եւս մերոց եւ զուարճութեանց հանդերձող :

Ոչ յոյժ ախորժական բուեցաւ Պօղայ աշխարհագրութեանն ուսումն, որ փոխանակ զանցնիւր աշխարհաց կազմութեամբ

coutume de boire ; et, comme si les restes de son amie eussent été les choses du monde les plus précieuses, il les baisait et les mettait dans son sein. L'ambre ne répand pas un parfum aussi doux que les objets touchés par l'objet que l'on aime. Enfin, voyant que ses regrets augmentaient ceux de sa mère et de madame de La Tour, et que les besoins de la famille demandaient un travail continuel, il se mit, avec l'aide de Domingue, à réparer le jardin.

Bientôt ce jeune homme, indifférent comme un créole pour tout ce qui se passe dans le monde, me pria de lui apprendre à lire et à écrire, afin qu'il pût entretenir une correspondance avec Virginie, Il voulut ensuite s'instruire dans la géographie, pour se faire une idée du pays où elle débarquerait ; et dans l'histoire, pour connaître les mœurs de la société où elle allait vivre. Ainsi, il s'était perfectionné dans l'agriculture et dans l'art de disposer avec agrément le terrain le plus irrégulier, par le sentiment de l'amour. Sans doute, c'est aux jouissances que se propose cette passion ardente et inquiète que les hommes doivent la plupart des sciences et des arts ; et c'est de ses privations qu'est née la philosophie, qui apprend à se consoler de tout. Ainsi la nature, ayant fait de l'amour le lien de tous les êtres, l'a rendu le premier mobile de nos sociétés, et l'instigateur de nos lumières et de nos plaisirs.

Paul ne trouva pas beaucoup de goût dans l'étude de la géographie, qui, au lieu de nous décrire la nature de chaque pays,

տայոյ զնկարագիր , զքաղաքական նոցին տրոմունսն եւք առնն առաջի : Ինքն իսկ պատմութիւնն , մանաւանդ արդեացս ժամանակաց դէպք , ոչ ինչ ցանկայի գտան նմա . քանզի ոչ այլ ինչ տեսանէր ի նոսա , բայց ադէտս հասարակաց անհատս՝ զորոց ոչ առնոյր ի միտ զպատճառսն , պատերազմունսն խօլականսն եւ անպատճառս , դաւաճանութիւնսն զաղտնորդայրս , ազինսն նկնախոհսն եւ աւագորեար անողորմ Քան զպատմութեան վերժանութիւնն նախամեծար առնէր զվիպասանութեանցն , յորս առաւելագոյն իմն զտանէր բանս զգորովական իմաստից եւ զհրահանգաց սրտի , մերք եւ պայմանս կենցաղոյ՝ իւրումն նմանավիշտս : Սմին իրի եւ քան զամենայն մատեանս ականորժական էր նմա Տելեմաք սակս խիտ առ խիտ նկարագրի դաշտայնոյն կենաց եւ կրից որ ընդաբոյս են մարդկեղէնս բնութեան : Վերժանէր ի յուր մօրն եւ Լարուրի տիկնոջ գնատուածս զրոցն որ աւելի իմն զորովէինն զնա . յայնժամ եւ սրտառուջ յիշատակօք խանդաղաւեայ՝ զեղոյր բարբառ նորա ի կոկորդին , եւ արտասուք յաջացն նոսէին թուեր ճշգրտիւ գտանել ի Վիքզինէ զԱնտիոպեայ մեծութիւնն եւ զիմաստութիւնն՝ հանդերձ ներարեայ ադէտիքն եւ զորովով Իսկ յորժամ զնորահնարն մերոցս ժամանակաց վիպասանութիւնսն ընքերցաւ , վեր ի վայր հարեայ վրդովեցաւ աննն նորա յերեսաց խառնագնաց բարոյիցն եւ վառաշուտ իմաստից որ ի նոսա . եւ յասել այլոցն ցնոսս զի ճշգրտատիպ նկարագիրք էին այնոքիկ քաղաքաժողով ընկերութեանց ներպայ , երկեաւ՝ եւ բերեսս ոչ յանիրաւի՝ զի մի գոնցէ եւ Վիքզինէ զգածեայ նոքիմբք եւ զառածեայ մոռանայցէ զաննն իւր

Քանզի տարի մի եւ կէս տարւոյ եւ աւելի եւս անց ի վերայ , եւ Լարուր տիկին չէ եւս ընկայաւ ինչ զրոյց ի հօրաբեռնն , եւ ոչ ի ՚ստերէ իւրմէ . զայս միայն յուեայ էր յօտարաց՝ զի անվտանգ ժամանեայ էր նորա ի Քաղղիւս : Ուր ուրեմն եհաս եւ նաւ մի որ ի Հնդկկս գնայր , եւ էբեր առ նա ծրար մի եւ բուղթ՝ նորին

ne nous en présente que les divisions politiques. L'histoire, et surtout l'histoire moderne, ne l'intéressa pas davantage. Il n'y voyait que des malheurs généraux et périodiques, dont il n'apercevait pas les causes; des guerres sans sujet et sans objet; des intrigues obscures, des nations sans caractère et des princes sans humanité. Il préférait à cette lecture celle des romans, qui, s'occupant davantage des sentiments et des intérêts des hommes, lui offraient quelquefois des situations pareilles à la sienne. Aussi aucun livre ne lui fit autant de plaisir que le *Télémaque*, par ses tableaux de la vie champêtre et des passions naturelles au cœur humain. Il en lisait à sa mère et à madame de La Tour les endroits qui l'affectaient davantage alors. ému par de touchants ressouvenirs, sa voix s'étouffait, et les larmes coulaient de ses yeux. Il lui semblait trouver dans *Virginie* la dignité et la sagesse d'Antiope, avec la tendresse et les malheurs d'Eucharis. D'un autre côté, il fut tout bouleversé par la lecture des romans à la mode, pleins de mœurs et de maximes licencieuses; et, quand il sut que ces romans renfermaient une peinture véritable des sociétés de l'Europe, il craignit, non sans quelque apparence de raison, que *Virginie* ne vint à s'y corrompre et à l'oublier.

En effet, plus d'un an et demi s'était écoulé sans que madame de La Tour eût des nouvelles de sa tante et de sa fille; seulement elle avait appris par une voie étrangère que celle-ci était arrivée heureusement en France. Enfin elle reçut, par un vaisseau qui allait aux Indes, un paquet et une lettre écrite de

ինքեան Վիրգիլեայ ձեռագիր : Թեպետ եւ խնամով բողարկեալ էր ներողամիտ եւ սիրուն որդեկին զվիշտս անձին իւրոյ, սակայն եւ այնպէս խելամուտ եղէ մայրն տառապանաց նորա. բանգի եւ այնպէս իմն ճշգրտահան զկենցաղ նորին եւ զբարս նկարագրէր քարտեզն այն, զի բան առ բան կալայ զայն յուշի մտացս

« Յոյժ սիրեցեալդ իմ եւ աննկայի մայրիկ,

« Բագում ինքնագիր նամականի յղեցի ես առ քեզ մինչեւ
« ցայսօր. եւ զի ջընկալայ դարձուած պատասխանոյ, խիթամ
« քե գուցէ չիցեն հասեալ ի ձեռս քո : Ակն ունիմ քե ոչ նոյն
« անցք եւ ընդ սա անցցեն, բանգի պէտ արարեալ ջանահնար
« եղէ ծանօթս տալ քեզ զանձնես, եւ գողջունեղ ձերմէ լսել
« ինչ :

« Յօրէ անջատմանս իմոյ առ ի ձեռն՝ արուօսք բագում հեղի
« ես, որ յառաջ ժամանակաւ ընդ օտարացն եւէք աղէտս ար-
« տասուեալ էի Ի հասանել իմում այսր՝ իբրեւ էնարց ցիս
« հօրաբոյրն իմ էրէ զինչ ինչ ուսեալ զխտիցեմ, մեծաւ զար-
« մացմամբ յուսաւ յինէն պատասխանի զի անգետ եմ ընթեր-
« ցանութեան եւ գրոյ : Ննարց ցիս ապա էրէ զինչ ուսեալ իցեմ
« յորմէ հետէ շնչեմս զօղ կենդանութեան. եւ էտու պատաս-
« խանի էրէ ուսայ զսուտնին իրս յանձանձել եւ կամակատար
« մօրն իմոյ յինել. սասաց ցիս էրէ գաղախնոյ դաստիարակու-
« քիւն տուեալ են ինձ Ի վաղիւ անդր եղ զիս յուսումն իմեծի
« ուրեք աբբայօրանի մերն ի Փարիզ, յորում վարժապետք
« պէսպէս իրաց՝ բաց յայոց մարգից՝ ուսուցանեն ինձ զպատ-
« մութիւն, զաշխարհագրութիւն, զքերականութիւն, զգափա-
« բանութիւնս եւ զհեծելութիւն. սակայն այնպէս դուզնաբեայ
« է ուշիմութիւնս իմ յուսումն մակացութեանցդ, զի ոչ մեծ
« ինչ օգուտ գործեսցեն վարժապետքս այսօրիկ : Գիտակ իսկ

la propre main de Virginie. Malgré la circonspection de son aimable et indulgente fille, elle jugea qu'elle était fort malheureuse. Cette lettre peignait si bien sa situation et son caractère, que je l'ai retenue presque mot pour mot

« TRÈS-CHÈRE ET BIEN-AIMÉE MAMAN,

« Je vous ai déjà écrit plusieurs lettres de mon écriture ; et, comme je n'en ai pas eu de réponse, j'ai lieu de craindre qu'elles ne vous soient point parvenues. J'espère mieux de celle-ci, par les précautions que j'ai prises pour vous donner de mes nouvelles et pour recevoir des vôtres.

« J'ai versé bien des larmes depuis notre séparation, moi qui n'avais presque jamais pleuré que sur les maux d'autrui ! Ma grand'tante fut bien étonnée à mon arrivée, lorsque, m'ayant questionnée sur mes talents, je lui dis que je ne savais ni lire ni écrire. Elle me demanda qu'est-ce donc que j'avais appris depuis que j'étais au monde ; et, quand je lui eus répondu que c'était à avoir soin d'un ménage et à faire votre volonté, elle me dit que j'avais reçu une éducation de servante. Elle me mit, dès le lendemain, en pension dans une grande abbaye auprès de Paris, où j'ai des maîtres de toute espèce ils m'enseignent, entre autres choses, l'histoire, la géographie, la grammaire, les mathématiques et à monter à cheval ; mais j'ai de si faibles dispositions pour toutes ces sciences, que je ne profiterai pas beaucoup avec ces messieurs. Je sens que je suis une pauvre créature qui ai peu d'esprit, comme ils le font entendre. Cependant les bon-

« Էմ ես, որպէս եւ սորա վկայեն, զի հէք էմ եւ տկարամիտ
« մանուկ. սակայն եւ այնպէս ոչ վերջանայ հօրաքոյրն իմ
« բարեբարէյ առ իս : Ըստ իւրաքանչիւր յեղանակս տարւոյ
« պատմութեանս. նորս ինձ հանդերձ : Նաժիշտս երկու կար-
« գեայ է իմ սպասահարկութիւն, որ եւ նորա ճոխաբար զգե-
« ցեայ են իբրեւ զտիկնայս ոմանս : Եղ ինձ նա մեծարանաց
« անուն զկոմսուհիդ. այլ իբաց երող զանունս ԼԱԹՈՒՐ որ
« որպէս քեզ նոյն եւ ինձ էր սիրելի յաղագս տառապանացն
« որոջ տարեայ էր հայրն իմ ի հարսնացուցանել իւրում զքեզ՝
« ըստ քոյոցն առ իս գրուցաց Փոխան քոյին ամուսնական
« անուանող եղ ինձ զազգատունիչ քո գանուն, որ եւ այն սի-
« րելի է ինձ, զի օրիորդութեան քո անուն է Յայսպիսում
« տեսեայ զանձն իմ պայմանի, աղերս արկի առ նա նպաստս
« ինչ առաքել, առ քեզ Բայց զպատասխանին զիւրոյ ճանից
« քեզ ի վեր Այլ քանզի պատուէր տուեայ է քո ինձ ցանկ
« զճշմարիտն ասել քեզ յուր. պատասխանի էտ եւ ասէ ցիս
« եթէ սակաւն ինչ ոչ օգտեսչէ քեզ, եւ յանշուքն կենցաղիդ
« զոր վայրես շատն յաճախեսցէ քեզ հոգս եւ տատամսութիւն :
« Զառաջինն փոյր յանձին կալայ գրոյց տայ քեզ զողջունէ
« իմմէ օտարոտի մեռամբ՝ առ ի չգոյէ իմոյս : Բայց ի ժամանել
« իմում ոչ զոր ունելով աստէն ինձ մտերիմ, զտիւ եւ զգիշեր
« ջան եղեայ վաստակեցի յուսումն ընթերցանութեան եւ գրոյ.
« եւ օժանդակութեամբ շնորհացն Տեառն ի սակաւ ժամանակի
« վարժ գտայ եւ յերկոսին :

« Զառաջնոցն իմոց քրոջ զառաքումն յանձն արարի ի խնամս
« տիկնայցն սպասեկաց իմոց. եւ նորա, որպէս հաւանեայ էմ,
« յանձնեայ են զնոսին հօրաբեռն իմում : Իսկ յայս նուազ աղա-
« ջեցի զմի ոմն ի մտերմաց իմոց ուսումնակցաց հասուցանել
« զքուդրս առ քեզ. եւ նովին երեսագրով զոր գտանես ի սմին՝
« առարեսցես եւ դու յանուն նորա զպատասխանիսդ : Քանզի
« հօրաքոյրն իմ արգել չթղթել բնաւ ընդ ումէք յարտաքնոցն .

« tés de ma tante ne se refroidissent point. Elle me donne des
« robes nouvelles à chaque saison. Elle a mis près de moi deux
« femmes de chambre, qui sont aussi bien parées que de gran-
« des dames. Elle m'a fait prendre le titre de comtesse; mais
« elle m'a fait quitter mon nom de LA TOUR, qui m'était aussi
« cher qu'à vous-même, par tout ce que vous m'avez raconté
« des peines que mon père avait souffertes pour vous épou-
« ser. Elle a remplacé votre nom de femme par celui de vo-
« tre famille, qui m'est encore cher cependant, parce qu'il a
« été votre nom de fille. Me voyant dans une situation aussi
« brillante, je l'ai suppliée de vous envoyer quelques secours.
« Comment vous rendre sa réponse? Mais vous m'avez recom-
« mandé de vous dire toujours la vérité. Elle m'a donc répondu
« que peu ne vous servirait à rien, et que, dans la vie sim-
« ple que vous menez, beaucoup vous embarrasserait. J'ai cher-
« ché d'abord à vous donner des nouvelles par une main étran-
« gère, au défaut de la mienne; mais n'ayant, à mon arrivée
« ici, personne en qui je pusse prendre confiance, je me suis
« appliquée nuit et jour à apprendre à lire et à écrire: Dieu
« m'a fait la grâce d'en venir à bout en peu de temps.

« J'ai chargé de l'envoi de mes premières lettres les dames qui
« sont autour de moi; mais j'ai lieu de croire qu'elles les ont
« remises à ma grand'tante. Cette fois, j'ai eu recours à une
« pensionnaire de mes amies c'est sous son adresse ci-jointe
« que je vous prie de me faire passer vos réponses. Ma grand'-
« tante m'a interdit toute correspondance au dehors, qui pour-
« rait, selon elle, mettre obstacle aux grandes vues qu'elle a

« զի մի տսէ խափան լինիցին իրքն բարեաց մեծամեծաց զորս
« ի մտին եղեալ է առնել ինձ , Նա ինքն միայնակ կարող է գալ
« եւ տեսանել զիս ի խաղխամեայ պատուհանէն վանդակի վա-
« նացս , որպէս եւ ծերունի ոմն բարեկամ իւր , որ որպէս ինքն
« ասէ՝ ախորժ հաճութեամբ տեսանէ զիս Այլ զի զարդարն
« ասացից , ես ոչ ինչ ունիմ ախորժ զնա տեսանելոյ , թեպէ-
« տեւ եւ ոչ զայլ որ երբէք կամիցիմ ախորժել :

« Ի ճոխութեան մեծի եւ ի պերճութեան կեամ , եւ դանգ մի
« ոչ ունիմ զոր ըստ կամս անձին ծախիցեմ . քանզի ասէն զի
« եթէ զոյր առ իս արծար , վտանգ լինէր ջարաշուք ինչ պա-
« տահմանց դեպ լինելոյ : Պատմութեամբ իմ գլխովին նաժշտաց
« իմոց են ինչք քան թէ իմ , զի մինչչեւ իմ ի բաց ելեալ զնոսս՝
« վիճէն ընդ միմեանս թէ ո՞ր զնոսին առնուցու . Ի բազմագանձ
« փարթամութեան աստ ջբառարագոյն գտանիմ քան զոր առ
« քեզն էի . քանզի չունիմ ինչ զոր տայցեմ ումբ : Իբրեւ սեսի
« զի մակացութիւնքս խորիւք զորս ինձ ուսուցունեն , ոչ դիւ-
« բին ինձ զդուզնաբեայն անգամ բարերարութիւն , յասեղն
« իմ եղէ ապաստան , զոր դուռն իսկ ուսուցէր ինձ առնուլ
« ի կիր , եւ ընդ այն ուրախ եմ յոյժ : Եւ ա՛յա յղեմ առ ձեզ
« զոյզս զոյզս գուրպայից ձեռագործաց իմոց վասն քո , եւ
« վասն մօր Մարգարտի , գղակ մի վասն Դոմինիկեայ , եւ զմի
« ի կարմրերանգ թաշկինակաց իմոց վասն Մարիամու . Յաւե-
« լում ի ծրարիս կորիզս մրգաց ի նախաճաշիցն իմոց , հան-
« դերձ ընդովք եւ սերմամբք ազգի ազգի ծառոց զորս ինձեն
« ժողովեցի ի պարապոյ ժամս իմ ի դրախտի աստ վանացս
« Մարտեցի ի նմին եւ սերմանս մանուշակի , մարգարտի .
« հրանկի , պուտ ծաղկան եւ քոսախոտոյ զորս ի դաշտիցն
« հաւաքեցի Ի մարգս եւ ի մարմանդս աշխարհիս գտա-
« նին ծաղկունք որ գեղանիք էսս են քան զորս ի մերումդ .
« այլ չիք որ երեսս առնիցի նոցա : Ոչ ինչ երկբայիմ զի դու
« եւ մայրն Մարգարիտ առաւել խնդասջիք ընդ այս քսակ

« sur moi. Il n'y a qu'elle qui puisse me voir à la grille, ainsi
« qu'un vieux seigneur de ses amis, qui a, dit-elle, beaucoup
« de goût pour ma personne. Pour dire la vérité, je n'en ai
« point du tout pour lui, quand même j'en pourrais prendre
« pour quelqu'un.

« Je vis au milieu de l'éclat de la fortune, et je ne puis
« disposer d'un sou. On dit que si j'avais de l'argent, cela ti-
« rerait à conséquence; mes robes même appartiennent à mes
« femmes de chambre, qui se les disputent avant que je ne
« les aie quittées. Au sein des richesses, je suis bien plus pau-
« vre que je ne l'étais auprès de vous, car je n'ai rien à don-
« ner. Lorsque j'ai vu que les grands talents que l'on m'en-
« seignait ne me procuraient pas la facilité de faire le plus petit
« bien, j'ai eu recours à mon aiguille, dont heureusement vous
« m'avez appris à faire usage. Je vous envoie donc plusieurs
« paires de bas de ma façon pour vous et maman Marguerite,
« un bonnet pour Domingue, et un de mes mouchoirs rouges
« pour Marie. Je joins à ce paquet des pepins et des noyaux
« des fruits de mes collations, avec des graines de toutes sor-
« tes d'arbres que j'ai recueillies, à mes heures de récréation,
« dans le parc de l'abbaye. J'y ai ajouté aussi des semences de
« violettes, de marguerites, de bassinets, de coquelicots, de
« bluets, de scabieuses, que j'ai ramassées dans les champs.
« Il y a dans les prairies de ce pays de plus belles fleurs que
« dans les nôtres, mais personne ne s'en soucie. Je suis
« sûre que vous et maman Marguerite serez plus contentes de
« ce sac de graines que du sac de piastres qui a été la cause
« de notre séparation et de mes larmes. Ce sera une grande
« joie pour moi si vous avez un jour la satisfaction de voir

« սերմանեսաց քան ընդ պարկ մի արծաթոյ՝ որ անջատմանս
« մերում եւ արտասուսացն իմոց էղէս պատճառք Խըն-
« դուքիւն մեծ էղիշի ինն էրէ բերկրեսչիք երբեմն ի տեսիլ
« խնճորենեացն բռնսելոց առ ընրէր աղսմարգիցն մերոց, եւ
« յորժամ փիճիք զսաղարբսն փարեալ պատիջէն զքորէնէօքն
« մերովք : Յայնժամ եւ զանճն քո ի Նորմանախա նամարեսցիս,
« զոր սիրեսն ոգւով չափ

« Պատուէր ինն տուեալ էիր իրագել առնել զքեզ խնդու-
« քեանցն իմոց եւ տառապանաց : Խնդուքիւն ինչ ոչ եւս ունիմ
« ի բացեալ առ ի քեն . իսկ գտառապանս իմ ամոքեմ յուշ
« ածեալ զի դու ինքն յայս պայման կենաց էղիր զիս ըստ կամացն
« Աստուծոյ : Բայց քան զամենայն ինչ ընդ այն վիշտ է ինճ
« մեծապէս զի չիք որ աստանօր որ զքեն խօսիցի, եւ ոչ ընդ
« որում ես ինքն խօսիցիմ զքեն Նաժիշտք իմ, մանաւանդ քե
« յօրաքեռն իմոյ, քանզի առաւել նորս քան քե իմ են սպա-
« սեակք, սսենցիս յորժամ բանս ի մեջ ստնուցում զսիրելեաց
« անճին իմոյ Յուշ լիցի քեզ զի Գաղղիացի ես դու, եւ պար-
« տիս զլսժիցն աշխարհ ի մոռացօնս արկանել : Ո՛հ, յաւ է ինճ
« զանճն իմ գլխովին մոռանալ քան քե զվայրն յորում ծնեալս
« եմ եւ յորում դուքղ կեցեք : Խժից աշխարհ այս իսկ է վասն
« իմ . քանզի միայնիկ կեամ աստանօր, եւ չիք որ որում մար-
« քիցիմ յայտ առնել զսերն որով սիրեմ եւ սիրեցից զքեզ մինչեւ
« ցմահ ,

« Սիրեցեալդ իմ եւ անճկալի մայրիկ ,

« Հնազանդ եւ կարողին դուստրս քո

ՎԻՐԳԻՆԷՆԷ ՏԸ ԼԱԹՈՒԻՐ :

« Ի բարեսեր խնամս քո յանճն առնեմ զՄարիամ եւ զԴոմի-
« նիկոս որ այնչափ զքով զմանկուքիւն իմ սնուցին . գգուեա
« յինեն կողմանէ զՀաւատարիմն որ ի մայրիսն եգիտ զիս :

« des pommiers croître auprès de nos bananiers, et des hê-
« tres mêler leur feuillage à celui de nos cocotiers. Vous vous
« croirez donc la Normandie, que vous aimez tant.

« Vous m'avez enjoint de vous mander mes joies et mes pei-
« nes. Je n'en ai plus loin de vous : pour mes peines, je les
« adoucis en pensant que je suis dans un poste où vous m'a-
« vez mise par la volonté de Dieu. Mais le plus grand chagrin
« que j'y éprouve est que personne ne me parle de vous, et
« que je n'en parle à personne. Mes femmes de chambre, ou
« plutôt celles de ma grand'tante, me disent, lorsque je cher-
« che à amener la conversation sur des objets qui me sont si
« chers Mademoiselle, souvenez-vous que vous êtes Fran-
« çaise, et que vous devez oublier le pays des sauvages ! Ah !
« je m'oublierais plutôt moi-même que d'oublier le lieu où je
« suis née, et où vous vivez ? C'est ce pays-ci qui est pour
« moi un pays de sauvages ; car j'y vis seule, n'ayant per-
« sonne à qui je puisse faire part de l'amour que vous portera
« jusqu'au tombeau,

Très-chère et bien aimée maman,

« Votre obéissante et tendre fille,

« VIRGINIE DE LA TOUR.

« Je recommande à vos bontés Marie et Domingue, qui ont
« pris tant de soin de mon enfance ; caressez pour moi Fidèle,
« qui m'a retrouvée dans les bois. »

Զարմացաւ յոյժ Պօղ զի զանձնէն ինչ ոչ սաւեր Վիրգիներ, նա՛ որ եւ գշուռ իսկ տանն ջեր բողեալ անյիշատակ. բայց անգիտանայր նա զի որջսփ եւ երկարածիզ իցէ բուղթ կնոջ մարդոյ, ի կատարածին եւեր սովոր է նա յեռույ զպատուականագոյնն յիմաստից

Ի յաւելուածի ուրեր նամակին աղաջեր Վիրգիներ զՊօղ առանձինն խնամ ունել երկուց ինչ սերմանց, այն իսկ էին մանուշակի եւ բոսախոտոյ. եւ տեղեակս առներ զնա լատկութեանց ինչ տնկոցն, եւ քէ սրբ ի վայրաց ի դէպ զայցեն նոցա : « Մանիշակդ, սաւեր, փթթե ծաղիկ նկնատեսի, մանիշակագոյն, եւ սիրէ մացառաղօղ բարջել. այլ ի բուրագուարձ հոտոյն սաստկութենէ անդէն յերեւան զայ » եւ պատուիրեր սերմանել զայն գեգերբբ աղբերն, առ ոտս իւրոյ քոքենւոյն եւ յաւելեալ ի բանս իւր սաւեր. « Բոսախոտն բանայ ծաղիկ գեղեցիկ ի կապուտակ բացագոյն, սպիտականիչ ունելով բիծս ի բոխ բածակի, որպէս այն քէ ի սուգ իցէ համակեալ. նմին իրի եւ այրույ ծաղիկ յոմանց յորջորջի Սիրէ զապառւածուտան եւ զհողմակոծ տեղիս : » եւ աղաջեր զնա սերմանել զայն ի քարածայռին յորոյ վերայ ի վերջնումն նուագի խօսեցեալ էր ընդ նմա, եւ առ սեր իւր կոջել զանուն վիմին այնորիկ ՎԷՄ ՀՐԱԺՅՇՏԻ :

Եւ էր զսերմանսն զայնոսիկ ամփոփեալ ի քսակ հիւսկէն, որ քեպէտ անպաճոյճ՝ սակայն անգին բուեցաւ Պօղայ յորժամ էտես ի վերայ նորին ձեւակերպեալ զտառքս P եւ V, Պ եւ Վ (Պօղ եւ Վիրգիներ) գիրերօք փաբութեալս եւ յօրինեալս զիսակօք վարսիցն Վիրգիներայ, որպէս ծանեաւ ի գեղոյն :

Ի յուր թղթոյ դիւրագորով եւ առաքինի օրիորդին ազգատոհմն ողջոյն հարաւ յարտասուս : Ի դիմաց ամենեցուն մայրն արար պատասխանի՛ զի անդէն մնասցէ կամ դարձցի յետս որպէս զիարդ եւ հաճոյ իցէ անձին իւրում. հաւատա, սաւեր,

Paul fut bien étonné de ce que *Virginie* ne parlait pas du tout de lui, elle qui n'avait pas oublié, dans ses ressouvenirs, le chien de la maison ; mais il ne savait pas que, quelque longue que soit la lettre d'une femme, elle n'y met jamais sa pensée la plus chère qu'à la fin.

Dans un post-scriptum, *Virginie* recommandait particulièrement à *Paul* deux espèces de graines • celles de violettes et de scabieuses. Elle lui donnait quelques instructions sur les caractères de ces plantes, et sur les lieux les plus propres à les semer. « La violette, lui mandait-elle, produit une petite fleur « d'un violet foncé, qui aime à se cacher sous les buissons ; « mais son charmant parfum l'y fait bientôt découvrir. » Elle lui enjoignait de la semer sur le bord de la fontaine, au pied de son cocotier. « La scabieuse, ajoutait-elle, donne une jolie « fleur d'un bleu mourant et à fond noir piqueté de blanc. On « la croirait en deuil on l'appelle aussi, par cette raison, la « fleur de veuve. Elle se plaît dans les lieux âpres et battus des vents. » Elle le pria de la semer sur le rocher où elle lui avait parlé la nuit la dernière fois, et de donner à ce rocher, pour l'amour d'elle, le nom de **ROCHER DES ADIEUX**.

Elle avait renfermé ces semences dans une bourse dont le tissu était fort simple, mais qui parut sans prix à *Paul*, lorsqu'il y aperçut un **V** et un **P** ~~entrelacés~~, et formés de cheveux, qu'il reconnut à leur beauté pour être ceux de *Virginie*.

La lettre de cette sensible et vertueuse demoiselle fit verser des larmes à toute la famille. Sa mère lui répondit, au nom de la société, de rester ou de revenir à son gré, l'assurant qu'ils avaient tous perdu la meilleure partie de leur bonheur depuis

զի յօրէ յորմէ մեկնեցար զու ի մենջ՝ կորուսար մեր զմեծ մասն բարեբաստութեան մերոյ, եւ ես ինքն առաւել քան զամենեսեան կամ անմխիթար :

Գրեաց եւ Պօղ թուղբ երկայնածիգ յորում խոստանայր արժանաւոր նմին յարդարել զպարտեզն, եւ խառն գործել անղանօր զբուսակս Եւրոպայ եւ զԼիբիոյ, զոր օրինակ նորա զանուանս իւրեանց խառնամանեայ էր յիւրումն ձեռակերտի, եւ թէ յդէ առ նա միրգս քաջա՛ասս ի քոքենեաց աղբերն. եւ ջլաւելում ինջ՝ ասեր՝ ի սերմանց կղզեկիս, որպէս զի տեսոյ նոցին տենջացեայ փութասցիս դառնայ այսբէն : Եւ աղբսեր ունկն մատուցանել անձկայրեաց ըզմից ազգատոհմին, եւ մանաւանդ իւրոցն, եւ ձեպել զղարձ իւր, քանզի ոչ էւս հնար է ինձ, ասեր, սփոփանս ինջ գտանել՝ մինջ ի բացեայ իցեմ առ ի քէն :

Փութոյ պնդութեամբ սերմանեաց Պօղ զսերմանսն Եւրոպականս, եւ մանաւանդ զմանիշակին եւ զայրոյ ծաղկի, որոց ոչ սակաւ նմանութիւն էր ծաղկանցն ընդ բուսոյ բարուց եւ պայմանին Վիրգիներայ, որ եւ այնչափ խնամով ապսպարէր զնոսին. այլ քանզի ի ծովաջու ձանապարհին հովանաբեայ եւ ոսնեայ էին, կամ թէ արդէօք օղոցն Ափրիկեայ ոչ ի դէպ էկեայ, սակաւագոյնք եւեթ ի նոցանէ ընձիւղս արձակեցին, եւ նոքին էւս ոչ էկին ի հաստընութիւն :

son départ ; et que , pour elle en particulier , elle en était inconsolable.

Paul lui écrivit une lettre fort longue , où il l'assurait qu'il allait rendre le jardin digne d'elle , et y mêler les plantes de l'Europe à celles de l'Afrique , ainsi qu'elle avait entrelacé leurs noms dans son ouvrage. Il lui envoyait des fruits des cocotiers de sa fontaine , parvenus à une maturité parfaite. Il n'y joignait disait-il , aucune autre semence de l'île , afin que le désir d'en revoir les productions la déterminât à y revenir promptement. Il la suppliait de se rendre au plus tôt aux vœux ardents de leurs familles , et aux siens particuliers , puisqu'il ne devait désormais goûter aucune joie loin d'elle.

Paul sema avec le plus grand soin les graines européennes , et surtout celles de violettes et de scabieuses , dont les fleurs semblaient avoir quelque analogie avec le caractère et la situation de Virginie , qui les lui avait particulièrement recommandées ; mais , soit qu'elles eussent été éventées dans le trajet , soit plutôt que le climat de cette partie de l'Afrique ne leur fût pas favorable , il n'en germa qu'un petit nombre qui put venir à sa perfection.

ԳԼՈՒԽ Դ.

Սակայն՝ յաջողանք որ յառաջընթաց իսկ լինին բարեբաստութեան մարդկան՝ մանաւանդ ի գաղթականս Գաղղիացւոց, հռչակ իմն հարին ի կողգեոջ սնդ՝ որ ոչ սակաւ տազնապէր զՊօղ Արքնառուն այնորիկ որ զնամակն բերեալ էր՝ ստեին էրէ հանդերձի Վիրգիէնէ առն լինէլ, եւ զանուն իսկ դրանկին տային որ հարսնացուցանէլոց էր զնա. էին եւս որ ասեին թէ կատարեցան իսկ հարսանիքն, եւ մէք եւս ի հանդիսի անդ էաք : Արհամարհեաց Պօղ զառանջինն զգրոյցս բերեալս ի վսճառաշան նաւէ, որ բազում այն է զի ստայօղս ինչ կարկատեալ ծաւալէ յանցս իւր Այլ քանզի յոյովք ի կողգեցեացն նենգածես իմն գորովով սրգահատեալ ի նա՝ էլեւէս զմիմեամբք առնեին կարեկից նմա լինէլ սակս իրացն դիպելոց, տակաւ հաստարիմ բուէյան նմա բանքն : Նա զի եւ ի վիպասանութիւնս ինչ զորս ընթերցեալն էր՝ տեսներ զի ի խաղս իմն համարեալ էր դաւաճանութիւն. եւ քանզի զիտակ էր զի ճշգրիտ նկարագիրք գոյին ի մտեանսն բարուց եւ քաղաքավարութեան ներուպայ, խիբայր թէ զուցէ եւ դուստրն կարուրի տիկնոջ զառածեալ նոքօք եւ մոռացօնս իւրոյն արասլէ խոստմանց. եւ ահա անդստին չարաբաստիկ առներ զնա հմտութիւն իսկ իբրեւ էկին հասին եւ նաւք բազումք յերոպայ ընդ ամիսս վէյ, եւ ոչ մի ի նոցանէ ոչ էբեր զրոյց զՎիրգիէնեալ, յաւել նա կասկածանս ի վերայ կասկածանաց :

Տարաբաղդն այն պատանեակ մատնեալ ի յոյցս տազնապի

CHAPITRE IV.

Cependant l'envie, qui va même au devant du bonheur des hommes, surtout dans les colonies françaises, répandit dans l'île des bruits qui donnaient beaucoup d'inquiétude à Paul. Les gens du vaisseau qui avait apporté la lettre de Virginie assuraient qu'elle était sur le point de se marier; ils nommaient le seigneur de la cour qui devait l'épouser: quelques-uns même disaient que la chose était faite, et qu'ils en avaient été témoins. D'abord, Paul méprisa des nouvelles apportées par un vaisseau de commerce, qui en répand souvent de fausses sur son passage. Mais comme plusieurs habitants de l'île, par une pitié perfide, s'empressaient de le plaindre de cet événement, il commença à y ajouter quelque croyance. D'ailleurs, dans quelques-uns des romans qu'il avait lus, il voyait la trahison traitée de plaisanterie; et comme il savait que ces livres renfermaient des peintures assez fidèles des mœurs de l'Europe, il craignait que la fille de madame de La Tour ne vint à s'y corrompre et à oublier ses anciens engagements. Ses lumières le rendaient déjà malheureux. Ce qui acheva d'augmenter ses craintes, c'est que plusieurs vaisseaux d'Europe arrivèrent ici depuis, dans l'espace de six mois, sans qu'aucun d'eux apportât des nouvelles de Virginie.

Cet infortuné jeune homme, livré à toutes les agitations de

արտին, ստեպ կանխէր առ իս, զի իմովս կենցաղականացն իրաց հմտութեամբ հաստատեսցի ի կասկածանսն կամ գերծանիցի ի նոցանէ :

Որպէս կանխէցի ասացի քեզ, բնակեմ էս փարսախաս միով էս կիսով հեռի ի տեղւոջէս յափունս առուակի որ սողոսկեայ ընթանայ ընդ ստորոտս երկայնանիստ լերին Անդ զկէանս իմ անցուցանեմ միայնակ, անկին, անորդի էս անստրուկ :

Յետ բարեբաստութեան գտանելոյ կողակից զոր որ քաջայարմար մեզ իցէ, բարեբաստութիւն որ սակաւուց էւէք պահեայ է, չիք երկբայել զի քան զամենայն պայմանս կենաց նուազ զարադէտ է միայնակն կեայ : Ամենայն որ որ վշտացեայ իցէ ի մարդկանէ՝ զմիայնութիւն խնդրէ Եւ այս էս քաջայայտ ինչ է էս գարմանայի, զի յազգս ամենայն որ տառապեայք են յերեսաց կարծեսց էս կենցաղական կարգաց էս կամ ի տեսչութեան բռնութենէ, յոյովս է տեսանել զասս զասս քաղաքացեաց որ ք միայնութիւն էս յամուրի կէանս նուիրեցին զանձինս : Այսպիսիք ոմանք եղեն Նգիպտացիք ի խրքնանայ պետութեան իւրեանց, էս Յոյնք առ կայսերութեամբ. ըստ նոցին օրինակի են էս առ մեօք Հնդկիք էս ձենացիք էս արդի Յոյնք, էս Իտալացիք էս բագումք ի բնակչացն արեւելից էս հարաւոյ Ներոպայ : Քանզի միայնութիւն ի բաց քեցեայ զմարդ յաղետից ընկերական կենցաղավարութեան՝ ի բնատուրն բարեբաստութիւն ածէ զնա . Անձն որ ի մարդածողով ընկերութիւնս պառակտեայս ի մասունս մասունս ըստ բազմադիմի կանխակալ կարծեսց վարիցէ կենցաղ, ի յոյզս վրդովից տարուբերեայ ծփի անդու, էս ցանգ քաւայէ ի միտսն բիրազգի խորհուրդս մրրկեայս էս աղմկարարս էս ներհականս իրերաց, որով արք փառամուրք էս եղկելիք գուն գործեն նկուն զմիմեանս առնել : Իսկ ի միայնութեան ի բաց ղնէ գտարօրինակ պատրանսն ամբոխիչս, էս անդրէն զգաստ լինի անձին էս էիցս էս հաստչի նոցին : Այսպէս էս սկախառն ջուր հեղեղատի որ յաղարտ զղաշտավայրս վարեայ :

son cœur, venait me voir souvent pour confirmer ou bannir ses inquiétudes par mon expérience du monde.

Je demeure, comme je vous l'ai dit, à une lieue et demie d'ici, sur les bords d'une petite rivière qui coule le long de la Montagne-Longue. C'est là que je passe ma vie, seul, sans femme, sans enfants et sans esclaves.

Après le rare bonheur de trouver une compagne qui nous soit bien assortie, l'état le moins malheureux de la vie est sans doute de vivre seul. Tout homme qui a eu beaucoup à se plaindre des hommes recherche la solitude. Il est même très-remarquable que tous les peuples malheureux par leurs opinions, leurs mœurs ou leurs gouvernements, ont produit des classes nombreuses de citoyens entièrement dévoués à la solitude et au célibat. Tels ont été les Égyptiens dans leur décadence, les Grecs du Bas-Empire; et tels sont de nos jours les Indiens, les Chinois, les Grecs modernes, les Italiens et la plupart des peuples orientaux et méridionaux de l'Europe. La solitude ramène en partie l'homme au bonheur naturel, en éloignant de lui le malheur social. Au milieu de nos sociétés divisées par tant de préjugés, l'âme est dans une agitation continuelle; elle roule sans cesse en elle-même mille opinions turbulentes et contradictoires, par lesquelles les membres d'une société ambitieuse et misérable cherchent à se subjuguier les uns les autres. Mais, dans la solitude, elle dépose ces illusions étrangères qui la troublent; elle reprend le sentiment simple d'elle-même, de la nature et de son auteur. Ainsi l'eau bourbeuse d'un torrent qui ravage les campagnes, venant à se répandre dans quelque petit bassin écarté de son cours, dépose ses vases au fond de son lit, prend sa première limpidité, et, redevenue transparente, réfléchit, avec ses propres rivages, la verdure de la terre et la lumière des

Եւ զարտուողի յընթացիցն երթեալ մտանիցէ յառազան ինչ ան-
ձուկ, զառաջինն իւր զականակիտ պայծառութիւն առնու
վերստին, եւ բաւականի՛ն որպէս կանխաւան եղեալ՝ իբրեւ
ի հայեւոջ ուրեք ցոյացուցանէ յինքեան զիւր իսկ ափունս,
զկանաջագեղն դայարութիւն երկրի եւ զերկնիցն զլոյս Գիսե
միւսյնութիւն եւ զմարմնոյ յարմարեալ յարդարել զյօրինուա-
ծութիւն, որպէս եւ զնոզոյն : Քանզի եւ ի միայնակեցացն դասս
է զտանել արս որ երկարակեաց քան զայսն լինին, զոր օրինակ
են եւ պրահմայրն Հնդկաց : Եւ զի յերկարեմ . այնպէս կարեւոր
համարիմ ես զմիայնութիւն առ ի բարեբաստիկ վարելոյ աստե՛ն
կենցաղ, զի յանհնարիցն բուի ինն յարատեաակ ինչ ունել
վայելս հեշտայեաց, եւ կամ յանյուղող ինչ օրեկս զընթացսն
հաստատել, երէ ոչ միայնութիւն իմն յարդարեսցի ներքին յորմե
դուն ուրեք արտաքս վագեսցեն մեր կարծիք, եւ այլոցն ոչ
մտցեն բնաւ ի ներքս Սակայն եւ ոչ զայն կամիմ ասել երէ
առանձնակեաց զլսովին հարկ իցէ լինել մարդունս . քանզի
ընդ համօրեն ազգի մարդկան պնդեալ է նա պիտոյիցն զօղիւ .
վասն որոյ պարտ իսկ է նմա յօգուտ մարդկան վաստակել, եւ
ի բարեզարդութիւն բոլորունս բնութեան : Այլ գոր օրինակ մեզ
ամենեցուն տուեալ է Աստուած գործարանս ամենեւին իսկ
պատշանեայս տարերց մերաբնակ հողագնտոյս, ոտս ասեմ առ
ի քայելոյ յերկրի, բոքս առ օդոյ ծծումն, եւ աջս առ ի յուսոյ
տեսութիւն, եւ մեզ չէ օրեն զզգայարանացն պէտս յեղաշրջել,
տոյնպէս եւ ինքեան միայնում պահեաց կենսատուն զսիրտս
մեր, զառազագոյնն ի գործարանս կենդանութեան մերոյ :

Սմին իրի ահա եւ ես զուուրս իմ անցուցանեմ հեռի ի մարդ-
կանէ, որոց սպասաւորելն ցանկացայ, եւ նորա զիս հալածեցին :
Յաճեալ ընդ մեծ կէս մասն ներուպայ, եւ ընդ մարզս ինչ Ամերի-
կեայ եւ Ափրիկեայ, ի սակաւաբնակ կղզուոջս յայսմիկ զբնա-
կութիւն իմ հաստատեցի՝ ընդ օդոցն քաղցրախառնութիւն եւ
ընդ ամայի վայրս ստրին զմայլեալ Խուղ գոր կանգնեցի

cieux. La solitude rétablit aussi les harmonies du corps, avec celles de l'âme. C'est dans la classe des solitaires que se trouvent les hommes qui poussent le plus loin la carrière de la vie : tels sont les brames de l'Inde. Enfin, je la crois si nécessaire au bonheur dans le monde même, qu'il me paraît impossible d'y goûter un plaisir durable de quelque sentiment que ce soit, ou de régler sa conduite sur quelque principe stable, si l'on ne se fait pas une solitude intérieure, d'où notre opinion sort rarement, et où celle d'autrui n'entre jamais. Je ne veux pas dire, toutefois, que l'homme doit vivre absolument seul ; il est lié avec tout le genre humain par ses besoins ; il doit donc ses travaux aux hommes ; il se doit aussi au reste de la nature. Mais comme Dieu a donné à chacun de nous des organes parfaitement assortis aux éléments du globe où nous vivons : des pieds pour le sol, des poumons pour l'air, des yeux pour la lumière, sans que nous puissions intervertir l'usage de ces sens, il s'est réservé pour lui seul, qui est l'auteur de la vie, le cœur, qui est bien le principal organe.

Je passe donc ma vie loin des hommes, que j'ai voulu servir, et qui m'ont persécuté. Après avoir parcouru une grande partie de l'Europe et quelques cantons de l'Amérique et de l'Afrique, je me suis fixé dans cette île peu habitée, séduit par sa douce température et par ses solitudes. Une cabane que j'ai bâtie dans la forêt, au pied d'un arbre, un petit champ défriché

ի մայրնոցն առ ոտս ծառոյ միոյ, ագաբակիկ զոր ձեռք իմ
ակօսեալ մշակեն, եւ առուակն որ առ դրամբ իմով հոսեալ
ընթանայ, հերիք են ինձ առ ի պէտս եւ ի գբօսանս : Ունիմ եւ
գրեան ինչ պիտանի որ խրատեն զիս ի յաւագոյնն առաքինու-
թիւն, եւ յաւելուն յիս գուարճութիւն ոչ սակաւ . քանզի նոքին
եւ զաշխարհ գթողեալ լքեայն առ յինեն՝ իմուամ երջանկաւեա
կենաց առնուն ի գործի, ի դէմս ինձ ածելով նկարագիրս ախտից
որ զքնակիջս աշխարհի հեքս եւ ցականեալս գործեն . եւ զչա-
րաբաստութիւն նոցին ընդ իմուամ ի կշիռ արկեալ բարեբաս-
տութեան՝ բերկրեցուցանեն զանձն իմ : Իբրեւ զայր որ որ
ի նաւաբեկութենէ գերծեալ էյեալ իցէ ի կատար վիմի, այնպէս
ի զնին կամ ես ի միայնութենէ աստի իմմէ ամպրոպայոյզ
մրկաց որ յուզին յաշխարհի . եւ ի յուր բացածիզ որոտընդոստ
փոթորկին եւս քան զեւս յաւելու իմս անդորրութիւն : Յորմէ
հետէ դադարեցին մարդիկ ի ցանկորդելոյ ի ճանապարհս իմ եւ
ես ի նոցայն՝ ոչ եւս այլ ատեամ ես զնոսս, այլ արգահատեմ
ի նոսին : Եթէ յանկարծ գհիքացեալ որ տեսանիցեմ, գուն գոր-
ծեմ ձեռնկալու լինել, նմա իմովս խորհրդովք գօրէն անցաւորի
որ առ եզերք հեղեղատի ձեռն կարկառիցէ ջրահեղձիկն եղկե-
լեաց Սակայն ճայնիս իմոյ ունկնդիր զանմեղութիւն եւեք
գտի :

Ջուր տարապարտուց ճայն արկեալ կոչէ առ իւր բնու-
թիւն զմարդիկ, քանզի այր իւրաքանչիւր պատկեր իւրաստեղծ
ի միտան կերպարանեալ զբնութենէ՝ զախտս անձին առանձինն
արկանէ զնովաւ իբրեւ հանդերձ, եւ զամենայն առուրս կենաց
իւրոց գհետ ընթացեալ առ աջօր տեսեանն զնայ թափառական,
եւ ապա գերկնից տրտնջէ վասն ինքնուրոյն մոյորութեանն զոր
յանձնեն ճարտարեաց : Յոգնաթիւ ջուստականս փորձ փորձեցի
ես ածել դարձուցանել ի բնութեանն օրէնս, եւ ջգտի եւ ոչ զոր
որ ջիցէ իւրովն աղետիւք զգլխեալ եւ զմբրեալ : Ջառաջինն
ուշի ուշով ունկնդիր ինձ լինեին, յուսացեալք իմն զի նպաստ

de mes mains, une rivière qui coule devant ma porte, suffisent à mes besoins et à mes plaisirs. Je joins à ces jouissances celle de quelques bons livres qui m'apprennent à devenir meilleur. Ils font encore servir à mon bonheur le monde même que j'ai quitté ils me présentent des tableaux des passions qui en rendent les habitants si misérables ; et, par la comparaison que je fais de leur sort au mien, ils me font jouir d'un bonheur négatif. Comme un homme sauvé du naufrage sur un rocher, je contemple, de ma solitude, les orages qui frémissent dans le reste du monde. Mon repos même redouble par le bruit lointain de la tempête. Depuis que les hommes ne sont plus sur mon chemin, et que je ne suis plus sur le leur, je ne les hais plus, je les plains. Si je rencontre quelque infortuné, je tâche de venir à son secours par mes conseils, comme un passant, sur le bord d'un torrent, tend la main à un malheureux qui s'y noie. Mais je n'ai guère trouvé que l'innocence attentive à ma voix.

La nature appelle en vain à elle tous les hommes ; chacun d'eux se fait d'elle une image qu'il revêt de ses propres passions. Il poursuit toute sa vie ce vain fantôme qui l'égare, et il se plaint ensuite au ciel de l'erreur qu'il s'est formée lui-même. Parmi un grand nombre d'infortunés que j'ai quelquefois essayé de ramener à la nature, je n'en ai pas trouvé un seul qui ne fût enivré de ses propres misères. Ils m'écoutaient d'abord avec attention, dans l'espérance que je les aiderais à acquérir de la gloire ou de la fortune ; mais, voyant que je ne voulais leur apprendre qu'à s'en passer, ils me trouvaient moi-même misé-

եղեց եւ նոցա ի գիւտ փառայ կամ մեծութեան . այլ իբրեւ տեսանէին զի զանչ զայնպիսեօք առնել ուսուցանէի նոցա , եղոսկ ինն կարգային զի ոչ զնետ կրթի բազմադէտն բարեբաւտութեան իւրեանց , եւ զմենաւոր կեանս իմ եպէրէին . համարէին երէ ինքեանք միայն իցեն օգտամատոյցք մարդկան , եւ ջանաննար լինէին ընդ բարչ առեայ ճգել եւ զիս ի մրրկեայն իւրեանց գրղանս . Բայց ես կենաց կցորդ ընդ ամենեսեան գտեայ , բնաւ չլինիմ ումէք պնճնատուր :

Բազում այն է զի շատ իսկ է աննն իմ ի խրատ աննին իմում : Քանզի յայժմուս անլորրութեան հանդէս սունեմ ի միտս իմ յուզմանց կենացն իմոց անցելոց զորս սո. մեծամեծս ինչ գրէի , եւ յորոց սակի են խնամակալութիւնք , փարբամութիւն , հոջակ համբաւոյ , հեշտն ցանկութիւնք եւ կարծիք մտաց որ ամենայն ուրէք ի վեր եկեայ ընդ իրեարս ոգորին : Զյոզնախուռն բազմութիւն մարդկանն զորս ի պայքար մտեայ տեսի ես մոյեգին սակս ցնորից բանդագորշանացն այնոցիկ , եւ որ արդ ի չիք դարձեայ են , նմանեցուցանեմ մկանանց իմոյն սուռակի , որ փրփրացեայ եւ բախեայ ընդ խութս յստակին եւ տնդարձ յորճանօք աներէւոյքք լինին Իսկ ես խաղաղաւետ եւ անդորր ոգւով տուեայ զաննն իմ ի գետ ժամանակին՝ դիմեայ գնամ յանելլրն ովկիան կենացն հանդերձելոց . եւ ի տեսիլ այժմուցս գեղայօրեն սքանչելեաց բնութեան՝ սո. բունն էյանեմ վերանամ ճարտարապետ այսր ամենայնի , եւ ակն ունիմ յանտիսն լաւագորնի հանդիպել բաղդի :

Քեպետ եւ չիք տեսանել յիմմէ անտառաբնակ մենարանեն զտեսարանս զայսոսիկ յոզնաթիւս զորս նշմարեմք ի բարձրաւանդուկ տեղաօջէ աստի , սակայն են եւ ի նմա տեսիլք ցանկալիք , մանաւանդ վասն իմ , որ լաւ համարիմ յաննն իմ ամփոփել քանք ե արտաքս վագեայ ծաւալել : Գետակն առ դրամբ իմով գեռացեայ՝ ուղղաձիգ ընդ մայրխսն սահեայ անցանէ , յօրինելով յաջս իմ ջրանցիկ ուղի երկայնաձիգ՝ հովանաւորեայ ի սաղարթոց

nable de ne pas courir après leur malheureux bonheur ; ils blâmaient ma vie solitaire ; ils prétendaient qu'eux seuls étaient utiles aux hommes, et ils s'efforçaient de m'entraîner dans leur tourbillon. Mais si je me communique à tout le monde, je ne me livre à personne.

Souvent il me suffit de moi pour me servir de leçon à moi-même. Je repasse, dans le calme présent, les agitations passées de ma propre vie, auxquelles j'ai donné tant de prix, les protections, la fortune, la réputation, les voluptés et les opinions qui se combattent sur toute la terre. Je compare tant d'hommes que j'ai vus se disputer avec fureur ces chimères, et qui ne sont plus, aux flots de ma rivière, qui se brisent, en écumant, contre les rochers de son lit, et disparaissent pour ne revenir jamais. Pour moi, je me laisse entraîner en paix au fleuve du temps, vers l'océan de l'avenir, qui n'a point de rivages ; et, par le spectacle des harmonies actuelles de la nature, je m'élève vers son auteur, et j'espère, dans un autre monde, de plus heureux destins.

Quoiqu'on n'aperçoive pas, de mon ermitage, situé au milieu de la forêt, cette multitude d'objets que nous présente l'élévation du lieu où nous sommes, il s'y trouve des positions intéressantes, surtout pour un homme qui, comme moi, aime mieux rentrer en lui-même que de s'étendre au dehors. La rivière qui coule devant ma porte passe en ligne droite à travers les bois, en sorte qu'elle me présente un long canal ombragé d'arbres

բազմահոյ ծառոց . քանզի անդ ուռճացեալ ջովանան տատամաքին եւ ոպնիւզ , խնճորիքն աստ կոչեցեայք , եւ ճիթենիք եւ դարիճենիք : Ի տեղիս տեղիս բարձրացեալ տեսանին արմաւենիք ի մերկատարրն իւրեանց հարիւրտունեան կոթոզս՝ ախաւեղագես իմն ի կատարսն ագուցեալ ունելով գփուհնջս արմաւոյ , եւ գեր ի վերոյ այլոցն բեւապարեն ծառոց՝ զնմանութիւն բերելով անտառաց յայլոյ անտառի գագաթունսն տնկելոց :

Անդ է տեսանել եւ պատատուկս սաղարթագութարձս որք խիղբս ծառ ի ծառէ արկեալ՝ ուրէք կամարս յօրինեն ծաղկամիւսակս , եւ այլուք սրահակս դայարագեղս էրկայնածիգս : Յոյովագոյնք ի ծառոց անտի բուրմունս անուշունս արձակեն այնպիսիս զի եւ ի հանդերձս մարդոյ ընդմտեալ տոգորին , եւ զկնի բագում ժամուց արտաքս էլանելոյ նորա յանտառէն՝ ի բուրագութարձ հոտոյ անտի ի միտ առնույ է զանցանել նորին ընդ անտառն :

Ի ծաղկափթիթն զսրդարել նոցա յիւրեանց ժամանակին , ճիւնապածոյճք իմն թուին տեսողաց , եւ յէս ամարայնոյ բիւրագգի թռչունք տարաշխարհիկք անհասանելի իմն ազդմամբ թռիջս առեալ զան յանձանօք աշխարհաց զյայնատարրն ծով հատեալ անցեալ , ժողովել զհատս բուսակաց այսր կղզոյ , եւ զարեւակեզ թխատեսիլ ծառոցս կանաչութիւն՝ իւրեանցն երանգոց՝ լուսագեղ պայծառութեամբ փողփողեն Ի սոցին սակի է պապկայիցն զարմ բազմազան , եւ հաւփայիցն կապուտակաց՝ որ աստ հաւփայք յորջորջին հոլանտացիք : Կապիկք մայրեացս բնակիչք սովորեայք՝ ի տխրատեսիլ կողերս ծառոց թինզս տուեալ վազվազեն , յորոց գորշխաւուն կանաչութեամբ ստեւոյ եւ արջնաթոյր կերպարանօքն եւէք որոշին . կեսք իւրեանց ձետիւրն կախեալ զնոցանէ ճօճին ընդ օդս , եւ այլք ոստոց յոստս ոստոստեն զրկընկալ զկորիւնսն տանելով Հրացան մահաբեր ջիք բնաւ էրկեղուկս արկեալ երբէք խաղաղաւետիցն այնոցիկ որդւոց բնութեան

de toutes sortes de feuillages : il y a des tatamaques, des bois d'ébène, et de ceux qu'on appelle ici bois de pomme, bois d'olive et bois de canelle ; des bosquets de palmistes élèvent çà et là leurs colonnes nues et longues de plus de cent pieds, surmontées à leurs sommets d'un bouquet de palmes, et paraissent au-dessus des autres arbres comme une forêt plantée sur une autre forêt. Il s'y joint des lianes de divers feuillages, qui, s'enlaçant d'un arbre à l'autre, forment ici des guirlandes de fleurs, là de longues courtines de verdure.

Des odeurs aromatiques sortent de la plupart de ces arbres ; et leurs parfums ont tant d'influence sur les vêtements mêmes, qu'on sent ici un homme qui a traversé une forêt, quelques heures après qu'il en est sorti.

Dans la saison où ils donnent leurs fleurs, vous les diriez à demi couvertes de neige. A la fin de l'été, plusieurs espèces d'oiseaux étrangers viennent, par un instinct incompréhensible, des régions inconnues, au delà des vastes mers, récolter les graines des végétaux de cette île, et opposent l'éclat de leurs couleurs à la verdure des arbres, rembrunie par le soleil. Telles sont, entre autres, diverses espèces de perruches, et les pigeons bleus, appelés ici pigeons hollandais. Les singes, habitants domiciliés de ces forêts, se jouent dans leurs sombres rameaux, dont ils se détachent par leurs poils gris et verdâtre et leur face toute noire. Quelques-uns s'y suspendent par la queue et se balancent en l'air ; d'autres sautent de branche en branche, portant leurs petits dans leurs bras. Jamais le fusil meurtrier n'a effrayé ces paisibles enfants de la nature.

Ոչ այլ ինչ է լսել անդանօր բայց կռիջս հրճուանաց, Ե. դայ-լայիկս անծանօթս հարաւաբնակ բռնոց, զորս Ե. կրկնեալ անդրէն հնչեցուցանէն բացուստ ի բաց մայրեացս արձագանգք : Քետակն որ պղպջակեալ ընթանայ ընդ խճասայն իւր յատակս ընդ մեջ ծառոցն բարձանց, ուրէք ուրէք յակնակիտ ջուրս իւր ի տեսիլ ածէ զքանճրախուռն դայարիս նոցին Ե. գստու-ւերս, որպէս Ե. զխաղս զբօսանաց բարեբաստիկն բնակչաց նոցա : Քայլս հագար ի բաց գնացեալ ի տեղուոջն քաւալի գս-հավեժ ընդ պարիսս աստիճանեալս Ե. յանկանել ահղ իւրուճ տեսանի իբրէս վիժակ ինչ միապաղաղ Ե. սառնորակ, որ անդէն խորտակեալ փշրի փրփրաղեզ Բիւր ճողփիւնք Ե. շա-ռաջք խառն շառաջէն ի յորճնեռանդն ջուրց անտի, որ ընդ անտառն վայրավատին ցրուեալք ի հողմոց՝ Ե. զի խոյս տուեալ ի հեռաստան խուսավեն, Ե. Ե. զի միւրճամուռ ի մի վայր հա-ւաքեալ՝ զանգիւնս իմն արձակեն հանգոյն զանգակաց կաթու-ղիկէիմեծիոր զյսելիս ամենեցուն առ հասարակ խյացուցանիցեն : Դարձեալ Ե. օղոցն յար ի փոփոխման լինելով ի ջուրցն յուզմանէ, զափունս առուակին հովասուն Ե.ս գործեն ի տօթագին առուրս ամարայնոյն, զոր դուն ուրէք գտանել է ի կղզւոջ աստ, Ե.ս Ե. ի կատարս լերանց բարձանց :

Ոչ յոյժ հեռի ի տեղուոջէ անտի կայ վե՛մ մի սարաւանդ՝ այն-ջափ ինչ Ե.էք ի բացեալ ի բարավեժ ջուրցն հոսանաց, զի ոչ դունչէն ականջք ի խոխոջիչն դըլնչիւն, Ե. այնջափ մերձանոր զի մարբի վայելել ի տեսիլ նոցին Ե. ի հովուքիւն Ե. ի կարկա-ջանս : Անդ ընչ հովանեաւ վիժին այնորիկ գնայք ի տօթաժամս առնույ կերակուր՝ տիկինն Լաթուր, Սարգարիտ, Վիրգինէ, Պօղ Ե. Ե.ս : Վիրգինէ բանգի զամենայն զգործս իւր Ե.ս Ե. զդուզ-նաքեայսն ի բարեբարել այլոց ուղղեալ յարդարեր, ոչ ուտել Ե. ոչ մի ինչ պտուղ ի բացի զորոյ զկորիզն ջտնկիցէ ի գետնի . քանզի ասեր . « Ծառք աստի բուսցին Ե. պտուղ արդեօք տա-ցեն անցառորին, կամ թէ բռնեկի միուճ : »

On n'y entend que des cris de joie , des gazouillements et des ramages inconnus de quelques oiseaux des terres australes, que répètent au loin les échos de ces forêts. La rivière qui coule en bouillonnant sur un lit de roches , à travers les arbres , réfléchit çà et là dans ses eaux limpides leurs masses vénérables de verdure et d'ombre , ainsi que les jeux de leurs heureux habitants : à mille pas de là , elle se précipite de différents étages de rocher , et forme , à sa chute , une nappe d'eau unie comme le cristal , qui se brise , en tombant , en bouillons d'écume. Mille bruits confus sortent de ces eaux tumultueuses ; et dispersés par les vents dans la forêt , tantôt ils fuient au loin , tantôt ils se rapprochent tous à la fois , et assourdissent comme les sons des cloches d'une cathédrale. L'air , sans cesse renouvelé par le mouvement des eaux , entretient sur les bords de cette rivière , malgré les ardeurs de l'été , une verdure et une fraîcheur qu'on trouve rarement dans cette île , sur le haut même des montagnes.

A quelque distance de là est un rocher assez éloigné de la cascade pour qu'on n'y soit pas étourdi du bruit de ses eaux , et qui en est assez voisin pour y jouir de leur vue , de leur fraîcheur et de leur murmure. Nous allions quelquefois , dans les grandes chaleurs , dîner à l'ombre de ce rocher , madame de La Tour , Marguerite , Virginie , Paul et moi. Comme Virginie dirigeait toujours au bien d'autrui ses actions , même les plus communes , elle ne mangeait pas un fruit à la campagne qu'elle n'en mit en terre les noyaux ou les pepins. « Il en viendra , disait-elle , des arbres qui donneront leurs fruits à quelque voyageur , ou au moins à un oiseau. »

Կերեալ նորա ի միում յառուրց առ ոտս վիմին այնորիկ սեխարմա՝ տնկեաց անդէն զհունդս սերման նորին : Ետ ընդ ետ բուսան ծառացան անդ սեխարմաւենիք բազում, յորոց միջի էր եւ եգ մի անուանեալ, այս ինքն է որ բերէր զպտուղ, եւ ոչ ինչ ընդհատ էր բարձրութեամբ քան զբարձս Վիրգիւնեայ մինչ մեկնեցաւն աստի . այլ քանզի արագ արագ ուռձանայ ծառն այն, յետ երկուց ամաց բարձրութիւն նորա էնաս ցոտնաջափս քսան, եւ վերնակողմն բնոյն պսակածէ բոյորեցաւ յոգնախոռոն բազմութեամբ քաջահաս պտղոյ : Դեպ եղէ Պօղայ գնալ ի տեղի անդր, եւ խնդաց յոյժ ուրախութիւն մեծ տեսեալ զի ծառ բարձրաբուն բուսեալ է ի փոքրիկ հասակ անտի տնկելոյ էրբէմն առաջի իւր ի սիրուհւոյն . սակայն եւ ծանրաթախիժ զգածաւ տրտմութեամբ նորովն այնուիկ վկայութեամբ երկարածիգ պանդխտութեան նորա Զորս հանապազ շուրջ զմեօքն տեսանէմք իրս, զներէն մեզ հասու լինել արշաւաստոյր ընթացից կենացս մերոց . զի եւ նորա ընդ մեզ ծերանան անզգայեաւ իմն ծելութեամբ . բայց երբ գամս ինչ հեռի ի նոցանէ գտեալ եւ անդրէն յեղակարծուց տեսանիցէմք զնոսին, անդէն խելամուտ լինիմք արագութեանն որով գետահետեալ սահին անցանէն կենդանութեանս մերոյ առաքք :

Եւ որպէս ուղեւոր յետ բազմամեայ տարաշխարհիկ նժդեհութեան դարձ յերկիր իւր արարեալ զարմանայ զարմանս, զի փոխանակ իւրոցն հասակակցաց գտանէ անդանօր զորդիս նոցին հայրացեալս՝ զորս կաթնկերս դիեցիկս բողեայն էր, այսպէս եւ Պօղ ի տեսիլ պտղաւետ սեխարմաւենւոյն հիացեալ եւ խռովեցաւ յանճն իւր : Մերք տապարահար զգետնէլ գտունկն կամեր զի մի էս յուշ առնիցէ ինքեան զերկարժամանակեայ զջուրն Վիրգիւնեայ . եւ մերք արձան յիշատակի համարեալ գնա բարերարութեան Վիրգիւնեայ՝ զբունն համբուրեր, եւ բանս սիրալիրս եւ ցաւագինս առ նա բարբառէր Ո՛վ ծառ ցանկալի, որոյ ճէտն սերի տակաւին ի մայրիս մեր, ես

Un jour donc qu'elle avait mangé une papaye au pied de ce rocher, elle y planta les semences de ce fruit. Bientôt après il y crut plusieurs papayers, parmi lesquels il y en avait un femelle, c'est-à-dire qui porte des fruits. Cet arbre n'était pas si haut que le genou de Virginie, à son départ; mais comme il croit vite, deux ans après il avait vingt pieds de hauteur, et son tronc était entouré, dans sa partie supérieure, de plusieurs rangs de fruits mûrs. Paul s'étant rendu par hasard dans ce lieu, fut rempli de joie en voyant ce grand arbre sorti d'une petite graine qu'il avait vu planter par son amie; et en même temps il fut saisi d'une tristesse profonde par ce témoignage de sa longue absence. Les objets que nous voyons journellement ne nous font pas apercevoir de la rapidité de notre vie; ils vieillissent avec nous d'une vieillesse insensible: mais ce sont ceux que nous revoyons tout à coup, après les avoir perdus quelques années de vue, qui nous avertissent de la vitesse avec laquelle s'écoule le fleuve de nos jours.

Paul fut aussi surpris et aussi troublé à la vue de ce grand papayer chargé de fruits, qu'un voyageur l'est, après une longue absence de son pays, de n'y plus retrouver ses contemporains, et d'y voir leurs enfants, qu'il avait laissés à la mamelle, devenus eux-mêmes pères de famille. Tantôt il voulait l'abattre, parce qu'il rendait trop sensible la longueur du temps qui s'était écoulé depuis le départ de Virginie; tantôt, le considérant comme un monument de sa bienfaisance, il baisait son tronc, et lui adressait des paroles pleines d'amour et de regrets. O arbre dont la postérité existe encore dans nos bois! je vous ai vu moi-même avec plus d'intérêt et de vénération que les arcs de triom-

իսկ ինքնին նկատեալ հայեի ի քեզ առաւելագոյն սիրով եւ մեծարանօք քան ի Հռովմայեցւոցն կամարս յաղթութեան Իցէ թէ բնութիւն որ օր ըստ օրէ քանդեալ կործանէ զվառամով արքայիցն դաստակերտս , բազմացուսցէ յանտառս մեր զձեռաւորունկս դեռածաղիկ եւ անմեղ օրիորդին

Եւ ահա անդ ուրեմն առ ոտս սեխարմաւենւոյն այնորիկ գտանէի եւ անվրեպ զՊօղ յորժամ ի սահմանս իմ եկաւորէր : Ի միում առուրց գտի զնա անդանօր համակեալ ի տրտմութիւն ծանրաթախիծ , եւ յերկարագոյն նուագօք ընդ միմեանս անկար զբանիւք . որ էթէ չիցեն քեզ տաղտուկ ինքնուրոյն արտողութիւնքս՝ ներելիք արդէօք հասակիս եւ վերջնոցս բարեկամութեանց , ի կարգ արկեալ պատմեցից քեզ Ըստ տիպս ոճոյ զրուցատրութեան յառաջ զբանսն բերից , որպէս զի եւ բնատուր ուղղութեան մտաց պատանւոյն լիցիս խելամուտ , եւ հեշտեալ իմն ի վերայ կացցես թէ ոչ ուրուք ի մենջ իցեն խօսք իւրաքանչիւր , ի նորա հարցուածոցն եւ յիմոց պատասխանեաց առնելով զայն ի միտ :

Ասէ նա ցիս .

« Տրտում է յոյժ անձն իմ Այս երկու ամբ եւ ամիսք կրկին են զի մեկնեցաւ օրիորդն Լաթուր , եւ յութից ամսոց եւ ի կիսոյ հետէ ոչ ունիմք զրոյց գողջունէ նորա : Նա ընչաւետ է եւ ես անինչ . մոռացաւ զիս : Կամ է ինձ ի Գաղղիա նաւարկել . անդ մտից ի սպաս ծառայութեան արքայի , շահեցայց արծար բազում , եւ յորժամ ի բարձ ինչ հասից աւագութեան , հօրաքոյրն Լաթուր օրիորդին տացէ ինձ արդէօք ի կնութիւն զքոռնեակն իւր :

ԾԵՐՈՒՆԵՆ .

« Ո՞չ ապաքեն ասացեր ցիս , ո՞ր բարեկամ , էթէ չես դու տոհմիկ որ :

ՊՕԼ .

« Զայդ՝ մայրն իմ ասաց ցիս . զի ես եւ գայն չգիտեմ թէ զինչ

phe des Romains ! Puisse la nature , qui détruit chaque jour les monuments de l'ambition des rois , multiplier dans nos forêts ceux de la biefaisance d'un jeune et pauvre fille !

C'était donc au pied de ce papayer que j'étais sûr de rencontrer Paul quand il venait dans mon quartier. Un jour je l'y trouvai accablé de mélancolie , et j'eus avec lui une conversation que je vais vous rapporter, si je ne vous suis point trop ennuyeux par mes longues digressions , pardonnables à mon âge et à mes dernières amitiés. Je vous la raconterai en forme de dialogue , afin que vous jugiez du bon sens naturel de ce jeune homme ; et il vous sera aisé de faire la différence des interlocuteurs par le sens de ses questions et de mes réponses.

Il me dit :

« Je suis bien chagrin. Mademoiselle de La Tour est partie depuis deux ans et deux mois ; et depuis huit mois et demi, elle ne nous a pas donné de ses nouvelles. Elle est riche, je suis pauvre : elle m'a oublié. J'ai envie de m'embarquer : j'irai en France, j'y servirai le roi, j'y ferai fortune : et la grand'tante de mademoiselle de La Tour me donnera sa nièce en mariage, quand je serai devenu un grand seigneur.

LE VIEILLARD.

« O mon ami ! ne m'avez-vous pas dit que vous n'aviez pas de naissance ?

PAUL.

« Ma mère me l'a dit ; car, pour moi, je ne sais pas ce que

իցէ տոհմիկն յինէլ : Բնաւ ընդ միտս իմ անգամ չէ անցեալ երբէք էթէ ես տոհմիկ քան զայլս իցեմ , կամ թէ այլք քան զիս :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Անտոհմութիւնդ քո փակէ առաջի քո ի Գաղղիա զամենայն ճանապարհ հասանելոյ ի բարձ առագութեան Եւ ոչ այսչափ միայն , այլ Եւ ոչ մուտ իսկ գտցես յագատախումբ կաճառս ուրեք :

ՊՈՂ.

« Քո իսկ ցիս բազում անգամ ասացեալ է էթէ մի ի պատճառաց մեծութեանն Գաղղիոյ Եւ այս ինչ է , զի Եւ տրուպն հպատակաց կարող է թէկն ածել ամենայնի . Եւ պատմեցեր Եւս ինձ զնամբաւատենչ արանց բազմաց որ յանշուք Եւ յաննշան պայմանէ ի պատիւ վերաբերեալ՝ փառս յաճախեցին հայրենեաց : Մի գարիութիւնս իմ արդեօք պատրել կամեիր բանիւղ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Քաւ յինէն , որդեակ , լքուցանել զքո արիութիւնդ երբէք Զվաղնչուցն ժամանակաց ճշմարիտ իսկ էին բանք իմ . այլ զարդիս կերպարանափոխ եղէս ամենայն . ամենայն ինչ կաշառով վճարի արդ ի Գաղղիա . ամենայն ինչ սակաւուց Եւք ազգատոհմից տուեալ է ի բաժին ժառանգութեան , Եւ կամ ի մասն դասուց ինչ մարդկան Արքայն զարեգական բերէ զմանութիւն , զորով յաժին առագորեարն Եւ դասք դասք պաշտօնեից ըստ ամպոց ինչ օրինակի . յաննարից իմն է գոգցես Եւ միոյ միայնոյ ի նշույից անտի նորին կաթել ի վերայ քո : Էր երբեմն զի տեսչութեանն իրք ոչ իբրէս զայժմուս բազմամանուած էին . յայնժամ ահա երեւեցան երեւոյթք ինչ այնպիսիք Յայնժամ հանճար Եւ վաստակք զարգացեալ բարգաւաճեցան ամենայն

« c'est que la naissance. Je ne me suis jamais aperçu que j'en
« eusse moins qu'un autre, ni que les autres en eussent plus
« que moi.

LE VIEILLARD.

« Le défaut de naissance vous ferme en France le chemin aux
« grands emplois. Il y a plus : vous ne pouvez même être ad-
« mis dans aucun corps distingué.

PAUL.

Vous m'avez dit plusieurs fois qu'une des causes de la gran-
« deur de la France était que le moindre sujet pouvait y par-
« venir à tout, et vous m'avez cité beaucoup d'hommes célè-
« bres qui, sortis de petits états, avaient fait honneur à leur
« patrie. Vous vouliez donc tromper mon courage ?

LE VIEILLARD.

Mon fils, jamais je ne l'abattraï. Je vous ai dit la vérité sur
les temps passés : mais les choses sont bien changées, à pré-
« sent tout est devenu vénal en France ; tout y est aujourd'hui
« le patrimoine d'un petit nombre de familles, ou le partage des
« corps. Le roi est un soleil que les grands et les corps envi-
« ronnent comme des nuages ; il est presque impossible qu'un
« de ses rayons tombe sur vous. Autrefois, dans une adminis-
« tration moins compliquée, on a vu ces phénomènes. Alors les
« talents et le mérite se sont développés de toutes parts, comme
« des terres nouvelles, qui, venant à être défrichées, produi-
« sent avec tout leur suc. Mais les grands rois qui savent connaître
« les hommes et les choisir sont rares. Le vulgaire des rois ne

ուրեք հանգոյն անարօր երկրի որ այն ինչ ախօսաբէկ լինելով ուղղալիցս եւ քաջաբէղունս պտղաբերիցէ : Բայց զուն ուրեք է գտանել արքայս վեհագինս որ կարող իցեն ճանաչել զմարդիկ եւ ընտիր առնել նոցին . այլ յոլովք ի նոցանէ անճնատուրք են ի սպառ . ի խորհուրդս աւագանւոյն եւ ի սաղրանս պէսպէս դասուց :

ՊՕԴ.

« Այլ թերեւս գտից զոր ի մեծամեծաց անտի որ պաշտպանել ինճ յօժարեացի

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Որ կամիցի որ պաշտպանութիւն ի մեծամեծաց գտանել, պարտի պաշտօն հարկանել փառասիրութեան նոցին եւ կամ բերկրանացն իսկ դու ոչ աջողեացիս յայդմ երբեք, անտոհմդ գոլով եւ արդարակորով այր :

ՊՕԴ.

« Բայց արութիւնս քաջութեանց մեծամեծս արարից, հաւատարիմ յոյժ ի բանս իմ եղեց, անվրեպ ի կատարումն պարտուց պաշտամանս գտայց, եւ նախանձաւոր եւ անյողողդ ի բարեկամութեանս, այնչափ զի արժանաւոր զանճն իմ կացուցից որդեգրելոյ միում ումեք ի նոցանէ . զոր օրինակ տեսի զայս պատահեալ ի նախնեացն պատմութիւնս զորս զուն ետուր ինճ ի վերժանութիւն :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Ո՛ր բարեկամ, առ Յոյնսն եւ առ Հռովմայեցիս, եւս եւ ի ժամանակս նուագելոյ պետութեանց նոցա, մեծարոյ էր յաջս աւագանւոյն առաքինութիւն . իսկ առ մեզ արս յոլովս զիտեմ յամբոխէ անտի գերահռչակեալս յազգս ազգս ճարտարու-

« se laisse aller. qu'aux impulsions des grands et des corps qui
« les environnent.

PAUL.

« Mais je trouverai peut-être un de ces grands qui me pro-
« tégera ?

LE VIEILLARD.

Pour être protégé par les grands, il faut servir leur am-
bition ou leurs plaisirs. Vous n'y réussirez jamais ; car vous
êtes sans naissance, et vous avez de la probité.

PAUL.

Mais je ferai des actions si courageuses ; je serai si fidèle à
« ma parole, si exact dans mes devoirs, si zélé et si constant
dans mon amitié, que je mériterai d'être adopté par quelqu'un
« d'eux, comme j'ai vu que cela se pratiquait dans les histoires
« anciennes que vous m'avez fait lire.

LE VIEILLARD.

« O mon ami ! chez les Grecs et chez les Romains, même
« dans leur décadence, les grands avaient du respect pour la
« vertu : mais nous avons une foule d'hommes célèbres en tous
« genres, sortis de classes du peuple, et je n'en sache pas

քեանց , եւ չիք որ ի նոցանէ զոր յաւագացն որ տոհմից յորդե-
զիրս իւր առեալ իցէ : Եթէ բագաւորքն մեր չէին , առաքինու-
թիւն դատապարտ լինէր արդեօք յաւերժ ի Գաղղիա իբրեւ
գոեհկացն եւեթ մասն բաժնի ժառանգութեան : Կանխեցի ասացի
իսկ քեզ , եթէ է երբէք զի շուք եղեալ պատուեն գառաքինու-
թիւն յորժամ ակներեւ զնա տեսանիցեն . այլ զարդիս բարձր
եւ աւագութիւնք՝ նմա միայնոյ երբեմն պահեալք՝ արժաքով
եւեթ շնորհին :

ՊՕՂ.

« Եթէ յաւագացն զոր չգտանիցեմ , շան եղից ընդ միտ մտանել
դասու իրիք ընկերութեան մարդկան : Ջնորին զգեցայց զոգի եւ
զկարծիո , եւ սիրելի գանձն իմ ընծայեցից նմա :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Ապա ուրեմն եւ դու իբրեւ գայլս ի մարդկանէ գործեսցես .
եւ դու եւս առ ոտն հարցես զմտաց քոց զխիղճ առ ի մեծու-
թիւն հասանել :

ՊՕՂ.

« Ո՛չ , քաւ յինէն . ճշմարտութեան եւեթ եղեց ես ցանգ ի խըն-
դիր :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Թէ այդպէս իցէ , փոխանակ սիրելի գանձնդ առնելոյ , թերեւս
ատելի իսկ եղիցիս : Նա զի ոչ մեծ ինչ փոյթ է դասուց ընկե-
րութեանց գտակ լինել ճշմարտութեան Յաջս մարդկան փա-
ռասիրաց ոչ ինչ խտիր է ընդ այս եւ ընդ այն կարծիս . շատ է
զի ինքեանք յիշխանութեանն վայելիցեն :

« un seul qui ait été adopté par une grande maison. La vertu,
« sans nos rois, serait condamnée en France à être éternelle-
« ment plébéienne. Comme je vous l'ai dit, ils la mettent quel-
« quefois en honneur, lorsqu'ils l'aperçoivent; mais, aujourd'hui,
les distinctions qui lui étaient réservées ne s'accordent plus
« que pour de l'argent.

PAUL.

« A défaut d'un grand, je chercherai à plaire à un corps. J'é-
« pouserai entièrement son esprit et ses opinions : je m'en ferai
« aimer.

LE VIEILLARD.

« Vous ferez donc comme les autres hommes, vous renonce-
« rez à la conscience pour parvenir à la fortune ?

PAUL.

« Oh! non : je ne chercherai jamais que la vérité.

LE VIEILLARD.

« Au lieu de vous faire aimer, vous pourriez bien vous faire
« haïr. D'ailleurs, les corps s'intéressent fort peu de la décou-
« verte de la vérité. Toute opinion est indifférente aux ambi-
« tieux, pourvu qu'ils gouvernent.

ՊՕԴ.

« Եղևիկ ինձ հիբացելումս . յամենայն կողմանց ներքիմ եւ մեր-
ծիմ ինձ դատակնիք յեայ ե անցուցանել գաւուրս կենաց
յաննշան վաստակս հեռի ի Վիրգինեայ . » եւ յոգևոց հանեալ
հառաջեաց ի խորոց սրտեն :

ՆԵՐՈՒՆԻՆ.

« Հնպա , Աստուած միայն եղիցի քո ապաւեն , եւ ընկերակ-
ցութիւն՝ մարդկայինս ազգ նամօրեն . եւ մի երբէք լիցի քեզ ան-
ջատել ի սոցանե : Ազգատո՞նմ եւ ընկերութիւն , ժողովուրդք եւ
քագաւորք առ նասարակ վարակեայք են յանցնիւր կարծիս
կանխակայս եւ յախտիցն կարիս . եւ բազում այն ե զի հարկ ե
ախտիւք արբանեկել նոցին . իսկ Աստուած եւ մարդկայինս
ազգ զառաքինութիւն եւեք խնդրեն առ ի մենջ :

« Եւ զի ե քեզ ցանկալ գեր ի վերոյ լինել այլոց ի մարդկանե :
Ոչ ընդաբոյս ինչ ե տենչդ այդ մարդումս եւ ոչ իրաւացի-
զի եքե ամենեքեան դովին կրիւք զգածեին , այր ընդ դրացւոյ
իւրում յար ի կռիւ կաքաւեր : Շատ լիցի քեզ լնուլ զպարտս քո
ի պայմանին յորում եղ զքեզ վերնախնամն տեսչութիւն . երանի
անձինդ կարդասջիր զի տուաւ քեզ ունել ինքնուրոյն խիղճ
գիտակցութեան , որով ճկարտոխս հանգոյն աւագ որերոյ զան-
ձինդ բարեբաստութիւն գկրտսերացն եւ գնուաստից կախել
կարծեաց , եւ ըստ կրտսերացն օրինակի գետնաքարշ խոնարհել
սուաջի մեծամեծաց առ ի զկեանս պաճարելոյ Յայնպիսում
գտանիս դու երկրի եւ ի պայմանի յորս ոչ խաբկանաց պետք
են քեզ առ ի կեայ , ոչ վաղարուշ շողումանաց , եւ ոչ յանար-
գութիւն զանձնդ ի շուքանելոյ , որպէս առնեն յոգուերք ի նոցանե
որք հետամուտ մեծութեան են յԵրոպա . ճիք աստանօր առա-
քինութիւն եւ ոչ մի գոր պայման կենացդ ճներիցե կատարել .

PAUL.

« Que je suis infortuné ! tout me repousse. Je suis condamné à passer ma vie dans un travail obscur, loin de Virginie ! » et il soupira profondément.

LE VIEILLARD.

Que Dieu soit votre unique patron et le genre humain votre corps ! Soyez constamment attachés à l'un et à l'autre. Les familles, les corps, les peuples, les rois ont leurs préjugés et leurs passions ; il faut souvent les servir par des vices : Dieu et le genre humain ne nous demandent que des vertus.

« Mais pourquoi voulez-vous être distingué du reste des autres hommes ? C'est un sentiment qui n'est pas naturel, puisque, si chacun l'avait, chacun serait en état de guerre avec son voisin. Contentez-vous de remplir votre devoir dans l'état où la Providence vous a mis — bénissez votre sort, qui vous permet d'avoir une conscience à vous, et qui ne vous oblige pas, comme les grands, de mettre votre bonheur dans l'opinion des petits ; et, comme les petits, de ramper sous les grands pour avoir de quoi manger. Vous êtes dans un pays et dans une condition où, pour subsister, vous n'avez besoin ni de tromper, ni de flatter, ni de vous avilir, comme font la plupart de ceux qui cherchent la fortune en Europe ; où votre état ne vous interdit aucune vertu ; où vous pouvez impunément être bon, vrai, sincère, instruit, patient, tempérant, chaste, indulgent, pieux, sans qu'aucun ridicule vienne flé-

այլ մանաւանդ աներկեւան համարձակութեամբ տուեալ է քեզ բարեգործով լինել էս ճշմարտախօս, անկեղծիկ էս քաջօրս, երկայնամիտ էս ժուժկայ, զգաստասեր, ներողամիտ էս բարեպարիշտ՝ առանց ինչ ծանակելոյ իմաստութեանդ որ դեռափրփրն է տակաւին : Ազատութիւն էս քաջողջութիւն, ուղղախոն մտաց խիղճ էս բարեկամս տուեալ են քեզ երկիրք . քազաւորք անգամ յարոց ըղձանասդ շնորհս գտանել, լոկ էս ունայն են յայդբանոյ բարեբաստութենէ :

ՊՅԴ.

« Եղճեկ զինեւ . Վիրգինէ ջէ առ իս . էս յորժամ զնա ոջ ունիցիմ, ջունիմ էս ոջ ինջ . նովաւ էս զամենայն ինջ ունիմ : Նա միայն շատ է ինձ ի քաջատոհմութիւն, էս ի փառս էս ի մեծութիւն : Բայց արդ քանզի մօրաբեռն նորա կամք են տայ զնա առն ականաւորի, էս զի ուսմամբ էս վերժանութեամբ իմաստուն լինի մարդ էս համբաւատենջ, յուսումն էս էս քեւակոխեցից : Ստացայց գիտութիւն բազում, էս նորօր սպաս հարից հայրենեացն իմոց՝ առանց ինջ զեան ումբ հասուցանելոյ, էս առանց հպատակելոյ ումբ . արարից ինձ անուն մեծ, էս փառացանձին իմոյ էս ինքն էսէք եղեց պատճառք էս ժառանգարդ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Որդեակ, էս քան զտոհմիկն լինել էս քան զմեծափարբամ ճոխութիւն՝ ջքնաղագիւտ է հանձար էս քան զամենայն մեծութիւնս արդարեւ իսկ գերապանծ է իմաստութիւն . քանզի էս անկասպտելի է ամենեւին, էս ամենայն ուրեր մեծարոյս զմեզ գործէ յաջս հասարակաց : Սակայն էս յոյժ քանկագնոյ է ստանալ . քանզի բիւր ազգի ազգի տառապանաց պէտք են, էս դիրազգած բնութեան՝ որ ջուստականս զմեզ առնէ ի ներքոյ, էս արտարոյ նջաւակս հալածանաց ժամանակակցացն մերոց, առ

« trir votre sagesse, qui n'est encore qu'en fleur. Le ciel vous
« a donné de la liberté, de la santé, une bonne conscience et
« des amis : les rois, dont vous ambitionnez la faveur, ne sont
« pas si heureux.

PAUL.

Ah! il me manque **Virginie** ! sans elle je n'ai rien ; avec elle
j'aurai tout elle seule est ma naissance , ma gloire et ma
« fortune. Mais, puisque enfin sa parente veut lui donner pour
« mari un homme d'un grand nom, avec l'étude et des livres on
« devient savant et célèbre je m'en vais étudier. J'acquerrai
« de la science ; je servirai utilement ma patrie par mes lumières,
« sans nuire à personne et sans en dépendre : je deviendrai
« fameux, et ma gloire n'appartiendra qu'à moi.

LE VIEILLARD.

Mon fils, les talents sont encore plus rares que la naissance
« et les richesses ; et sans doute ils sont de plus grands biens,
puisque rien ne peut les ôter, et que partout ils nous concilient
l'estime publique : mais ils coûtent cher. On ne les acquiert
« que par des privations en tout genre, par une sensibilité exquise,
« qui nous rend malheureux au dedans, et au dehors par les persé-
« cutions de nos contemporains. L'homme de robe n'envie point en France la gloire du militaire, ni le

ի մեռս բերելոյ զնոյն Ի Գաղղիա այր օրինական չղնէ զսկն փառաց զօրականին, Եւ ոչ զօրականն փառաց նաւագին. այլ ամենեքին առ հասարակ ընդ բոյոյ անց Եւ դարձ առնեն ճանապարհ, զի Եւ ամենեցուն ըղձալի է հանձարեղս Երեւել Սպաս հարից, ասես, մարդկան. սակայն ծանիր զի մեծ Եւս օգուտ գործէ մարդկան այր՝ որ որայ մի առաւել ի բոյս ածիցէ յերկրէ, քան զայր որ մատեան մի յօրինեալ տայցէ ի մեռս նոցա :

ՊՅԴ.

« Ո՛հ, նա որ զսեխարմաւենիս զայս տնկեաց՝ բիրապատիկ օգուտ գործեաց Եւ քաղցրագոյն արար պարգէւ բնակչաց մայրեացս քան թէ դարանս մատենից շնորհէր նոցին » Եւ զոյգ ընդ բանին գիրկս արկեալ զծառովն ողջունէր զայն կաթոգին :

ԾԵՐՈՒՆՆԵ.

« Հրաշային ի մատեանս՝ Աւետարանն սուրբ, որ զհաւասարութիւն, զսեր, զմարդասիրութիւն Եւ զմիաբանութիւն Եւեթ քարոզէ, ընդ բազմադարեան ժամանակս պատրուակ մոյեզնութեան զտաւ Եւրոպացոց Քանի հարստահարութիւնք գործին դեռ Եւս յերկրի յանուն նորին հրապարակաւ Եւ առտնին : Եւ զայս տեսեալ զի որ մեռս յանձին հարեալ պարծիցի օգտամատոյց մարդկան յինել գրեմով : Յուշ քեզ անցքն որ անցին ընդ յոգունս յիմաստասիրաց անտի որ զիմաստութիւն քարոզեցին նոցա Հոմերոս որ գեղայտօրէն տաղաչափութեամբ պճնեալ զարդարեաց զայն, ի մոյր շրջէր մինչ կենդանին էր : Սոկրատ որ իւրովքն ատենաբանութեամբք Եւ վարուք դասախօսութիւնս սիրելիս առնէր նոցա զիմաստութենէ, իբրեւ իրաւամբ դատաստանի դեղակուր մահուամբ վճարեցաւ ի նոցանէ : Նորին աշակերտ վսեմախոհն Պղատոն ի գերութիւն մատնեցաւ հրամանաւ այնր իսկ ի իշխանի որ պաշտպանէրն նմա. Եւ վաղ Եւս քան

militaire celle de l'homme de mer ; mais tout le monde y tra-
« versera votre chemin, parce que tout le monde s'y pique d'a-
« voir de l'esprit. Vous servirez les hommes, dites-vous? mais
« celui qui fait produire à un terrain une gerbe de blé de plus
« leur rend un plus grand service que celui qui leur donne un
« livre.

PAUL.

« Oh! celle qui a planté ce papayer a fait aux habitants de ces
« forêts un présent plus utile et plus doux que si elle leur avait
« donné une bibliothèque. Et en même temps il saisit cet ar-
« bre dans ses bras, et le baisa avec transport.

LE VIEILLARD.

« Le meilleur des livres, qui ne prêche que l'égalité, l'ami-
« tié, l'humanité et la concorde, l'Évangile, a servi pendant des
« siècles de prétexte aux fureurs des Européens. Combien de
« tyrannies publiques et particulières s'exercent encore en son
« nom sur la terre! Après cela, qui se flattera d'être utile aux
« hommes par un livre? Rappelez-vous quel a été le sort de la
« plupart des philosophes qui leur ont prêché la sagesse. Ho-
« mère, qui l'a revêtu de vers si beaux, demandait l'aumône
« pendant sa vie. Socrate, qui donna aux Athéniens de si ai-
« mables leçons par ses discours et par ses mœurs, fut em-
« poisonné juridiquement par eux. Son sublime disciple Platon
« fut livré à l'esclavage par l'ordre du prince même qui le pro-
« tégeait; et, avant eux, Pythagore, qui étendait l'humanité
« jusqu'aux animaux, fut brûlé vif par les Crotoniates. Que dis-
« je? la plupart même de ces noms illustres sont venus à nous

զնոսին Պիւթագորաս, որ էւ յանբան անասունս անգամ գրասիրեր, կենդանւոյն ի Կրօտոնացւոցն այրեցաւ Զի էս յերկարեմ. նա էւ յոյովագոյնք ի հոյակապ որերոյն անուանց որ մինչէւ առ մեզ հասեալ ժամանեցին, այլակերպեայք են հենգնականօր ինչ առաստօթեամբք զբուսոյ բարուց նոցին. էւ մարդկայինս ապաշնորհութիւն ակտրժէ իմն յայնպիսեաց անտի յորչորջանաց ձանաչել զնոսա. էւ եթէ ի խռանէ բազմութեան նոցա սակաւուց ոմանց անաղօտս էւ անարատս մինչէւ առ մեզ ժամանեալ իցեն փառք, պատճառք այն իսկ են զի ի ժամանակակցացն կենաց կցորդութենէ ի բացեայ վարեալ են նոքա կենցաղ, հանգոյն իմն անդրեացն այնոցիկ որ անվթարս պելին ի դաշտաց Ելլադայ էւ Իտալիոյ. էւ զի գետնասոյզ բաղեալ կային ընդ երկրաւ՝ յայն սակս էւեթ ի խժդժիցն զերծան մուլեզնութենէ

« Տեսանես ապաքեն, զի առ ի մեռս բերելոյ գմրկայոյցն փառս դպրութեան՝ բագում առաքինութեան պետք են, էւ կազմ էւ պատրաստ կալոյ ի բոյորապտուղ նուիրումն անձին : Բայց էւ համարիցիս եթէ արք մեծատունք որ ի Փաղղիա՝ ըղձակերտք իցեն այնմ փառաց : Ունչս առնեն նոքա զմատենագիր մարդկան, որոց գիտութիւնք ոչ բարձս աւագութեան պատրաստեն ի հայրենիսն, ոչ յանձանձանս իրաց աշխարհին, էւ ոչ մուտս յարբունիս : Ի մերումս յայսմ դարու, յորում անխտիր է ամենայն որ առ ամենայն ինչ, բայց միայն յընչիցն ձոխութենէ էւ ի հեշտութեանց, դուն ուրեք յուզին հայաժանք. էւ սակայն գիտութիւնք էւ առաքինութիւն ոչ ումեք առաջնորդեն ի համբաւ էւ ի մեծարանս, քանզի ամենայն ինչ ի ժամանակիս գինք են արծաթոյ Էր երբեմն զի վարձուց հատուցմունք ի պատրաստի կային գիտութեանց էւ առաքինի վարուց յայլ էւ այլ պաշտամունս եկեղեցւոյ, էւ ատենից դատաստանի էւ տեսչութեան աշխարհի. իսկ զարդիս ի մատենից էւեթ յօրինումն են դոքին պիտանացու :

« défigurés par quelques traits de satire qui les caractérisent,
« l'ingratitude humaine se plaisant à les reconnaître là ; et si,
« dans la foule, la gloire de quelques-uns est venue nette et
pure jusqu'à nous, c'est que ceux qui les ont portés ont vécu
« loin de la société de leurs contemporains semblables à ces
statues qu'on tire entières des champs de la Grèce et de l'Ita-
« lie, et qui, pour avoir été ensevelies dans le sein de la terre,
« ont échappé à la fureur des barbares.

« Vous voyez donc que, pour acquérir la gloire orageuse des
« lettres, il faut bien de la vertu, et être prêt à sacrifier sa
« propre vie. D'ailleurs, croyez-vous que cette gloire intéresse
« en France les gens riches ? Ils se soucient bien des gens de
« lettres, auxquels la science ne rapporte, ni dignités dans la
« patrie, ni gouvernements, ni entrée à la cour. On persécute
« peu dans ce siècle indifférent à tout, hors à la fortune et aux
« voluptés ; mais les lumières et la vertu n'y mènent à rien de
« distingué, parce que tout est dans l'État le prix de l'argent.
« Autrefois elles trouvaient des récompenses assurées dans les
« différentes places de l'Église, de la magistrature et de l'ad-
« ministration ; aujourd'hui elles ne servent qu'à faire des li-
« vres.

« Սակայն պտուղն այն անծանօթ ի քմաց աշխարհի որերոյն՝ ցանգ իսկ արժանի իւրումն էրկնային ծագման գտանի : Բանգի մատենիցն այնոցիկ էւեթ է գործ սեպհական՝ լուսապայծառ յարդարել զանշուքն առաքինութիւն, մխիթար լինել վշտացելոց, լուսատու կալ ազգաց, և արքայից անգամ զճշմարտութիւն բարբառել : Եւ այս պաշտօն և իշխանութիւն առանց ընդ բանս ինչ ածելոյ վեհագոյն քան զամենայն պաշտամունս է որովք մեծարիցեն էրկինք զայր մանկանացու ի վերայ էրկրի : Եւ ո՞վ որ ոչ սփոփիցի ընդ անիրաւութիւն և կամ ընդ արհամարհանս ընչաւետ մարդկան՝ յորժամ զմտաւ ածիցէ զի իւրն էրկասիրութիւն դարուց ի դարս և ազգէ յազգ անցեալ զնացեալ՝ ամբարտակ արձանասցի ընդդէմ մոլորութեան և բռնաւորաց. և յանշուք և յաննշան պայմանեն յորում եկեացն՝ ծագեսցեն փառք սյնոյսի որ ստուերածս ածցեն զփառօք արքայից բազմաց, որոց արձանքն յիշատակի ի խորս մոռացութեան թաղեսցին թեպէտ և բիրապատիկ ջան ի գործ առնիցեն կանգնողք նոցին սուտակասպասք և մարդելոյզ գովաբանք :

ՊՕԴ.

« Ո՛հ, ինճ յայն սակս էւեթ ցանկայի ևն այն փառք զի զՎիրգինեաւ զեղուցում զայն, և տիեզերաց համօրեն զնա առնիցեն սիրելի : Բայց ադէ դու որ այդքանեաց գիտակ ես իրաց, եկ ասա ցիս էթէ լիցն մեզ ամուսնաւորել ընդ միմեանս թէ ոչ : Ո՛ տայր ինճ գէթ յայն սակս իմաստուն լինել՝ զի գուշակ հանդերձելոցն լինիցիմ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Եւ ո՞ն այն որ իցէ որ կեալ յօծարեսցի յետ միանգամ հանդերձելոցն իրագէկ լինելոյ : Ապաքեն մի միայն կանխածանօթ պատահար ի հոգս բազումս արկանէ զմեզ. իսկ տեսիլ անվրեպ

Mais ce fruit peu prisé des gens du monde est toujours
« digne de son origine céleste. C'est à ces mêmes livres qu'il
est réservé particulièrement de donner de l'éclat à la vertu
« obscure, de consoler les malheureux, d'éclairer les nations
« et de dire la vérité même aux rois. C'est, sans contredit, la
« fonction la plus auguste dont le ciel puisse honorer un mor-
« tel sur la terre. Quel est l'homme qui ne se console de l'in-
« justice ou du mépris de ceux qui disposent de la fortune, lors-
qu'il pense que son ouvrage ira, de siècle en siècle et de na-
« tions en nations, servir de barrière à l'erreur et aux tyrans ;
« et que, du sein de l'obscurité où il a vécu, il jaillira une
« gloire qui effacera celle de la plupart des rois, dont les mô-
« numents périclitent dans l'oubli, malgré les flatteurs qui les
« élèvent et qui les vantent ?

PAUL.

« Ah ! je ne voudrais cette gloire que pour la répandre sur
« Virginie, et la rendre chère à l'univers. Mais, vous qui avez
« tant de connaissances, dites-moi si nous nous marierons. Je
« voudrais être savant, au moins pour connaître l'avenir.

LE VIEILLARD.

« Qui voudrait vivre, mon fils, s'il connaissait l'avenir ? Un
« malheur prévu nous donne tant de vaines inquiétudes ! la vue
« d'un malheur certain empoisonnerait tous les jours qui le pré-

ինչ աղետից որ գալոցն իցեն ի վերայ, դեղեալ դառնացուցանե անշուշտ գամենայն անուրս կենաց մինչեւ եկեալ հասանիցեն աղետքն : Այլ եւ ոչ յոր կանս արժան է մեզ կարի իմն լինել խորասոյզ եւ հմուտ . եւ երկինք որ զխոհականութիւն մեզ ետուն՝ զի պիտոյիցս մերոց յառաջատես լինիցիմք , ետուն մեզ եւ զպէտս մեր՝ որպէս զի չափ եւ սահման մերումս դնիցեմք խոհականութեան :

ՊՕՂ.

« Ասացեր էք մարքի արժաթով գնոց առնուլ յևերոպա բարձս անագութեան եւ պատիւս մեծարանաց : Գնացից ես ի Պենկլայա եւ ձոխացայց , եւ անտի ի Փարիզ երթեալ հարսնացուցից ինձ զՎիրգիկն : Հնապա փութացայց ի նաւ մտանել :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Զինչ խօսիս . լքեալ թողուցնուս զմայր նորա եւ զքոյդ : •

ՊՕՂ.

« Դու ինքնին ետուր ինձ խորհուրդ ի Հնդիկս գնալոյ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Աստ էր յայնժամ Վիրգիկն : Բայց այժմ դու միայն ես ամուր ապաստանի մօրն քուս եւ մօր նորա :

ՊՕՂ.

« Այլ Վիրգիկն բարիս նոցա արասցի ընդ ձեռն ընջաւետ ազգակցին :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Սովոր են մեծատունք այնոցիկ եւեթ առնել բարիս՝ որք մե-

« céderaient. Il ne faut pas même trop approfondir ce qui nous
« environne ; et le ciel, qui nous donna la réflexion pour pré-
voir nos besoins, nous a donné les besoins pour mettre des
bornes à notre réflexion.

PAUL.

Avec de l'argent, dites-vous, on acquiert en Europe des
« dignités et des honneurs. J'irai m'enrichir au Bengale pour
« aller épouser Virginie à Paris. Je vais m'embarquer.

LE VIEILLARD.

« Quoi ! vous quitteriez sa mère et la vôtre ?

PAUL.

« Vous m'avez vous-même donné le conseil de passer aux
« Indes.

LE VIEILLARD.

Virginie était alors ici. Mais vous êtes maintenant l'unique
soutien de votre mère et de la sienne.

PAUL.

Virginie leur fera du bien par sa riche parente.

LE VIEILLARD.

« Les riches ne font guère de bien qu'à ceux qui leur font

ծարանս դնիցեն նոցա յաշխարհի : Եւ նոցա արեանառուք քան զլաթուք տիկինն էս ողբոց արժանիք, որք է քափուր մնացեալք ի նպաստից մեծատանցն՝ զազատութիւն իւրեանց փոխանակեն ընդ ճացի, էւ էրթեայք ի մենաստանս ուրէք արգելական վարեն կենցաղ :

ՊՕԴ.

« Ո՛վ անձեքէք պայմանաց Երոպական աշխարհին : Ա՛հ, չիք ճնար, հարկ անձրածէշտ է զի յետս այսրեն դարձցի Վիրգինէ : Թնաւ զինչ պէտք իցեն նմա ազգակից ունել մեծափարթամ : Ո՛չ ապարէն երջանկագոյն էր նա ընդ յարկաւ հիւղիցս մերոց, էւ ջքնաղագեղ ընդ կարմրերանց վարշամակաւն, կամ պսակահիւս ծաղկամբքն որովք գգոյախն զարդարեր Գարնիւր Վիրգինէ, դարձիր. թող զպատրանս քո էւ զմեծութիւնս : Օ՛ն էկ վերստին ի քարածայռս յայտոսիկ, ընդ հովանեաւ մայրեացս էւ քորեցեացն մերոց Եղնկ գինէս, զուցէ դու արդ ի տառապանս իցես... » Եւ զոյգ ընդ բանիցն յարտասուսս յուծանէր « Մի՛ ինչ թագուցանէր յինէն, հայրիկ. էթէ ոչ ունիցիս ասել թէ հարսնացի ինձ Վիրգինէ, գէթ զայն ասա ցիս էթէ սիրիցէ՞ նա զիս տակաւին ի միջի անդ աւագախումբ որերոյն որ ընդ արքայի յինին յսօսակից, էւ զնան տեսանել զՎիրգինէ :

ՆԵՐՈՒՆԻՆ.

« Քաջ գիտեմ էս, ո՞ն բարեկամ, զի սիրէ նա զքեզ. էւ այսմ բազմապատիկ էն պատճառք, էւ մեծ քան զամենայն պատճառս՝ նորին է առաքինութիւն » Յայս բան ի վեր վազեալ փարեցաւ բերկրայից զպարանոցաւ իմով :

ՊՕԵ.

« Համարիցի՞ն էս դու նեհզամիտս զկարճանին Երոպայ՝ որ-

honneur dans le monde. Ils ont des parents bien plus à plaindre que madame de La Tour, qui, faute d'être secourus par eux, sacrifient leur liberté pour avoir du pain, et passent leur vie renfermés dans des couvents.

PAUL.

Quel pays que l'Europe ! Oh ! il faut que Virginie revienne ici ! Qu'a-t-elle besoin d'avoir une parente riche ? Elle était si contente sous ces cabanes, si jolie et si bien parée avec un mouchoir rouge ou des fleurs autour de sa tête ! Reviens, Virginie ! quitte tes hôtels et tes grandeurs. Reviens dans ces rochers, à l'ombre de ces bois et de nos cocotiers. Hélas ! tu es peut-être maintenant malheureuse !... » Et il se mettait à pleurer. « Mon père, ne me cachez rien si vous ne pouvez me dire si j'épouserai Virginie, au moins apprenez-moi si elle m'aime encore, au milieu de ces grands seigneurs qui parlent au roi, et qui vont la voir ?

L'E. VIEILLARD.

O mon ami ! je suis sûr qu'elle vous aime par plusieurs raisons, mais surtout parce qu'elle a de la vertu. » A ces mots il me sauta au cou, transporté de joie.

PAUL.

« Mais croyez-vous les femmes d'Europe fausses, comme on

պէս ի դէմս ամեն կատակերգութիւնք եւ գրեանն զորս յընթեր-
ցումն ինն էտուր :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Նենգամիտ է կանանին յաշխարհս յորս բռունք են արք
նոցա. քանզի եւ ամենայն ուրեք բռնութիւն զնենգութիւն
ծնանի :

ՊՕՂ.

« Եւ իբր իցէ հնար բռնոն լինել առ կանայս :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Այնու զի ամուսնաւորեն զնոսա առանց ինչ հարցանելոյ
զկամս նոցին. զօրիորդ դեռահասակ ընդ ծերունւոյ պսակեն,
եւ զկին դիւրագորով ընդ առն ցրտաբարսյի :

ՊՕՂ.

« Եւ հիմ ջամուսնացուցանիցեն զորս քաջայարմարքն իցեն
իրերաց. զերիտասարդ ընդ երիտասարդի, եւ զսիրելին ընդ
սիրուհւոյ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Քանզի ի Գաղղիա՝ յոյովք յերիտասարդաց քափուր են յընչից,
եւ յաւագոյքս եւեթ վարբամանն : Մինչ ի տիս պատանէկու-
թեան իցեն՝ գառածանեն զկանայս դրացեացն իւրեանց. եւ
յայեւոյք հասեայք՝ ջլանկուցանեն յինքեանս զամուսնացն սեր :
Եւ որպէս ինքեանք զայս յերիտասարդութեան պատրեցին՝ եւ
այք զնոսին պատրեն ի ծերութեան : Եւ այս մի է ի փոխադարձ
հատուցմանց տիեզերական սրդարութեանն որ վարէ գաշ-
խարհս, եւ ցանզ ի կշիռ զմիմեանս բերեն ծայրայեղ մոլորու-
թիւնք : Այսպէս ահա ոչ ասկաւք յԵրոպացոց ի կրկնակի ան-

« les représente dans les comédies et dans les livres que vous
• m'avez prêtés ?

LE VIEILLARD.

• Les femmes sont fausses dans les pays où les hommes sont
• tyrans : partout la violence produit la ruse.

PAUL.

• Comment peut-on être tyran des femmes ?

LE VIEILLARD.

« En les mariant sans les consulter : une jeune fille avec un
vieillard, une femme sensible avec un homme indifférent.

PAUL.

• Pourquoi ne pas marier ensemble ceux qui se conviennent,
• les jeunes avec les jeunes, les amants avec les amantes ?

LE VIEILLARD.

• C'est que la plupart des jeunes gens, en France, n'ont pas
• assez de fortune pour se marier, et qu'ils n'en acquièrent
qu'en devenant vieux. Jeunes, ils corrompent les femmes de
• leurs voisins ; vieux, ils ne peuvent fixer l'attention de leurs
• épouses. Ils ont trompé étant jeunes ; on les trompe à leur
• tour étant vieux. C'est une des réactions de la justice univer-
• selle qui gouverne le monde, un excès y balance toujours un
• autre excès. Ainsi la plupart des Européens passent leur vie
• dans ce double désordre ; et ce désordre augmente dans une

կարգութեանս ծնգին . եւ այնչափ առաւել աճեալ բազմանայ
ապականութիւնս այս ի քաղաքածողով ընկերութիւնս , որչափ
յարս սակաւաթիւս ամփոփեալ կուտին ձոխութիւնք : Պարտեզ
իմն է պետութիւնն , յարուս տունկք մատաղք չգօրեն ուռճանայ
էքէ գուցեն ծառք բարձրաբերձք հովանացեալ զնոքօք . սակայն
եւ այս ինչ խտիր կայ ի միջի , զի ծառք բարձրուդէչք սա-
կաւաւորք մարթին վայելչագեղ զպարտեզն յարդարել . իսկ
պետութեանն բարգաւաճութիւն՝ ի հպատակացն բազմութեան է
եւ ի նաւասարութեան նոցին , եւ ոչ էքէ ի սակաւաթիւ ըն-
ջաւեսուն :

ՊՕԴ.

« Եւ բնաւ զինչ պէտք իցեն վարքամութեան՝ զի յամուսնութիւն
որ գայցի :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Որպէս զի ի յութեան եւ յանգործութեան զաւուրս իւր ան-
ցուցանիցի :

ՊՕԵ.

« Եւ առ իմէ չվաստակել . ա՛նա ես վաստակելով վաստակեմ

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Քանզի յԵւրոպա ճեռականն վաստակ յանպատուութիւն գրի
մարդկան . վասն որոյ եւ մեքենական կոչի այն աշխատութիւն :
Այլ եւ երկրագործականն իսկ արուեստ արհամարհ քան
զայլսն է , եւ քան զարդիւնարարն զեղջուկ արգոյ եւս է առ
նոսս այր արուեստագէտ

ՊՕԶ.

« Զքննչ ստես . արուեստն այն տաճիչ մարդկան խոտան գրի
յԵւրոպա Ոչ կարեմ ի վերայ կալ բանիցդ :

« société à mesure que les richesses s'y accumulent sur un
« moindre nombre de têtes. L'État est semblable à un jardin, où
« les petis arbres ne peuvent venir, s'il y en a de trop grands
« qui les ombragent ; mais il y a cette différence, que la beauté
« d'un jardin peut résulter d'un petit nombre de grands arbres,
« et que la prospérité d'un État dépend toujours de la multi-
« tude et de l'égalité des sujets, et non pas d'un petit nombre
« de riches.

PAUL.

« Mais qu'est-il besoin d'être riche pour se marier ?

LE VIEILLARD.

« Afin de passer ses jours dans l'abondance, sans rien faire.

PAUL.

« Et pourquoi ne pas travailler ? Je travaille bien, moi !

LE VIEILLARD.

« C'est qu'en Europe le travail des mains déshonore ; on l'ap-
« pelle travail mécanique celui même de labourer la terre y
« est le plus méprisé de tous. Un artisan y est bien plus estimé
« qu'un paysan.

PAUL.

« Quoi ! l'art qui nourrit les hommes est méprisé en Europe ?
« Je ne vous comprends pas.

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Ո՛հ, չիք հնար մարդոյ որ ի բնութեան սնեայ իցէ եւ աճեցեայ՝ յասու լինել ապականութեանց քաղաքածողով ընկերութեան Զբարեկարգութիւն առնուլ ի միտ՝ ոչ ինչ յանձնարիցն է, այլ անկարգութեան լինել խելամուտ ոչ բնաւ մարքի : Համեմատութիւն իմն է. չափ է. պայման կայ գեղոյ, առաքինութեան է. բարեբաստութեան . իսկ տգեղութեան է. ախտից է. բշուառութեանց ոչ բնաւ :

ՊՕՂ.

« Ապա ուրեմն երանելիք են մեծատունք, զի չիք ինչ որ խոչընդոտն լինիցի նոցա, եւ մարքեն լիապարգեսս առնել ճանականօր զսիրելիսն իւրեանց

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Այնու իսկ զի անշան բերեն նորա ի մեռս զբերկրականսն՝ բազում այն է զի յափրացեայ գտանին Ո՛չ տպաբէն քեզեն առեայ է քո զփորձ՝ զի հանգստեանն բերկրութիւն՝ աշխատութեան է պտուղ, որպէս է. ճաշակելոյն հեշտութիւն՝ քաղցին արգասիք, եւ ըմպելոյն ախորժ՝ ծարառոյ ծնունդ՝ Նոյնպէս ահա է. զսիրելոյն է. զսիրելի լինելոյ հրճուանս՝ բազում նեղութեամբ է. տառապանօր է ի մեռս բերել : Ընչից յանախութիւն զառաջս առեայ այսր ամենայնի պիտոյից, բառնայ ի մեծատանց զամենայն զբերկրանս զայսոսիկ Յղվութեան նոցին զ՛նետ զայ տաղտկութիւն, եւ ընդ նմին ամբարհաւանութիւն՝ սրգասիք փարթամութեան, որ է. ի գուզնաքից ինչ քերութեանց ի խոր խոցի, քեպէտ է. չ՛րապուրիցի այլ էսս ի կարի իսկ մեծամեծացն հեշտութեանց : Բուրումն անուշութեան բխրաւոր վարդից առ վայրկեան մի եւեք ժամանակի

LE VIEILLARD.

Oh ! il n'est pas possible à un homme élevé dans la nature de comprendre les dépravations de la société. On se fait une « idée précise de l'ordre , mais non pas du désordre. La beauté, « la vertu, le bonheur ont des proportions ; la laideur, le vice, « le malheur n'en ont point.

PAUL.

Les gens riches sont donc bien heureux ! Ils ne trouvent « pas d'obstacles à rien ; ils peuvent combler de plaisirs les ob- « jets qu'ils aiment.

LE VIEILLARD.

« Ils sont la plupart usés sur tous les plaisirs, par cela même « qu'ils ne leur coûtent aucunes peines. N'avez-vous pas éprouvé « que le plaisir du repos s'achète par la fatigue ; celui de man- « ger par la faim ; celui de boire par la soif ? Eh bien ! celui « d'aimer et d'être aimé ne s'acquiert que par une multitude « de privations et de sacrifices. Les richesses ôtent aux riches « tous ces plaisirs-là en prévenant leurs besoins. Joignez à l'en- « nui qui suit leur satiété l'orgueil qui naît de leur opulence, « et que la moindre privation blesse , lors même que les plus « grandes jouissances ne les flattent plus. Le parfum de mille « roses ne plaît qu'un instant ; mais la douleur que cause une « seule de leurs épines dure longtemps après sa piqûre. Un « mal au milieu des plaisirs est pour les riches une épine au « milieu des fleurs pour les pauvres , au contraire, un plai-

հեշտացուցանէ զայր . այլ ցաւ միոյ միայնոյ ի խայթոցաց նոցին
նարուստ ինչ ժամանակս ազդի ի մարմնի անանց : Ի բերկրա-
նաց միջի ցաւ մի ի ցաւոց՝ մեծատանց փուշ է ի հոյլս ծաղ-
կանց . զնորին հակառակն, չքաւոր մարդկան դոյզն ինչ բեր-
կրանք ի բազմութեան աղետից՝ ծաղիկ է ի մեջ փշոց , ընդ որ
զմայլեալ բերկրին Ամենայն ազդումն ներհականաւն սովոր է
առաւելույ ի սաստկութիւն . քանզի զուգակշիռ գործեալ է բնու-
թեան զամենայն : Եւ արդ աղէ ասա . զո՞ր պայման նախամե-
ծար առնիցես . զչուննէյն ինչ իմիք գոգցես ակն էւ յամենայնէ
զանզիտէյ , էքէ զջզանզիտէյն ուստէք բնաւ , էւ ակն ունէյ ամե-
նայնի . Առաջինն մեծատանց է պայման , էւ երկրորդն չքաւոր-
րաց : Սակայն էւ երկրորդն ծայրայեղ խոտորմունք դժուար-
ըմբերք են մարդոսմս , քանզի բարեբաստութիւն նորա ի չա-
փոյսն եւէք էւ յառաքինութեան հաստատեալ կայ :

ՊՕԴ .

« Եւ զինչ առաքինութիւնն իցէ

ԾԵՐՈՒՆԻՆ .

« Որդեակ իմ , դու որ բոյով վաստակօրդ զծնողս բո ծերա-
տածես , չկարօտիս ուսանէյ քէ զինչ իցէ առաքինութիւն
Առաքինութիւն է բունն առնէյ անձին ի շահօ օգտի այլոց առ
ի հաճոյ լինէյ Աստուծոյ միայնոյ :

ՊՕԵ .

« Բնքէ , հրքան առաքինի է Վիրգինէ : Առաքինութեամբ տեն-
ջացաւ նա ընջաւետ լինէյ զի յանախեսցէ ի բարեգործութիւն :
Առաքինութեամբ հեռացեալ մեկնեցաւ նա ի կղզւոյ աստի .
առաքինութիւն դարձեալ ածցէ զնս այսրէն : »

Խորհուրդ մօտապօտ զարմին Վիրգինեայ այնպէս վառեալ

« sir au milieu des maux est une fleur au milieu des épines ;
ils en goûtent vivement la jouissance. Tout effet augmente par
« son contraste. La nature a tout balancé. Quel état, à tout
« prendre, croyez-vous préférable, de n'avoir presque rien à
« espérer et tout à craindre, ou presque rien à craindre et tout
« à espérer? Le premier état est celui des riches, et le second
« celui des pauvres. Mais ces extrêmes sont également difficiles
« à supporter aux hommes dont le bonheur consiste dans la mé-
« diocrité et la vertu.

PAUL.

Qu'entendez-vous par la vertu?

LE VIEILLARD.

Mon fils, vous qui soutenez vos parents par vos travaux,
« vous n'avez pas besoin qu'on vous la définisse. La vertu est
« un effort fait sur nous-même pour le bien d'autrui, dans l'in-
« tention de plaire à Dieu seul.

PAUL.

« Oh! que Virginie est vertueuse! C'est par vertu qu'elle a
« voulu être riche, afin d'être bienfaisante. C'est par vertu qu'elle
« est partie de cette île — la vertu la ramènera.

L'idée de son retour prochain allumant l'imagination de ce

բորբոքեր զուշ մտաց պատանւոյն, զի եւ համօրէն խեթք իւր եւ անճկութիւնք ի բաց փարատէին Վիրգիլնէ գրեաց ինչ ոչ, սսէր, քանզի հուպ ընդ հուպ այսր էկեսցէ ինքնին. ոչ բազում ինչ ժամանակաց պէտք են գալոյ յնարոպայ՝ յորժամ հողմն աջողակ շնչիցէ : Եւ համարէր գնասն որ զայս միջոց տարածութեան ջորէքհագար եւ հինգ հարիւր խրասախաց հատեալ անցեալ էին յամիսս երիս : Իսկ նաւն որ բարձեալ բերիցէ զՎիր- ինէ՝ ոչ ինչ աւելի յամեսցէ անշուշտ քան զամիսս երկուս. քանզի քաջարուեստք են արդ նաւակերտք, եւ նաւաստիք ժամանակիս ճարտարք յոյժ Ասէր եւ գհանդերձանսն եւ գյօրի- նուածութիւնս որովք պատրաստէր ժողովել զնա, զնորակերտ օթարանն զոր կառուցանել կամեր, զբերկրանսն եւ գյանկար- ծաղեպ գարմանս զորս խորհեր ընձեռել նմա զօր ամենայն՝ ի հարսնութիւն իւր զնա ածեալ Ի հարսնութիւն... Յայս խոր- հուրդ՝ սխրացեալ յափշտակէին միտք նորա եւ դարձեալ առ իս սսէր. « Յայնժամ եւ դու, հայրիկ, առ ի գբօսանս քո եւեթ մեռն ի գործ արասցես. քանզի ընչաւետ էյով Վիրգիլնէայ, եղիցին մեզ հնդիկք բազում որք վաստակեսցեն փոխանակ քո : Ընդ մեզ կացցես մնասցես դու անմեկին, եւ յար գբօսանաց եւ բերկրութեան դիցես միտ : » Եւ այլ յայլմէ լեալ առ խնդին, ընթանայր առ ընտանիսն՝ կցորդս առնել եւ զնոսա իւրոցն հրճուանաց :

Ի սուղ ինչ ժամանակի կասկածանք մեծամեծք գլուսից մե- ժամեծաց փոխանակէն գտեղի, եւ բուռն կիրք ի ներհականսն յեղմուռնս մղեալ արկանէն զոգի : Բազում այն էր զի ի վաղիւ անդր էլաներ եւ գայր առ իս բաղժեալ տրտմութեամբ, եւ սսէր. « Վիրգիլնէ ջրդքի առ իս : Երէ մեկնեալ էր յնարոպայ, ազդեր ինձ զչու դարձին : Ո՛հ նհ, ստոյգ իսկ է համբաւն ըն- քացեալ զնմանէ, եւ մօրաքոյրն ետ զնա ի կնութիւն առն ու- մեմն աւագի Ընչիցն սեր խարդաւանեաց եւ զնա ի կորուստ, որպէս եւ գլոյովս ի մարդկանէ Ի մատեանսն յայնոսիկ որ

jeune homme, toutes ses inquiétudes s'évanouissaient. Virginie n'avait point écrit parce qu'elle allait arriver. Il fallait si peu de temps pour venir d'Europe avec un bon vent ! Il faisait l'énumération des vaisseaux qui avaient fait ce trajet de quatre mille cinq cents lieues en moins de trois mois. Le vaisseau où elle s'était embarquée n'en mettrait pas plus de deux les constructeurs étaient aujourd'hui si savants, et les marins si habiles ! Il parlait des arrangements qu'il allait faire pour la recevoir, du nouveau logement qu'il allait bâtir, des plaisirs et des surprises qu'il lui ménagerait chaque jour quand elle serait sa femme. Sa femme!... Cette idée le ravissait. « Au moins, mon père, me disait-il, vous ne ferez plus rien que pour votre plaisir. Virginie étant riche, nous aurons beaucoup de noirs qui travailleront pour vous. Vous serez toujours avec nous, n'ayant d'autre souci que celui de vous amuser et de vous réjouir. » Et il allait, hors de lui, porter à sa famille la joie dont il était enivré.

En peu de temps les grandes craintes succèdent aux grandes espérances. Les passions violentes jettent toujours dans les extrémités opposées. Souvent, dès le lendemain, Paul revenait me voir, accablé de tristesse. Il me disait : « Virginie ne m'écrit point. Si elle était partie d'Europe, elle m'aurait mandé son départ. Ah ! les bruits qui ont couru d'elle ne sont que trop fondés ! Sa tante l'a mariée à un grand seigneur : l'amour des richesses l'a perdue comme tant d'autres. Dans ces livres qui peignent si bien les femmes, la vertu n'est qu'un sujet de

ճշգրիտա տան զնկարագիր կանանց, առաքինութիւն պատ-
ճառս եւեթ մատակարարէ հիւսուածոյ վիպասանութեան
Երէ արդարեւ առաքինի էր Վիրգինէ, ոչ բողոյր լքաներ զմայրն
իւր եւ զիս : Ահա զաւուրս իմ անցուցանեմ ես ի նա խորհելով,
եւ նա զիս մոռանայ . ես տառապիմ, եւ նա յօրանայ Ո՛հ,
այս խորհուրդ զիս յանյուսութիւն կործանէ : Տաղտուկ է ինձ
աշխատութիւն, եւ ժողով մարդկան ի ճանճրութիւն Իցիւ քե
մարտ պատերազմի բանայր ի Հնդկիս . ջուռեալ երբայի անդէն
մեռանել : »

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

Եւ ասեմ ցնա . « Որդեակ իմ, արիութիւն որ մահու առնէ
զմեզ դիմագրաւ, վաղանցուկ արիութիւն է, եւ ի սնուի
դրուատեաց մարդկան եւեթ արծարծեալ է՝ է արիութիւն
ջքնաղ եւ կարեւոր, այն իսկ որ օր ըստ օրէ առնէ մեզ հան-
դուրծել առանց վկայից եւ դրուատեաց՝ ճախողակի արկածից
կենցաղոյս . զհամբերութիւն ասեմ Սա ոչ ի կարծիս այլոց
յենու, եւ ոչ ի կրիցն մերոց հրապոյրս, այլ ի հաճոյս կամացն
Աստուծոյ Համբերութիւն՝ արիութիւն է առաքինութեան :

ՊՅԷ.

« Ո՛հ, եղուկ զինեւ, գոչեաց Պօղ . թափուր էմ ես ուրեմն
յառաքինութենէ : Ամենայն ուստեք տազնապ է ինձ եւ յուսա-
նատութիւն :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Եւ կրկնեալ անդրէն ասեմ . Առաքինութիւն որ ցանգ անմետ
իցէ եւ անսասան եւ անփոփոխ, ոչ է տուեալ մարդունս ի
բաժին : Ի խռան անդ կրից որ վեր ի վայր յուզեն զմեզ՝ միտք
մեր ամբօխեալ մթազնին . բայց են են եւ դամբարք յորոց մար-
քիմք վերստին յուցանել զջահ նորին . եւ դամբարք՝ դպրու-
թիւնքն են :

« roman. Si Virginie avait eu de la vertu, elle n'aurait pas
« quitté sa propre mère et moi. Pendant que je passe ma vie
« à penser à elle, elle m'oublie. Je m'afflige, et elle se divertit.
« Ah! cette pensée me désespère. Tout travail me déplaît,
toute société m'ennuie. Plût à Dieu que la guerre fût déclarée dans l'Inde, j'irais y mourir ! »

LE VIEILLARD.

« Mon fils, lui répondis-je, le courage qui nous jette
« dans la mort n'est que le courage d'un instant : il est
« souvent excité par les vains applaudissements des hommes
« Il en est un plus rare et plus nécessaire, qui nous fait sup-²
« porter chaque jour, sans témoin et sans éloge, les traverses
« de la vie : c'est la patience. Elle s'appuie, non sur l'opinion
« d'autrui ou sur l'impulsion de nos passions, mais sur la vo-
« lonté de Dieu. La patience est le courage de la vertu.

PAUL.

« Ah! je n'ai donc point de vertu? Tout m'accable et me dés-
« espère.

LE VIEILLARD.

« La vertu, repris-je, toujours égale, constante, invariable,
« n'est pas le partage de l'homme. Au milieu de tant de pas-
« sions qui nous agitent, notre raison se trouble et s'obscur-
« cit; mais il est des phares où nous pouvons en rallumer le
« flambeau ce sont les lettres.

« Դպրութիւնք, որդեակ իմ, օճանք են երկնատուրք: Ճաճանցք են իմաստութեանն որ գտիեզերս վարէ, եւ զոր աստուածայնով իմն ազդմամբ ուսաւ մարդ հաստատել ի վերայ երկրի: Հանգոյն իմն ճառագայթից արփենւոյն՝ յուսաւոր են նորին, գուարթացուցանեն եւ ջեռուցանեն. քանզի եւ հրատք են աստուածահրաշք, եւ զօրեն կրակի զբնութիւնս համօրեն ի սպաս մերոց պիտոյիցս նուաճեն Ի ձեռն դպրութեանց շուրջ գմեօք բոլորեմք զէքս առ հասարակ, զվայրս եւ զմարդիկ եւ զժամանակս, եւ նորօք ուսանիմք զկանոնս ուղղութեան մարդկայնոյ կենցաղոյս Նորին եւ զկիրս ցածուցանեն եւ զախտս սանձակոծեն, զառաքինութիւնս արժարժանեն վսեմական օրինակօք ընտիր ընտիր որերոյն՝ զորս ի գովութիւն առեալ հուշակեն, եւ զնոցա տիպս կերպարանացն ցանգ պատուականս մեզ ընծայեալ ցուցանեն: Դստերք երկնից են դպրութիւնք՝ յերկիր վայրիջեալք ի սփոփումն աղետից ազգի մարդկան: Մատենագիրք հոյակապք որ նոցա ազդեցութեամբն խօսեցան, ի կարի իսկ դժնդակ եւ ի դժոխըմբեր ժամանակս քաղաքաժողովն ընկերութեան ծաղկեցին, ի խժոժութեան դարսն ասեմ եւ յապականութեան: Դպրութիւնք են որ սփոփեալ մխիթարեցին զանթիւ մարդիկն՝ որ եւ քան զքեզ ջարաբաստիկք էին, որդեակ. զՔսենոփոն զտարագրեալն ի հայրենի աշխարհեն՝ յետ անդրեն դարձուցանելոյն Հելլէնս տասն հազար. զԱփրիկեցին Սկիպիոն, զտաղտկացեալն ի Հռովմայեցւոցն զրպարտութեանց. զԼուկուդոս ի դաւաճանութեանց նոցին. զԿատինա յապաշնորհութենէ արքունեաց: Հանճարեղքն յազգաց Հելլէնք՝ միում միում ի Մուսայիցն խնամակալաց դպրութեան՝ զմի մասն իմացութեանս մերոյ սահմանեալ էին ի վարչութիւն. հարկ ուրեմն է եւ մեզ ի նոսա առնել զկիրս մեր ապաստան, որպէս զի լծադիր եւ սանձարկու նոցա լինիցին: Հարկ է եւ նոցա այնպէս ուղղել եւ վարել զհոգեկանսն մեր կարողութիւնս, զոր օրինակ եւ ժամք լծեալ վարեին զԱրեգականն երիվարս:

« Les lettres, mon fils, sont un secours du ciel : ce sont des
« rayons de cette sagesse qui gouverne l'univers, que l'homme,
« inspiré par un art céleste, a appris à fixer sur la terre.
« Semblables aux rayons du soleil, elles éclairent, elles ré-
« jouissent, elles réchauffent c'est un feu divin. Comme le feu,
« elles approprient toute la nature à notre usage. Par elles,
« nous réunissons autour de nous les choses, les lieux, les
« les hommes et les temps. Ce sont elles qui nous rappellent
« aux règles de la vie humaine. Elles calment les passions, elles
« répriment les vices, elles excitent les vertus par les exem-
« ples augustes des gens de bien qu'elles célèbrent, et dont
« elles nous présentent les images toujours honorées. Ce sont
« les filles du ciel qui descendent sur la terre pour charmer
« les maux du genre humain. Les grands écrivains qu'elles in-
« spirent ont toujours paru dans les temps les plus difficiles à
« supporter à toute société, les temps de barbarie et de dé-
« prédation. Mon fils, les lettres ont consolé une infinité d'hom-
« mes plus malheureux que vous : Xénophon, exilé de sa pa-
« trie, après y avoir ramené dix mille Grecs ; Scipion l'Afri-
« cain, lassé des calomnies des Romains ; Lucullus, de leurs
« brigues ; Catinat, de l'ingratitude de sa cour. Les Grecs, si
« ingénieux, avaient réparti à chacune des Muses qui président
« aux lettres une partie de notre entendement, pour les gou-
« verner : nous devons donc leur donner nos passions à régir,
« afin qu'elles leur imposent un joug et un frein. Elles doivent
« remplir, par rapport aux puissances de notre âme, les mêmes
« fonctions que les Heures, qui attelaient et conduisaient les
« chevaux du Soleil.

« Հնապա ընթերցիր, որդեակ : Որ յստաջ քան զմեզ մատենագրեցին իմաստունք՝ ուղեւորք ոմանք են որ կարապետեցին մեզ ի շահիդս ճախողակ բաղդին, եւ ձեռն կարկառեալ հրաւեր մեզ կարդան ի ժողովս իւրեանց երթեալ խառնել մեզ, յորժամ ապախտ առնիցիմք յամենեցուն Մատեան ընտիր՝ ընտիր ե բարեկամ

ՊՕԼ.

« Բնբէ, գոչեաց Պօղ, ոչ ինչ պետք էին ինձ ընթերցանութեան մինչ աստն էր Վիրգիլնէ . Ոչ բաջուս ինչ որ էր նա քան զիս . բայց յորժամ բարեկամ իւր զիս նայնելով առ իս ակնարկեր, ջմարթեր ինձ համակել ի տրտմութիւն :

ԾԵՐՈՒՆԵԻՆ.

Եւ ասէի ցնա՛ . « Արդարեւ չիք ինչ քաղցրախորժ քան զտարփածոս որ սիրիցեն զմեզ . այլ եւ գուարբութիւն իմն թեթեւ գտանի յանձին կնոջ մարդոյ որ մերժեալ փարատե գթախիժ առն : Շնորհք երեսաց նորա հալածական տանին զուեաքորմի զմբաղս տազնապիչ խորհրդոց, եւ ի դէմս կերպարանաց նորա նկարեալ տեսանի գեղ սրտառուչ եւ աներկմիտ վստահութիւն . իցէ ինչ խնդութիւն որ նորա խնդութեամբն ջառանջուցու, եւ կայցէ բնաւ ուրեք ճակատ խորշումեալ որ ոչ ի ժպիտ նորին ձգտեալ պարզիցի : Ո՞ր այն սրտմտութիւն իցէ որ արտասուաց նորին հանդարտիցէ Վիրգիլնէ ի դարձին իւրում առաւել եւս քան զքեզ զոցի՝ զարդարեալ իմաստասիրութեամբ : Զարմասցի նա յոյժ ընդ պարտիզին թերահոգ անշրտութիւն, նա որ ի գեղապաւանոյձն նորին շքեղութիւն եւեթ խոկայ, թեպէտ եւ ի մօրաքեռէն իւրմէ խուիցի, թեպէտ եւ առ ի մօրէն եւ ի քին ի բացեալ կայցէ : »

Խորհուրդ մօտայնուտ դարձին Վիրգիլնեայ կազդուրեալ գա-

« Lisez donc, mon fils. Les sages qui ont écrit avant nous
« sont des voyageurs qui nous ont précédés dans les sentiers
« de l'infortune, qui nous tendent la main et nous invitent à
« nous joindre à leur compagnie, lorsque tout nous abandonne.
« Un bon livre est un bon ami.

PAUL.

Ah ! s'écriait Paul, je n'avais pas besoin de savoir lire quand
« Virginie était ici. Elle n'avait pas plus étudié que moi ; mais,
« quand elle me regardait en m'appelant son ami, il m'était
« possible d'avoir du chagrin.

LE VIEILLARD.

« Sans doute, lui disais-je, il n'y a point d'ami aussi agréa-
« ble qu'une maîtresse qui nous aime. Il y a de plus dans la
« femme une gaieté légère qui dissipe la tristesse de l'homme :
« ses grâces font évanouir les noirs fantômes de la réflexion.
« Sur son visage sont les doux traits de la confiance. Quelle
« joie n'est rendue plus vive par sa joie ? quel front ne se dé-
« ride à son sourire ? quelle colère résiste à ses larmes ? Vir-
« ginie reviendra avec plus de philosophie que vous n'en avez.
« Elle sera bien surprise de ne pas trouver le jardin tout à
« fait rétabli, elle qui ne songe qu'à l'embellir, malgré les per-
« sécutions de sa parente, loin de sa mère et de vous. »

L'idée du prochain retour de Virginie renouvelait le courage

բիռօքիւն Պօղայ՝ ածեր ճգեր զնա ի վաստակսն իւր դաշտա-
կանս, եւ ի վիշտս անդ տառապանաց իւրոց բարեբաստիկ իմն
եր, այնպիսի եղեալ կէտ նպատակի վաստակոցն՝ որ ըղձալին
եր իւրումն ցանկութեան :

de Paul, et le ramenait à ses occupations champêtres, heureux, au milieu de ses peines, de proposer à son travail une fin qui plaisait à sa passion

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե .

Յառաւօտու միում ընդ այգս այգոյն (այն օր քսան էւ չոր-
րորդ էր դեկտեմբերի 1744 ամին) վաղայարոյց լեալ Պօղայ '
էտես դրօշ սպիտակափառ ծածանեալ ի Գիւտի լերինն : Եւ էր
դրօշն այն նշանակ նաւու յերեսան եկելոյ ի ծովուն : Ընթացաւ
Պօղ ի քաղաք անդր' գիտել էրէ բերիցէ նաւն այն գրոյց ինչ
զՎիրգիներայ . էւ եկաց մնաց անդ մինչէս ցարձ տեսչի հան-
գրուանին որ ի նաւ անդր երթեալ էր մակուկաւ ըստ սովորու-
թեանն ի քննութիւն . Ուր ուրեմն ընդ էրեկս աւուրն դարձ
անդրէն արարեալ առնն ' սզդ արար քաղաքապետին զի էրե-
ւեալն այն նաւ Սեն-Փերան էր , Եօքն հարիւր տակառաջափուց
ունելով մեծութիւն , էւ անուն նաւապետին Պ . Օպեն . չորիւք
խրասախօք հեռի է' ասէ' ի ծովափնէս , էւ էրէ աշողակ շնչիցէ
հողմն , թերես վաղիւ զկնի միջօրեին մտցէ ի Փոր-Լուի . իսկ
ի ժամուն ան'ողմութիւն մեծ էր : Միանգամայն էւ գամենայն
թղթեանն զորս բերեր նաւն ի Գաղղիոյ ' էտ տեսուչն քաղաքա-
պետին : Եւ առ Լաթուր տիկին էս գոյր թուղթ մի' ձեռագիր
Վիրգիներայ : Ապշոպեաց զայն անդէն Պօղ , համբուրեաց ցնձա-
լից հրճուանօք , էւ եղեալ ի ծոցին դիմեաց ի բնակարան անդր :
Ի նշմարել իւրում ի բացուստ զընտանիսն ' որ համախումբ
իւրումն դարձի ակն կայեալ մնային ի Հրաժեշտի վիմին , յօգս
վերամբարձեալ զքարտեզն տատաներ' ոչ ինչ զօրելով յօղել
բարբառ . էւ նոյն հետայն ժողովեցան ամենեքին առ Լաթուր
տիկին զիջութիցեն զբանս նամակին :

Մանօթս տայր Վիրգիներ մօրն զի բազում ինչ անցք չարեաց

CHAPITRE V.

Un matin, au point du jour (c'était le 24 décembre 1744), Paul, en se levant, aperçut un pavillon blanc arboré sur la montagne de la Découverte. Ce pavillon était le signalement d'un vaisseau qu'on voyait en mer. Paul courut à la ville pour savoir s'il n'apportait pas de nouvelles de Virginie. Il y resta jusqu'au retour du pilote du port, qui s'était embarqué pour aller le reconnaître, suivant l'usage. Il rapporta que le vaisseau signalé était le *Saint-Géran*, du port de sept cents tonneaux, commandé par un capitaine nommé M. Aubin ; qu'il était à quatre lieues au large, et qu'il ne mouillerait au Port-Louis que le lendemain dans l'après-midi, si le vent était favorable. Il n'en faisait point du tout alors. Le pilote remit au gouverneur les lettres que ce vaisseau apportait de France. Il y en avait une pour madame de La Tour, de l'écriture de Virginie. Paul s'en saisit aussitôt, la baisa avec transport, la mit dans son sein et courut à l'habitation. Du plus loin qu'il aperçut la famille, qui attendait son retour sur le rocher des Adieux, il éleva la lettre en l'air sans pouvoir parler, et aussitôt tout le monde se rassembla chez madame de La Tour pour en entendre la lecture.

Virginie mandait à sa mère qu'elle avait éprouvé beaucoup de

անցեալ էին ընդ նա յերեսաց մօրաբեռն, որ ամուսնացուցանել զնա կամեր բռնութեամբ, ապա եւ անժառանգել, եւ ապա յետս դարձուցանել յայնպիսում ժամանակի՝ յորում ջէր հնար նմա ժաման յինել ի կղզին Գաղղիոյ, բայց ի մրրկայոյց յեղանակսն. զամենայն ջան ի գործ արարի, ասէր, շրջել զնա ի մտացն՝ յուշ ածելով նմին զպարտս իմ առ. մայրդ եւ առ. սովորոյթս անտիական հասակիս. այլ ի գուր. բանգի նա իբրեւ ընդ պանդոյր որ օրիորդ, որոյ բիւրեալ իցեն միտք յընթերցմանէ վիպաց՝ այնպէս հայեր յիս. եւ արդ նամօրէն ամենայն բարեբաստութիւն իմ այս է, ասէր, զի տեսից վերստին եւ ողջագութեցից զագգատոհմն իմ սիրելի. եւ եթէ թոյլ տայր ինն նաւապետն, այժմէն իսկ յառաջնմէ օրես մտեալ ի կուր տեսչին՝ զիղծս անձկայրեաց սրտիս կատարէի. բայց նա հակառակ եկաց ջուռոյս ի պատճառս հեռաւորութեան ցամաքին եւ այետանջ ծովան որ ի խորս, թեպետ եւ աննողմութիւն է ի ժամուս

Այն ինչ վերժանութիւն բարտեպին աւարտեր, ազգատոհմն ողջոյն ուրախութեամբ մեծաւ խնդացեալ գոչեցին հրձուանօր. « Վիրգիւնէ հասեալ կայ. » տեսրբ եւ ծառայք գիրկս արկեալ համբուրեցին ընդ միմեանս, եւ ասէ Լաթուր տիկին ցՊօղ. « Որդեակ իմ, երբ եւ ծանո դրացւոյն մերում զգալուստն Վիրգիւնեալ » եւ անդէն ջան յուցեալ 'Իոմինիկեալ ի մարիս' յուղի անկան ընդ Պօղայ գալ առ իս :

Էր ժամ իբր տասներորդ երեկոյին, եւ ես այն ինչ դեռ եսս ի մայր զճրագն իմ դարձուցեալ յանկողին մտանէի, եւ ահա յոյս յանտառին հարաւ յաջս իմ ընդ խաղխամս հիւղին իմոյ : Փոյթ ընդ փոյթ լուայ եւ զճայն Պօղայ զի կոչէր զիս : Ընդոստ առ ժամայն յարեալ վաղվաղակի, եւ ջեւ գհանդերձս իմ արկեալ էր զանձամբ՝ մինչ նա այլ յայմէ եղեալ եւ ամենեւին շնչասպառ՝ վագեաց փարեցաւ զպարանոցաւս եւ ասէ. « Արի գնասցուր, հինս Վիրգիւնէ. ճն արի գնասցուր ի նաւահանգիստն. ի լուսանայ այգուն արասցէ նաւն զմուտ իւր անդր : »

mauvais procédés de la part de sa grand'tante, qui l'avait voulu marier malgré elle, ensuite déshériter, et enfin renvoyer dans un temps qui ne lui permettait d'arriver à l'Île-de-France que dans la saison des ouragans ; qu'elle avait essayé en vain de la fléchir, en lui représentant ce qu'elle devait à sa mère et aux habitudes du premier âge ; qu'elle en avait été traitée de fille insensée, dont la tête avait été gâtée par les romans ; qu'elle n'était maintenant sensible qu'au bonheur de revoir et d'embrasser sa chère famille, et qu'elle eût satisfait cet ardent désir dès le jour même, si le capitaine lui eût permis de s'embarquer dans la chaloupe du pilote ; mais qu'il s'était opposé à son départ à cause de l'éloignement de la terre et d'une grosse mer qui régnait au large, malgré le calme des vents.

A peine cette lettre fut lue que toute la famille, transportée de joie, s'écria : « Virginie est arrivée ! » Maîtres et serviteurs, tous s'embrassèrent. Madame de La Tour dit à Paul : « Mon fils, allez prévenir notre voisin de l'arrivée de Virginie. » Aussitôt Domingue alluma un flambeau de bois de ronde, et Paul et lui cheminèrent vers mon habitation.

Il pouvait être dix heures du soir ; je venais d'éteindre ma lampe et de me coucher, lorsque j'aperçus à travers les palissades de ma cabane une lumière dans les bois — bientôt après j'entendis la voix de Paul qui m'appelait. Je me lève, et à peine j'étais habillé, que Paul, hors de lui et tout essoufflé, me saute au cou, en me disant : Allons ! allons ! Virginie est arrivée ! « Allons au port — le vaisseau y mouillera au point du jour.

Անդէն առ ժամայն անկաք մէք յուղի : Եւ մինչդէռ անցանեաք ընդ մայրիս Երկայնանիստն լերին , եւ հասեալ իսկ եաք ի ճանապարհն որ տանի ի Կիտրոնեացն ի նաւահանգիստ անդր , եւ ահա ոտնաձայն մարդոյ որ զնէտ իմ գայցե՛ հարաւ յունկն իմ . եւ էր հնդիկ ոք որ մեծաքայլ յառաջէր Եւ իբրեւ եհաս առ մեզ , հարցի ցնա էթե ուստի՞ գաս կամ յով ընթանաս այդպիսի ճեպով : Ասե . « Ի թաղէ անտի կղզւոյս որ Ոսկեփոշին յորջորջի գամ էս , առաքեալ ի նաւահանգիստ անդր ազդ առնել քաղաքապետին զի նաւ եկաւոր ի Գաղղիոյ՝ խարիսխ արկեալ է առ Ամպարի կղզեան , եւ հրետս արձակեալ զօգնութիւն խնդրե , զի խոռվեալ յոյժ է ծովն » Եւ զայս ասացեալ առնն՝ ճեպ զճեպի յառաջ զճանապարհն վարեաց :

Յայնժամ ասեմ էս ցՊօղ . « Հնապ , յՈսկեփոշւոյ թաղն երթիցոսք ընդ առաջ Վիրգինեայ , զի երիւք խրասախօք եւեթ հետի է այն ի տեղւոջես : Եւ դեմ եղեալ զնայսք ընդ յիւսիսակողմն կղզւոյս Եւ գիշերն տօթագին էր եւ մղձկուտ Լուսին եյեալ բարձրացեալ կայր , եւ բակք երեք մեծամեծք եւ սեւորակք շուրջ կային զնովաւ . իսկ գերեսօքն երկնից խաւար աղջամըղջին եւ քստմնելի պատեալ կայր Ընդ աղօտ նշոյս ստեպ ստեպ ընթանալոյ փայլատականց նշմարեին շարք շարք երկայնաձիգք ստուարակարկատ , նսեմաստուեր եւ վայրահակ ամպոց , որք արշաւասոյր ընթացիւք դիմեալ ի ծովակողմն կուսե , թեպէտ էւ բնաւ իսկ ջընջեր հողմն ի ցամաքի , կուտեալ դիզանեին բարդ ի բարդ զմիջավայրիւք ուրեմն կղզւոյդ

Զճանապարհայն եւ բոմբիւնս՝ որոտմանց թուեցաւ մեզ լսել . այլ յակճիոս ականջեալ հասու եղաք զի թնդիւն հրետից էր որ անդրեմ ի շուրջանակի արձագանգաց յանճն իւր բեկաներ : Եւ ի յուր սաստկաշառաջ թնդման հեռաձիգ հրետիցն , եւ ի տեսիլ ամպրոպայոյզն երկնից սարսուռ ընդ ոսկերս իմ ընթացաւ , եւ ոչ էսս երկմտեի զի նշանակք էին իրքն նաւու սաստկապէս վտանգելոյ : Բայց կիսոյ ժամու այն ինչ ի վերայ

Sur-le-champ nous nous mettons en route. Comme nous traversons les bois de la Montagne-Longue, et que nous étions déjà sur le chemin qui conduit des Pamplemousses au port, j'entendis quelqu'un marcher derrière nous : c'était un noir qui s'avançait à grands pas. Dès qu'il nous eût atteints, je lui demandai d'où il venait, et où il allait en si grande hâte. Il me répondit : « Je viens du quartier de l'île appelé la Poudre d'Or : on m'envoie au port avertir le gouverneur qu'un vaisseau de France est mouillé sous l'île d'Ambre. Il tire du canon pour demander du secours. » Cet homme ayant ainsi parlé, continua sa route sans s'arrêter davantage.

Je dis alors à Paul « Allons vers le quartier de la Poudre d'Or, au-devant de Virginie ; il n'y a que trois lieues d'ici. » Nous nous mîmes donc en route vers le nord de l'île. Il faisait une chaleur étouffante. La lune était levée ; on voyait autour d'elle trois grands cercles noirs : le ciel était d'une obscurité affreuse. On distinguait, à la lueur fréquente des éclairs, de longues files de nuages épais, sombres, peu élevés, qui s'entassaient vers le milieu de l'île, et venaient de la mer avec une grande vitesse, quoiqu'on ne sentit pas le moindre vent à terre.

Chemin faisant, nous crûmes entendre rouler le tonnerre ; mais, ayant prêté l'oreille attentivement, nous reconnûmes que c'étaient des coups de canon répétés par les échos. Ces coups de canon répétés, joints à l'aspect d'un ciel orageux, me firent frémir. Je ne pouvais douter que ce ne fussent les signaux de détresse d'un vaisseau en perdition. Une demi-heure après, nous n'entendîmes plus tirer du tout ; et ce silence me parut

անցեալ, ոչ էս այլ լուսաք ինչ բնշինն. Էս այն լուսաքինն
ահաւորագոյն էս քուեցաւ ինձ քան զողբածայնն բոմբինս
առաջինս :

Փութայաք ճեպեաք յառաջ ընթանալ անխօս Էս անշշունջ,
Էս զմտաց մերոց տագնապ ոչ իշխեաք ի վեր հանել իրերաց :
Զհասարակ գիշերաւ ընդ բիրտն Էս ընդ ապաժոյժ մտեալ՝ ժա-
մանեցաք ի ծովեզրն յնսկեփոշւոյ բաղին Անդ ահագին շա-
ռազմամբ կոծեալ խորտակեին աշիբն մեծամեծք, Էս ճիւնաթոյր
փրփրով Էս կայծակամբբ հրոյ ծածկեին զխութսն Էս զխա-
րակս : Եւ թեպէտ խաւար աղջամղջին կայեալ էր զամենայն,
սակայն աղօտ աղօտ փոսփորական յուսովն նշմարեաք զմա-
կոյկս ձկնորսաց ձգեալս յանեալս յաւազին վերայ մինչէս ի
հեռաստան :

Ոչ յոյժ ի բացեալ ի տեղւոջէ անտի տեսաք ի մուտս ան-
տառին հրատ արկեալ, Էս շուրջ գնովաւ ակումբ առեալ
վկղգեցիս Անդր Էս մեք մատուցեալ ոգի առնուլ ասացաք
փոքր մի՝ ակն կայեալ առաւօտուն յինելոյ Եւ մինչդեռ առ
հրատին նստեաք, մի ոմն ի կղգեցեաց անտի պատմեաց մեզ Էս
ասէ, էթէ յետ միջօրեին տեսի ի խորս ծովուն նաւ մի որ ի կղզի
այսր մղեալ գայր ի յորձանաց. գիշերն ի վերայ հասեալ կայաւ
գայն յաջացս, Էս յերկրորդ ժամու զկնի մտիցն արեւու լուսայ
զբնդին հրետից՝ նշանակ հայցուածոյ օգնականութեան. բայց
այնպէս այլեկոծեր, ասէ, ծովն անհնարին ծփանօք, զի ոչ
մարբացաւ որ բնաւ նաւակ ի դուրս հանել Էս ի թիկունս հա-
սանել նաւուն : Իսկ Էս իսկ քուեցաւ ինձ տեսանել զյամբարս
նաւուն լուցեալս. Էս խիբայի թէ գուցէ կարի իմն մօտ մատու-
ցեալ նաւուն ի ծովափն՝ անցանիցէ ընդ մեջ ցամաքին Էս
Ամպար կղզեկի, համարելով գայն թէ իցէ Անկիւն դիտակին՝
զորով քերեալ անցանէն նաւն մտեալք ի Փոր-Լուի. էթէ ար-
դարեւ այս այսպէս իցէ, ասէր, քսնզի հաւաստեաւ ասել ոչ
ունիմ, ի մեծի վտանգի կայ նաւն այն :

plus effrayant que le bruit lugubre qui l'avait précédé.

Nous nous nous hàtions d'avancer sans dire un mot et sans oser nous communiquer nos inquiétude. Vers minuit, nous arrivâmes tout en nage sur le bord de la mer, au quartier de la Poudre - d'Or. Les flots s'y brisaient avec un bruit épouvantable ; ils en couvraient les rochers et les grèves d'écume d'un blanc éblouissant et d'étincelles de feu. Malgré les ténèbres, nous distinguâmes, à ces lueurs phosphoriques, les pirogues des pêcheurs, qu'on avait tirées bien avant sur le sable.

A quelque distance de là nous vîmes, à l'entrée du bois, un feu autour duquel plusieurs habitants s'étaient rassemblés. Nous fûmes nous y reposer en attendant le jour. Pendant que nous étions assis auprès de ce feu, un des habitants nous raconta que, dans l'après-midi, il avait vu un vaisseau en pleine mer, porté sur l'île par les courants ; que la nuit l'avait dérobé à sa vue ; que, deux heures après le coucher du soleil, il l'avait entendu tirer du canon pour appeler du secours, mais que la mer était si mauvaise, qu'on n'avait pu mettre aucun bateau dehors pour aller à lui ; que, bientôt après, il avait cru apercevoir ses fanaux allumés, et que, dans ce cas, il craignait que le vaisseau, venu si près du rivage, n'eût passé entre la terre et la petite île d'Ambre, prenant celle-ci pour le Coin de Mire, près duquel passent les vaisseaux qui arrivent au Port-Louis que, si cela était, ce qu'il ne pouvait toutefois affirmer, ce vaisseau était dans le plus grand péril.

Անդուստ է. այլ որ ի կղզեցեաց բան ի մեջ առեայ ասե ցմեզ . « Իմ բազում անգամ անցեայ է ընդ ջրանցիկն որ գկղզեակն Ամպար ի ծովեզերեն անջրպետե, է. չափեայ իսկ զխորութիւն նորա . քաջայարմար յոյժ է վայրն ի կայս է. ի խարխիս, է. նաւն յակաստանի կայ անդէն իբրէ. յանքոյթ նաւահանգստի եթէ գոյի. չափ գկեանս իմ դնէի էս անդանօր, սակայն իբրէ. ի ցամաքի այնպէս յանդորր ի քուն ննջէի : » Գարձեայ է. երրորդ ոմն բարբառեցաւ է. ասե . « Ե. բնաւ իցէ հնար նաւուն ի ջրանցիկ անդր մտանէ, ուր մակոյկք անգամ հագի. հագի երթեւեկեն : Այլ էս տեսանելով տեսի գնաւն խարխիս արկեայ անդր քան գկղզեակն Ամպարի . է. եթէ հողմն յառաւօտու շնչիցե, մարթասցի անշուշտ մեկնէլ գնալ ի համատարածն կոյս է. կամ ի նաւահանգիստն մտանէլ » Ե. այլք ի կղզեցեացն յայլ ինչ կարծիս մտաբերէին : Ե. մինչդեռ. նոքա այնպէս ի վեր եկեայ պայքարէին ընդ միմեանս ըստ սովորութեան պարապորդ բնակչաց կողմանցս, Պօղ է. էս լուռ. եւեթ կայաք : Անդէն յամեայ մնացաք ցայգանալ առաւօտուն . սակայն այնպէս աղջամղջին էր տակաւին երկին՝ զի անմարթ էր նկատեայ նշմարել ինչ ի ծովու, որ է. մառախլապատ էր ի ժամուն : Բայց միայն ի խորս անդ ծովուն տեսանեաք ամպ սեւաթոյլ, գորմե ասացին թէ Ամպարի կղզեակն իցե, քառորդաւ միով խրաստիս ի բացե ի ծովափանցն : Ի խաւարաբորբ յայնմ աւուր ոչ այլ ինչ էր նըշմարել, բայց գսպառուած ծովեզերն յորում կայաք մեք, է. զմանս ի բարձրաբերձ պարեխից լերանց որ ի ներքնակողմանս են կղզոյս, որք է. երբէք երբէք ի վեր երեւին ի միջոյ անտի ամպոցն շուրջ յածելոց գնոթօք :

Ջէօքներորդ ժամու առաւօտուն դոփիւնք թմբկաց հնչեցին յականջս մեր յանտառաց անտի . է. ահա քաղաքապետն Լա-Պուրտոնե գայր հասաներ երիվարաւն, է. ընդ նմա գունդ մի հրացանակիր գօրաց հանդերձ բազմութեամբ բնակչաց է. հնդկաց Կարգեաց կացոյց զգօրականն անդէն առ. ափամբ

Un autre habitant prit la parole, et nous dit qu'il avait traversé plusieurs fois le canal qui sépare l'île d'Ambre de la côte ; qu'il l'avait sondé ; que la tenure et le mouillage en étaient très-bons, et que le vaisseau y était en parfaite sûreté, comme dans le meilleur port. J'y mettrais toute ma fortune, ajouta-il, et j'y dormirais aussi tranquillement qu'à terre. » Un troisième habitant dit qu'il était impossible que le vaisseau pût entrer dans ce canal, où à peine les chaloupes pouvaient naviguer. Il assura qu'il l'avait vu mouiller au delà de l'île d'Ambre, en sorte que, si le vent venait à s'élever au matin, il serait le maître de pousser au large ou de gagner le port. D'autres habitants ouvrirent d'autres opinions. Pendant qu'ils contestaient entre eux, suivant la coutume des créoles oisifs, Paul et moi nous gardions un profond silence. Nous restâmes là jusqu'au petit point du jour ; mais il faisait trop peu de clarté au ciel pour qu'on pût distinguer aucun objet sur la mer, qui, d'ailleurs, était couverte de brume nous n'entrevîmes au large qu'un nuage sombre, qu'on nous dit être l'île d'Ambre, située à un quart de lieue de la côte. On n'apercevait dans ce séjour ténébreux que la pointe du rivage où nous étions, et quelques pitons des montagnes de l'intérieur de l'île, qui apparaissaient de temps en temps au milieu des nuages qui circulaient autour.

Vers les sept heures du matin, nous entendîmes dans les bois un bruit de tambours : c'était le gouverneur, M. de La Bourdonnais, qui arrivait à cheval, suivi d'un détachement de soldats armés de fusils, et d'un grand nombre d'habitants et de noirs. Il plaça ses soldats sur le rivage, et leur ordonna de faire feu

ծովուն, և հրամայեաց նոցա միահամուռ. ի միասին զհրացանսն արձակել : Եւ ընդ արձակել հրացանիցն նշմարեայ տեսաք լոյս աղօտ յերեսս ծովուն, և նոյնհետայն զհրետի լուսազքնդին : Անդէն առաք ի միտ զի ոչ յոյժ բացական է նաւն առ ի մենջ, և առ հասարակ ամենեքին ընթացաք ի վայրն՝ ուստի բոմբիւնն եղէ լսելի . և նկատեայ տեսաք ընդ մեջ միգին և մառախոյոյ զտաշտ և զկայմս նաւու մեծի : Եւ այնչափ մօտ հաւեայ ի նաւն կայաք, զի թեպէտ և անեղագոջ մօնչեքին այիք, սակայն և այնպէս լսեաք զտօնչս նաւապետին որ զնաւաստին ի գործ վարէր, և նորա զաղաղակ բարձեայ գոջեցին երիցս, ԿԵՑՑԷ ԱՐՔԱՅ. քանզի այս իսկ է բարբառն զոր արձակէն Գաղղիացիք ի յետին վիշտս վտանգի, որպէս և ի բերկրապատար ինչ հրձուանս . իբր զի յաղէտս անդ վտանգաց զարքայն իւրեանց յօգնութիւն կարդայցեն, և կամ զի հաւատարիմ առնել կամին նմա զի կազմ և պատրաստ կան մեռանել վասն նորա :

Յորմէ հետէ ետես Սէն-Փերան զի շատ իսկ մօտ էաք առ ի ձեռն օգնականութեան կարկառելոյ նմա, յերիս յերիս վայրկեանս հրետածիզ լինէր անդու : Պ. Լա-Պուրտոնէ հրամայեաց հրատս լուցանել ի տեղիս տեղիս ի ծովեզերին, և արձակեայ առ բնակիչս մերձակայ վայրացն ետ բերել պարենս և տախտակս և պարանս, և կարասս դատարկեայս : Եւ անդէն ետ ընդ ետ խուռն բազմութեամբ եկեայ հասին բնակիչք Ոսկեփոշոյ, Ֆլաք թաղի և Ռամբար գետոյ, հանդերձ գերեօքն որ բարձեայ բերէին պաշար և սարիս նաւու :

Եւ մատուցեայ մի ոմն ի բնակչաց անտի առ քաղաքապետն, ասէ . « Լուր ինձ ի շխանդ . զցայցն ողջոյն լսելի եղէն ի յերին անդ գոջմունք աղօտաճայնք : Տերեք թառոց անտառին շրշեայ տատանին, թեպէտ և հողմն ուստեք ջլնջիցէ . թուռնք ծովու ի ցամաք այսր դիմեայ անկանին . այս ամենայն հաւաստի գուշակք են ամպրոպայոյզ մրրկի մեծի : » Ետ պատասխանի քա-

de leurs armes tous à la fois. A peine leur décharge fut faite, que nous aperçûmes sur la mer une lueur, suivie presque aussitôt d'un coup de canon. Nous jugeâmes que le vaisseau était à peu de distance de nous, et nous courûmes tous du côté où nous avions vu son signal. Nous aperçûmes alors à travers le brouillard le corps et les vergues d'un grand vaisseau. Nous en étions si près que, malgré le bruit des flots, nous entendimes le sifflet du maître qui commandait la manœuvre, et les cris des matelots, qui crièrent trois fois **VIVE LE ROI!** car c'est le cri des Français dans les dangers extrêmes, ainsi que dans les grandes joies : comme si, dans les dangers, ils appelaient leur prince à leur secours, ou comme s'ils voulaient témoigner alors qu'ils sont prêts à périr pour lui.

Depuis le moment où le *Saint-Gérant* aperçut que nous étions à portée de le secourir, il ne cessa de tirer du canon de trois minutes en trois minutes. M. de La Bourdonnais fit allumer de grands feux de distance en distance sur la grève, et envoya chez tous les habitants du voisinage chercher des vivres, des planches, des câbles et des tonneaux vides. On en vit bientôt arriver une foule, accompagnée de leurs noirs chargés de provisions et d'agès, qui venaient des habitations de la Poudre-d'Or, du quartier de Flaque et de la rivière du Rempart.

Un des plus anciens de ces habitants s'approcha du gouverneur et lui dit : « Monsieur, on a entendu toute la nuit des bruits sourds dans la montagne ; dans les bois, les feuilles des arbres remuent sans qu'il fasse du vent ; les oiseaux de marine se réfugient à terre tous ces signes annoncent un
« ouragan. — Eh bien ! mes amis , répondit le gouverneur, nous

դարապետն էս ասէ . « Քաջ է, բարեկամբդ . ահա էս մէք կազմ
էս պատրաստ կամք ի նոյն . անշուշտ էս նաւն ինքնին »

Ես արդարեւ իսկ ամենայն ինչ գուշակ մրրկին լինէր Ամայ
որ ի վերնակէտս անդ երկնից նշմարէին՝ սեւաթորմիս էս
ահաւորս ունէին զմիջակսն, էս պղնձագոյն զսպառուածս իւ-
րեանց . էս թեպէտ խաւարակոռո ռոքն էին, սակայն ազգի
ազգի թուօնք ծովայինք երամովին ի կողմի անդր թեւածեալ
գային խնդրէլ ապաստան :

Ջինն ժամաւ աստուտուն լսելի եղէն ի ծովակողմն կռսւե-
ճայնք սոսկայիք՝ իբրուս այն թէ սահանք հեղեղաց բազմաց հան-
դերձ որոտընդոստ շանթիւք բաւալգլոր ի վախից լերանցն
ի վայր խաղային Ամենեքին ատ հասարակ ճայն բարձեալ
գոչեցին . « Ահա ամբնութ ամբնութ . » էս անդէն ատ ժամայն
մրրիկ սաստկաշունչ հայածական առեալ տարաւ զմասախուղն
մածեալ զԱմպարի կղզեկաւն էս զջրանցիւ նորս Յայնժամ
ի վեր երեւեցաւ էս նաւն Սէն-Փերան, իանդերձ մարդախիտն
յարկաւ . առագաստակայքն էս կայմք խոնարհեալք անկեալք
զտախտակամածիւն, դրօշն վայրահակ . քառեակ մայրախք
ի խելացն, էս միւս այլ ճոպան ի յետուստ ձգեալք՝ ի վեր գնա
կառուցանել ձգնէին էս կայր Սէն-Փերան խարխիս արկեալ
ընդ մէջ Ամպարի կղզուոյն էս ցամաքի՝ յայսկոյս շարից խրիցն
որ զկղզեաւս Գաղղիոյ, էս ընդ վայր այնպիսի անցեալ ընդ որ
ոչ էրբէք անցեալ էր նաւ յառաջ քան գնա : Ջառաջսն տուեալ
կայր լեռնակոտակ կոհակաց որ ի խորոց անտի ծովուն ի ներքս
խուժէին . էս իբրեւ ի ջրանցիկ անդր բուռն գորութեամբ մտա-
նէին այիքն, նաւառաջքն մղօն ատեալ ի վեր ամբառնային, էս
զոգն ողջոյն ընդ օդս լինէր տեսանելի . սակայն նոյն ժամայն
էս խելացն ջրասուգեալ մինչէս ի ծնօտսն՝ ծածկեր յաջաց տե-
սողաց իբրեւ ի սպառ ծովամոյն

Այսպէս հողմն էս ծով միանգամայն գնաւն ի ցամաք մղեալ

« y sommes préparés, et sûrement le vaisseau l'est aussi.

En effet, tout présageait l'arrivée prochaine d'un ouragan. Les nuages que l'on distinguait au zénith étaient, à leur centre, d'un noir affreux et cuivrés sur leurs bords. L'air retentissait des cris des paille-en-queues, des frégates, des coupeurs d'eau et d'une multitude d'oiseaux de marine, qui, malgré l'obscurité de l'atmosphère, venaient, de tous les points de l'horizon, chercher des retraites dans l'île.

Vers les neuf heures du matin on entendit, du côté de la mer, des bruits épouvantables, comme si des torrents d'eau mêlés à des tonnerres eussent roulé du haut des montagnes. Tout le monde s'écria : Voilà l'ouragan! et dans l'instant un tourbillon affreux de vent enleva la brume qui couvrait l'île d'Ambre et son canal. Le *Saint-Géran* parut alors à découvert avec son pont chargé de monde, ses vergues et ses mats de lune amenés sur le tillac, son pavillon en berne, quatre câbles sur son avant, et un de retenue sur son arrière. Il était mouillé entre l'île d'Ambre et la terre, en deça de la ceinture de récifs qui entoure l'Île-de-France, et qu'il avait franchie par un endroit où jamais vaisseau n'avait passé avant lui. Il présentait son avant aux flots qui venaient de la pleine mer, et à chaque lame d'eau qui s'engageait dans le canal, sa proue se soulevait tout entière, de sorte qu'on en voyait la carène en l'air; mais, dans ce mouvement, sa poupe, venant à plonger, disparaissait jusqu'au couronnement, comme si elle eût été submergée.

Dans cette position, où le vent et la mer le jetaient à terre,

վանէին, և ոչ էր նմա յետս ընդ կրօնկն դառնայ ուստի եկեայն էր, և ոչ զմայութիսն հատանելով խրել ի ծովեզերին, յորմէ անջատ ունէին զնա ծանծաղութեան խրիւք խճողեայք : Մեն մի ի կոհակաց յափօնսն բախեայ և խորտակեայ՝ զրոհ տայր մոնջելով մինջէ և ցխորս խորշիցն, և խիճ և կոպիճ արճակեր ի հեռաստան չմինջէ և ցտնաջափս յիսուն. և ապա վերջոտնեայ և զմեծ մասն յատակի ծովեզերն հոյանեայ՝ քաւայցոր առեայ տաներ զմանրախիճսն խոպոտ և ահեղ շառաջմամբ : Մովն հողմուռոյց բարձրացեայ զամ քան զգամ լեռնանայր, և ջրանցիկն ողջոյն որ ընդ մեջ կայ կղզւոյս և կղզեկին Ամպարի, զմանուրիւն իմն բերեր փրփրաղեզ մեծատարած պատտառի՝ փեռեկեայ և պարպատեայ սեռասեսիլ և խորանդունդ կոհակօք Այն փրփուրք շեղաշեղջ կուտակեայ դիզանէին ցվեցոտնեան բարձրութիւն ի խորս խորշիցն, և հողմն սաստկակոծ քերեայ զնորօք՝ առեայ տաներ զնոսին զափափայիւք ծովափանցն մինջէ կիսով խրասախաս անդր քան զցամաք. և ի տեսիլ ձիւնաբոյր զնդակացն որ անրիւք էին ի բազմութենէ, և շեշտակի վարեայ ընթանային մինջէ ի ստորոտս լեռանց, էր արդեօք համարել էրէ ձիւնաբերք ի ծովէ ի վեր էլանէին : Միրք երկնից առաջի առնէին համօրէն զամենայն նշանակա երկարատեւ մրրկի, և ծով և երկին խառնամառն երեւէին միամոյլ : Ամպոց գուպարք նորանորք հատեայք անդու յերեսաց երկնից՝ հանգոյն երագասլացն քուջնոց սրանային անցանէին դեպ վերոյ զագաթանց մերոց, և այլք դարձեայ կառուցեայ և կանդաղեայ կային մնային գօրէն ստուարակարկատ ապառաժ լեռանց : Ոչ էս էր տեսանել մասն ինչ կապուտակ ի յաստատութեան երկնից. և յոյս էւեք լրթագոյն և դայնկագոյն տեսանելի գործեր գերկիր և գծով և գերեսս երկնից

Ի յարածուփ ձօձանս անդ նաւուն երերականի, երկիւղն յորմէ գահի հարեայ խիբային՝ եկն էհաս ի վերայ : Պարանք առաջիցն խզեցան. և քանզի մի էւեք կառան մնայր ի հաս-

il lui était également impossible de s'en aller par où il était venu, ou, en coupant ses câbles, d'échouer sur le rivage, dont il était séparé par de hauts fonds semés de récifs. Chaque lame qui venait briser sur la côte s'avancait en mugissant jusqu'au fond des anses, et y jetait des galets à plus de cinquante pieds dans les terres; puis, venant à se retirer, elle découvrait une grande partie du lit du rivage, dont elle roulait les cailloux avec un bruit rauque et affreux. La mer, soulevée par le vent, grossissait à chaque instant, et tout le canal compris entre cette île et l'île d'Ambre n'était qu'une vaste nappe d'écumes blanches, creusées de vagues noires et profondes. Ces écumes s'amassaient dans le fond des anses à plus de six pieds de hauteur, et le vent, qui en balayait la surface, les portait, pardessus l'escarpement du rivage, à plus d'une demi-lieue dans les terres. A leurs flocons blancs et innombrables, qui étaient chassés horizontalement jusqu'au pied des montagnes, on eût dit d'une neige qui sortait de la mer. L'horizon offrait tous les signes d'une longue tempête; la mer y paraissait confondue avec le ciel. Il s'en détachait sans cesse des nuages d'une forme horrible, qui traversaient le zénith avec la vitesse des oiseaux, tandis que d'autres y paraissaient immobiles comme de grands rochers. On n'apercevait aucune partie azurée du firmament; une lueur olivâtre et blafarde éclairait seule tous les objets de la terre, de la mer et des cieux.

Dans les balancements du vaisseau, ce qu'on craignait arriva les câbles de son avant rompirent; et, comme il n'était plus retenu que par une seule hansière, il fut jeté sur les rochers à

տատուքին, գրկաչափս վաթսուն անդր քան զծովափն մղեալ
ընկեցաւ նաւն յապառաժս անդ : Յայնժամ ամենեքին առ հա-
սարակ գաղաղակ բարձար. Եւ Պօղ այն ինչ ընթանայր ծովա-
մուխ լինել, փութացեալ բռնոն յարի զնմանէ Եւ ասեմ. « Զի
գործես, որդեակ, մեռանել կամիցիս : » Եւ նա գոչեաց Եւ ասէ.
« Թող զնամ օգնել նմա, ապա քե ոչ՝ մեռանիմ » Եւ քանզի
առ անճնարին յուսահատութեանն ուշագնաց լինէր, զի մի
անճնամատն յիցի ի կորուստ 'Իմինիկոս Եւ Ես պնդեցար
ի գօտի նորին չուան երկայնաձիգ՝ գորոյ զձայրեն վակժոյժ
լեալ պինդ ունեար : Յայնժամ յառաջ ընթացաւ Պօղ յանդեպ Սեն-
ժերանին՝ եր զի ի յող զնալով, Եւ եր զի ի խութս քայլելով :
Դեպ լինէր երբէր երբէր ակն ունել նմա ի նաւ անդր վերոտնե-
լոյ. քանզի ծովն յաղամողեալ ծվանս անդ իւրում այնպէս
ի ծանծաղ զնաւն թողոյր, զի մարբ եր ՚նտի իսկ շուրջ գալ
զնովաւ. այլ անդէն առ ծամայն յետս նահանջեալ մեծաւ մո-
լեզնութեամբ՝ ծածկեր զնաւն յեռնահանգէտ կոհակօք, որով Եւ
յօղս վերամբառնային առաջք ողնափայտին, Եւ գիթացեայն
Պօղ պուղեալ սաստկութեամբ՝ անդր քան զծովափն զընկեկոյր՝
արիւնաթարախ գարունսն գործելով, գլանջսն կոշկոճելով, Եւ
զանճն ողջոյն ջրահեղձիկ գոզէս առնելով Իբրեւ սակաւիկ
մի ուշաբերէր պատանին, անդրէն յոտն կայր, Եւ փութով
պնդութեան դիմէր վերստին դեպ ուղիւ ի նաւն՝ գոր տակաւ
փեռեկէր ծովն անճնարին յկանօք Յայնժամ Եւ նաւաստեացն
յուսահատեալ ի փրկութենէ՝ ծովընկեց զանճինս առնէին խոռոն
բազմութեամբ վակժոյժ լինելով առ յասարակ գառազաստա-
կայացն, զտախտակաց, զհարուցն վանդակաց, զսեղանոց Եւ
զտակառաց

Յայնմ պահու երեւեցաւ Եւ տեսիլ աղիոդորմ՝ յաւերժա-
կան մորմոքանաց արժանի. օրիորդ մանկահասակ ի պաղ-
պաջունս խեղաց Սեն-ժերանի էլեալ, Եւ զբազուկս իւր տա-
րածանէր առ այն որ զուրի ի բռին կայեալ գուն գործէր հա-

une demi-encablure du rivage. Ce ne fut qu'un cri de douleur parmi nous. Paul allait s'élançer à la mer, lorsque je le saisis par le bras. Mon fils, lui dis-je, voulez-vous périr? — Que « j'aie à son secours, s'écria-t-il, ou que je meure! » Comme le désespoir lui ôtait la raison, Domingue et moi nous lui attachâmes à la ceinture une longue corde dont nous saisimes l'une des extrémités. Paul alors s'avança vers le *Saint-Géran*, tantôt nageant, tantôt marchant sur les récifs. Quelquefois il avait l'espoir de l'aborder; car la mer, dans ses mouvements irréguliers, laissait le vaisseau presque à sec, de manière qu'on en eût pu faire le tour à pied; mais bientôt après, revenant sur ses pas avec une nouvelle furie, elle le couvrait d'énormes vagues d'eaux qui soulevaient tout l'avant de sa carène, et rejetaient bien loin sur le rivage le malheureux Paul, les jambes en sang, la poitrine meurtrie et à demi-noyé. A peine ce jeune homme avait-il repris l'usage de ses sens qu'il se relevait et retournait avec une nouvelle ardeur vers le vaisseau, que la mer cependant entr'ouvrait par d'horribles secousses. Tout l'équipage, désespérant alors de son salut, se précipitait en foule à la mer, sur des vergues, des planches, des cages à poules, des tables et des tonneaux.

On vit alors un objet digne d'une éternelle pitié — une jeune demoiselle parut dans la galerie de la poupe du *Saint-Géran*, tendant les bras vers celui qui faisait tant d'efforts pour la joindre : c'était Virginie. Elle avait reconnu son amant à son in-

սանել ի նա և նա ինքն էր Վիրգիլնէ : Յանվեռնը գնացիցն Պօղայ ծանուցեալ էր նորա զսիրելին և մէք ի տեսիլ նազելոյ օրիորդին մատնելոյ ի բատմնելին այն վիշտս վտանգի՝ աղէխորով աղէկտուր լինեաք : Իսկ ինքն Վիրգիլնէ ազնուական իմն է աներկիւղ կերպարանօք նշանացի խօսէր ընդ մեզ ձեռօքն իբրէս ողջոյն տալով մեզ անդարձ հրաժեշտի : Նաւագքն համօրէն ի ծով բօթափեցին զանձինս, և մի ոմն միայն կայր մնայր արձանացեալ ի վերայ նաւուն՝ մերկ ի յանդերձից և կարչնէղ և անառապինդ իբրէս նոր զոմն Հերակղես Սա մերձ մատուցեալ պատկասանօք առ Վիրգիլնէ, որպէս տեսաքն, խոնարիւր անկաներ յոտս նորա, և ձնաբեր էս ի բաց զհանդերձս նորա առնույ . այլ Վիրգիլնէ մերձեաց զնա մեծաւ վսեմութեամբ, և զաջս իւր ի բաց դարձոյց ի նմանէ :

Անդէն յուսաք մէք զի ձիջ քարձեալ տեսողացն գոչէին անդույ և ասէին . « Փրկեան գղա, փրկեա գղա . մի բողոսր գղա : » և անա կոհակ լեռնահանգետ սոսկավիթխար վագեալ եմուտ ընդ կըղ գեակն Ամպարի և ընդ ծովեզրն, և մոնջելով ընթացեալ ի նաւ անդր յառաջէր, և արջնաթոյր կողիւքն և փրփրաղէզ կատարօք սպառնայր նմա կորուստ անձողոպրելի : Յայն տեսիլ սոսկալի՝ սրացաւ ոստեաւ ի ծով անդր նաւազնն միայնակ . և Վիրգիլնէայ տեսեալ ակներէս զանհրաժեշտն մաս, զմի ձեռն զհանդերձիւքն կալաւ, և զմիսն զսրտիւն . և ի վեր ամբարձեալ զուարթագին զաչկունս իւր՝ նրեշտակ որ թուեցաւ որ ընդ երկինս թեւապարեալ գնայցէ :

Ո՛վ օր ջարադէտ . աւնդ, ամենայն ինչ կորեաւ անդնդասոյգ : Քաջ ի բաց անդր քան զցամաք տարեալ ընկեցին կոհակը գլոյովս ի հանդիսատեսիցն որ հուսպ առ Վիրգիլնէ ձեպէին մերձենալ, որպէս և նաւազնն որ ի յող ընթացեալ՝ ապրեցուցանել զնա նկրտէր և սա ինքն մագապուր գերձեալ ի ստոյգ մահուանէ՝ ծուր էղ յաւազին և ասէ . Ո՛վ Տէր, դու զիմ զկեանս փրկեցեր, այլ էս մտաղիւր դնէի զսա ի վերայ օրիորդին

trépidité. La vue de cette aimable personne, exposée à un si terrible danger, nous remplit de douleur et de désespoir. Pour Virginie, d'un port noble et assuré, elle nous faisait signe de la main, comme nous faisant un éternel adieu. Tous les matelots s'étaient jetés à la mer. Il n'en restait plus qu'un sur le pont, qui était tout nu et nerveux comme Hercule. Il s'approcha de Virginie avec respect; nous le vîmes se jeter à ses genoux, et s'efforcer même de lui ôter ses habits; mais elle, le repoussant avec dignité, détourna de lui sa vue.

On entendit aussitôt ces cris redoublés des spectateurs « Sauvez-la, ne la quittez pas! Mais dans ce moment une montagne d'eau d'une effroyable grandeur s'engouffra entre l'île d'Ambré et la côte, et s'avança en rugissant vers le vaisseau, qu'elle menaçait de ses flancs noirs et de ses sommets écumants. A cette terrible vue, le matelot s'élança seul à la mer, et Virginie, voyant la mort inévitable, posa une main sur ses habits, l'autre sur son cœur, et, levant en haut des yeux sereins, parut un ange qui prend son vol vers les cieux.

O jour affreux! hélas! tout fut englouti la lame jeta bien avant dans les terres une partie des spectateurs, qu'un mouvement d'humanité avait portés à s'avancer vers Virginie, ainsi que le matelot qui l'avait voulu sauver à la nage. Cet homme, échappé à une mort presque certaine, s'agenouilla sur le sable, en disant O mon Dieu! vous m'avez sauvé la vie; mais je l'aurais donnée de bon cœur pour cette digne de-

պատուականի որ չկայաւ յանձին մերկանայ իբրեւ զիս »

Դոմինիկոս եւ ես ի բաց քարշեայ կորգեցար յայեաց անտի զգուստականն Պօղ' կիսանագագ քայացեայ, եւ արին գունդագունդ ընդ բերանն եւ ընդ ականջսն նոսեր Զնա քաղաքապետն ի խնամս վիրաբուծից արար ապաստան, եւ մեր ի խոյզ եւ ի խնդիր էլար ընդ ծովեզրն տեսանել թէ բերիցէ արկցէ արդեօք ծովն ի դուրս գմարմին Վիրգինեայ. այլ զի յեղակարծում պահու, որպէս յամպրոպայոյզսն սովոր է պատանել, հողմոյն բռնութիւն յայլ կողմն շրջեցաւ, ասեաք ցմիմեանս անննարին տրտմութեամբ զի եւ ոչ զքաղմանն պարտիս մարթասցուք ուրեմն նատուցանել չարաբաստիկ օրիորդին եւ հեռացեայ ի բաց գնացար ի տեղուօջէ անտի յուսանատք. եւ յայնմ նաւաբեկութեան յորում արք բազումք լեայ էին ծովակուր, ամենեցուն միտք ընդ Վիրգինեայ կորուստն շուարեին. եւ ոմանք եւս ի տեսիլ բազմադէտն վախճանի սուաքինւոյ օրիորդին՝ ընդ վերնախնամ Տեսչութեանն անգամ գոյութիւն գոզես երկմտեին. քանզի են են արդարեւ ադէտք յաշխարհի այնպէս աճագիւնք եւ յանպարտս կրեայք, զի եւ գառն իմաստնոյ գիտեն սասանեցուցանել զյոյս անվկանդ :

Իսկ զՊօղ որ տակաւ ուշաբերեայ կազդուրիւր՝ տարեայ եւ եղեայ էին ի միում ուրեք ի մերձակայ տանց, մինչեւ մարթասցին յիւրն նատուցանել բնակարան եւ ես յետս անդրէն դարձեայ գնացի ընդ Դոմինիկեայ, զի պատրաստ արարից գմայրն Վիրգինեայ եւ զբարեկամ նորին ի լսել զգոյժ չարադէտ արկածին Այն ինչ մխեայ էր մեր ի բերան անդր ծործորոյ Լատանենեացն գետոյ, ասացին մեզ ննդիկք ոմանք զի նշխարս բազումս գնառուն խորտակելոյ ընկենոյր ծովն ի ծոց անդր ի հանդիպոյն : Փութացար իջար անդր, եւ յառաջ քան զամենայն ինչ հարաւ յաջս իմ դիակն Վիրգինեայ. եւ կիսով չափ մարմնոյն ընդառագեայ կայր ի նոյն դիրս՝ յորում եւ տեսաքն գնա ի պահու անդ սուգանելոյն Տիպք կերպարանացն ոչ յոյժ

« moiselle qui n'a jamais voulu se déshabiller comme moi. »

Domingue et moi nous retirâmes des flots le malheureux Paul sans connaissance, rendant le sang par la bouche et par les oreilles. Le gouverneur le fit mettre entre les mains des chirurgiens, et nous cherchâmes de notre côté, le long du rivage, si la mer n'apporterait point le corps de Virginie mais le vent ayant tourné subitement, comme il arrive dans les ouragans, nous eûmes le chagrin de penser que nous ne pourrions pas même rendre à cette fille infortunée les devoirs de la sépulture. Nous nous éloignâmes de ce lieu, accablés de consternation, tous l'esprit frappé d'une seule perte, dans un naufrage où un grand nombre de personnes avaient péri, la plupart doutant, d'après une fin aussi funeste d'une fille si vertueuse, qu'il existât une Providence : car il y a des maux si terribles et si peu mérités, que l'espérance même du sage en est ébranlée.

Cependant on avait mis Paul, qui commençait à reprendre ses sens, dans une maison voisine, jusqu'à ce qu'il fût en état d'être transporté à son habitation. Pour moi, je m'en revins avec Domingue, afin de préparer la mère de Virginie et son amie à ce désastreux événement. Quand nous fûmes à l'entrée du vallon de la rivière des Lataniers, des noirs nous dirent que la mer jetait beaucoup de débris du vaisseau dans la baie vis-à-vis. Nous y descendîmes, et l'un des premiers objets que j'aperçus sur le rivage fut le corps de Virginie. Elle était à moitié couverte de sable, dans l'attitude où nous l'avions vue périr ses traits n'étaient point sensiblement altérés ; ses yeux étaient fermés, mais la sérénité était encore sur son front ; seu-

խաթարեայք էին Կափուցեայ էին ականողիքն, այլ գուար-
բութիւն դեռ եւս ի ձակատին փողփողէր. միայն մահուանն
լրբագոյն մանուշակք խառն երեւեկն զայտիցն նորա ամօ-
րագեղն վարդիւք :

Մի ի դաստակացն զհանդերձիւքն արկեայ կայր, եւ միւսն
որ զսրտիւն՝ ուժգին մածեայ էր եւ բրտացեայ : Բագում ձգամբ
բացի զայն հագիւ եւ ի բաց հանի զտփիկն զոր ունէր, եւ ապշու-
թիւն անհնարին կայաւ զիս յորժամ նկատեայ տեսի զի կենդա-
նագիր Պօղայ էր այն, որում եւ բան տուեայ էր ջլքանել զայն
երբէք մինչեւ ցվախձան : Ընդ այն յետին նշանակ հաստատու-
թեան եւ սիրոյ օրիորդին եղկելոյ լացի դառնապէս Իսկ Գո-
մինիկոս զյանչան բախեայ ծեծէր, եւ ցաւագին զոչմամբ ձայնին
զայերս հնչեցուցանէր Բարձեայ տարաք զղիակն Վիրգինեայ
ի խրճիթ ուրեմն ձկնորսի, եւ ապսպարեցաք զնա ի պահ զգու-
շութեան կանանց մալապարից, որ եւ խնամ կայան լուանայ
զնա

Մինչդեռ նորա զտխրականն զայն սպաս հարկանեին, մեք
դողդոջ ընթացիւք յուղի անկեայ՝ ի բնակարան անդր էլաք .
եւ տեսաք զի Լարուր տիկին եւ Մարգարիտ յաղօթս կային՝
ակն ունելով զրուցաց նաւուն Լարուր տիկին անդէն ընդ տե-
սանելն զիս՝ ձայն բարձեայ սսէ . « Ո՞ւր իցէ դուստրն իմ, ո՞ւր
սիրելին իմ դստրիկ, նվ որդեակ : » եւ իբրեւ ետես զանբար-
բառ լուռքիւնն իմ եւ զարտասուս, ոչ եւս ինչ երկմտեաց ընդ
արկածսն, եւ անդէն հեղձամղձուկ լեայ փղձկեր, եւ ի ցաւս
անհնարինս համակեր. եւ ոչ այլ ինչ կարացեայ յօղել բար-
բառ՝ հառաչանս եւ հեկեկանս արձակեր Իսկ Մարգարիտ
կական բարձեայ զոչէր. « Ո՞ւր իցէ որդեակն իմ, զի ե զի ոչ
տեսանեմ զորդեակն իմ. » եւ անկաւ քալացեայ : Գիմեցաք առ
նա . եւ իբրեւ անձին զգաց փոքր մի, հաւատարիմ արարի նմա
զի կենդանի է Պօղ, եւ զի քաղաքապետն տայ խնամ տանել
նմա :

lement les pâles violettes de la mort se confondaient sur ses joues avec les roses de la pudeur.

Une de ses mains était sur ses habits, et l'autre, qu'elle appuyait sur son cœur, était fortement fermée et roidie. J'en dégageai avec peine une petite boîte ; mais quelle fut ma surprise lorsque je vis que c'était le portrait de Paul, qu'elle lui avait promis de ne jamais abandonner tant qu'elle vivrait ! A cette dernière marque de la constance et de l'amour de cette fille infortunée, je pleurai amèrement. Pour Domingue, il se frappait la poitrine et perçait l'air de ses cris douloureux. Nous portâmes le corps de Virginie dans une cabane de pêcheurs, où nous la donnâmes à garder à de pauvres femmes malabares, qui prirent soin de le laver.

Pendant qu'elles s'occupaient de ce triste office, nous montâmes en tremblant à l'habitation. Nous y trouvâmes madame de La Tour et Marguerite en prières, en attendant des nouvelles du vaisseau. Dès que madame de La Tour m'aperçut, elle s'écria : « Où est ma fille, ma chère fille, mon enfant ? » Ne pouvant douter de son malheur à mon silence et à mes larmes, elle fut saisie tout à coup d'étouffements et d'angoisses douloureuses ; sa voix ne laissait plus entendre que des soupirs et des sanglots. Pour Marguerite, elle s'écria : « Où est mon fils ?

je ne vois point mon fils ! » et elle s'évanouit. Nous courûmes à elle, et, l'ayant fait revenir, je l'assurai que Paul était vivant, et que le gouverneur en faisait prendre soin.

Եւ այն ինչ նորա միտքն յինքն եկեալ էին, փութացաւ զսիրութիւն իւր յանձանձէլ, որ ստեպ ստեպ նուաղեալ անկաներ Եւ կայր մնայր անբարբառ.

Զգիշերն ի բուն ի դժոխըմբեր միշտս այսպիսիս անցոյց Լաթուր տիկին. Եւ Ես զերկարութիւն երաշխեպիցն նկատեալ խելամուտ լինէի զի ջիբ Եւ ջիբ ինչ ցաւ յաշխարհի որ ընդ մայրենայն մորմոքանաց գայցէ ի կշիռ. Յորժամ ուշաբերեր նա, զաջսն ընդ երկինս ձգեալ պշնոյր անքթիքս Եւ կսկծագինս : Սիրութիւն իւր Եւ մեք գձեռս նորա ի մերումս կայեալ ձմէաք, խանդակաք յորջորջանօք ձայնեաք առ նա, այլ ի գուր ամենեւին. քանզի իմանայր իսկ ոչ նա գնաւաստիսն զայնոսիկ նախնայն մերոյ մտերմութեան, Եւ ի նեղձամղձուկ լանջացն ոչ այլ ինչ լինէր լսելի՝ բայց դառնահատուջ հեծութիւնք :

Ի վաղիւ անդր ընդ առաւօտն բարձեալ բերին դեսպակաւ Պօղ : Ուշաբերեալ իսկ էր պատանւոյն, այլ բան ինչ յօդէլ ոչ գօրէր Սակայն տեսաւորութիւն նորին ընդ մօրն Եւ ընդ Լաթուր տիկնոջ՝ յորմէ խիթայի Ես զառաջինն՝ սփոփական Եւս գտաւ նոցա քան զամենայն հոգս խնամոց իմոց. քանզի ճաճանչ իմն մխիթարութեան ծագեաց ի դեմս կերպարանաց մարցն հիթացելոց : Երկոքեան Եւս մատուցեալ նստան նմին առընթեր, Եւ գիրկս արկեալ համբուրեցին զնա. Եւ արտասուք նոցին որ մինչէս ցայնժամ առ ցաւոցն սաստկութեան արգելեալ իմն էին՝ անդէն աղբերացան : Իսկ Եւ իսկ Եւ զիւրսն արտասուս ի նոցայն խառնեաց Պօղ. Եւ այնպէս սփոփեցաւ բնութիւն յանձինս ջուառականացն երեցուն. ապա թմբրութիւն յարատեւակ յաջորդեաց դառնակսկիծն մորմոքանաց նոցա, Եւ արկ զնոքօք նինջ ծանրաբթուն՝ որ արդարեւ իսկ մահահանգոյն իմն էր :

Պ. Լա-Պուրտոնէ ազդ ինձ արար ի ծածուկ զի ըստ իւրում հրամանին ի քաղաք անդր բերեալ էր դիակն Վիրգինեայ, Եւ անտի հանդերձեալ Են տանէլ յեկեղեցի Կիտրոնեաց Աճապարեալ իջի Ես ի Փոր-Լուի, Եւ տեսի անդէն զբնակիջս համօ-

Elle ne reprit ses sens que pour s'occuper de son amie, qui tombait de temps en temps dans de longs évanouissements.

Madame de La Tour passa toute la nuit dans ces cruelles souffrances ; et, par leurs longues périodes, j'ai jugé qu'aucune douleur n'était égale à la douleur maternelle. Quand elle recouvrait la connaissance, elle tournait des regards fixes et mornes vers le ciel. En vain son amie et moi nous lui pressions les mains dans les nôtres ; en vain nous l'appelions par les noms les plus tendres : elle paraissait insensible à ces témoignages de notre ancienne affection, et il ne sortait de sa poitrine oppressée que de sourds gémissements.

Dès le matin, on apporta Paul couché dans un palanquin. Il avait repris l'usage de ses sens ; mais il ne pouvait proférer une parole. Son entrevue avec sa mère et madame de La Tour, que j'avais d'abord redoutée, produisit un meilleur effet que tous les soins que j'avais pris jusqu'alors. Un rayon de consolation parut sur le visage de ces deux malheureuses mères. Elles se mirent l'une et l'autre auprès de lui, le saisirent dans leurs bras, le baisèrent ; et leurs larmes, qui avaient été suspendues jusqu'alors par l'excès de leur chagrin, commencèrent à couler. Paul y mêla bientôt les siennes. La nature s'étant ainsi soulagée dans ces trois infortunés, un long assoupissement succéda à l'état convulsif de leur douleur, et leur procura un repos léthargique semblable, à la vérité, à celui de la mort.

M. de La Bourdonnais m'envoya avertir secrètement que le corps de Virginie avait été apporté à la ville par son ordre, et que de là on allait le transférer à l'église des Pamplémousses. Je descendis aussitôt au Port-Louis, où je trouvai des habi-

րեն ամենայն քաղից խռռն եկեալս անդր ի յուղարկաորութիւն, իբրոս այն թէ զցանկալին քան զամենայն ինչ կորուսեալ էր կղզիս այս : Որ ի նաւահանգստի անդ էին նաք՝ վայրա՛նակ զառագաստակալսն ունէին, Եւ զդրօշսն խոնարհեալս ատի սուգ, Եւ պահ ընդ պահ հրետարձակ լինէին : Դմբաճիզ զօրականք յառաջընթաց յուղարկաորութեանն լինէին՝ վայրա՛նակ զհրացանսն ունելով, թմբուկք նոցին արջնաթոյրն ծածկեալք նուարտանօք՝ դոփիւն տխուր Եւթ հանէին . Եւ էր տեսանելի վհատութիւն Եւ մորմոք յոյժ ի դէմս անդ արիագունդ մարդկանն, որոց յոյժ անգամ յաջս Եղեալ էր զմահ անխոռով կերպարանօք ի մարդախոշոշ պատերազմունս : Ուրեակ օրիորդք յազնուատոհմից անտի կղզւոյն սպիտակս զգեցեալ Եւ ոստս արմաւենեաց ի ձեռսն ունելով՝ բարձեալ տանէին զծաղկասփիւռն մարմին առաքիւնոյն իւրեանց հասակակցի : Զհետ նոցա ընթանայր մատաղերամ մանկտւոյ դաս՝ Երգս առեալ ի բերան . Եւ զկնի նոցա զնային աւագանի կղզւոյն համօրէն Եւ սպայակոյտն ողջոյն, Եւ ապա քաղաքապետն ինքնին, Եւ զհետ նորա ամբոխ բազմութեան ժողովրդեանն :

Զայս ամենայն այս օրինակ կարգեալ Եւ կազմեալ էր աւասիկ տեսչութիւն կղզւոյն ի պատիւ առաքիւնոյն Վ. իրգինեայ : Բայց իբրեւ ծամանեալ Եհաս մարմին նորա յոտս լերինդ ուստի յերեւան գային հիւղքն Երանաւետեալք կենդանութեամբն նորա, Եւ յայնժամ անյուսութեամբ լցեալք մահուամբն նորա, բնաւ իսկ ամենայն հանդէսն Եղերական վեր ի վայր Եղեալ վրդովեցաւ . յուեցին Երզն Եւ օրհնութիւնք, Եւ ոչ այլ ինչ լինէր լսելի անդանօք՝ Բայց ճայնք հառաջանաց Եւ հեկեկանաց :

Յայնժամ ընթացեալ հասանէին Երամք Երամք օրիորդաց ի բնակարանաց անտի հպաւորաց, Եւ մերձեցուցանէին ի դագաղս Վ. իրգինեայ վարչամակս, օրհնարանս Եւ պսակս ծաղկահիւսս՝ զբարեխօսութիւն նորին իբրեւ զսրբոյ մաղթելով անձանց Մարքն ճայցէին ի Տեառնէ՝ հանգոյն Վ. իրգինեայ պարգեւել իւրեանց

tants de tous les quartiers rassemblés pour assister à ses funérailles, comme si l'île eût perdu en elle ce qu'elle avait de plus cher. Dans le port, les vaisseaux avaient leurs vergues croisées, leurs pavillons en berne et tiraient du canon par de longs intervalles. Des grenadiers ouvraient la marche du convoi : ils portaient leurs fusils baissés. Les tambours, couverts de longs crêpes, ne faisaient entendre que des sons lugubres, et on voyait l'abattement peint dans les traits de ces guerriers, qui avaient tant de fois affronté la mort dans les combats sans changer de visage. Huit jeunes demoiselles, des plus considérables de l'île, vêtues de blanc et tenant des palmes à la main, portaient le corps de leur vertueuse compagne, couvert de fleurs. Un chœur de petits enfants le suivait en chantant des hymnes ; après eux venait tout ce que l'île avait de plus distingué dans ses habitants et dans son état major, à la suite duquel marchait le gouverneur, suivi de la foule du peuple.

Voilà ce que l'administration avait ordonné pour rendre quelques honneurs à la vertu de Virginie. Mais quand son corps fut arrivé au pied de cette montagne, à la vue de ces mêmes cabanes dont elle avait fait si longtemps son bonheur, et que sa mort remplissait maintenant de désespoir, toute la pompe funèbre fut dérangée : les hymnes et les chants cessèrent ; on n'entendit plus dans la plaine que des soupirs et des sanglots.

On vit accourir alors des troupes de jeunes filles des habitations voisines pour faire toucher au cercueil de Virginie des mouchoirs, des chapelets et des couronnes de fleurs, en l'invoquant comme une sainte. Les mères demandaient à Dieu une fille comme elle ; les garçons, des amantes aussi constantes ; les pauvres, une

դատրիկ , և պատանիք մտերիմս յանգոյն նմին անյեղիս . աղքատք բարեկամս գորովագուրս իբրեւ զնա , և ստրուկք ' տիրունիս քաղցրաբարոյս որպէս եր նա :

Իբրեւ եկն եհաս մարմին Վիրգիւնեայ ի դիրս հանգստեան ի բաղմանն տեղի , խափշիկ կանանին Մատակասքարայ և Քափրաց Մոզամայիք աշխարհին եղին զնովաւ տառաղանս տառաղանս պատարունս պտղովք , և զմերձակայ ծառոցն պատառոս կախեցին ըստ սովորութեան երկրին Հնդիկք Պենկայայ և ծովեզերացն Մայապարայ վանդակս բերին յցեայս բռնովք , զորս և յագատութիւն արձակեցին առ դիակամբն նորս Այսպէս ահա սիրեցելոյ անձին կորուստ ի գորով խանդաղատե զագինս ամենայն , և այսրնն է գորութիւն ջարաբաստիկն առարիւնութեան , զի շուրջ զշիրմաւ իւրով ի մի վայր ածեայ բոյորե գկրօնս համօրեն :

Հարկ եղեւ պահ գգուշութեան կարգել զգերեզմանսն , և ի բաց առնել անտի գոմանս ի դատերաց աղքատաց տեղոյս ' որք բռնն գորութեամբ գուն գործէին զանձինս ի ներքս հոսել , և ասեին . « Չիք մեզ այսուհետեւ մխիթարութեան ինչ ի կենցաղոսմս ակն ունել , և յաւ է մեզ մեռանել ընդ միայնոսմն մերոյ բարերարի : »

Եւ քաղեցին զՎիրգիւնեւ առ եկեղեցեանս Կիտրոնեաց յարեւմտից կուսե , առ ոտս շամբից հնդիկ եղեզանց , ուր և սովորն եր ի գնալ իւրոսմ յունկնդրութիւն սրբոյ պատարագի ընդ մօրն և Մարգարտի ' առնուլ նանգիստ , առընթեր նստելով Պօղայ ' զոր եղբայր իւր յայնժամ առնայնէր :

Դարձ արարեայ ի տխրագգեաց յանդիսե անտի , եկն էմուտ այսր Պ . Լա-Պուրտոնե ' ընդ իւր ունելով զբազմութիւն իւրոցն պաշտօնեից . զամենայն ջան ի գործ էարկ օգնական լինել Լաբուրի տիկնոջ և բարեկամի նորս Հակիրձ ' այլ զայրագին բանիւք յսօսեցաւ զապառուսմ մօրաքեռեն . և առ Պօղ մատուցեայ բանն մխիթարութեան բազումս խօսեցաւ . որովք համարէր

amic aussi tendre les esclaves, une maitresse aussi bonne.

Lorsqu'elle fut arrivée au lieu de la sépulture, des négresses de Madagascar et des Cafres de Mozambique déposèrent autour d'elle des paniers de fruits, et suspendirent des pièces d'étoffes aux arbres voisins, suivant l'usage de leur pays; des Indiennes du Bengale et de la côte Malabare apportèrent des cages pleines d'oiseaux, auxquels elles donnèrent la liberté sur son corps tant la perte d'un objet aimable intéresse toutes les nations! et tant est grand le pouvoir de la vertu malheureuse, puisqu'elle réunit toutes les religions autour de son tombeau!

Il fallut mettre des gardes auprès de sa fosse et en écarter quelques filles de pauvres habitants, qui voulaient s'y jeter à toute force, disant qu'elles n'avaient plus de consolation à espérer dans ce monde, et qu'il ne leur restait plus qu'à mourir avec celle qui était leur unique bienfaitrice.

On l'enterra près de l'église des Pamplémousses, sur son côté occidental, au pied d'une touffe de bambous, où, en allant à la messe avec sa mère et Marguerite, elle aimait à se reposer assise à côté de celui qu'elle appelait alors son frère.

Au retour de cette pompe funèbre, M. de La Bourdonnais monta ici, suivi d'une partie de son nombreux cortège. Il offrit à madame de La Tour et à Marguerite tous les secours qui dépendaient de lui. Il s'exprima en peu de mots, mais avec indignation, contre sa tante dénaturée, et, s'approchant de Paul, il lui dit tout ce qu'il crut propre à le consoler. « Je désirais, lui

սփոփել զնա . ասէ . « Վկայէ ինձ Աստուած զի ցանկայի էր ինձ զքո եւ զքոյոյ ազգատոհմիդ տեսանել զբարեբաստութիւն Ո՛ր բարեկամ, հարկ է քեզ ի Գաղղիա զնայ . եւ ես հոգ յանձին յայսոյց ի պաշտօն ինչ պետութեան մուծանել զքեզ : Ի մեկնելն քո աստի՛ յիմ վերայ եղիցին խնամք յանձանձանաց մօր քո, զոր իբրեւ զիմ մայր այնպէս հոգացայց : » Եւ զոյգ ընդ բանիցն աջ կարկառեաց առ նա . բայց Պօղ ի բաց զիւրն ամփոփեաց , եւ յետս զգլուխն դարձոյց չտեսանել զնա :

Իսկ ես ի բնակարանի անդ չարաբաստիկ սիրութեացն ցանկորդի սատարել նոցա եւ Պօղայ յոր ինչ ձեռնհասն էի Իբրեւ եօթնեակք երեք անցին ի վերայ , կազդուրեցաւ Պօղ ի շրջել . այլ եւ ըստ կազդուրել մարմնոյն թախիծքն իւր աճեալ յաւելուին : Անկարեկիր էր ամենայնի . աչք իւր կկոցեալք , եւ առ ամենայն հարցմունս որ առ նա լինէին՝ անխօս կայր եւ անբարբառ : Տիկինն Լաթուր որ ի դրունս մահու դեգերէր՝ ասեր ցնա բազում անգամ . « Որդեակ իմ , քանիցս անգամ եւ տեսից զքեզ՝ զՎիրգիւնիայն իմ թուեցայց տեսանել : » Ի յուր անուանն Վիրգիւնեայ գողոսնի հարեալ ի բաց խուսեր ի նմանէ , ոչ ինչ միտ դնելով աղերսանաց մօրն զի առ սիրութիւն իւր զնայցէ : Ի պարտեզ անդր երբայր նստեր մենացեալ առ բնով քորենւոյն Վիրգիւնեայ՝ յաղբերակն նորին զաջս իւր յառեալ անթարթափ : Վիրաբոյժ քաղաքապետին որ դարմանեալ էր խնամով մեծաւ զնա եւ գտիկնայսն զերկոսին , ասաց մեզ եթէ առ ի փարատելոյ ի նմանէ զսեան զայն թախիծ տրտմութեան՝ պարտ է թոյլ տալ նմին գործել որ ինչ հաճոյ իցէ նմա , եւ այսու եւեթ մարթասջիք զանբարբառ լուսութիւն նորին յուծանել :

Յղի ես ի մտի առնել ըստ բանից նորա Իբրեւ այն ինչ փոքր մի ոգի առեալ կազդուրեցաւ Պօղ , անդէն հեռացեալ մեկնեցաւ ի բնակարանէն Եւ քանզի ես ոչ զատչէի բնաւ ի հետոց նորա , պատուիրեցի եւ Իոմիկիկեայ հետեւել մեզ հանդերձ պաշարով պարենից Իջանելով իջանէր պատանին ընդ

« dit-il, votre bonheur et celui de votre famille : Dieu m'en est témoin. Mon ami, il faut aller en France ; je vous y ferai avoir du service. Dans votre absence, j'aurai soin de votre mère comme de la mienne ; » et en même temps il lui présenta la main mais Paul retira la sienne, et détourna la tête pour ne pas le voir.

Pour moi, je restai dans l'habitation de mes amies infortunées pour leur donner, ainsi qu'à Paul, tous les secours dont j'étais capable. Au bout de trois semaines, Paul fut en état de marcher ; mais son chagrin paraissait augmenter à mesure que son corps reprenait des forces. Il était insensible à tout, ses regards étaient éteints, et il ne répondait rien à toutes les questions qu'on pouvait lui faire. Madame de La Tour, qui était mourante, lui disait souvent : « Mon fils, tant que je vous verrai, je croirai voir ma chère Virginie ! A ce nom de Virginie, il tressaillait et s'éloignait d'elle, malgré les invitations de sa mère, qui le rappelait auprès de son amie. Il allait seul se retirer dans le jardin, et s'asseyait au pied du cocotier de Virginie, les yeux fixés sur sa fontaine. Le chirurgien du gouverneur, qui avait pris le plus grand soin de lui et de ces dames, nous dit que, pour le tirer de sa noire mélancolie, il fallait lui laisser faire tout ce qu'il lui plairait sans le contrarier en rien ; qu'il n'y avait que ce seul moyen de vaincre le silence auquel il s'obstinait.

Je résolus de suivre son conseil. Dès que Paul sentit ses forces un peu rétablies, le premier usage qu'il en fit fut de s'éloigner de l'habitation. Comme je ne le perdais pas de vue, je me mis en marche après lui, et je dis à Domingue de prendre des vivres et de nous accompagner. A mesure que ce jeune

յեառնս ընդ այս , եւ բերկրութիւն եւ կորով վերածնանել ի մնա
թուէին Կայաւ զառաջինն զճանապարհն Կիտրոնեաց . եւ
իբրեւ մօտ եղէ յեկեղեցի անդր ի ծառագարդն ձեմելիս հնդիկ
եղեգանց , դեմ եղ ի վայրն որ այն ինչ երեւեր բրբրեայ . անդ
ծուներ եղեայ եւ զաջսն ընդ երկինս ամբարձեայ ' ժամս ճիգս
եկաց յաղօրս Այս գործ նորա զգաստանայոյ ուշոյ մտացն
իմն բուեցաւ ստետաւոր . քանզի եւ նշանակն այն քաջայոյս
վստահութեան յեակն գերաբուն յայտ առնէր զի տակաւ անձին
զգաստ յինէր պատանեակն : Գոմինիկոս եւ էս հանգոյն նմին
ի գունձս եկեայ աղօթակից եղաք նմա մինչեւ ապա ոչ ինչ
գոզցես ուշ արարեայ մեզ , յարեաւ յաղօթիցն , եւ էյեայ զնաց
ընդ հիւսիսակողմն կղզւոյս : Եւ քանզի գիտակ իսկ էի զի ոչ
միայն անգիտանայր նա զվայր բաղմանն Վիրգիւնեայ , այլ եւ
թէ բնաւ հանեայ իսկ իցէ մարմին նորին ի ծովէ չեր հմուտ ,
նարցի ցնա եթէ զի է զի առ ոտս հնդիկ եղեգանցն աղօթեցեր առ
Աստուած . եւ սսէ ցիս . « Քանիցս անգամ անդր ի միասին
գնայար :

Յառաջ զընթացսն վարեայ ' ժամանեաց ի մուտս անտառին ,
եւ եհաս ի վերայ մեր զլշեր : Անդ յորդորեցի զնա առնուլ ինչ
կերակուր որպէս եւ էս առնուի . եւ ապա ննջեցաք ի դայարւոջն
ընդ միով ուրեք ի ծառոց անտի : Ի վաղիս անդր ինձ այնպէս
թուեր եթէ յետս ընդ կրունկն խտրծեսցէ դարձ առնել . եւ նկա-
տեայ հայեցաւ իսկ գամ մի ընդ երեսս դաշտին յեկեղեցի
Կիտրոնեաց եւ յերկայնաձիգ ձեմելիս հնդիկ շամբիցն , եւ
խլրտեր իմն անդր երթայոյ աղագաւ . սակայն տեղէն յանկար-
ծակի յանտառն յեայ միջամուխս դիմեաց դարձեայ ընդ հիւ-
սիսի Խելամուտ եղէ էս խորհրդոց կամաց նորա , եւ ջա-
նաճնար յինէի շրջել զնա ի մտացն , այլ ընդ վայր Հասեայ
ժամանեցաք զմիջառուրբ յնակեփոշին թաղ Անդուստ շտապ
տագնապաւ . էջ առ ավին ծովուն նանդեպ տեղւոյն յորում խոր-
տակեայ սուգաւն Ան-ժեբան :

homme descendait cette montagne, sa joie et ses forces semblaient renaître. Il prit d'abord le chemin des Pamplemousses ; et, quand il fut auprès de l'église, dans l'allée des bambous, il s'en fut droit au lieu où il vit de la terre fraîchement remuée ; là il s'agenouilla, et, levant les yeux au ciel, il fit une longue prière. Sa démarche me parut d'un bon augure pour le retour de sa raison, puisque cette marque de confiance envers l'Être suprême faisait voir que son âme commençait à reprendre ses fonctions naturelles. Domingue et moi nous nous mimes à genoux à son exemple, et nous priâmes avec lui. Ensuite il se leva et prit sa route vers le nord de l'île sans faire beaucoup d'attention à nous. Comme je savais qu'il ignorait, non-seulement où on avait déposé le corps de Virginie, mais même s'il avait été retiré de la mer, je lui demandai pourquoi il avait été prier Dieu au pied de ces bambous. Il me répondit Nous y « avons été si souvent !

Il continua sa route jusqu'à l'entrée de la forêt, où la nuit nous surprit. Là je l'engageai, par mon exemple, à prendre quelque nourriture ensuite nous dormimes sur l'herbe au pied d'un arbre. Le lendemain, je crus qu'il se déterminerait à revenir sur ses pas. En effet, il regarda quelque temps dans la plaine l'église des Pamplemousses avec ses longues avenues de bambous, et il fit quelques mouvements comme pour y retourner ; mais il s'enfonça brusquement dans la forêt, en dirigeant toujours sa route vers le nord. Je pénétrai son intention, et je m'efforçai en vain de l'en distraire : nous arrivâmes sur le milieu du jour au quartier de la Poudre-d'Or. Il descendit précipitamment au bord de la mer, vis-à-vis du lieu où avait péri le *Saint-Géran*.

Եւ իբրեւ ետես զԱմպարի կղզին եւ զանցս նորա որ զօրէն հայեւոյ միապաղաղ կայր, գոչեաց եւ ասէ. « Վիրգիւնէ, ճվ սիրեցեալդ իմ Վիրգիւնէ. » եւ անդէն անկաւ քայացեալ :

Դոմինիկոս եւ ես բարձեալ տարաք զնա ի ներքս յանտառն, եւ յագիւ մարթացաք անձին զգաստ զնա առնել Եւ իբրեւ ուշաբերեաց՝ կամեր անդրէն ի ծովափն կոյս դառնալ. բայց մեք աղերս արկաք առ նա մի եւս նորոգել զիւր եւ զմեր ցաւս անագորոյն յիշատակօք, եւ ընդ այլ կողմն զերեսս յաստատեաց երթալ Եւ զի՛ յերկարեմ. այսպէս ահա գաւորս ութ թափ առեալ շրջեցաւ ընդ ամենայն վայրս յորս դեգերեալ էր ընդ իւրում սննդակցին Անց զնաց ընդ ուղին ընդ որ երթեալ էր Վիրգիւնէ հայցել ներումն աղախնոյն Սեաւ-Գետոյ. ետես եւ զեգերս գետակին նռաստեանց ուր զկայ առեալ էր Վիրգիւնէ՝ ոչ եւս զօրելով ընթանալ, որպէս եւ զվայր անտառին յորում աղամողեալն էր նորա Համօրէն ամենայն տեղիք որ յուշ ածեին նմա զանձկութիւնս, զխաղս, զճաշիկսն, զբարեգործութիւնս երիցս սիրելոյն իւրոյ, առուակն Երկայնանիստ Լերին, տնակն իմ, քարավազն մօտակաց, սեխարմաւենին տնկեալ ի նմանէ, մարմանդն յորում սիրեր նա վազվազել, կիցք անտառին յորս ախորժեր էրգս գեղգեղել, առ յասարակ զգերարտօսըն յաջաց նորին կաթեցուցանէին. եւ զանգիւնք վայրացն որ յայնչափ նուազս գործուողական հայնս ցնծութեան երկոցունցն միանգամայն հնչեցուցեալ էին, ոչ եւս այլ ինչ կրկնէին անդրէն բարբառ, բայց զայս միայն. « Վիրգիւնէ, ճվ սիրեցեալդ իմ Վիրգիւնէ :

Այնու վայրագասուն եւ թափառական կենօքն սորեցին աջք նորա, գոյն երեսացն հատաւ, եւ մարմին նորա ծիրեալ ծնգեցաւ Զգաժռումն մերոցս աղետից սովոր է կրկնապատիկ առաւելուլ բերկրականացն մերոց կրից յիշատակօք, եւ աճեալ բազմանան ցաւք յանմարդի ամայութեան. զայս զիտելով իմ՝ խորհուրդ յանձին կալայ իբաց յեռացուցանել զի՛եզն իմ բա-

A la vue de l'île d'Ambre et de son canal alors uni comme un miroir, il s'écria *Virginie, ô ma chère Virginie!* et aussitôt il tomba en défaillance.

Domingue et moi nous le portâmes dans l'intérieur de la forêt, où nous le fîmes revenir avec bien de la peine. Dès qu'il eut repris ses sens, il voulut retourner sur les bords de la mer; mais l'ayant supplié de ne pas renouveler sa douleur et la nôtre par de si cruels souvenirs, il prit une autre direction. Enfin, pendant huit jours, il se rendit dans tous les lieux où il s'était trouvé avec la compagne de son enfance. Il parcourut le sentier par où elle avait été demander la grâce de l'esclave de la Rivière-Noire; il revit ensuite les bords de la rivière des Trois-Mamelles, où elle s'assit ne pouvant plus marcher, et la partie du bois où elle s'était égarée. Tous les lieux qui lui rappelaient les inquiétudes, les jeux, les repas, la bienfaisance de sa bien-aimée; la rivière de la Montagne-Longue, ma petite maison, la cascade voisine, le papayer qu'elle avait planté, les pelouses où elle aimait à courir, les carrefours où elle se plaisait à chanter, firent tour à tour couler ses larmes; et les mêmes échos qui avaient retenti tant de fois de leurs cris de joie communs ne répétaient plus maintenant que ces mots douloureux *Virginie! ô ma chère Virginie!*

Dans cette vie sauvage et vagabonde, ses yeux se cavèrent, son teint jaunit et sa santé s'altéra de plus en plus. Persuadé que le sentiment de nos maux redouble par le souvenir de nos plaisirs, et que les passions s'accroissent dans la solitude, je résolus d'éloigner mon infortuné ami des lieux qui lui rappelaient le souvenir de sa perte, et de le transférer dans quel-

րեկամիկ ի վայրաց անտի որ յուշ առնեին նմա զկորուստն զոր արար, եւ ածել տանել զնա ի տեղի ուրեք կղզւոյն յորում միտք նորա ի բագում ինչ իրս զբաղնուցուն : Սմին իրի առեայ տարայ զնա ի բնակաշէն բարձունս Ուիլիեմս բաղին ուր ոչ էր նորա էրբէք զնացեայ : Յայնմ վայրի շարժմունք մեծամեծք եւ բազմազանք յոյժ լինէին ի պատճառս մշակութեան եւ սոք-եւատիկ փոփոխմանց Անդ ատաղձագործաց բազմութիւնք զերանս յարթէին ի փայտից , եւ այլք սղոցեայ տախտակս յօրինէին . կառք ոչ սակաւք էրթեւեկս զճանապարհաւն առնէին , եզինք եւ ճիւղն յընդարձակածաւայ արօտսն պառակ պառակ արածէին , եւ արտորայն ողջոյն զարդարեայ էր բնակութեամբ : Առ գետնոյն բարձրութեան մարքէր մշակել ի տեղուոջ անդ զբազմաղիմի ազգս բուսոցն եւրոպայ

Աստ եւ անդ տեսանել էր ի դաշտին նուննս ցորենոյ , մարմանդս էլակի ի ծառամեջս մայրեացն , եւ ցանկս վարդենեաց էրկուստեք ճանապարհին Օլոցն զովութիւն ճգտումն ջղաց տայով՝ սպիտակացն կենդանութեան մեծապէս ճեռնտու լինէր . եւ ի բարձանց անտի որ ի միջակի կղզւոյն ամբառնային՝ ի մեծամեծաց շուրջ բոյրեայ պուրակաց , ոչ էր զականել զծովն , եւ ոչ զՓոր-Լուի , եւ ոչ զեկեղեցին կիտրոնեաց , եւ ոչ մի ինչ որ յուշ Պօղայ ածիցէ զՎիրգինէ : Այլ եւ յերինքն իսկ որ ընդ Փոր-Լուի կոյս էրկայնեայ տարածանեն բազուկս յոգնաղիմիս , ի կուսէ դաշտացն Ուիլիեմսի նրուանդան եւեք էրկայնատարած ուղղագիծ եւ ուղղամիգ առնեն առաջի , յորմէ սարացեայ ի վեր ամբառնան բրգունք բագունք պարեխաց յամպս ծրարեայր :

Եւ ահա ի դաշտավայրսն յայնոսիկ առեայ ածի եւ զՊօղ Յար ի շարժման ունեի եւ զնա . զցայգ եւ զցերեկ յարեուր՝ եւ յանձրեւի , կամաւորապէս խորհրդով մոլորեցուցեայ զնա ի մայրիս եւ յանդս եւ ի ծմակս , որպէս զի ննարեցայց զմիտսն զբուսեցուցանել մարմնոյն խոնջութեամբ , եւ յայլ ինչ յեղաշրջել զխորհուրդս մտացն վայրացն անգիտութեամբ յորս թափ առեայ

que endroit de l'île où il eût beaucoup de dissipation. Pour cet effet, je le conduisis sur les hauteurs habitées du quartier de Williams, où il n'avait jamais été. L'agriculture et le commerce répandaient dans cette partie de l'île beaucoup de mouvement et de variété. Il y avait des troupes de charpentiers qui équarriçaient des bois, et d'autres qui les sciaient en planches; des voitures allaient et venaient le long de ces chemins; de grands troupeaux de bœufs et de chevaux paissaient dans de vastes pâturages, et la campagne y était parsemée d'habitations. L'élévation du sol y permettait en plusieurs lieux la culture de diverses espèces de végétaux d'Europe.

On y voyait çà et là des moissons de blé dans la plaine, des tapis de fraisiers dans les éclaircies des bois, et des haies de rosiers le long des routes. La fraîcheur de l'air, en donnant de la tension aux nerfs, y était même favorable à la santé des blancs. De ces hauteurs, situées vers le milieu de l'île et entourées de grands bois, on n'apercevait ni la mer, ni le Port-Louis, ni l'église des Pamplemousses, ni rien qui pût rappeler à Paul le souvenir de Virginie. Les montagnes mêmes, qui présentent différentes branches du côté du Port-Louis, n'offrent plus, du côté des plaines de Williams, qu'un long promontoire en ligne droite et perpendiculaire, d'où s'élèvent plusieurs longues pyramides de rochers où se rassemblent les nuages.

Ce fut donc dans ces plaines où je conduisis Paul. Je le tenais sans cesse en action, marchant avec lui au soleil, à la pluie, de jour et de nuit, l'égarant exprès dans les bois, les défrichés, les champs, afin de distraire son esprit par la fatigue de son corps, et de donner le change à ses réflexions par l'ignorance du lieu où nous étions et du chemin que nous avions perdu.

շրջեաք : Սակայն գիտե սիրելւոյն ոգի՝ ամենայն ուրեք գտանել զ՛նետս իւրոյ սիրեցելոյն : Ոչ տիւ եւ ոչ գիշեր, ոչ վայրք անմարդաձայնք, եւ ոչ շո՛ինդն շինից եւ բնակութեանց, նա եւ ոչ ինքն ժամանակն որ այնչափ յիշատակս յափշտակեալ տանի ի կորուստ, ոչ զօրեն ի բաց պարուրել զնա անտի : Այսպէս եւ ասեղն հպեալ ի խանդումանդ՝ որչափ եւ վրդովեալ տատանիցի, սակայն իսկ եւ իսկ ընդ հանդարտելն՝ ի բեւեռն կոյս յորմէ ձգեալն է՝ առնէ զդարձ Իբրեւ հարցանեի ցՊօղ յաղամող զնացս մեր ի դաշտս Ուիլիեմսի, « Յո՞ գնայցեմք մեր այժմիկ, » զերեսսն ընդ հիւսիսի դարձուցեալ ասեր. « Ահաւանիկ են լերինք մեր. անդր արասցուք դարձ : »

Յայնժամ ի միտ առի զի գուր եւ ընդունայն էին ամենայն հնարք իմ ի սփոփել զնա, եւ թէ ընդ կիրս ցաւոցն իսկ մնայր ինձ մաքառել՝ բովանդակ զկորով մտացս եւ բանից ի գործ արկանելով : Նտու նմին պատասխանի եւ ասեմ. « Նւ կարի իսկ քաջ. աւանիկ լերինքն յորս քոյդ բնակեր սիրուն Վիրգինէ. ահաւաղիկ է եւ դիմացդ կենդանագիր զոր նմայն տուեալ էիր, եւ զոր յոգւոցն պարզել ի սրտին վերայ ունէր, այնր սրտի որոյ եւ յետին բաբախմունք վասն քո եղեն : » Նւ հանեալ ցուցի նմա զկենդանագիրն փոքրիկ զոր նա ինքն տուեալ էր Վիրգինեայ առ աղբերաւն քոքենեաց Ի տեսիլ նորին՝ խնդութիւն մահագեկոյց փայլատակեաց յաջս նորա Կթուցեալ ձեռօքն բուռն էհար զայնմանէ կաթոզին, եւ ի շրթունսն տարաւ : Յայնժամ գելաւ սիրտ նորա, եւ յարիւնուուշտ ականողիսն ոտնակառեալ կացին արտասուք եւ ոչ զօրէին հոսել :

Ասեմ ցնա. « Լուր ինձ, որդեակ, լուր ինձ որ բարեկամս եմ քո, եւ Վիրգինեայ եւս էի բարեկամ, եւ յակնկալիս անդ յուսիցն ձերոց բազում անգամ փոյթ յանձին կալայ սրտապնդել զձեզ ընդդէմ անակնկալ արկածից կենցաղոյս : Զի՞ այսպէս դառնահառաջ աշխարես. միթէ զքոյին աղետս, կամ թէ զՎիրգինեայ արդեօք :

Mais l'âme d'un amant retrouve partout les traces de l'objet aimé. La nuit et le jour, le calme des solitudes et le bruit des habitations, le temps même qui emporte tant de souvenirs, rien ne peut l'en écarter. Comme l'aiguille touchée de l'aimant, elle a beau être agitée: dès qu'elle rentre dans son repos, elle se tourne vers le pôle qui l'attire. Quand je demandais à Paul, égaré au milieu des plaines de Williams : « Où irons-nous maintenant ? » il se tournait vers le nord, et me disait : « Voilà nos montagnes : retournons-y.

Je vis bien que tous les moyens que je tentais pour le distraire étaient inutiles, et qu'il ne me restait d'autre ressource que d'attaquer sa passion en elle-même, en y employant toutes les forces de ma faible raison. Je lui répondis donc : « Oui, voilà les montagnes où demeurait votre chère Virginie, et voilà le portrait que vous lui aviez donné, et qu'en mourant elle portait sur son cœur, dont les derniers mouvements ont encore été pour vous. » Je présentai alors à Paul le petit portrait qu'il avait donné à Virginie au bord de la fontaine des Cocotiers. A cette vue, une joie funeste parut dans ses regards. Il saisit avidement ce portrait de ses faibles mains et le porta sur sa bouche. Alors sa poitrine s'oppressa, et, dans ses yeux à demi sanglants, des larmes s'arrêtèrent sans pouvoir couler.

Je lui dis : « Mon fils, écoutez-moi, moi qui suis votre ami, qui ai été celui de Virginie, et qui, au milieu de vos espérances, ai souvent tâché de fortifier votre raison contre les accidents imprévus de la vie. Que déplorez-vous avec tant d'amertume ? est-ce votre malheur ? est-ce celui de Virginie ? »

« Զբոյին աղետս : Այո, արդարեւ, մեծամեծք են Կորուսեր զոս գսիրելին յօրիորդս, որ կարողն էր գերապանծ լինել ամուսին : Նա զանձին իւրոյ զշահս օգտի նանեալ էր քեզ ի նուէր, եւ մեծափարթամ ճոխութեան զքեզ արարեալ նախամեծար, զքեզ միայն իւրումն առաքինութեան համարելով տրիտուր Բայց զի գիտիցես էք յորմէ ունեիր զոս ակն անխառն բարեբաստութեան, նոյն ջղառնայր յոյովագունից լինել քեզ աղետից աղբիւր : Անինչ էր նա եւ անժառանգ. եւ յայսմ հետեւ ձեռասցղ վաստակօք հասաներ քեզ զկեանս ձեր պաճարել : Դառնայր զայր նա փափկասուն հրահանգօքն զրգեալ էւ զգուեալ, եւ իւրովքն աղետիւք էւս քան զէս արիացեալ. առաջի կայր քեզ զհաշել մաշել նորա տեսանել հանապազ, փոխանակ զի զոգի ի բռին կայեալ ճգնելոց էր լինել քեզ վաստակակից : Ի ծնանել նորա քեզ որդիս՝ յաւելեալ բազմանային վիշտք ձեր երկոցունդ, զի դժուարին լինէր ձերատաձել զձնողս ձեր եւ միանգամայն զազգատոհմդ նորածին :

« Ասիցես արդեօք ցիս. « Քաղաքապետն ձեռնկայու լինէր մեզ : Եւ զի գիտիցես էք ի զաղթականի յորում յար ի փոփոխման կան տեսուչք՝ ցանգ Լա-Պուրտոնէք ձեզ պատահեսցեն Եւ քե ջգայցեն այսր իշխանք վատշուէրք եւ վատախորհուրդք, եւ քե առ ի դոյզն ինչ օճան նպաստից ի նոցանէ շորթելոյ ջհարկեր ամուսին քո քծնել զնորօք : Ապաքեն էք յանկարծ տկարացեալ զքեր նա, զոս եղկելի լինեիր. եւ էք անդրդուելի կայր մնայր ի զգաստութեանն, զոս էւս ի կարօտութեան մնայիր : Եւ երանի էր քեզ էք ի պատճառս զեղոյ նորին եւ առաքինութեան ոչ էւ նորին իսկ նայածեին զքեզ յորոց ակն ունեիր օգնականութեան :

« Ասիցես դարձեալ. սակայն եւ յանընչութեան անդ անկապտելի մնայր լինեն բարեբաստութիւնն որով պաշտպան կայի հատորոյ սրտիս, որ սովորն է եւ ըստ ջափու մեծութեան տկարութեանն պնդագոյնս յարել ի մեզ. մխիթարէի զնա իմովս

« Votre malheur? Oui, sans doute il est grand. Vous avez perdu la plus aimable des filles, qui aurait été la plus digne des femmes. Elle avait sacrifié ses intérêts aux vôtres, et vous avait préféré à la fortune, comme la seule récompense digne de sa vertu. Mais que savez-vous si l'objet de
« qui vous attendiez un bonheur si pur n'eût pas été pour vous
« la source d'une infinité de peines? Elle était sans biens et déshéritée, et vous n'aviez désormais à partager avec elle que votre seul travail. Revenue plus délicate par son éducation, et plus courageuse par son malheur même, vous l'auriez vue chaque jour succomber, en s'efforçant de partager vos fatigues. Quand elle vous aurait donné des enfants, ses peines
« et les vôtres auraient augmenté par la difficulté de soutenir
« seule avec vous de vieux parents et une famille naissante.

« Vous me direz Le gouverneur nous aurait aidés. Que savez-vous si, dans une colonie qui change si souvent d'administrateurs, vous aurez souvent des La Bourdonnais! s'il
« ne viendra pas ici des chefs sans mœurs et sans morale?
« si pour obtenir quelque misérable secours, votre épouse n'eût pas été obligée de leur faire sa cour? Ou elle eût été faible, et vous eussiez été à plaindre; ou elle eût été sage, et
« vous fussiez restés pauvres: heureux si, à cause de sa beauté
« et de sa vertu, vous n'eussiez pas été persécuté par ceux-mêmes de qui vous espériez de la protection!

« Il me fût resté, me direz-vous, le bonheur, indépendant de la fortune, de protéger l'objet aimé qui s'attache à nous à proportion de sa faiblesse même; de le consoler par mes propres inquiétudes; de le réjouir de ma tristesse, et d'ac-

անձկութեամբ, խրախ առնէի զնա իմովս տրտմութեամբ, և վշտօք իրերաց յաւելոյր ի մեզ փոխադարձն սեր առ միմեանս : Արդարեւ իսկ առաքինութեան և սիրոյ բաժինք են վայելիք այդոքիկ դառն բերկրանաց : Բայց նա ոչ ևս և և մնան քեզ որ յետ քո սիրելիք էին նմա քան զամենայն՝ նորա մայրն և քոյդ, զորս ցարք քո անմխիթարք իջուսցեն ի գերեզման : Բարեբաստութիւն քեզ գրեա զօրավիզն նոցա լինել. զսոյն և Վիրգիլնեայ եղեալ էր ի մտի :

« Որդեակիմ, բարեբաստութիւն առաքինութեան բարերարութիւնն և և ջիբ այլ յերկրի բարեբաստութիւն ստոյգ և մեծագոյն քան զնա : Խորհուրդք և ակնկալութիւնք բերկրանաց, հանգստեան, լիութեան, փափկութեան և փառաց ոչ են տրւեալ մարդոյ տկարի, պանդխտի և անցաւորի : Տես, զնապես ուտնփոխ մի ևսք ի մեծութիւն անդր յանդնդոց յանդունդս խարդաւանեաց զմեզ : Դու հակառակեցար այնմ, քաջ և այլ ով որ ոչ կարծեր զի Վիրգիլնեայ ուղեւորութեանն էր յերջանկութիւն էին քեզ և նմա : Հրաւերք բազմագանձ և նինաւորց ազգակցի, խորհուրդք քաղաքապետի իմաստնոյ, խնդամտութիւնք գաղթականաց համօրէն, յորդորք և պատուեր առն քահանայի պատճառք եղեն աղետիցն Վիրգիլնեայ : Այսպես ա՛ա ի կորուստ անձանց աճապարեմք մեք՝ պատրեայք ի խոնականութենէ անգամ մերոցն վարջաց : Լաւ էր ապաքեն ոչ ինչ ընծայել նոցին հաւատս, և ոչ բնաւ ունկն մատուցանել ձայնի և յուսից խաբուսիկ աշխարհիս. և սակայն ջիբ որ ի բազմութենէ որերոյն որք ընդ քիրտն զան ի դաշտավայրս յայտոսիկ, և որ ի խնդիր ճոխութեան ի Հնդիկս գնան տարադէմ, և կամ որք անդէն յարեանց իսկ աշխարհին յերոպա վայելեն յանդորրու ի վաստակս ճգանց սոցին, ջիբ որ ջիբ ուրեր ասեմ որում ջիցէ պահեալ կորուսանել վաղ կամ անագան զկարի իսկ սիրելին անձին իւրոյ, զմեծութիւն, զճոխութիւն, զկին և զորդիս և զբարեկամս :

« croître notre amour de nos peines mutuelles. Sans doute la
« vertu et l'amour jouissent de ces plaisirs amers mais elle
« n'est plus, et il vous reste ce qu'après vous elle a le plus
aimé, sa mère et la vôtre, que votre douleur inconcevable
« conduira au tombeau. Mettez votre bonheur à les aider, comme
elle l'y avait mis elle-même.

Mon fils, la bienfaisance est le bonheur de la vertu : il n'y
« en a point de plus sacré et de plus grand sur la terre. Les
projets de plaisirs, de repos, de délices, d'abondance, de
gloire, ne sont point faits pour l'homme faible, voyageur et
passager. Voyez comme un pas vers la fortune nous a pré-
« cipités tous d'abîme en abîme ! Vous vous y êtes opposé, il
« est vrai ; mais qui n'eût pas cru que le voyage de Virginie
devait se terminer par son bonheur et par le vôtre ? Les in-
« vitations d'une parente riche et âgée, les conseils d'un sage
gouverneur, les applaudissements d'une colonie, les exhorta-
tions et l'autorité d'un prêtre ont décidé du malheur de
« Virginie ainsi nous courons à notre perte trompés par la
« prudence même de ceux qui nous gouvernent. Il eût mieux
valu sans doute ne pas les croire, ni se fier à la voix et aux
espérances d'un monde trompeur ; mais enfin, de tant d'hom-
mes que nous voyons si occupés dans ces plaines, de tant
« d'autres qui vont chercher la fortune aux Indes, ou qui, sans
sortir de chez eux, jouissent en repos, en Europe, des tra-
vaux de ceux-ci, il n'y en a aucun qui ne soit destiné à per-
« dre un jour ce qu'il chérit le plus grandeurs, fortune, femme,
enfants, amis.

« Յոյովից ի նոցանեղեպ լիցի ընդ կորստեանն աղետից լծորդել է. զանձանց անխորհուրդ գնացիցն զյիշատակ Իսկ դու մտախոհ յանձինդ յեալ՝ ոչ գտցես ինչ որ ստգիւտ խղճին քում բերիցէ : Հաւատարիմ կացեր դու ի խոստմանդ Ի ծաղկի հասակիդ՝ գառն իմաստնոյ բերեր յանձին զխոհականութիւն, ոչ ինչ խոտորեալ ի բնութեանն ազդմանց : Քոյինքդ եւեթ օրինաւոր էին խորհուրդք կամաց, քանզի անարատք էին եւ անխարդախք, եւ անշահասերք. եւ իրաւունք քո նուիրականք իմն ի վերայ Վիրգիւնեայ, իրաւունք՝ ընդ որս ոչ երբէք ի կշիռ համեմատութեան գային ամենայն ճոխութիւնք աշխարհի : Կորուսեր դու զնա, այլ ոչ առ քոյոյ ինչ անխոհեմութեանդ, ոչ առ զօշաքաղութեան եւ ոչ պատիր իմաստութեան . այլ Աստուած ինքնին այլոցն ախտիւք վարեալ՝ բարձ ի քէն գսիրելին անձին քոյ . Աստուած որ նա միայն տուեալ է քեզ զամենայն, որ տեսողն է ամենայն պիտոյիցդ քոց, եւ որ իւրովն իմաստութեամբ չտայ քեզ տեղի ապաշահանաց եւ անյուսութեան՝ որ արգասիք են չարեացն նիւթելոց առ ի մենջ :

« Զայս ուրեմն յաղէտս անդ վշտացդ քոց մարքիս դու ասել . Յանպարտս կրեմ զայսոսիկ եւ զինչ ապա, զՎիրգիւնեայ զաղէտս, զվախճանն նորին եւ կամ զարդի պայմանն աշխարիցես : Եւ նա եւս զնոյն հատոյց զպարտիս զոր հարկ է քե հատուցէ եւ տոհմիկն եւ գեղանին եւ ինքնակայք համօրէն : Կեանք մարդոյ հանդերձ ամենայն առաջադրութեամբք խորհրդոցն էլանէ վերանայ իբրեւ զաշտարակ փոքրիկ որոյ մահն է գոգաթն եւ ծայր : Ի ծննդեանն իսկ պահու ի մահ դատապարտեալ էր նա : Երանի նմա զի յառաջ քան զմայր իւր էլոյծ զկենացն կապանս, եւս եւ յառաջ քան զքոյդ, յառաջ քան զքեզ, զի ջմեռաւ ասեմ յոլով մահուանս յառաջ քան զհուսկ յետինն :

« Մահն, որդեակ, բարի ինչ է շնորհեալ ամենայն մարդկան. գիշեր է այն բազմահոգ առուրս որ կոչի կենդանութիւն

La plupart auront à joindre à leur perte le souvenir de leur propre imprudence pour vous, en rentrant en vous-même, vous n'avez rien à vous reprocher. Vous avez été fidèle à votre foi; vous avez eu, à la fleur de la jeunesse, la prudence d'un sage, en ne vous écartant pas du sentiment de la nature. Vos vœux seuls étaient légitimes, parce qu'elles étaient pures, simples et désintéressées, et que vous aviez sur Virginie des droits sacrés qu'aucune fortune ne pouvait balancer. Vous l'avez perdue; et ce n'est ni votre imprudence, ni votre avarice, ni votre fausse sagesse qui vous l'ont fait perdre, mais Dieu même, qui a employé les passions d'autrui pour vous ôter l'objet de votre amour; Dieu, de qui vous tenez tout, qui voit tout ce qui vous convient, et dont la sagesse ne vous laisse aucun sujet de repentir et de désespoir, qui marchent à la suite des maux dont nous avons été la cause.

« Voilà ce que vous pouvez dire dans votre infortune : Je ne l'ai pas mérité. Est-ce donc le malheur de Virginie, sa fin, son état présent, que vous déplorez ? Elle a subi le sort réservé à la naissance, à la beauté et aux empires même. La vie de l'homme, avec tous ses projets, s'élève comme une petite tour dont la mort est le couronnement. En naissant, elle était condamnée à mourir heureuse d'avoir dénoué les liens de la vie avant sa mère, avant la vôtre, avant vous, c'est-à-dire de n'être pas morte plusieurs fois avant la dernière !

La mort, mon fils, est un bien pour tous les hommes ; elle est la nuit de ce jour inquiet qu'on appelle la vie. C'est

Քնով մահունն էնք հանգուցեալ դադարեն՝ ի սպառ. հիւանդութիւնք, էն ցաւք, էն տրտմութիւնք, էն արհաւիրք որ յար ի յուզման ունին զչուսառական կենդանիքս : Աղէ ի բնին առ զայնոսիկ ի մարդկանէ որ բարերջանիկքն քան զայս բուիցին. էն տեսցես զի ծանրագնի յոյժ գնեալ է նոցա զկարծեցեալն զայն բարեբաստութիւն. զհասարակացն մեծարանս առ տնին աղետիւք. զընչից յաճախութիւն՝ կորստեամբ քաջողութեան. զսակաւագիւտն բերկրանս սիրելի յինելոյ՝ անընդհատ նուիրանօք. էն բազում այն է զի ի կատարածի անդ կենաց ի շահօգտի այլոց բոլորանուէր զոհելոյ՝ ոչ այլ ինչ տեսանէ, բայց բարեկամս նենգածետս էն արեանառուսս արեւիշուշտս :

« Բայց Վիրգիլն բարեբաստիկ գտաւ մինջէն ցշունջ վախճանին : Մինչ առ մեզս էր՝ բարեբաստիկ էր նա բնութեանն ճրիւք. էն ի բացեալ առ ի մենջ՝ առաքինութեանն տրովք. նա էն յայնմ ահաւոր պահու յորում կորստեան նորին եղեաք մեք ականատես, բարեբաստիկ էր տակաւին. քանզի զազսն թէ արձակէր ի գաղթականս կղզոյս համօրէն զորս յանհնարին համակէր տազնապ էն ի բախճութիւն, էն թէ ի քեզ ականարկէր որ անվէնէր արիութեամբ ի թիկունս օգնականութեան նորա դիմագրաւ յինէիր, քաջ իսկ էտես նա էթէ քանի սիրելի էր մեզ ամենեցունն էն ցանկայի անձն իւր Զօրացաւ նա առ հանդերձեալսն՝ կենացն իւրոց անմեղութեան յիշատակաւ, էն յայնժամ ընկալաւ զմրցանակն զոր առաքինեաց պահէ Աստուած, զարիութիւն՝ քան զվտանգն զերագոյն : Զուարթ դիմօք անձնամատոյց եղէ մահունն :

« Աստուած յայն սակս արկանէ, որդեակ, զայր առաքինի յամենայն ի վիշտս կենցաղոյս, զի ցուցցէ էթէ նմա միայնում անկ է ի դէպն վարել նոքօք, էն բարեբաստութիւն էն փառս գտանել ի նոսին Յորժամ համբաւատենջ կամիցի նա առնել զոք, ի քատր մեծ ամբառնայ, էն ընդդէմ մահունն ի մրցանս իրախուսէ. յայնժամ արիութիւն քաջութեան նորա յօրինակ

« dans le sommeil de la mort que reposent pour jamais les ma-
« ladies, les douleurs, les chagrins, les craintes, qui agitent
« sans cesse les malheureux vivants. Examinez les hommes qui
« paraissent les plus heureux ; vous verrez qu'ils ont acheté
« leur prétendu bonheur bien chèrement la considération pu-
« blique par des maux domestiques ; la fortune par la perte
« de la santé ; le plaisir si rare d'être aimé par des sacrifices
« continuels ; et souvent, à la fin d'une vie sacrifiée aux inté-
« rêts d'autrui, ils ne voient autour d'eux que des amis faux
« et des parents ingrats.

Mais Virginie a été heureuse jusqu'au dernier moment.
« Elle l'a été avec nous par les biens de la nature ; loin de
« nous, par ceux de la vertu ; et même, dans le moment ter-
« rible où nous l'avons vue périr, elle était encore heureuse,
« car, soit qu'elle jetât les yeux sur une colonie entière, à
« qui elle causait une désolation universelle, ou sur vous qui
« courriez avec tant d'intrépidité à son secours, elle a vu com-
« bien elle nous était chère à tous. Elle s'est fortifiée contre
« l'avenir de l'innocence de sa vie, et elle a reçu alors le prix
« que le ciel réserve à la vertu, un courage supérieur au dan-
« ger : elle a présenté à la mort un visage serein.

Mon fils, Dieu donne à la vertu tous les événements de la
« vie à supporter, pour faire voir qu'elle seule peut en faire
« usage, et y trouver du bonheur et de la gloire. Quand il lui
« réserve une réputation illustre, il l'élève sur un grand théâ-
« tre, et la met aux prises avec la mort ; alors son courage
« sert d'exemple, et le souvenir de ses malheurs reçoit à ja-

այլոցն ընծայի, և աղետից նորին յիշատակ յազգաց որ գալոցն են հարկս ընդունի արտասուսաց յաւեծաբար : Այս է աւասիկ անմահական արձան յիշատակի պահեալ նմին յե՛րկրի յորում արագավախճան է ամենայն, յորում և արքայից անգամ բազմաց յիշատակք արագ արագ թաղեալ խորասուզին ի մոռացօնս յաւիտենից :

« Սակայն Վիրգինէ կելով կեայ տակաւին Տես, որդեակ, ամենայն ինչ կերպարանափոխ յինի յերկրի, այլ կորնչի և ոչ ինչ : Զիք ճարտարութիւն մարդկեղէն որ զկարի իսկ զփոքրիկ մասն հիւլեից յոչինչ դարձուցանել մարթասցի. և թքր իցէ հնար կորնչել այնմ որ հանձարեղն գտաւ, և կարեկիր սիրելի, և առաքինի, և աստուածասեր, երև տարեքրն իսկ որովք զգածեալ էր՝ անկորուստք իցեն : Ո՛ր, եթէ երանելի էր Վիրգինէ ընդ մեզ, երանելի ևս է զարդիս է և, որդեակ, Աստուած. և այնպէս յայտնաբարբառ քարոզեն զնա համագոյք, զի և հաւաստիս գոյութեանն տալ քեզ ոչ է հարկ Արանց անզգամաց ևսէք գործ է յուրաստ կալ յարդարութենէ անտի որ ահագինն է նոցա : Զնա նկատես ի սրտի բուն, և զգործս ձեռաց նորա յանդիման աջաց բոց : Եւ կարծիցես էթէ անվարձ բողոքոցո՛ւ նա զՎիրգինէ : Համարիցիս զի նոյն զօրութիւն որ զգեցուցեալ էր զազնուականն զայն ոգի այնպիսեաւ գեղատեսիլ կերպարանաւ՝ որ հրաշակերտ ինչ արարչին քեզ թուեր, ոչ զօրեր ի բաց կորզել զնա ի միջոյ կոնակաց. և թէ նա որ զայժմու երանութիւն մարդկան պատրաստեալ կազմեաց օրինօք որ զանխուլ են առ ի քեն, չիցէ ձեռննաս պատրաստել և Վիրգինեայ երանութիւն այնպիսի օրինօք՝ որ նոյնպէս անձանօքք առ ի քեն իցեն :

« Եթէ յոջեան գոյով՝ կարող ինչ էաք մտախոհ լինել, միթէ մարթ ինչ էր մեզ զմերն ի միտ առնուլ գեութիւն : Իսկ այժմ մինչդեռ յայսմ խաւարամած և խուսափուկ եութեանս կայցեմք ատակ ինչ իցեմք նախատես լինել որոց յետ մա-

« mais un tribut de larmes de la postérité. Voilà le monument
« immortel qui lui est réservé sur la terre, où tout passe, et
« où la mémoire même de la plupart des rois est bientôt ense-
velie dans un éternel oubli.

« Mais Virginie existe encore. Mon fils, voyez que tout change
sur la terre, et que rien ne s'y perd. Aucun art humain ne
« pourrait anéantir la plus petite particule de matière, et ee
« qui fut raisonnable, sensible, aimant, vertueux, religieux,
« aurait péri, lorsque les éléments dont il était revêtu sont in-
destructibles? Ah! si Virginie a été vertueuse avec nous, elle
l'est maintenant bien davantage. Il y a un Dieu, mon fils
« toute la nature l'annonce; je n'ai pas besoin de vous le prou-
« ver. Il n'y a que la méchanceté des hommes qui leur fasse
nier une justice qu'ils craignent. Son sentiment est dans votre
cœur, ainsi que ses ouvrages sont sous vos yeux. Croyez-
vous donc qu'il laisse Virginie sans récompense? Croyez-
« vous que cette même puissance, qui avait revêtu cette âme
si noble d'une forme si belle, où vous sentiez un art divin,
« n'aurait pu la tirer des flots? que Celui qui a arrangé le bon-
heur actuel des hommes par des lois que vous ne connaissez
pas, ne puisse en préparer une autre à Virginie par des lois
qui vous sont également inconnues?

« Quand nous étions dans le néant, si nous eussions été ca-
pables de penser, aurions-nous pu nous former une idée de
« notre existence? Et maintenant que nous sommes dans cette
existence ténébreuse et fugitive, pouvons-nous prévoir ce qu'il

հուն պատահելոց իցեն . եւ ընդ որ արդեօք արտաքս էլանիցեմք անտի Միթէ կարծտ իցէ Աստուած իբրեւ զմարդ հողագնտիս փորոս առ ի տեսարան զսա գործելոյ իւրում իմաստութեանն եւ բարութեան . եւ միթէ յասպարեզս մահունն եւեք կարողացաւ նա զմարդկայինս ծառայել կենդանութիւն . Ի յամապարփակ ծովուն ջիբ կայիլ ջրոյ որ ոչ լի իցէ կենդանեօք առ ի մեր պէտս . եւ իբր ննար է թի ջլինիցի ինչ վասն մեր ի խռոններամն կաճառս աստեղաց որ զգլխովքս մերովք բառային :

« Եւ զիմարդ . աստ ուր մերս եմք՝ միայն գուցէ անհուն իմաստութիւն եւ աստուածեղէն բարութիւն եւ ի նշույագարդ գունդսն անթիւս ի բազմութենէ , յանձայր ասպարեզս լուսոյ շուրջ բոլորեալս գնոքօք ուր ոչ ամպրոպք յուզին , եւ ոչ զիշերք մթագնեն , թո՛հ եւ բո՛հ միայն իցէ եւ ոչնչութիւն յաւիտենական : Եթէ մէք , որ յանձանց ինչ ոչ ունիմք ամենեւին , յառակնիցիմք սահման դնել զօրութեանն՝ յորմէ առեալ եմք զսմենայն , յիրաւի է արդեօք ի կարծիս լինել եթէ յեզերս սահմանաց ինքնակալութեան նորա դեզերիմք մէք աստէն , ուրանօր կեանք ընդ մահուս , եւ անմեղութիւն ընդ բռնութեան մարտ եղեալ կռուին :

« Չիք երկբայութիւն զի է ուրեք տեղի յորում զվարճս փոխարինին ընդունի առաքինութիւն : Արդ բարեբաստիկ է Վիլգինէ Ո՛հ , եթէ յօրարանէ անտի գուարթնոցն մարթ ինչ էր նմա զրոյց ի մէջ առնուս ընդ քեզ , ասեր նա անշուշտ ցքեզ , որպէս եւ ի բանս անդ նրածեշտին . « Ո՛ Պօղ , փորձութիւն է կեանք մարդոյ . եւ հաւատարիմ գտայ օրինաց բնութեան , եւ սիրոյ եւ առաքինութեան . Զծովս նատի անցի հնազանդեալ ծնողաց իմոց . ի բաց մերժեցի զճոխութիւն զի հաւատարիմ կացից ի խոստման իմում . լաւ համարեցայ յարեւե անկանել քան թէ զամօք նախատանաց յանձին ունել : Զընթացս իմ կատարեալ թուեցայ եւ երկնից Զերծայ միանգամ յաղքատութենէ , ի բանսարկութեանց , ի մրրկաց , ի տեսարանաց աղե-

y a au delà de la mort? Dieu a-t-il besoin, comme l'homme, du petit globe de noire terre pour servir de théâtre à son intelligence et à sa bonté? et n'a-t-il pu propager la vie que
« dans les champs de la mort? Il n'y a pas dans l'Océan une
« seule goutte d'eau qui ne soit pleine d'êtres vivants qui res-
« sortissent de nous; et il n'existerait rien pour nous parmi
« tant d'astres qui roulent sur nos têtes!

« Quoi! il n'y aurait d'intelligence suprême et de bonté di-
vine précisément que là où nous sommes; et, dans ces glo-
bes rayonnants et innombrables, dans ces champs infinis de
lumière qui les environnent, que ni les orages ni les nuits
n'obscurcissent jamais, il n'y aurait qu'un espace vain et un
néant éternel! Si nous, qui ne nous sommes rien donné, osions
assigner des bornes à la puissance de laquelle nous avons tout
reçu, nous pourrions croire que nous sommes ici sur les li-
« mites de son empire, où la vie se débat avec la mort, l'in-
nocence avec la tyrannie.

« Sans doute il est quelque part un lieu où la vertu reçoit
sa récompense: Virginie maintenant est heureuse. Ah! si du
« séjour des anges elle pouvait se communiquer à vous, elle
vous dirait, comme dans ses adieux: O Paul! la vie n'est
qu'une épreuve. J'ai été trouvée fidèle aux lois de la nature,
« de l'amour et de la vertu; j'ai traversé les mers pour obéir
à mes parents; j'ai renoncé aux richesses pour conserver ma
foi; et j'ai mieux aimé perdre la vie que de violer la pudeur.
Le ciel a trouvé ma carrière suffisamment remplie. J'ai échappé
pour toujours à la pauvreté, à la calomnie, aux tempêtes,
au spectacle des douleurs d'autrui. Aucun des maux qui ef-
fraient les hommes ne peut plus désormais m'atteindre; et

տից այլոց, եւ ոչ եւս խիթամ ի նոցանէ : Եւ ոչ մի ինչ ի զարեաց որ ահափետ առնեն զմարդիկ՝ ոչ լիցին յիս զամագիտ. եւ դու ողբսն զիս : Վճիտ եմ ես եւ անայայլակ իբրեւ զմասն ինչ լուսոյ, եւ դու այդրեն կոչես զիս ի գիշեր կենաց

« Ո՛վ Պօղ, ճ բարեկամդ իմ. յուշքեզ առուրքն բարեբաստութեան, յորս այգուն այգուն զմայացեայք ընդ երկնիցն հեշտականութիւնս, եւ վաղայարոյցք ընդ արեգական լինեաք ի կատարս ժայռիցդ այդոցիկ, եւ ընդ ուղփածեմ ճառագայթս նորին ծաւալեալ մտանեաք ի խորս մերոցդ մայրեաց : Յայնժամ սխրացեալ բերկրեաք յանձինս մեր, եւ զգատճառսն անգիտանայք : Յիղճսն մեր անմեղականս տենչայաք ամենեւին իսկ աչս լինել առ ի վայելուսն երփնագարդ երանգոց արշալիջոցն . ամենեւին իսկ հոտոտելիք՝ յըմբոշխնել զբոյրս անուշից տնկոցն մերոց . բնաւին լսելիք՝ ի յուր գեղօնից բուհնեկացն մերոց . եւ համօրեն ամենեւին սիրտ՝ առ ի լիով զջափ առնուլ բարութեանցդ այդոցիկ Եւ ահա յաղբիւր այսր ժամանեալ գեղեցկութեան յորմէ գետահետեալ հոսէ ամենայն որ ինչ հաճոյական գտանիցի յերկրի, հոգիս իմ տեսանէ, ճաշակե, լսե, եւ շօշափե անընդմէջ հպառորութամբ զայն ամենայն զոր ցայնժամ ապիկար գործարանօք եւեթ զգայր :

« Բնքե, զրոյեգու բաւական իցե նկարագրել զափունս զայսոսիկ մշտապայծառ արեւելից յորում բնակեմս յարագուարն բերկրանօք : Զոր ինչ միանգամ ամենակալն զօրութիւն եւ անհուն բարութիւն հաստել կամեցան ի սփոփանս մարդոյ տառապելոյ, զոր ինչ միանգամ բարեկամութիւն անթիւ արարածոց երանակցաց զիտէ հրճուանս սզգի ազգիս ճարտարել, զայն ամենայն անխառն եւ անապակ խնդութեամբ ունիմք ահա ի վայելս Լապա ծուծեա փորճանաց որով փորճիսդ, որպէս զի յաճախեսցես զբոյոյս Վիրգինեայ զբարեբաստութիւն անպարոյր տարփանօք, եւ հիմենեա որոյ յաւերժ անշեջ կացցեն եւ մնաս-

vous me plaignez ! Je suis pure et inaltérable comme une particule de lumière ; et vous me rappelez dans la nuit de la vie !

O Paul ! ô mon ami ! souviens-toi de ces jours de bonheur, « où dès le matin nous goûtions la volupté des cieux, se le-
« vant avec le soleil sur les pitons de ces rochers, et se répandant avec ses rayons au sein de nos forêts. Nous éprouvions un ravissement dont nous ne pouvions comprendre la
« cause. Dans nos souhaits innocents, nous désirions être tout vue, pour jouir des riches couleurs de l'aurore ; tout odorat, pour sentir les parfums de nos plantes ; tout ouïe, pour entendre les concerts de nos oiseaux ; tout cœur, pour reconnaître ses bienfaits. Maintenant à la source de la beauté d'où
« découle tout ce qui est d'agréable sur la terre, mon âme voit, goûte, entend, touche immédiatement ce qu'elle ne pouvait sentir alors que par de faibles organes.

Ah ! quelle langue pourrait décrire ces rivages d'un orient éternel que j'habite pour toujours ! Tout ce qu'une puissance infinie et une bonté céleste ont pu créer pour consoler un être malheureux ; tout ce que l'amitié d'une infinité d'êtres
« réjouit de la même félicité peut mettre d'harmonie dans des transports communs, nous l'éprouvons sans mélange. Soutiens donc l'épreuve qui t'est donnée, afin d'accroître le bon-
« heur de ta Virginie par des amours qui n'auront plus de
« terme, par un hymen dont les flambeaux ne pourront plus
« s'éteindre. Là, j'apaiserai tes regrets ; là j'essuierai tes lar-

ցեն ջանք յուսապայծառք Աստ զցաւս քո ամոքեցից ես .
աստէն զարտասուող ջնջեցից Ո՛վ բարեկամդ իմ, ո՛ն մատա-
ղատունկ իմ փեսայ . ամբարձ զոգի քո առ անվախճանն Երա-
նուքիւն, եւ տոկ կայցիս վաղանցուկ վշտացդ քոց : »

Իմ իսկ զորովեալ եւ փղճկեալ յարտասուս՝ զրաւ բանիցս
արարի : Իսկ Պօղ պշուցեալ ընդ իս անքթիթ՝ զոչեաց . « Ո՛չ եւս
է նա, նա ոչ եւս է . » եւ զոյգ ընդ ցաւագին բանիցն անկաւ
նուաղեալ Ասլա գուշով եկեալ ասէ . « Եւ զի բարի ինչ է մահ,
եւ զի երջանիկ է Վիրգիւնէ, ես եւս կամիմ մեռանել՝ զի միա-
ցայց ընդ Վիրգիւնեայ » Այսպէս ահա ոչ եթէ սփոփեցաւ նա
յիմոցս բանից, այլ մանաւանդ յանյուսուքիւն հատաւ ի սպառ :
Իբրեւ զայր որ զգետամոյնն իւր բարեկամ կամիցի ձողոպրել
յընկղմելոյ, եւ նա լողայ ջկամիցի, այնպէս իմն գտայ եւ ես :
Խորասոյգ էր նա յանդունդս ցաւոց : Բնքէ, մանկականի տիոցն
աղետք հանդերձեն կազմեն զմարդ մուտ ի կեանս գործել .
Պօղայ ոչ էր բնաւ առեալ զփորձ այնպիսեաց :

Առեալ ածի զնա վերստին յիւրն բնակարան, եւ անդէն գտի
զմայր նորա եւ զլաթուր տիկին ծնգեալս եւ ծիւրեալս չար բան
զառաջինն, եւ առաւել քան զամենեսեան վշտահար էր Մար-
գարիտ Բարք եռանդունք ընդ որս սահեալ անցանէն վիշտք
թեթեւք, չատակէն մեծամեծացն ժուժկալել թախճանաց :

Ասէ ցիս Մարգարիտ . « Ո՛վ դրացիդ իմ պատուական . բուեր
ի՞նձ տեսանել ի տեսլեան զիշերի զՎիրգիւնէ սպիտակագլետս զի
ճեմ առեալ շրջիր ի պուրակս եւ ի բուրաստանս զուարճալիս .
եւ ասէ ցիս . « Ես յերանաւետ վայելեմ արդ հանգստեան » : Եւ
ապա վատուցեալ առ Պօղ զեղածիծաղ դիմօք՝ յափշտակեաց
տարաւ զնա ընդ իւր Եւ մինչդեռ վակժոյժ գորդեկաւս լեալ
կորզել զնա՝ նկրտէի, այնպէս իմն զգացի յանձին եւ ես, զի
մեկնեալ յերկրէ՝ զհետ որդուոյս դիմէի անպատուսմ բերկրանօք :
Յայնժամ տենջացայ ողջոյն հրածելտի առ սիրուհին իմ տալ . եւ

« mes. O mon ami ! mon jeune époux ! élève ton âme vers l'In-
« fini pour supporter les peines d'un moment.

Ma propre émotion mit fin à mon discours. Pour Paul, me regardant fixement, il s'écria « Elle n'est plus ! elle n'est plus ! » et une longue faiblesse succéda à ces douloureuses paroles. Ensuite, revenant à lui, il dit « Puisque la mort est un bien, et « que Virginie est heureuse, je veux aussi mourir pour me joindre à Virginie. » Ainsi mes motifs de consolation ne servirent qu'à nourrir son désespoir. J'étais comme un homme qui veut sauver son ami coulant à fond au milieu d'un fleuve sans vouloir nager. La douleur l'avait submergé. Hélas ! les malheurs du premier âge préparent l'homme à entrer dans la vie, et Paul n'en avait jamais éprouvé.

Je le ramenai à son habitation. J'y trouvai sa mère et madame de La Tour dans un état de langueur qui avait encore augmenté. Marguerite était la plus abattue. Les caractères vifs, sur lesquels glissent les peines légères, sont ceux qui résistent le moins aux grands chagrins.

Elle me dit « O mon bon voisin ! il m'a semblé, cette nuit, voir Virginie vêtue de blanc, au milieu de bocages et de jardins délicieux. Elle m'a dit Je jouis d'un bonheur digne d'envie. Ensuite elle s'est approchée de Paul d'un air riant, et l'a enlevé avec elle. Comme je m'efforçais de retenir mon fils, je sentis que je quittais moi-même la terre, et que je le suivais avec un bonheur inexprimable. Alors j'ai voulu dire adieu à mon amie ; aussitôt je l'ai vue qui nous suivait avec Marie et Domingue. Mais ce que je trouve encore de plus étrange,

ահա տեսի զի էս նա ընդ Մարիամոս էս ընդ 'Իմինիկէայ գայր զմէր կնի : Բայց զարմանք մեծասքանց այն են , զի էս Լաթուրի տիկնոջ նմանօրինակ էրագեայ է էրագ ի գիշերիս : »

Պատասխանի էտոս էս ասեմ ցնա . « Հաւատամ էս , ո՛ր բարեկամ , զի ոչ ինչ ոչ գործի յաշխարհի առանց թոյլտուութեան կամացն Աստուծոյ . էս է էրբէք զի էրագք ճշմարտութեան են գուշակ : »

Պատմեաց ինձ էս Լաթուր տիկին հանգունատիպ ինչ էրագ գոր ինմին յերագեայ էր գիշերի Իմ ոչ էր էրբէք տեսայ ի տիկնայան յայնոսիկ նշմարանս ինչ հանրահաւատ կրօնից . նորին աղագաւ էս յապառջ հարայ ընդ էրագոց նոցին համաձայնութիւն , էս միանգամայն ոչ էսս էրկմտեցի ընդ մօտայուստ կատարումն նոցա Առ . համօրէն ամենայն ազինս էրկրի գտանին այս կարծիք՝ էք է էրբէք զի տեսեամբ գիշերոյ յանդիման յինի մեզ ճշմարտութիւն : Անագագայնք յորերոյ վաղընջուցն ժամանակաց այսմ հաւատացին , յորոց սակի են Աղէքսանդր , Կեսար , Սկիպիոնեանքն էս Կատոնեանք էրկոթին էս Բրուտոս , արք ոչ ինչ տկարամիտք : Աստուածաշունչ տառք հնոցն էս նորոց Կտակարանաց բազմապատիկ ընծայեն մեզ օրինակս էրագոց որք կատարելով կատարեցան նս իսկ յանձին փորձոյ ուսեայ գիտեմ զի կանխագեկոյց ազդեցութիւնք են էրագքն , որովք ազդ մեզ առնե զյինեյոցսն էսկ ինչ խնամակայ անձանց մերոց էս ջիք հնար դիմադարձ կամ պաշտպան կայ պատճառաբանութեամբք իրաց որ զմարդկայնոյս ի բաց վագիցեն բանի :

Սակայն էք բանն մարդկային պատկեր է բանին Աստուծոյ , աւանիկ ձեռնհաս է մարդ գաղտնածածուկ հնարիւք հասուցանել զխորհուրդս կամաց իւրոց մինչէս ի ծագս աշխարհի . էս հիմ ապա իմաստութիւնն այն որ գտիեգերս վարե՝ ոչ նոյնպիսիս ինչ ի գործ արկանիցէ հնարս Բարեկամ զբարեկամ միաբարե նամակաւ որ ընդ յոգնաթիւ պետութիւնս անցանէ ,

c'est que madame de La Tour a fait, cette même nuit, un songe accompagné des mêmes circonstances. »

Je lui répondis : « Mon amie, je crois que rien n'arrive
« dans le monde sans la permission de Dieu. Les songes an-
« noncent quelquefois la vérité. »

Madame de La Tour me fit le récit d'un songe tout à fait semblable, qu'elle avait eu cette même nuit. Je n'avais jamais remarqué dans ces deux dames aucun penchant à la superstition ; je fus donc frappé de la concordance de leur songe, et je ne doutai pas qu'il ne vint à se réaliser. Cette opinion, que la vérité se présente quelquefois à nous pendant le sommeil, est répandue chez tous les peuples de la terre. Les plus grands hommes de l'antiquité y ont ajouté foi, entre autres Alexandre, César, les Scipions, les deux Catons, et Brutus, qui n'étaient pas des esprits faibles. L'Ancien et le Nouveau Testament nous fournissent quantité d'exemples de songes qui se sont réalisés. Pour moi, je n'ai besoin à cet égard que de ma propre expérience, et j'ai éprouvé plus d'une fois que les songes sont des avertissements que nous donne quelque intelligence qui s'intéresse à nous. Que si l'on veut combattre ou défendre avec des raisonnements des choses qui surpassent la lumière de la raison humaine, c'est ce qui n'est pas possible.

Cependant si la raison de l'homme est une image de celle de Dieu, puisque l'homme a bien le pouvoir de faire parvenir ses intentions jusqu'au bout du monde par des moyens secrets et cachés, pourquoi l'intelligence qui gouverne l'univers n'en emploierait-elle pas de semblables pour la même fin ? Un ami console son ami par une lettre qui traverse une multitude

չրջան առնու ընդ մեջ ռխերիմ ազգաց եւ ժողովրդոց, եւ տւե-
տաբեր եւ յուսադիր գտանի առն միում միայնոյ . ընդէր ապա
ամենիշխան խնամողն անմեղութեան ոչ գօրիցէ գաղտնաշաւիղ
հնարիւք ի քիկունս օգնականութեան հասանել առաքինւոյն,
որ զիւրն ի նա խարսխեալ իցէ գոյս Միքէ կարօտիցի նա
արտաբնովք ինչ նշանօք ի կատարումն իւրոցն կամաց, նա որ
ներքնով իմն ազդմամբ ներգործէ անդու յամենայն արարածս
իւր :

Եւ առ ինչ իցէ յերկուսնայ ընդ երազոց ստուգութիւն Ի՞նչ
իւրք ընդհատ յերազոյ իցէ կեանք մարդոյ որ պատարունն է
վաղանցուկ եւ սնոտի խորհրդովք :

Կալցի զայս որպէս եւ ախորժե՛ որ, սակայն փոյթ ընդ փոյթ
կատարումն էառ երազ իմոցն բարեկամաց : Յետ երկուց ամսոց
զարմանուհւոյն ի վերայ անցանելոյ մահուն Վիրգինեայ,
զրաւեցաւ եւ Պօղ ի կենաց՝ մշտամտունչ զանուն նորին յօդե-
լով : Յետ ուրից առուրց զկնի որդեկին, եւ Մարգարիտ զիւրն
օրհաս ժամանեալ էտես, այնու խնդութեամբ՝ գորոյ առաքի-
նութեան միայնոյ է առնուլ զչափ Գորովալիւր եւ խանդակաբ
ետ նա ողջոյնս հրաժեշտի առ Լաբուր տիկին, եւ ասէ . « Մեկ-
նիմ զնամ էս ի քէն յուսով անուշակ եւ յաւերժական միութեան :
Քան զամենայն պարգէսս բարեաց մեծագոյն է մահ, եւ յոյժ
ցանկալի : Եթէ պատիժ պատուհասի իցեն մարդկայինս կեանք,
հարկ է կատարածին փափաքել . եւ եթէ փորձութիւն, հարկ
է կարճատելոյն իղձ յինել :

Պետութիւնն խնամ կալաւ Գոմինիկեայ եւ Մարիամու որ ոչ
էսս ճեռնհասք էին ի սպասահարկութիւն, որք եւ ոչ յոյժ յեր-
կարակեաց քան գտիրուհիսն իւրեանց եղեն Իսկ եւ եղկելի
Հաւատարիմն հաշեալ եւ մաշեալ՝ տեսուն իւրում գոգցես եղէս
մահակից :

ԶԼաբուր տիկին առեալ ի տուն իմ ամի, եւ անկարծելեսս
իմն վսեմախոհ ոգևով ժուժկայեալ համբերէր նա այսբանեաց

de royaumes, circule au milieu des haines des nations, et vient apporter de la joie et de l'espérance à un seul homme : pourquoi le souverain protecteur de l'innocence ne peut-il venir, par quelque voie secrète, au secours d'une âme vertueuse qui ne met sa confiance qu'en lui seul ? A-t-il besoin d'employer quelque signe extérieur pour exécuter sa volonté, lui qui agit sans cesse dans tous ses ouvrages par un travail intérieur ?

Pourquoi douter des songes ? La vie, remplie de tant de projets passagers et vains, est-elle autre chose qu'un songe ?

Quoi qu'il en soit, celui de mes amies infortunées se réalisa bientôt. Paul mourut deux mois après la mort de sa chère **Virginie**, dont il prononçait sans cesse le nom. **Marguerite** vit venir sa fin, huit jours après celle de son fils, avec une joie qu'il n'est donné qu'à la vertu d'éprouver. Elle fit les plus tendres adieux à madame de La Tour, dans l'espérance, lui dit-elle, d'une douce et éternelle réunion. « La mort est le plus grand des biens, ajouta-t-elle ; on doit la désirer. Si la vie est une punition, on doit en souhaiter la fin ; si c'est une épreuve, on doit la demander courte.

Le gouvernement prit soin de **Domingue** et de **Marie**, qui n'étaient plus en état de servir, et qui ne survécurent pas longtemps à leurs maîtresses. Pour le pauvre **Fidèle**, il était mort de langueur à peu près dans le même temps que son maître.

J'amenaï chez moi madame de La Tour, qui se soutenait au milieu de si grandes pertes avec une grandeur d'âme incroya-

դառնադէտ վտանգաց . որ եւ ցշունչ վախճանին Պօղայ եւ Մարգարտի մխիթարեալ էր զնոսա որպէս էք զնոցա աղետիցն եւեթ մնայր նմա կրել զերաշխեպս : Եւ իբրեւ ոչ եւս այլ տեսանէր զնոսին , իբրեւ զսիրակցորդ դրացեաց խօսէր ընդ իս զնոցանէ Սակայն եւ նա զնէտ սիրելեացն զամիս մի եւեթ ետես զարեւ : Իսկ վասն մօրաբեռն , փոխանակ զայնքանեաց աղետիցն վնաս զնովաւ արկանելոյ՝ աղերսէր զԱստուած թողութիւն շնորհել նմա , եւ խաղաղել զանհնարին յոյզս մտացն ամբոխման յոր անկեալ դներ , որպէս պատմեցաւ մեզ , յորէ յորմէ յետս ի բաց առաքեաց զՎիրգիսն այնպիսեաւ անողորմ զնացիւք :

Եւ ոչ յամեաց մօրաբոյրն այն անձոռնի զխստասրտութեանն իւրոյ յուծանել զվրեծ : Քանզի ի նաւուց բազմաց հասելոց հետ զհետէ յուեալ գիտացի զի խուճապք անդոհականք զկեանս եւ զմահ գուգապէս դժոխըմբէր գործէին նմա : Էր զի զանձն իւր մեղապարտ ճանաչէր վաղամեռիկ վախճանի նազելոյ թոռին քեւ իւրոյ , եւ մահու մօր նորա՝ որ արագ արագ ի նոյն սակս պատահեաց . եւ էր զի ծափ զծափի նարեալ անձնագով լինէր՝ զի յետս ի բաց մերժեաց յինքենէ գելկոսին զչուառականն , որ աղարտեցին ասէր զփառս տան իմոյ նուաստախոհն իւրեանց յօժարութեամբք Մերք եւս ի գայրոյթ սրտմտութեան բորբոքեալ ի տեսիլ յոգնախումբ եղկելեաց որովք լին է Փարիզ քաղաք , զաղաղակ բարձեալ գոչէր . « Եւ ընդէր չառաքիցին դատարկապորտրդ այդոքիկ զնալ կորնչել յաշխարհս գաղթականացն մերոց : » Եւ զնովիմբ ածեալ ասէր՝ էք իմաստք մարդասիրութեան , առաքիւնութեան եւ կրօնից դաւանեալք յամենայն ազգաց եւ յազանց՝ գիւտք իմն են հնարից իշխանացն իւրեանց քաղաքագիտութեան Եւ ապա յանկարծուստ ի ներհականն խարդաւանեալ մոլորութիւն , ի սնոտիապատիր զարհուրանս անձնատուր լինէր , եւ անհնարին արհաւիրօք լցեալ տագնապէր :

ble. Elle avait consolé Paul et Marguerite jusqu'au dernier instant, comme si elle n'avait eu que leur malheur à supporter. Quand elle ne les vit plus, elle m'en parlait chaque jour comme d'amis chéris qui étaient dans le voisinage. Cependant elle ne leur survécut que d'un mois. Quant à sa tante, loin de lui reprocher ses maux, elle priait Dieu de lui pardonner, et d'apaiser les troubles affreux d'esprit où nous apprimes qu'elle était tombée immédiatement après qu'elle eut renvoyé Virginie avec tant d'humanité.

Cette parente dénaturée ne porta pas loin la punition de sa dureté. J'appris par l'arrivée successive de plusieurs vaisseaux, qu'elle ~~était~~ agitée de vapeurs qui lui rendaient la vie et la mort également insupportables. Tantôt elle se reprochait la fin prématurée de sa charmante petite-nièce et la perte de sa mère, qui s'en était suivie. Tantôt elle s'applaudissait d'avoir repoussé loin d'elle deux malheureuses qui, disait-elle, avaient déshonoré sa maison par la bassesse de leurs inclinations. Quelquefois, se mettant en fureur à la vue de ce grand nombre de misérables dont Paris est rempli : « Que n'envoie-t-on, s'écriait-elle, ces fainéants périr dans nos colonies ! » Elle ajoutait que les idées d'humanité, de vertu, de religion, adoptées par tous les peuples, n'étaient que des inventions de la politique de leurs princes ; puis, se jetant tout à coup dans une extrémité opposée, elle s'abandonnait à des terreurs superstitieuses qui la remplissaient de frayeurs mortelles.

Ողորմութիւնս զուարթառատս առեալ տաներ առ մեծափարթամ միանձունս՝ որ խրատիչք նորա էին, և հայցեր ի նոցանէ ցածուցանել զբարկութիւնն Աստուծոյ ընչիցն իւրոց պատարագօք, իբրո՞ւ այն թէ ինչքն զլացեայք առ ի նմանէ տառապելոց՝ մարթիցին հաճոյ լինել հօրն հասարակաց Բագում այն էր զի ի ցնորս անդ մտացն նկատեալ տեսանէր զառաջեաւ դաշտս հրաբորբորս, և յերինս հրացայտս, յորս ճիւղալք խոժոռաղէմք թափ առեալ շրջին՝ յանուանէ զնա կարդալով մեծաճայն : Խոնարհեր անկանէր առ ոտս խրատչացն իւրոց, և ինքնին իւրում անձին տանջանս և կտտանս խոշտանգանաց յնարէր ձարտարէր . քանզի երկինք, արդարադատն երկինք, կրօնս իմն զարհուրականս առարքեն առ անագորոյնս ի մարդկանէ :

Այսպէս անցոյց նա զամս յոյովս՝ մերթ անաստուած և մերթ սնապաշտ զնացիւք՝ միօրինակ տազնապեալ յերեսաց մահու և կենաց : Այլ որ վախճան արար ջարադէտ կենդանութեանն այն իսկ եղէ, յոյր սակս առ ոտն հարեալ էր նորա զազմունս բնութեան : Ետես թաղծագին զի մեծագանձն այն ճոխութիւն անցանելոց էր զիտ իւր առ ազգակիցս զոր ատեալք անձն իւր վասն որոյ և զուս գործեաց զլաւագոյնն օտարացուցանել ի նոցանէ մասն . այլ նոցա զմտաց նորին զցնորս ի ձանձ առեալ՝ արկին զնա յարգելանս իբրեւ զխելաշուրջ որ, և զինչսն եղին յակաստանի Այսպէս ա՛նա ինչքն իսկ իւր ի կորուստ զնա յուղարկեցին . և զոր օրինակ խստացուցեալ էր նոցա զսիրտ ստացչին՝ իւրեանց, նոյնպէս այլանդակեցին և զփափաքողաց նոցին զսիրտ : Վճարեցաւ ուր ուրեմն և նա ի կենաց . և որ ջար քան զամենայն աղէտս է, ի շունչ վախճանին փոքր մի անձին զգաստ յեալ կարող էղէ խելամուտ լինել եթէ մերկ կողոպուտ և արհամարի է յաջս նոցին իսկ արանց որոց կարծեօքն համարէր զընթացս վարուց իւրոց տնօրինել :

Առ երի Վիրգիլեայ առ ոտս նոցին եղէզանց գետեղեցին և

Elle courait porter d'abondantes aumônes à de riches moines qui la dirigeaient, les suppliant d'apaiser la Divinité par le sacrifice de sa fortune comme si des biens qu'elle avait refusés aux malheureux pouvaient plaire au père des hommes! Souvent son imagination lui représentait des campagnes de feu, des montagnes ardentes, où des spectres hideux erraient en l'appelant à grands cris. Elle se jetait aux pieds de ses directeurs, et elle imaginait contre elle-même des tortures et des supplices; car le ciel, le juste ciel, envoie aux âmes cruelles des religions effroyables.

Ainsi elle passa plusieurs années, tour à tour athée et superstitieuse, ayant également en horreur la mort et la vie. Mais ce qui acheva la fin d'une si déplorable existence fut le sujet même auquel elle avait sacrifié les sentiments de la nature : elle eut le regret de voir que sa fortune passerait après elle à des parents qu'elle haïssait. Elle chercha donc à en aliéner la meilleure partie mais ceux-ci, profitant des accès de vapeurs auxquels elle était sujette, la firent enfermer comme folle et mettre ses biens en direction. Ainsi ses richesses mêmes achevèrent sa perte; et, comme elles avaient endurci le cœur de celle qui les possédait, elles dénaturèrent de même le cœur de ceux qui les désiraient. Elle mourut donc; et, ce qui est le comble du malheur, avec assez d'usage de sa raison pour connaître qu'elle était dépouillée et méprisée par les mêmes personnes dont l'opinion l'avait dirigée toute sa vie.

On a mis auprès de Virginie, au pied des mêmes roseaux,

զբարեկամն նորա գՊօղ, Եւ շուրջ գնորօք զորդեգորով մարս
նոցին, Եւ գսպսսաւորսն նաւատարիմս Չկանգնեցան մա-
նարձանք կձեայք զխոնարն դամբարանօք նոցա, Եւ ոչ դրոշ-
մեցան արձանագիրք առաքիլնութեանց նոցա, այլ յիշատակ
նոցին անջինջ կանդաղեցաւ ի սիրտս բարերարելոցն ի նոցանէ :
Ստուերք նոցա ոչ կարօտանան շքոյ փառաց՝ յորմէ խոյս
ետուն ի կենդանութեան իւրեանց. Եւ եթէ տակաւին օրէն իցե
նոցա կենցաղականացս նաղորդ լինել իրաց, անշուշտ ցան-
կայի է նոցա ընդ աղբատին յարկաւ դեգերել նիւղի՝ ուր վաս-
տակասերն բնակիցե առաքիլնութիւն, սփոփանս աղբատու-
թեան մատուցանել՝ որ զիւրմէ բաղդէն տրտնջիցե, տաճել
ի դեռաբուսիկ տարփաւորս զբոց մշտաբորբոք, զբնատուրն
բարեաց ախորժս, զսեր վաստակոց, Եւ գերկիւղ յերեսաց մե-
ծափարթամն ճոխութեան :

Չայն բարբառոյ ժողովրդեան որ յուս եւեթ կայ զշիրմօք
կանգնելովք ի շուք փառաց արքայից, վայրաց վայրաց կղզւոյս
ետ յորջորջանս անուանց որք անմահացուսցեն գՎիրգիւնէ :
Առ Ամպարի կղզեկաւն ի միջի անդ խարակաց է տեսանել
սեղի որ ԱՆՅՔՔՍԷՆ-ՃԷՐԱՆԻ կոչեցեալ է յանուն նաւուն որ
բարձեալ բերեր զնա ի կողմանցն Եւրոպայ, Եւ որ ծովակոծ
կորեաւ անդանօք Սպարտուած Երկայնաճիգ կոնակիդ զոր
երիւք ի-բացեալ նշմարես աստի փարսախօք, Եւ կիսով ջափ
ծածկեալ կայ ի ջուրցն մկանանց, Եւ զորով անմարթ եղէ Սէն-
ժերանի պատել անցանել յառաջ քան զյառնել մրրկին, Եւ
ի նաւահանգիստ անդր մտանել անկանել, յորջորջեալ ճայնի
ՏԱՐԱԲԱՂԴԻԿ ՀՐՈՒԱՆԴԱՆ. Եւ ահա հանդեպ մեր ի ծայր հով-
տիդ այդորիկ ԾՈՑ ՇԻՐՄԷՆ. յորում աւագախիիր գտաւ Վիրգիւնե.
իբրու այն թէ ծովդ ինքնին բերեալ մատուցաներ առ ազգա-
տոհմն զմարմին նորա, զի սմօրագեղ զգաստութեան նորին
զլէտինն նարցեն սպաս ի նոյն սփռանս՝ զոր պատուեալ էր
իւրովն անմեղութեամբ :

son ami Paul, et autour d'eux leurs tendres mères et leurs fidèles serviteurs. On n'a point élevé de marbres sur leurs humbles tertres, ni gravé d'inscriptions à leurs vertus ; mais leur mémoire est restée ineffaçable dans le cœur de ceux qu'ils ont obligés. Leurs ombres n'ont pas besoin de l'éclat qu'ils ont fui pendant leur vie ; mais, si elles s'intéressent encore à ce qui se passe sur la terre, sans doute elles aiment à errer sous les toits de chaume qu'habite la vertu laborieuse, à consoler la pauvreté mécontente de son sort, à nourrir dans les jeunes amants une flamme durable, le goût des biens naturels, l'amour du travail et la crainte des richesses.

La voix du peuple, qui se tait sur les monuments élevés à la gloire des rois, a donné à quelques parties de cette île des noms qui éterniseront la perte de Virginie. On voit près de l'île d'Ambre, au milieu des écueils, un lieu appelé la PASSE DU SAINT-GÉLAN, du nom de ce vaisseau qui y périt en la ramenant d'Europe. L'extrémité de cette longue pointe de terre que vous apercevez à trois lieues d'ici, à demi-couverte par les flots de la mer, que le Saint-Gélan ne put doubler, la veille de l'ouragan, pour entrer dans le port, s'appelle le CAP MALHEUREUX ; et voici devant nous, au bout de ce vallon, la BAIE DU TOMBEAU, où Virginie fut trouvée ensevelie dans le sable, comme si la mer eût voulu rapporter son corps à sa famille, et rendre les derniers devoirs à sa pudeur sur les mêmes rivages qu'elle avait honorés de son innocence.

Ո՛վ պատանեակք սիրայօղք, ճվ մարք ջարաբաստիկք, ճ ազգատոճմ սիրասուն. այդ մայրիք որ ճովանի գճեօք առնեին, այդ աղբիւրք որք վասն ճեր բղխեայ ընթանային, այդ բլուրք յորս ոգի առեայ հանգչեիք, ա՛ւա ողբան տակաւին գճերդ կորուստ Չիք ուրուք գճետ ճեր համարճակեայ արօրել գամայացեայս գայս երկիր, կամ կանգնել վերատին գխոնարն հիւղս ճեր խաբարեայս Այճիք ճեր վայրենացեայք, ճառատունկք ճեր ոստաբանց բշտեայք, բուջունք ճեր փախուցեայք, եւ բագեից եւեք լսելի սուիջք եւ կուինջք, որք ոյորտացեայ սաւառնին զբարճամբք ապառաճիցս ճովտանեից Իսկ ես, յարմե հետե ոջ եւս տեսանեմ գճեգ, եղեայ եմ աւասիկ իբրեւ զբարեկամ որոյ ոջ եւս այլ գուցեն բարեկամք, իբրեւ գճայր որդեկորոյս, իբրեւ զուղեւոր բափառական յերկրի յորում ես մնացի միայնիկ :

Եւ գայս ասելով ի բաց գնաց առ յինեն ճերունին այն պատուական՝ ուղխս իջուցանելով արտասուեաց. եւ իմս արտասուք բազում անգամ հոսեցին ի յուր յոգնաբշուառ պատմութեանս այսորիկ .

Jeunes gens si tendrement unis ! mères infortunées ! chère famille ! ces bois qui vous donnaient leurs ombrages , ces fontaines qui coulaient pour vous , ces coteaux où vous reposiez ensemble , déplorent encore votre perte. Nul , depuis vous , n'a osé cultiver cette terre désolée , ni relever ces humbles cabanes. Vos chèvres sont devenues sauvages ; vos vergers sont détruits , vos oiseaux se sont enfuis , et on n'entend plus que les cris des éperviers qui volent en rond au haut de ce bassin de rochers. Pour moi , depuis que je ne vous vois plus , je suis comme un ami qui n'a plus d'amis , comme un père qui a perdu ses enfants , comme un voyageur qui erre sur la terre , où je suis resté seul.

En disant ces mots , ce bon vieillard s'éloigna en versant des larmes ; et les miennes avaient coulé plus d'une fois pendant ce funeste récit.

•

ՎՐԻՊԱԿՔ ՏՊԱԳՐԻՆ

Էջք	ՎՐԻՊԱԿՔ	ՈՒՂԻՂՔ
28	կարմրալառք	կարմրալարք
58	ցգեալ	ձգեալ
42	յամենայնի	յամենայնի
80	համար էր	համարեր
100	ձոնջեալ	ճոնջեալ
	նշառակ	նշառակ
244	ղմբաձիգ	ռմբաձիգ ●

